

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ

Քերիմ Յիլդիզ և Լյուսի Քլարիջ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2006
ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՔՐԴԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ
ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԵՎ ՈՒԵԼՍԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՎ ԿՈՄԻՏԵ

Ձեռնարկը գրվել է ՄԻՔԾ գործադիր տնօրեն Քերիմ Յիլդիզի և փորձագետ Լյուսի Քլարիջի կողմից: Ձեռնարկի պատրաստման հարցում նրանց աջակցել է իրավական բաժնի փորձնակ Կոնդիլյա Գոգուն:

Ձեռնարկի պատրաստման հովանավորներն են.

Մեծ վիճակախաղի ֆոնդը (Միացյալ Թագավորություն), Իռլանդական օգնություն ֆոնդը (իռլանդիա), Սիգրիդ Ռոուզինգ ֆոնդը (Միացյալ Թագավորություն), Բալկանների խաղաղության եվրոպական գործողության ֆոնդը (Նիդերլանդներ), Օուկի ֆոնդը (ԱՄՆ), Ֆինլանդիայի արտաքին գործերի նախարարությունը (Ֆինլանդիա), Միսերյերի արքեպիսկոպիսյան ենթահանձնաժողովը (Գերմանիա), Խոշտանգումների դեմ ՄԱԿ-ի կամավորական ֆոնդը (Շվեյցարիա), Բրունլի Թրաստ կազմակերպությունը (Միացյալ Թագավորություն) և Սթիչինգ Կիզերա Բոտան կազմակերպությունը (Նիդերլանդներ):

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՔՐԴԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Հիմնվել է 1992

Գիլֆորդի փողոց, թիվ 11
Լոնդոն
WC1N 1DH, Միացյալ Թագավորություն
Հեռ. +44(0)207405-3835
Ֆաքս. +44(0)207404-9088
khrp@khrp.org
www.khrp.org

Մարդու իրավունքների քրդական ծրագիրը (ՄԻԲԾ) անկախ, ոչ-քաղաքական, ոչ-պետական՝ մարդու իրավունքները պաշտպանող կազմակերպություն է, որը հիմնվել և ներկայումս գործում է Լոնդոնում: ՄԻԲԾ-ն գրանցված բարեգործական կազմակերպություն է, որի գործունեության նպատակն է Քրդական տարածքներում ապրող բոլոր անձանց իրավունքների պաշտպանությունը՝ անկախ նրանց ազգությունից, հավատքից, սեռից և քաղաքական համոզմունքներից: KHRP-ն հովանավորում են ինչպես քուրդ, այնպես էլ այլ ազգության անձինք:

**Անգլիայի և Ուելսի փաստաբանների միության
մարդու իրավունքների խնդիրներով զբաղվող կոմիտե
BHRC**

Գարդեն Քորտ Չամբերս
57-60 Լինկոլն Ինն Ֆիլդս
Լոնդոն, WC2A 3LS, ՄԹ
Հեռ. +44 20 7993 7755
Ֆաքս. +44 20 7993 7700
bhrc@compuserve.com
www.barhumanrights.org.uk

Անգլիայի և Ուելսի Փաստաբանների միության մարդու իրավունքների խնդիրներով զբաղվող կոմիտեն անկախ մարմին է, որի հիմնական խնդիրն է փաստաբանների և դատավորների իրավունքների պաշտպանությունը ամբողջ աշխարհում: Կազմակերպության հիմնական խնդիրներից է նաև իրավունքի գերակայության, ինչպես նաև արդար դատավարության միջազգայնորեն ճանաչված չափանիշների ապահովումը: Բացի Անգլիայից և Ուելսից, Կազմակերպությունը գործունեություն է ծավալում աշխարհի շատ երկրներում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Մարդու իրավունքների եվրոպական Դատարան. Ընդհանուր նկարագիրը.....	14
1.1. Եվրոպական կոնվենցիայի համակարգը.....	14
1.1.1. Թիվ 11 արձանագրությունը.....	14
1.1.2. Թիվ 14 Արձանագրությունը.....	15
1.2. Եվրոպական կոնվենցիայով ամրագրված հիմնարար իրավունքները.....	16
1.2.1. Կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունները.....	16
1.3. Թիվ 11 արձանագրությունով սահմանված նոր համակարգը.....	17
1.3.1. Գործընթացը.....	18
1.3.2. Երրորդ կողմի միջամտությունը.....	19
1.3.3. Միջպետական գործերը.....	19
1.4. Դատարանի կանոնակարգը.....	20
1.5. Թիվ 14 արձանագրությունով նախատեսված փոփոխությունները.....	20
1.5.1. Գործընթացը.....	20
16. Կոնվենցիայի հիմնարար սկզբունքները.....	22
2. Գանգատ ներկայացնելու ընթացակարգը.....	25
2.1. Գանգատ ներկայացնելու կարգը.....	25
2.2. Գործի գրանցումը և քննությունը.....	26
2.3. Գործի ծանուցումը.....	26
2.4. Իրավաբանական օգնությունը.....	27
2.5. Կառավարության նկատառումները և դիմումատուի պատասխանը.....	27
2.6. Միջանկյալ գործողություններ.....	27
2.7. Ընդունելիության մասին որոշումը.....	28
2.8. Գործի ընդունելիության և ըստ էության հարցերի միասին քննությունը.....	29
2.9. Փաստերի պարզաբանումը.....	29
2.10. Բարեկամական կարգավորումը.....	29
2.11. Վերջնական պնդումները ներկայացնելը. հետընդունելիության և ըստ էության քննելու փուլերը.....	30
2.12 Բանավոր լսումները.....	30
2.13 Վճիռը.....	30
2.14 Վճռի կատարումը.....	31
3. Ընդունելիության չափանիշները.....	32
3.1. Դատարան դիմելու իրավունք.....	33
3.1.1. Ազգություն և և բնակավայր.....	33
3.1.2. Իրավական ներկայացուցիչ ունենալը.....	34
3.1.3. Երեխաները.....	34
3.1.4. Դիմումատուի մահը.....	35
3.1.5. Հանրային հաստատությունները.....	36

3.2. Ով կարող է համարվել զոհ.....	36
3.2.1. Պոտենցիալ զոհերը.....	37
3.2.2. Անուղղակի զոհերը.....	39
3.2.3. Վնաս պատճառելու պահանջի բացակայությունը.....	40
3.2.4. Ջոհի կարգավիճակի կորցնելը.....	40
3.3. Դատարանը որ փուլում կարող է զանգատն անընդունելի հայտարարել.....	41
3.4. Ներպետական միջոցների սպառումը.....	42
3.4.1. Ապացուցման ծանրությունը.....	42
3.4.2. Համապատասխանությունը ներպետական դատավարական նորմերին.....	43
3.4.3. Կանոնի ճկունությունը.....	44
3.4.4. Իրավական պաշտպանության միջոցների առկայությունը, արդյունավետությունը և բավարար լինելը.....	44
3.4.5. Հատուկ հանգամանքները.....	45
3.5. Վեցամսյա ժամկետային սահմանափակումը.....	46
3.5.1. Ընդհանուր սկզբունքները.....	46
3.5.2. Իրավական պաշտպանության կասկածելի միջոցները.....	48
3.5.3. Կոնվենցիայի շարունակական խախտումները.....	50
3.6. Անանուն դիմումները.....	50
3.7. Դիմումներ, որոնցում նշված հարցերին Դատարանն արդեն անդրադարձել է նախկինում.....	50
3.8. Միջազգային քննության կամ կարգավորման այլ ընթացակարգի հանձնված դիմումներ.....	51
3.9. Անհամապատասխանությունը Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքներին.....	51
3.9.1. <i>Ratione Loci իրավագործությունը</i>	51
3.9.2. <i>Ratione materiae</i>	52
3.9.3. <i>Ratione temporis</i>	52
3.9.4. <i>Ratione Personae</i>	52
3.10. Ակնհայտ անհիմն դիմումներ.....	53
3.11. Դիմելու իրավունքի չարաշահումը.....	54
3.12. Թիվ 14 արձանագրությամբ նախատեսված ընդունելիության նոր չափանիշները.....	54
4. Վճիռը և կատարումը.....	56
4.1. Վճիռը.....	56
4.2. Իրավական պաշտպանության միջոցները.....	57
4.2.1. Նյութական և ոչ-նյութական փոխհատուցումը.....	57
4.2.2. Հատուցումը գույքային վեճերում.....	59
4.2.3. Անօրինական կալանավորված անձի ազատ արձակելը.....	59
4.2.4. Քրեական դատավարության վերսկսումը.....	59
4.2.5. Ծախսերը և ծախքերը.....	60
4.3. Վճռի կատարումը.....	60
4.3.1. Թիվ 14 արձանագրությունը.....	62

Հավելված Ա	Մարդու իրավունքների Եվրոպական Կոնվենցիա.....	63
Հավելված Բ	Դիմումի ձևը.....	94
Հավելված Գ	Լիազորագրի ձևը.....	102
Հավելված Դ	Դիմումատուի միջոցների մասին հայտարարագիր.....	103
Հավելված Ե	Իրավաբանական օգնության գումարների դրույքաչափերը.....	105
Հավելված Զ	Կոնվենցիայի և արձանագրությունների վավերացման ցանկը.....	106
Հավելված Է	Եվրոպական դատարանի դատավորների ցուցակը..... (ըստ բաժանմունքների և երկրների)	108
Հավելված Ը	Նախնական գրության տիպային ձևը.....	111
Հավելված Թ	Գործի շարժի ընթացակարգային սխեման.....	112
Հավելված Ժ	Ժամաքանակի, ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցման համար ներկայացվող տիպային ձևը.....	113
Հավելված Ի	Թիվ 14 արձանագրությունը և Բացատրական զեկույցը.....	115

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1992 թվականին Մարդու իրավունքների քրդական ծրագիրը (ՄԻՔԾ) սկսեց դատավարությունների լայն ծրագիր: Թուրքիայում ՄԻԵԿ-ի իրազեկման ծրագրի հաջողությամբ իրականացումից հետո, ՄԻՔԾ-ն և Անգլիայի և Ուելսի փաստաբանների միության մարդու իրավունքների խնդիրներով զբաղվող կոմիտեն սկսեցին համատեղ ծրագիր իրագործել Հայաստանում և Ադրբեջանում, որոնք Կոնվենցիան վավերացրել են 1992 թվականին: Մենք համագործակցում ենք մի շարք կազմակերպությունների հետ այս և մյուս տարածաշրջաններում: Ծրագրի նպատակն է ոչ-կառավարական կազմակերպություններին (ՀԿ-ներին) և փաստաբաններին իրազեկել Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի պրակտիկային, ընթացակարգին և նորմերին:

Ձեռնարկում ներկայացված են Եվրոպական դատարանի պրակտիկայի և ընթացակարգի մասին կարևոր տեղեկություններ, այդ թվում նաև Կոնվենցիայի տեքստը, դատարանի դիմումի ձևը և իրավաբանական օգնության դրույքաչափերը: Ձեռնարկը պատրաստվել է ՄԻԵԿ-ի դասընթացների համար, որում տրամադրվում են գործնական խորհուրդներ գանգատներ ներկայացնելու համար:

Սա ձեռնարկի երկրորդ հրատարակումն է: Այն հրապարակվել է ՄԻՔԾ-ի և Անգլիայի և Ուելսի փաստաբանների միության մարդու իրավունքների կոմիտեի կողմից: Ձեռնարկի հրապարակմանը օգնել են մի շարք կազմակերպություններ, որոնց մենք երախտապարտ ենք նման օգնության համար: Ես ողջունում եմ բոլոր նրանց, ովքեր աշխատում են մարդու իրավունքների բնագավառում:

Մարկ Մյուլլեր

Նախագահ

Մարդու իրավունքների Կոմիտե

Անգլիայի և Ուելսի փաստաբանների միություն

Նոյեմբեր 2006

ՆԱԽԱԲԱՆ

Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) Եվրոպայի խորհրդի կողմից 1950թ. ընդունված առաջին կոնվենցիան էր: Այն սերտորեն կապված է կազմակերպության հիմնադիր սկզբունքների հետ: Այդ սկզբունքներն են ժողովրդավարությունը, իրավունքի գերակայության սկզբունքի նկատմամբ հարգանքը և մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը:

Եվրոպայի խորհուրդը և Կոնվենցիան ծնվեցին ի պատասխան Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ տեղի ունեցած մասսայական սպանությունների, տառապանքների և ավերածությունների: «Եվրոպայի առաջնորդները» իրենց առջև «նպատակ դրեցին» այլևս «երբեք թույլ չտալ, որպեսզի նման բան կրկնվի» և այդ նպատակով տասը եվրոպական երկրների առաջնորդներ 1949թ. մայիսի 5-ին հավաքվեցին Լոնդոնում և սկիզբ դրեցին Եվրոպայի խորհրդի հիմնադրմանը:

Այս պահից ի վեր, կազմակերպությունը նպատակադրված է եղել «իր անդամների միջև ավելի սերտ միասնության ամրապնդմանը»:

Սակայն, միայն 1989թ. Բեռլինի պատի անկումից հետո Եվրոպայի խորհուրդը սկսեց իր «իսկական» համաեվրոպական առաքելության իրականացումը և սա արտահայտվում է նրանում, որ ներկայումս կազմակերպությունն ունի 46 անդամ պետություններ, որոնք բոլորը ստորագրել են Կոնվենցիան:

Եվրոպայի խորհրդին անդամակցելու պայմաններից մեկը ՄԻԵԿ-ի և դրա արձանագրությունների ստորագրումն ու վավերացումն են: ԵՍ անդամ պետությունների մեծ մասը Կոնվենցիան ներմուծել են իրենց ազգային օրենսդրություն՝ այդպիսով հնարավորություն տալով ներպետական դատարաններին վկայակոչել ՄԻԵԿ-ի սկզբունքները և դրա նախադեպային իրավունքը:

Օրինակ, Անգլիայում ՄԻԵԿ-ը ներմուծվել է ազգային իրավական համակարգ 1998թ. ընդունված Մարդու իրավունքների ակտի միջոցով, որն ուժի մեջ մտավ 2000 թվականին:

Կոնվենցիայի արդյունավետության տեսանկյունից կարևոր է, որպեսզի անձը կարողանա վկայակոչել Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքները ազգային դատարաններում և պահանջել, որպեսզի վերջիններս դրա վերաբերյալ որոշում կայացնեն: Սա արվում է՝ հետևելով այն փիլիսոփայությանը, որ Կոնվենցիան համարվում է ազգային իրավունքի նկատմամբ մարդու իրավունքների ածանցյալ համակարգ:

ՄԻԵԿ-ը ժամանակի ընթացքում զարգացում ապրեց և ի հավելումն Կոնվենցիայի, ուժի մեջ մտան մի շարք հավելյալ արձանագրություններ, որոնք կամ ավելացրեցին նոր իրավունքներ (թիվ 1, 4, 6, 7 12 և 13 արձանագրություններ) կամ ավելի

զարգացրեցին կոնվենցիայի մեխանիզմները (թիվ 11 և թիվ 14 արձանագրությունն՝ ուժի մեջ մտնելու պահից):

Անհրաժեշտ է հիշել, որ Կոնվենցիան շարունակ զարգանում է և որ դրա արձանագրությունները լրացվում են նախկինում գործող Մարդու իրավունքների հանձնաժողովի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպերով (ՄԻԵԴ), որոնց միջոցով Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքները զարգանում և էլ ավելի ամրապնդվում են:

Կոնվենցիայի համակարգի առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցները սպառելուց հետո անձը կարող է գանգատ ուղարկել Ստրասբուրգ Պայմանավորվող երկրի կողմից Կոնվենցիայի ենթադրաբար խախտման վերաբերյալ:

Ստրասբուրգի մեխանիզմները ոչ թե փոխարինում են ազգային դատարաններին, այլ հանդիսանում են դրանց յուրօրինակ շարունակությունը: Սակայն կարևոր է շեշտել, որ Ստրասբուրգի մարմինները «չորրորդ ատյանի» ատյան չեն հանդիսանում ներպետական մակարդակում ազգային դատարանների որոշումները վերանայելու նպատակով: Մարդու իրավունքների հիմնական պաշտպանությունը պետք է կատարվի ազգային մակարդակում, իսկ Ստրասբուրգը պետք է դիտել միայն որպես լրացուցիչ միջոց:

ՄԻԵԿ-ի առանձնահատկությունը էլ ավելի է արտահայտվում նրանում, որ այն էապես տարբերվում է միջազգային այլ համաձայնագրերից: Օրինակ, ազգային պատկանելիության կոնցեպցիան վերաբերելի գործոն չէ, քանի որ Կոնվենցիան տարածվում է Բարձր պայմանավորվող կողմի իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի վրա»: Սա նշանակում է, որ ՄԻԵԿ-ի պաշտպանությունը տարածվում է ոչ միայն տվյալ երկրի քաղաքացիների, այլ նաև ներգաղթողների, փախստականների կամ զբոսաշրջիկների վրա, որն էլ նշանակում է, որ վերջիններս նույնպես կարող են գանգատ ներկայացնել ՄԻԵԴ: Գանգատներ ստացվում են ավել քան 80 երկրների քաղաքացիներից:

Ավելին, որոշ հանգամանքների ներքո ՄԻԵԴԺ-ն ընդունում է, որ Բարձր պայմանավորվող կողմը կարող է իրավագործություն իրականացնել իր աշխարհագրական սահմաններից դուրս: Օրինակ, *Լուզիդուն ընդդեմ Թուրքիայի*¹ գործում Պատասխանող պետությունը պնդում էր, որ իրավագործություն չունեն թուրքական ռազմական ուժերի գործողությունների նկատմամբ, որոնք օկուպացրել էին Հյուսիսային Կիպրոսը և որոնք արգելվում էին դիմումատուին օգտվել իր գույքից: ՄԻԵԴ-ը որոշեց, որ Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածը իր մեջ ներառում է այն գաղափարը, ըստ որի Պետությունը անհատների նկատմամբ իր իրավագործությունը կիրառում է պետական մարմինների և իշխանությունների միջոցով: Այն նաև սահմանեց, որ «պետությունը կարող է պատասխանատվություն կրել, երբ ռազմական

¹ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 15318/89, 1996թ. դեկտեմբերի 18-ի վճիռը

գործողությունների արդյունքում...արդյունավետ վերահսկողություն է իրականացնում իր աշխարհագրական սահմաններից դուրս գտնվող տարածքի վրա»:

Դատարանն այլ մոտեցում ցուցաբերեց *Բանկովիչն ու այլոք ընդդեմ Բելգիայի և 16 այլ Պայմանավորվող պետությունների*² գործում: Գործի փաստերը վերաբերվում են դիմումատուի հարազատների մահվանը՝ ՆԱՏՈ-ի ուժերի կողմից Հարավսլավիայի ֆեդերատիվ հանրապետության (ՀՖՀ) տարածքը ռմբակոծելու հետևանքով: Դատարանը մերժեց դիմումատուի պնդումներն այն մասին, որ ռմբակոծության զոհեր հանդիսացող իր հարազատների և Պատասխանող պետության միջև կար իրավագործության առկայության կապ: Այն հայտարարեց, որ ՀՖՀ-ն չէր գտնվում ՄԻԵԿ Բարձր պայմանավորվող պետությունների իրավական սահմանների ներսում: Դատարանն ընդգծեց, որ «Կոնվենցիան չի կազմվել այնպես, որպեսզի կիրառվի ամբողջ աշխարհում՝ նույնիսկ ելնելով Պայմանավորվող պետության վարքագծից»³: Ի տարբերություն մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցում բացթողումներ դրսևորելու, Դատարանը գերակայություն տվեց այն գաղափարին, ըստ որի իրավագործությունը գործում է միայն այն դեպքում, երբ տվյալ տարածքում գործում է Կոնվենցիան: Սակայն, *Իսսան ընդդեմ Թուրքիայի* գործում Դատարանը մի փոքր նահանջեց *Բանկովիչի* գործով սահմանված սկզբունքից: Այս գործում Իրաքից ազգությամբ քուրդ դիմումատուն պնդում էր, որ թուրքական զինված ուժերի կողմից Հյուսիսային Իրաքում իր հարազատների սպանությունը առաջացրել էր Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի խախտում: Չնայած Դատարանը «...չբացառեց այն հնարավորությունը, որ ռազմական գործողությունների արդյունքում պատասխանող պետությունը կարող էր ժամանակավորապես արդյունավետ վերահսկողություն իրականացրած լինել Հյուսիսային Իրաքի տվյալ հատվածի վրա, այն սահմանեց, որ ներկայացված ապացույցները բավարար չէին հաստատելու համար, որ թուրքական ուժերը ռազմական գործողություններ էին իրականացրել այն տարածքում, որտեղ մահացել էին զոհերը:

Անհրաժեշտ է նաև հիշել, որ կան մի շարք կարևոր քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքներ, որոնց վրա տարածվում է Կոնվենցիան, և կան մի շարք կարևոր մարդու իրավունքներ, որոնց վրա չի տարածվում Կոնվենցիան: Օրինակ, բազմաթիվ սոցիալական և տնտեսական իրավունքներ պաշտպանվում են Սոցիալական խարտիայով (Եվրոպայի խորհրդի մեկ այլ կոնվենցիա): Այս հարցը կարևոր է, քանի որ ՄԻԵԴ-ը ողողված է բազմաթիվ այնպիսի դիմումներով, որոնցում անձինք գանգատվում են սոցիալական անարդարությունից (այդ թվում նաև սոցիալական և տնտեսական բնույթի հարցեր): Չնայած նման անարդարություններից շատերը իսկապես կարող են տեղի ունեցած լինել, սակայն շատ հաճախ դրանք վերաբերվում են այնպիսի դեպքերի, որոնք գտնվում են ՄԻԵԿ-ի շրջանակներից դուրս և այդ պատճառով մերժվում են:

² ՄԻԵԴ, դիմում թիվ 52207/99, 2001թ. դեկտեմբերի 12-ի վճիռը:

³ Նույն տեսք, կետ 80

⁴ ՄԻԶԾ գանգատ, ՄԻԵԴ, դիմում թիվ 31821/96, 2004թ. նոյեմբերի 16-ի վճիռը:

Կոնվենցիայի համակարգերի նկատմամբ շարունակ աճող հետաքրքրությունը երևում է Եվրոպական դատարանի կողմից քննվող դիմումների քանակի աճից: ՄԻԵԴ-ի առաջին երեսուն տարիների ընթացքում Հանձանժողովին ներկայացվել էր մոտ 10,000 գանգատ: Այդ պահից ի վեր դիմումների քանակը շեշտակի աճել է: 1995 թվականին մերժվել են 10,201 դիմումներ, մինչդեռ 1999 թվականին Դատարանի կողմից քննվող ընթացիկ գործերի քանակը հասնում էր 47,000-ի: Մինչև 2005թ. վերջը գրանցված գործերի քանակը հասնում էր 82,100-ի:⁵

Այս թվերը չեն նշանակում, որ մարդու իրավունքների խախտումներն աճում են: Ընդհակառակը, դրանք ցույց են տալիս, որ բարձրանում է Կոնվենցիայի իրազեկման աստիճանը ՀԿ-ների և մարդու իրավունքների հարցերով զբաղվող այլ մասնագիտական խմբերի միջոցով անհատները կարողանում են ավելի պատրաստակամությամբ ներկայացնել իրենց գանգատները ՄԻԵԴ:

⁵ Տե՛ս «Մարդու իրավունքների աշխատանքային մեթոդների վերանայումը» Պատվավոր Լորդ Վուլֆի զեկույցը, 2005թ. դեկտեմբեր, էջ 4:

1. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան. Ընդհանուր Նկարագիրը

1.1. Եվրոպական կոնվենցիայի համակարգը

ՄԻԵԿ-ն ընդունվել է Եվրոպայի խորհրդի կողմից, որը հիմնադրվել է Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի ավարտից անմիջապես հետո՝ Եվրոպայի մշակութային, սոցիալական և քաղաքական կյանքի զարգացման նպատակով: Կոնվենցիայի տեքստը ներկայացված է Հավելված Ա-ում:

Եվրոպայի խորհրդի (որի կենտրոնը գտնվում է Ստրասբուրգում) կազմավորման և հետագա գործունեության համար խթան հանդիսացան Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքում մարդու իրավունքների բազմաթիվ խախտումները:

Ի սկզբանե Եվրոպայի խորհուրդը կազմված էր տասը անդամ պետություններից:

Եվրոպայի խորհրդի որոշում կայացնող հիմնական մարմինները Նախարարների կոմիտեն է (գործադիր մարմինը) և խորհրդարանական վեհաժողովը:

ՄԻԵԿ-ն ընդունվել է 1950թ. նոյեմբերի 4-ին և ուժի մեջ մտել 1953 թվականին: Այն նպատակաուղղված է եղել պաշտպանելու քաղաքացիական և քաղաքական, քան թե տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքներ: Կոնվենցիան հնարավորություն է տալիս անհատներին զանգատ ներկայացնել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան (այսուհետև. Դատարան) ընդդեմ իրենց երկրի կառավարությանը: Դատարանի որոշումները պարտադիր են Կոնվենցիայի անդամ պետությունների համար:

1990-ական թվականներին Կոնվենցիայի անդամ պետությունների թիվը զգալիորեն աճեց, երբ կենտրոնական և արևելյան Եվրոպայի մի շարք երկրներ որոշեցին վավերացնել Կոնվենցիան. Բուլղարիան, Չեխիան և Սլովակիան վավերացրեցին 1992 թվականին, Լեհաստանը՝ 1993թ., Ռումինիան և Սլովենիան՝ 1994թ., Լիտվան՝ 1995թ., Ալբանիան, Անդորրան և Էստոնիան՝ 1996թ., Ուկրաինան, Խորվաթիան, Մոլդովան, Նախկին Հարավսլավական Մակեդոնական Հանրապետությունը և Լատվիան՝ 1997թ., Ռուսաստանը՝ 1998թ., Վրաստանը՝ 1999 թ., Հայաստանը, Ադրբեյջանը և Բոսնիա-Հերցեգովինան՝ 2002թ., և Սերբիա-Մոնտենեգրոն՝ 2004 թվականին: Եվրոպայի խորհրդի անդամ երկրների թիվը ներկայումս 47 է:

1.1.1. Թիվ 11 արձանագրություն⁶

Դատարանում գանգատի քննությունը տևում է նվազագույնը 4-5 տարի (ի հավելումն ներպետական դատավարությունների):

⁶ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության եվրոպական կոնվենցիա: Եվրոպայի խորհրդի թիվ H(94)5 փաստաթուղթ. 17 EHRR 501 (1994)

1998 թվականին ընդունված Թիվ 11 Արձանագրությամբ վերացվեց Դատարանի երկճյուղ համակարգը, որը կազմված էր Հանձնաժողովից և Դատարանից, և ստեղծվեց մեկ մշտական գործող Դատարան: Փոփոխությունների հիմնական նպատակը ընթացակարգերի արագացնելն էր: Սակայն գործերի քանակը չնվազեց, այլ շարունակեց աճել: 1999 թվականին գրանցվել է 8,396 դիմում՝ համեմատած նախկին տարում գրանցված 5,981 դիմումների հետ:⁷ Նոր դիմումների քանակը 18,200-ից (1998) աճեց մինչև 44,100 (2004): Այս աննախադեպ աճը մտահոգությունների տեղիք տվեց Դատարանի կողմից դիմումների հոսքը ընդունելու կարողության առնչությամբ: Անհրաժեշտություն առաջացավ նոր բարեփոխումներ իրականացնել, որի նպատակով էլ կազմվեց և ընդունվեց Թիվ 14 արձանագրությունը:

1.1.2. Թիվ 14 արձանագրությունը

2004թ. մայիսի 14-ին Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններն ընդունեցին Թիվ 14 արձանագրությունը, որը հնարավորություն էր տալիս դիմագրավել դիմումների մեծ հոսքին, քանի որ վերջինս վտանգում էր Կոնվենցիայի վերահսկողական մեխանիզմի արդյունավետությանը:⁸

Այս Արձանագրությունը դեռ ուժի մեջ չի մտել: Այն ուժի մեջ կմտնի բոլոր Պայմանավորվող պետությունների կողմից դրա վավերացումից երեք ամիս անց՝ չորրորդ ամսվա առաջին օրը (Թիվ 14 արձանագրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներ): Մինչև 2006 թվականի հուլիսը Եվրոպայի խորհրդի 46 երկրներից 41-ը ստորագրել և վավերացրել էին Արձանագրությունը: Մնացած երկրները ստորագրել, սակայն դեռ չեն վավերացրել Արձանագրությունը:

Թիվ 14 արձանագրությամբ նախատեսված փոփոխություններն ավելի շատ գործառնական, քան կառուցվածքային բնույթի են: Հիմնական փոփոխություններն են. ա) ՄԻԵԿ 35-րդ հոդվածի համաձայն նոր ընդունելիության չափանիշների ներմուծումը, որի մասին ավելի մանրամասն բացատրված է ստորև, բ) մեկ դատավորից կազմված կառույցի ներմուծումը, ով լիազորություն կունենա դիմումների ընդունելիության մասին վերջնական որոշում կայացնել, եթե նման որոշում հնարավոր է կայացնել առանց դիմումի հետագա քննության, գ) երեք դատավորներից կազմված կոմիտեի իրավասության շրջանակների լայնացումը կրկնվող գործերի առնչությամբ, դ) նոր ընթացակարգի ձևավորումը, որով Նախարարների կոմիտեին իրավունք է տրվում Դատարանի առջև վարույթ հարուցել Դատարանի վճիռը կատարելուց հրաժարվող պետության դեմ:

Վերը նշված փոփոխությունների ազդեցությունը քննարկվելու է Ձեռնարկի համապատասխան բաժնում: Ինչևէ, փոփոխությունները ներկայացված են շեղատառերով, քանի որ Արձանագրությունը դեռ ուժի մեջ չի մտել:

⁷ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Քարտուղարության 2000թ. հունվարի 24-ի մամլո հաղորդագրությունը:

⁸ ՄԻԵԿ-ի Թիվ 14 արձանագրություն, որով փոփոխվում է Կոնվենցիայի վերահսկման համակարգը: CETS թիվ 194 և Բացատրական զեկույցը:

1.2. Եվրոպական կոնվենցիայով ամրագրված նյութական իրավունքները

- Հոդված 1 - Մարդու իրավունքները հարգելու պարտականությունը
- Հոդված 2 - Կյանքի իրավունք
- Հոդված 3 - Խոշտանգումների արգելում
- Հոդված 4 - Ստրկության և հարկադիր աշխատանքի արգելում
- Հոդված 5 - Ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք
- Հոդված 6 - Արդար դատաքննության իրավունք
- Հոդված 7 - Պատիժ՝ բացառապես օրենքի հիման վրա
- Հոդված 8 - Անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունք
- Հոդված 9 - Մտքի, խղճի և կրոնի ազատություն
- Հոդված 10 - Արտահայտվելու ազատություն
- Հոդված 11 - Հավաքների և միավորման ազատություն
- Հոդված 12 - Անուսնության իրավունք
- Հոդված 13 - Իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք
- Հոդված 14 - Խտրականության արգելում
- Հոդված 15 - Արտակարգ իրավիճակներում պարտավորություններից շեղում
- Հոդված 16 - Օտարերկրացիների քաղաքական գործունեության սահմանափակում
- Հոդված 17 - Իրավունքների չարաշահման արգելում
- Հոդված 18 - Իրավունքների նկատմամբ սահմանափակումների կիրառման սահմանները

1.2.1. Կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունները

Նյութական իրավունքները լրացվել են հետևյալ լրացուցիչ արձանագրություններով.⁹

Թիվ 1 արձանագրություն. ընդունվել է 1952 թվականին և ուժի մեջ մտել 1954 թվականին: Ամրագրված են հետևյալ իրավունքները. 1) գույքից անարգել օգտվելու իրավունք, 2) կրթության իրավունք, 3) ազատ ընտրությունների իրավունք: Վավերացվել է Կոնվենցիայի անդամ պետությունների մեծ մասի կողմից:

Թիվ 4 արձանագրություն. ընդունվել է 1963 թվականին և ուժի մեջ մտել 1968 թվականին: Ամրագրված են հետևյալ իրավունքները. 1) պարտքի համար ազատագրկման արգելումը, 2) տեղաշարժի ազատությունը, 3) քաղաքացիների արտաքսման արգելումը, 4) օտարերկրացիների կոլեկտիվ արտաքսման արգելումը: Վավերացվել է Կոնվենցիայի անդամ պետությունների մեծ մասի կողմից:

Թիվ 6 արձանագրություն. ընդունվել է 1983 թվականին և ուժի մեջ մտել 1985 թվականին: Այս արձանագրությունը նախատեսում է մահապատժի վերացում. բացառությամբ միայն պատերազմի կամ պատերազմի սպառնալիքի ժամանակ: Վավերացվել է Կոնվենցիայի անդամ պետությունների մեծ մասի կողմից:

⁹ Կոնվենցիայի և արձանագրությունների վավերացման աղյուսակը տրված է Հավելված Զ-ում:

Թիվ 7 արձանագրություն. ընդունվել է 1984 թվականին և ուժի մեջ մտել 1988 թվականին: Ամրագրված են հետևյալ իրավունքները. 1) օտարերկրացիների արտաքսմանը վերաբերող ընթացակարգային երաշխիքները, 2) քրեական գործերով գանգատարկման իրավունքը, 3) փոխհատուցումը սխալ դատապարտման դեպքում, 4) կրկին չդատվելու կամ չպատժվելու իրավունքը, 5) ամուսինների միջև հավասարությունը: Վավերացվել է Կոնվենցիայի անդամ պետությունների մեծ մասի կողմից:

Թիվ 12 արձանագրություն. ընդունվել է 2000 թվականի հունիսի 26-ին և ուժի մեջ մտել 2005թ. ապրիլի 1-ին: Ապահովում է խտրականության համընդհանուր արգելումը: 2006 թվականի հուլիսի դրությամբ ստորագրել են երեսունչորս երկրներ, իսկ վավերացրել են տասնմեկ երկրներ:

Թիվ 13 արձանագրություն. ընդունվել է 2002 թվականի փետրվարի 21-ին և ուժի մեջ մտել 2003 թվականի հուլիսի 1-ին: Այն պահանջում է մահապատժի վերացումը ցանկացած իրավիճակում՝ այդ թվում նաև պատերազմի կամ պատերազմի անխուսափելի վտանգի առկայության ժամանակ: Վավերացվել է երեսուներեք պետությունների կողմից:

1.3. Թիվ 11 արձանագրությամբ սահմանված նոր համակարգը

Հիմնարար ազատությունների ոչ մի փոփոխություն տեղի չի ունեցել (հոդվածներ 1-18):

Փոփոխված Կոնվենցիայով ստեղծվել է նոր Դատարան, որը մշտական հիմունքներով գործող մարմին է (հոդված 19): Խորհրդարանական վեհաժողովը ընտրում է մեկական դատավոր Կոնվենցիայի անդամ յուրաքանչյուր պետությունից: Դատավորները նշանակվում են վեց տարի ժամկետով և կարող են վերընտրվել (հոդված 23): Դատավորի պաշտոնավարության ժամկետն ավարտվում է, երբ լրանում է նրա 70 տարին: Դատավորը պաշտոնից կարող է հեռացվել միայն մյուս դատավորների ձայների երկու երրորդի մեծամասնությամբ (հոդված 24):

Դատավորների լիազումար միստը ընտրում է Դատարանի նախագահին, նախագահի տեղակալներին, պալատների նախագահներին, Քարտուղարին և Քարտուղարի տեղակալներին: Նիստը ընդունում է նաև Դատարանի կանոնակարգը (հոդված 26): Լիազումար միստը դատարանի գործառույթ չի իրացնում:

Դատարանը կարող է կազմել երեք դատավորից բաղկացած կոմիտե, որը կարող է միաձայն որոշում կայացնել գանգատն անընդունելի հայտարարելու մասին (հոդված 28): Յոթ դատավորներից կազմված պալատները կատարում են գործի հետազա քննությունը (հոդվածներ 27-29): Տվյալ երկրից ընտրված դատավորը հանդիսանում է Պալատի *ex officio* անդամ: Գանգատի ընդունելիության մասին որոշումը բողոքարկման ենթակա չէ:

1.3.1. Գործընթացը

Ընդունելիության չափանիշները. նախկինում գործող ընդունելիության չափանիշները պահպանվել են (հոդված 35): Դատարանը զբաղվում է գործերի քննությամբ: Հարկ եղած դեպքում դատարանն իր նախաձեռնությամբ կարող է իր մեկ կամ մի քանի անդամների գործուղել համապատասխան պետություն՝ տեղում քննություն կատարելու կամ այլ կերպ ապացույցներ հավաքելու համար: Պետությունները պարտավոր են Պալատին կամ նրա պատվիրակության անդամներին աջակցել ապացույցների հավաքման հետ կապված ցանկացած գործընթացի ժամանակ (հոդված 38): Պալատները կարող են իրականացնել բանավոր դատախոսում, որոնք դնբաց են. եթե Դատարանը գործի բացառիկ հանգամանքներից ելնելով այլ կերպ չի որոշում (հոդված 40):

Գանգատի բարեկամական կարգավորում. Դատարանը կարող է կողմերի միջև հանդես գալ որպես վեճի բարեկամական կարգավորման նախաձեռնող: Բարեկամական կարգավորման դեպքում Դատարանը գործը հանում է ցուցակից և կայացնում վճիռ, որտեղ տրվում են գործի փաստերի համառոտ շարադրանքը և բարեկամական կարգավորման բնույթը (հոդվածներ 38 և 39):

Պալատի վճիռը. տրամադրվում է պատճառաբանված վճիռ և եթե վճիռն ամբողջությամբ չի արտահայտում դատավորների միաձայն կարծիքը, ապա ցանկացած դատավոր իրավունք ունի ներկայացնել հատուկ կարծիք (հոդված 45): Դատարանը իրավունք ունի «արդարացի փոխհատուցման» վերաբերյալ որոշում կայացնել (հոդված 41):

Վճիռների կատարումը. Նախարարների Կոմիտեի դերը նվազեցված է և սահմանափակված է վճիռների իրականացման վրա վերահսկողություն սահմանելով (հոդված 46):

Ընդդատության գիճումը. Պալատը կարող է (հոդված 27(1) մինչև իր կողմից որոշում կայացնելը ընդդատությունը գիճել 17 դատավորներից բաղկացած Մեծ Պալատին (հոդված 30), եթե.

ա) գործը հանգեցնում է Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների դրույթների մեկնաբանությանն առնչվող կարևոր հարցի, կամ

բ) եթե Պալատի քննության ներքո գտնվող հարցի լուծումը կարող է հակասել Դատարանի ավելի վաղ կայացրած որոշմանը:

Գործի հանձնումը Մեծ պալատին – Պալատի կողմից ներկայացրած որոշումից հետո երեք ամսվա ընթացքում յուրաքանչյուր կողմ կարող է պահանջել, որպեսզի գործը վերաքննվի Մեծ Պալատի կողմից՝ վերջնական որոշում կայացնելու համար (հոդված 43): Տվյալ պահանջը քննում է Մեծ Պալատի հինգ դատավորից կազմված հանձնախումբը, որպեսզի որոշվի, թե արդյոք գործը ընդգրկում է.

ա) այնպիսի կարևոր հարց, որը վերաբերվում է Կոնվենցիայի կամ դրան կից

արձանագրությունների մեկնաբանությանը կամ կիրառմանը, կամ

բ) նրա կիրառության վրա ազդող կարևոր խնդիրներ, ինչպես օրինակ ներպետական օրենսդրության որոշ դրույթների փոփոխություն, կամ

գ) ընդհանուր նշանակության կարևոր հարց (օրինակ, եթե տվյալ հարցը առաջացնում է ազգային օրենսդրության մեջ կամ նոր քաղաքականության ձևավորման անհրաժեշտություն (հոդված 43(2)):

Այդ իսկ պատճառով գործի վերաքննության գործընթացը ստեղծում է անսովոր մի իրավիճակ, երբ միևնույն դատարանը ընդունում է երկու տարբեր վճիռներ միևնույն գործի էության վերաբերյալ, որն, ըստ էության, քաղաքական կոմպրոմիսի արտահայտություն է:

1.3.2. Երրորդ կողմի միջամտությունը

Դատարանի նախագահի թույլտվությամբ Կոնվենցիայի մասնակից ցանկացած երկիր, որը դատաքննության կողմ չի հանդիսանում, կամ ցանկացած շահագրգիռ անձ, որը դիմումատու չէ, կարող է հրավիրվել Դատարան ներկայացնելու գրավոր դիտողություններ կամ մասնակցել լսումներին (հոդված 36(2)):

Միջամտելու թույլտվություն ստանալու համար պետք է դիմել Դատարանի նախագահին: Նույնիսկ թույլտվություն ստանալու դեպքում նման մասնակցությունը դատաքննությանը պայմանական է: Օրինակ՝ երրորդ կողմին չի թույլատրվում գործի փաստերի կամ իրավունքի հարցերի մասին մեկնաբանություններ անել: Նրանց առաջ կարող է պահանջ դրվել գրավոր նկատառումները ներկայացնել որոշակի ծավալի սահմաններում: Սակայն միջամտության համար պահանջվող ֆորմատ գոյություն չունի: Խորհուրդ է տրվում, բայց պարտադիր պայման չէ, որպեսզի երրորդ կողմի ներկայացուցիչները նախօրոք խորհրդակցեն կողմերի հետ, որպեսզի խուսափեն նույն թեմայով ելույթները կրկնելուց: Նման միջամտությունները օգտակար են դատաքննության համար, օրինակ՝ երբ տվյալ գործը լայն հնչեղություն ունի և անհրաժեշտություն կա որոշ դրույթների համեմատական վերլուծություն կատարել:

Երբ Թիվ 14 արձանագրությունն ուժի մեջ մտնի, Մարդու իրավունքների եվրոպական հանձնակատարը իրավունք կունենա ներկայացնել գրավոր նկատառումներ և ներկա գտնվել դատաքննությանը: Նա այլևս ստիպված չի լինի նման միջամտության համար թույլտվություն ստանալ՝ ինչպես կատարվում է ներկայումս:

1.3.3. Միջպետական գործեր

Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ կարող է Դատարանին ներկայացնել գանգատ Կոնվենցիայի և դրան կից արձանագրությունների դրույթների ցանկացած ենթադրվող խախտման վերաբերյալ, որը թույլ է տվել մեկ այլ Բարձր պայմանավորվող կողմ (հոդված 33):

Ինչպես դիմող երկիրը, այնպես էլ իր քաղաքացիները պարտադիր չէ, որպեսզի իրավախախտումից անմիջական տուժածներ լինեն:

Պալատները որոշում են կայացնում միջպետական գանգատների ընդունելիության և ըստ էության հարցերի շուրջ (հոդված 29(2)):

1.4. Դատարանի կանոնակարգը

1998 թվականի նոյեմբերի 1-ին ընդունվել է Դատարանի նոր կանոնակարգ, որը վերջին անգամ ենթարկվել է փոփոխության 2005թ. նոյեմբերի 7-ին: Կանոնակարգի ոլորտները վերաբերվում են դատարանի ընթացակարգին և Դատարանի ներքին աշխատանքային գործավարությանը: Կանոնակարգի տեքստը կարելի է կարդալ Դատարանի ինտերնետ էջում:

1.5. Թիվ 14 արձանագրությունով նախատեսված փոփոխությունները¹⁰

Հիմնարար իրավունքներում փոփոխություններ չեն կատարվել (հոդվածներ 1-18):

Արձանագրությունով նախատեսված փոփոխությունները հիմնականում գործառույթային են և չեն նախատեսում համակարգի փոփոխություն:

Արձանագրությամբ նախատեսվում են փոփոխություններ կատարել Դատարանի կազմում և դատավորների պաշտոնավարության ժամկետներում: Վերջինիս նպատակն է դատավորների անկախության և անաչառության բարձրացումը: Ուստի, վեց տարվա պաշտոնավարության ժամկետը, որը կարող է երկարացվել, փոխարինվելու է ինը տարվա պաշտոնավարության ժամկետով՝ առանց ժամկետը երկարացնելու հնարավորության: Դատավորները կարող են պաշտոնավարել մինչև 70 տարեկան դառնալը: 61 տարեկանից բարձր թեկնածուները կարող են ընտրվել, սակայն առաջարկվում է, որպեսզի Բարձր պայմանավորվող կողմը առաջարկի այնպիսի թեկնածուի, որը կարողանա պաշտոնավարել ժամկետի առնվազն կեսի չափով:

Դատարանի լիազորմար միստի պահանջով, պալատների կազմը որոշակի ժամանակահատվածում կարող է նվազեցվել յոթ դատավորից մինչև հինգ դատավոր՝ Նախարարների կոմիտեի միաձայն համաձայնության դեպքում: Ավելին, Բարձր պայմանավորվող կողմերից պահանջվում է նախօրոք ներկայացնել *ad hoc* դատավորների պահեստային ցուցակը, որոնց կազմից Դատարանի նախագահը կարող է ընտրել *ad hoc* դատավորի՝ նման պահանջի առկայության դեպքում:

1.5.1. Գործընթացը

Ընդունելիության չափանիշները. ՄԻԵԿ հոդվածի 35-ում ավելացվել է

¹⁰ Արձանագրության տեքստը ներկայացված է Հավելված Ի-ում:

ընդունելիության նոր չափանիշ որը թույլ է տալիս Դատարանին դիմումներն անընդունելի հայտարարել, եթե «դիմումատու չափազանց անբարենմաստ վիճակում չի հայտնվել» (35-րդ հոդվածը փոփոխող արձանագրության 12-րդ հոդված): Այս փոփոխության հետևանքի մասին մանրամասն բացատրված է 3.12 կետում):

Անընդունելի դիմումների գտումը. Թիվ 14 արձանագրությամբ նախատեսվում է դիմումների գտումը կատարել Դատարանի արդեն գոյություն ունեցող կառուցվածքին ավելացնելով մեկ դատավորից բաղկացած կառուցվածքը (արձանագրության 6-րդ հոդվածը և Կոնվենցիայի նոր 26-րդ հոդվածը): Մեկ դատավորը լիազորված կլինի անհատական դիմումը հայտարարել անընդունելի կամ գործը Դատարանի գործերի ցուցակից հանել «...եթե նման որոշում կարելի է կայացնել առանց լրացուցիչ քննության» (արձանագրության 7-րդ հոդվածը և Կոնվենցիայի նոր 27-րդ հոդվածը): Արձանագրության բացատրական զեկույցում նշված է, որ «...դատավորը նման որոշում կարող է կայացնել միայն այն դեպքերում, եթե գործի փաստերից հստակ է, որ դիմումն ակնհայտորեն անընդունելի է»: Այս որոշումը վերջնական է:

Սակայն, եթե մեկ դատավորը վերը նշված որոշումներից ոչ մեկը չի ընդունում, նա պարտավոր է դիմումը փոխանցել կամ Կոմիտեին կամ պալատին: Մեկ դատավորին իր պարտականությունները կատարելիս օգնելու է Քարտուղարության զեկուցողը, սակայն որոշում կայացնելը միայն դատավորի լիազորության մեջ է մտնում: Քարտուղարության զեկուցողը կատարելու է Ջեկուցող դատավորի և իրավաբանի գործառնությունները: Մեկ դատավորը չի կարող որոշում կայացնել այն դիմումի ընդունելիության հարցի վերաբերյալ, որը ներկայացվել է իր պետության դեմ:

Վերջապես, ներկայումս գործող համակարգի ներքո երեք դատավորներից բաղկացած կոմիտեն լիազորություն կունենա ակնհայտորեն անընդունելի դիմումները հայտարարել անընդունելի կամ հանել գործերի ցուցակից: Նոր Արձանագրության համաձայն, երեք դատավորներից բաղկացած կոմիտեն պահպանում է իր այս լիազորությունը, սակայն այն իրականացնելու է մեկ դատավորից բաղկացած կառույցի հետ միասին:

Կրկնվող գործերը. Թիվ 14 արձանագրությունը միևնույն ժամանակ ներկայացնում է կրկնվող, սակայն ակնհայտորեն հիմնավոր գործերի արագացված քննության համակարգ: Արձանագրության 8-րդ հոդվածը (որով փոփոխվում է Կոնվենցիայի 28-րդ հոդվածը) երեք դատավորներից բաղկացած կոմիտեի լիազորությունները լայնացնում է՝ թույլ տալով Կոմիտեին դիմումի ընդունելիության մասին հայտարարություն կատարելով հանդերձ, միաժամանակ որոշում կայացնել ըստ էության, եթե գործի հիմքում ընկած խնդրի լուծումը, որը վերաբերվում է Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների մեկնաբանությանը կամ կիրառմանը, արդեն իսկ հստակ սահմանված է Դատարանի կողմից հաստատված նախադեպային իրավունքում: Նման դեպքերում պահանջվում է, որպեսզի որոշումը և վճիռը կայացվեն միաձայն կերպով: Եթե որոշումը միաձայն է, այն վերջնական է:

Եթե դատավորները չեն կարողանում հասնել միաձայն որոշման, կիրառվում է

պալատի ընթացակարգը (Արձանագրության 9-րդ հոդվածը, որով փոփոխվում է Կոնվենցիայի 29-րդ հոդվածը): Կողմերը իրավունք ունեն վիճաբանել նախադեպային իրավունքի հաստատումն լինելու հարցը: Ազգային դատավորի ներկայությունը այս ընթացակարգին պարտադիր չէ: Սակայն, Կոնվենցիայի փոփոխված 29(3)-րդ հոդվածը Կոմիտեին հնարավորություն է տալիս հրավիրել Պատասխանող պետության կողմից ընտրված դատավորին Կոմիտեի անդամներից մեկին փոխարինելու համար՝ հատկապես այն գործերով, որտեղ Պատասխանող պետությունը վիճարկում է արագացված ընթացակարգ սահմանելու հարցը:

Վճռի կատարումը. առաջարկվում են փոփոխություններ Դատարանի վճիռների կատարումը բարելավելու նպատակով (հոդվածներ 15 և 16): Այս մասին մանրամասն ներկայացված է 4.3.1 կետում:

Երրորդ կողմի միջամտությունը. նոր Արձանագրության 13-րդ հոդվածով ավելացվում է նոր կետ Կոնվենցիայի 36-րդ հոդվածին, որը վերաբերվում է երրորդ կողմի միջամտությանը: Ըստ այս փոփոխության, Մարդու իրավունքների հանձնակատարը կարող է գրավոր նկատառումներ ներկայացնել և բոլոր գործերով մասնակցել Պալատի և Մեծ պալատի դատալսումներին:

Բարեկամական կարգավորումը. Արձանագրության 15-րդ հոդվածով ներմուծվում է բարեկամական կարգավորման նոր, ավելի ճկուն ընթացակարգ, որով փոփոխվում է ՄԻԵԿ-ի 39-րդ հոդվածը: Այսպիսով, Դատարանը կարող է իր ծառայություններն առաջարկել կողմերին վարույթի ցանկացած փուլում՝ բարեկամական կարգավորման հասնելու համար: Ավելին, Նախարարների կոմիտեն իրավունք է ստանում հսկողություն սահմանել բարեկամական կարգավորման կատարման վրա՝ ինչպես նշվում է համապատասխան որոշումներում:

ԵՄ-ի Կոնվենցիային միանալը. Վերջապես, Արձանագրության 17-րդ հոդվածը Եվրոպական Միությանը հնարավորություն է տալիս միանալ Կոնվենցիային:

1.6. Կոնվենցիայի հիմնարար սկզբունքները

ՄԻԵԿ-ի օժանդակ լինելը. Կոնվենցիայի համակարգը Պայմանավորվող պետությունների ազգային համակարգերին օժանդակ համակարգ է: Ուստի, մինչև Դատարանին դիմելը, դիմումատուներից պահանջվում է սպառել ներպետական արդյունավետ միջոցները:

Ժողովրդավարական հասարակություն. Ժողովրդավարական հասարակության սկզբունքը նույնպես կարևոր տեղ է գրավում Կոնվենցիայում: Կոնվենցիայի նախաբանում, Պայմանավորվող պետությունները կրկին հավաստում են իրենց խորին հավատը, որ հիմնարար ազատությունների լավագույն պահպանումը կախված է, *inter alia*, քաղաքական արդյունավետ ժողովրդավարությունից: Կոնվենցիայով երաշխավորված շատ իրավունքների նկատմամբ միջամտությունը կարող է արդարացված լինել միայն, եթե դա անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում (8-11 հոդվածներ):

Համաչափությունը. Դատարանը կիրառում է համաչափության սկզբունքը, երբ

գնահատում է, թե արդյոք Կոնվենցիայի մի շարք իրավունքների նկատմամբ միջամտությունը հանգեցրել է այդ իրավունքների խախտմանը (օրինակ՝ 8-11 հոդվածներ, 14-րդ հոդված): Այս սկզբունքը պահանջում է, որպեսզի տվյալ միջամտության համար առկա լինի սոցիալական սուր պահանջ և որպեսզի տվյալ միջամտության ձևը համաչափ լինի հետապնդվող իրավաչափ նպատակի համեմատ:

Հայեցողության իրավունքը. Դատարանը հղում է անում ազգային մարմիններին տրված հայեցողության իրավունքին, երբ որոշում է, թե արդյոք Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների ու ազատությունների սահմանափակումները անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում: Մամուլի ազատության սահմանափակումների վերաբերյալ գործերում Դատարանը որոշել է, որ հայեցողության շրջանակները պետք է նեղ լինեն՝ բացառությամբ, եթե արգելված հրապարակումը հրահրում է բռնություն: Շրջակա միջավայրի կառուցապատման պլանավորման կամ անձնանունների կարգավորման հարցերի առնչությամբ Դատարանը սահմանել է, որ ազգային մարմիններն ունեն հայեցողության լայն իրավունք:

Կոնվենցիան «կենդանի փաստաթուղթ է». Կոնվենցիան բազմակողմ համաձայնագիր է և դեռ 1975 թվականին սահմանվել է, որ Կոնվենցիան մեկնաբանելիս, անհրաժեշտ է ուղղորդվել 1969թ. Միջազգային պայմանագրերի մասին Վիեննայի Կոնվենցիայով սահմանված սկզբունքներով:¹¹

Տարիների ընթացքում Դատարանը մշակել է մեկնաբանության երկու այլ ուսմունքներ, ըստ որոնց հաշվի է առնվում Կոնվենցիայի՝ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների մասին համաձայնագրի կոլեկտիվ կիրառության հատուկ հատկանիշը:¹²

Առաջինը դա Կոնվենցիան որպես «կենդանի փաստաթուղթ» մեկնաբանելու ուսմունքն է: Օրինակ, *Թայրերն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* վճռում Դատարանը որոշեց, որ «Կոնվենցիան կենդանի փաստաթուղթ է, որը պետք է մեկնաբանել ներկա օրվա լույսի ներքո»:¹³ Այս սկզբունքի վրա Դատարանը հղում է արել բազմաթիվ գործերում: Օրինակ, *Լուզիդյուն ընդդեմ Թուրքիայի* վճռում Դատարանը որոշեց, որ «կենդանի փաստաթղթի» սկզբունքը չպետք է սահմանափակվի միայն Կոնվենցիայի նյութական իրավունքի դրույթներով, այլ պետք է կիրառվի նաև այնպիսի դրույթների նկատմամբ, որոնք կարգավորում են Կոնվենցիայի կատարողական մեխանիզմը՝ ըստ 25-րդ և 46-րդ հոդվածների:¹⁴

¹¹ *Գոլդերն ընդդ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ, դիմում թիվ 4451/70, 1975թ. փետրվարի 21-ին ընդունված վճիռ, Շարք Ա, թիվ 18 (1979-80) 1 ՄԻԵԴ 524:

¹² Տե՛ս Ա. Մովբերեյ, «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի ստեղծագործ մոտեցումում» (2005) 5 HRLR, էջ 57-79: Տե՛ս նաև *Ստերինգն ընդդ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 14038/88, 1989թ. հուլիսի 7-ի վճիռ, Շարք Ա, թիվ 161 (1989):

¹³ *Թայրերն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, դիմում թիվ 5856/72, 1978թ. ապրիլի 25-ի վճիռ, Շարք Ա, թիվ 26, կետ 31:

Ըստ Դատարանի, «այս դրույթները չեն կարող մեկնաբանվել զուտ դրանց հիմնադիրների մտադրության ներքո, որն արտահայտվել է ավելի քան քառասուն տարի առաջ»:¹⁵ Երբեմն, Կոնվենցիան մեկնաբանելիս, Դատարանը հղում է անում «դիմամիկ և ծավալվող» մեկնաբանության սկզբունքին, որը «կենդանի փաստաթուղթ» ուսմունքի մեկ այլ խողովակ է:¹⁶

Երկրորդ ուսմունքը կայանում է նրանում, որ իրավունքներն ու ազատությունները պետք է մեկնաբանել այնպես, որպեսզի դրանց կիրառումը չլինի տեսական և պատրանքային, այլ՝ գործնական և արդյունավետ:¹⁷ Այս ուսմունքը լայնորեն կիրառվել է նախադեպային իրավունքում և դրա միջոցով մեկնաբանվել են Կոնվենցիայի բազմաթիվ դրույթներ, օրինակ՝ 8-րդ հոդվածը մեկնաբանելիս, Դատարանը նշել է, որ Պայմանավորվող պետություններից պահանջվում է ոչ միայն կատարել անձնական կյանքին չմիջամտելու պարտականությունը, այլ նաև անձնական կյանքը արդյունավետ և իրական կերպով պաշտպանելու համար միջոցներ ձեռնարկելու պարտականությունը՝ նույնիսկ անհատների միջև հարաբերություններում:¹⁸ Միավորվելու ազատության իրավունքի արդյունավետ և իրական կերպով պաշտպանելու վերաբերյալ Դատարանը նշել է, որ 11-րդ հոդվածը Պետությունների վրա դնում է պոզիտիվ պարտականություն, որպեսզի վերջինս ողջամիտ և համապատասխան քայլեր ձեռնարկի, ինչպես օրինակ ոստիկանության ուժերի տեղակայում, որպեսզի հնարավորություն տա օրինական կերպով անցկացվող հանրահավաքի կայացումը:¹⁹

¹⁵ Նույն տեղը, կետ 70:

¹⁶ Տե՛ս Մովբրեյ, էջ 64:

¹⁷ *Էյրին ընդդեմ Իռլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 62289/73, 1979թ. հոկտեմբերի 9-ի վճիռ, Շարք Ա, թիվ 32, (1979), կետ 24):

¹⁸ *X-ն ու Y-ն ընդդեմ Նիդեռլանդների*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 8978/80, 1985թ. մարտի 26-ի վճիռ, Շարք Ա, թիվ 91 (1985):

¹⁹ *“Plattform Artze fur das leben-ն ընդդեմ Ավստրիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 10126/82, Շարք Ա, թիվ 139 (1988), կետ 32, 1988թ. հունիսի 21-ի որոշում (1991) 13 EHRR 204

2. Գանգատ ներկայացնելու ընթացակարգը

Դատարանի հասցեն է՝

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
France

Հեռախոս. (0)3 88 41 20 18
Ֆաքս. (0)3 88 41 27 30
Ինտերնետ էջ. <http://www.echr.coe.int>

Դատարանի հետ կարելի է հեշտությամբ կապվել գրավոր կերպով, կամ զանգահարելով՝ եթե անհրաժեշտ է տեղեկություն ստանալ գործի ընթացքի մասին: Նամակագրության կամ զանգահարելու դեպքում անհրաժեշտ է նշել գործի անունը, պատասխանող պետությունը և դիմումի համարը:

2.1. Գանգատ ներկայացնելու կարգը

Նախնական մամակի մեջ պետք է նշվեն հետևյալ տեղեկությունները. դիմումատուի մասին տվյալներ, իրավախախտման հիմքում ընկած փաստերի համառոտ շարադրանք, ներպետական դատավարությունների մասին համառոտ շարադրանք, Կոնվենցիայի խախտված հոդվածների և դրանց հիմքով ներկայացվող փաստարկների համառոտ շարադրանք:

Նամակը պարտադիր չէ ներկայացնել իրավաբանի անունից:

Դատական տուրք գոյություն չունի:

Առաջին մամակի ստացման օրը գրանցվում է որպես գանգատի ներկայացման օր (սա արվում է հոդված 35(1)-ում նշված վեցամսյա ժամկետի նպատակով): Նախնական մամակը կարելի է ուղարկել ֆաքսով:

Դատարանի աշխատանքային լեզուներն են անգլերենը և ֆրանսերենը: Սակայն, մինչև ընդունելիության մասին որոշում կայացնելը, այդ թվում նաև նախնական մամակը, կարելի է հաղորդակցվել Կոնվենցիայի անդամ պետություններից որևէ մեկի պաշտոնական լեզվով: Ընդունելիության մասին որոշումից հետո կողմերից պահանջվում է Դատարանի հետ հաղորդակցվել անգլերենով կամ ֆրանսերենով՝ բացառությամբ, եթե Պալատի նախագահը թույլատրում է, որպեսզի կողմերը շարունակեն նամակագրությունը վարել Կոնվենցիայի անդամ պետության պաշտոնական լեզվով:

Նախնական մամակի ձևը տրված է Հավելված Ը-ում:

2.2. Գործի գրանցումը և քննությունը

Գանգատի ստացման պես Դատարանը բացում է նախնական գործ: Դատարանի Քարտուղարության իրավաբանը դիմումատուին ուղարկում է նամակ՝ հայտնելով գործի համարը, գանգատի ներկայացման օրը, ինչպես նաև տրամադրելով դիմումի և լիազորագրի ձևերը: Լիազորագիրը պետք է ստորագրվի դիմումատուի կողմից, որով վերջինս լիազորում է իր իրավաբանին հանդես գալ որպես դիմումատուի ներկայացուցիչ Դատարանում (տե՛ս Հավելվածներ Բ և Գ):

Դիմումը կհատկացվի Դատարանի հինգ բաժանմունքներից մեկին (տե՛ս Հավելված Է, որտեղ ներկայացված են բաժանմունքների կազմը):

Դիմումի ձևը և լիազորագիրը պետք է լրացնել և վերադարձնել Դատարան վեց շաբաթվա ընթացքում (անհրաժեշտության դեպքում կարելի է գրավոր դիմել Դատարան՝ պահանջելով երկարացնել նշված ժամկետը):

Բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերի պատճենները պետք է ներկայացվեն դիմումին կից:

Այս փուլում իրավաբանական օգնություն չի տրամադրվում:

Դիմումը համարվում է գրանցված լրացված դիմումի ստացման պահից: Դատարանը գրավոր հայտնում է դիմումատուին դիմումի ստացման մասին: Դատարանը կարող է նաև նամակում հայտնել գանգատի ընդունելիության կապակցությամբ առաջացած խնդիրների վերաբերյալ, որին դիմումատուն պետք է պատասխանի):

Գրանցվելուց հետո գանգատի վերաբերյալ ցանկացած փաստաթուղթ մատչելի է հանրությանը (եթե դատարանը այլ կերպ չի որոշում):

Գրանցվելուց հետո դիմումը հանձնվում է Ձեկուցող դատավորին, որը քննում է բողոքի ընդունելիության հարցը (դատավորի ինքնությունը գաղտնի է պահվում):

Դատարանը (երեք դատավորից կազմված կոմիտեով կամ յոթ դատավորից կազմված պալատով) գանգատը համարում է անընդունելի կամ գանգատը ծանուցում է պատասխանող երկրի կառավարությանը:

2.3. Գործի ծանուցումը

Պատասխանող երկրի կառավարությանը գործը ծանուցելիս, Դատարանը կառավարությունից պահանջում է պատասխանել որոշ հարցերի (որի պատճենն ուղարկվում է դիմումատուին) նշված ժամկետի ընթացքում (կառավարությունը կարող է խնդրել, որպեսզի երկարաձգվի այս ժամկետը):

2.4. Իրավաբանական օգնություն

Գործը Պատասխանող պետությանը ծանուցելուց հետո, Դատարանը դիմումատուին հայտնում է, որ վերջինս կարող է դիմել իրավաբանական օգնություն ստանալու համար: Այդ նպատակի համար դիմումատուն պետք է լրացնի Միջոցների մասին հայտարարագիր (տե՛ս Հավելված Դ): Նման դեպքերում Դատարանը հրահանգում է ներպետական համապատասխան մարմիններին կատարել դիմումատուի ֆինանսական միջոցների գնահատում: Դատարանը իրավաբանական օգնության մասին դիմումն ուղարկում է պատասխանող պետության կառավարությանը՝ վերջինիս նկատառումները ստանալու համար: Իրավաբանական աջակցության տրամադրելը հետադարձ ուժ ունի և դատավարության ցանկացած փուլի համար գոյություն ունի դատարանի կողմից հաստատված իրավաբանական ծառայությունների սակագների ցուցակ, որը ներկայացված է Հավելված Ե-ում: Դատավարության ցանկացած փուլում Դատարանը կարող է դիմումատուին ներկայացնող փաստաբանին իրավաբանական օգնության մասին առաջարկ ուղարկել: Գումարը վճարվում է բանկային փոխանցման տեսքով:

2.5. Կառավարության նկատառումները և դիմումատուի պատասխանը

Կառավարության տեսակետներն արտահայտող հայտարարության պատճեն ուղարկվում է դիմումատուին: Դիմումատուն կարող է ներկայացնել իր պատասխան դիտողությունները սահմանված ժամկետի ընթացքում: Կառավարությանը հնարավորություն է տրվում պատասխանել դիմումատուի այս դիտողություններին (սահմանված ժամկետում)

2.6. Միջանկյալ գործողություններ

39-րդ կանոնի համաձայն, Պալատը կարող է կողմերին տեղեկացնել միջանկյալ գործողություններ կատարելու իր որոշման մասին՝ կողմերի շահերից ելնելով կամ վարույթը պատշաճ կերպով իրականացնելու նպատակով: Միջանկյալ գործողություններ ձեռնարկելու համար անհրաժեշտ են հետևյալ պայմանների առկայությունը.

- 1) շատ լուրջ բնույթի անվերականգնելի կորուստ կրելու վտանգը,
- 2) կորուստ կրելու վտանգը պետք է լինի անխուսափելի և ակնհայտ,
- 3) գանգառը պետք է լինի հիմնավոր (*prima facie*):

Օրինակ, միջանկյալ գործողություններ կարող են կիրառվել այն դեպքում, երբ դիմումատուին սպառնում է մի այնպիսի երկիր արտաքսվելու վտանգը, որտեղ առկա է նրան խոշտանգումների կամ մահվան ենթարկելու վտանգ: *Շաման ընդդեմ Վրաստանի և Ռուսաստանի* գործում²⁰ Դատարանը Վրաստանի իշխանություններից պահանջեց կասեցնել ահաբեկչության մեջ կասկածվող Չեչենների հանձնումը Ռուսաստանին՝ մինչև հանձնման հանգամանքների մասին ավելի մանրամասն

²⁰ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 36378/02, Միջանկյալ գործողություններ, ընդունված 2002թ. հոկտեմբերի 4-ին:

տեղեկություններ Դատարանին ներկայացնելը:

Միջանկյալ գործողություններ իրականացվել են նաև այլ նպատակներով: Օջալանն ընդդեմ Թուրքիայի գործում Դատարանը պահանջեց, որպեսզի Թուրքիայի կառավարությունից իրականացնել միջանկյալ գործողություններ, որպեսզի հնարավորություն տրվի դիմումատուին, որին սպառնում էր մահապատիժ, օտվել արդար դատաքննության իր իրավունքից և հնարավորություն ունենար իր կողմից ընտրած իրավաբանների միջոցով անհատական գանգատ ներկայացնել Դատարանին:²¹

Միջանկյալ գործողություններ իրականացնելու մասին խնդրանքը պետք է ուղարկվի ֆաքսով, էլեկտրոնային փոստով կամ սուրհանդակի միջոցով՝ ցանկալի է աշխատանքային ժամերին: Եթե խնդրանքն ուղարկվում է էլեկտրոնային փոստով, անհրաժեշտ է միաժամանակ ուղարկել նաև բնօրինակը: Տեքստի սզբում պետք է գրել URGENT - RULE 39 բառերը, իսկ տեքստը պետք է գրված լինի Պայմանավորվող պետություններից որևէ մեկի պաշտոնական լեզվով: Արտաքսման կամ վտարման գործերով, խնդրանքը և կից փաստաթղթերը պետք է ներկայացնել մինչև ներպետական ատյանների կողմից վերջին որոշումն ընդունելը: Խնդրանքի հետ միասին պետք է ներկայացնել բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը, օրինակ՝ վերաբերելի որոշումը և այլ նյութեր, որոնցով հիմնավորվում են դիմումատուի պնդումները:

Պետության կողմից միջանկյալ գործողություններից բխող պահանջներին չհետևելը առաջացնում է ՄԻԵԿ 34-րդ հոդվածի խախտում: *Մամատկուլովն ու Ասկարովն ընդդեմ Թուրքիայի* գործում²² Դատարանը որոշեց, որ «միջանկյալ գործողությունների պահանջներին չհետևելով, պետությունը թույլ չի տալիս Դատարանին արդյունավետ կերպով ուսումնասիրել դիմումատուի գանգատը և խոչընդոտում է նրա իրավունքների արդյունավետ իրականացումը, հետևաբար, նման մոտեցումը առաջացնում է Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի խախտում»:

2.7. Ընդունելիության մասին որոշումը

Երեք դատավորից կազմված Կոմիտեն որոշում է կայացնում դիմումի ընդունելիության վերաբերյալ (միաձայն քվեարկությամբ): Գանգատի հետ կապված այլ հարցերի վերաբերյալ որոշումները կայացվում է յոթ դատավորից կազմված Պալատի կողմից:

Ընդունելիության հարցը որոշելիս, Դատարանը կարող է նախաձեռնել բանավոր դատաքննություն: Նման քայլ Դատարանը կատարում է հազվադեպ և այն էլ այն դեպքում եթե գործը բարձրացնում է դժվարին կամ կամ խնդիրներ: Դիմումը կարող է անընդունելի կամ ընդունելի հայտարարվել մասնակիորեն:

²¹ ՄԻԵԿ դիմում թիվ 46221, 2005թ. մայիսի 12-ի վճիռ:

²² ՄԻԵԿ դիմում թիվ 4682799 և 46951/99, 2005թ. փետրվարի 4-ի վճիռ:

Կոնվենցիայի Թիվ 14-րդ արձանագրության համաձայն, Դատարանը կարող է նաև նիստ անցկացնել մեկ դատավորից կազմված կազմով՝ Ձեկուցողների մասնակցությամբ (6-րդ և 7-րդ հոդվածներ): Սակայն, նման դեպքերում դատավորը չի կարող քննել այն երկրի դեմ ներկայացված դիմումները, որի կողմից ինքն ընտրվել է որպես Եվրոպական դատարանի դատավոր:

2.8. Գանգատների ընդունելիության և ըստ էության հարցերի միասին քննելը

Դատարանը կարող է գանգատի ընդունելիության և էության մասին հարցերը քննել միասին (հոդված 29(3)): Դատարանն ավելի ու ավելի հաճախ է դիմում նման ընթացակարգի: Սա արվում է հիմնականում գործերի քննությունը արագացնելու նպատակով՝ հատկապես կրկնվող գործերի պարագայում:

Նման ընթացակարգին դիմելու մասին որոշումը կայացվում է Պատասխանող երկրին գործը ծանուցելիս: Միաժամանակ Դատարանը կողմերին հրավիրում է ներկայացնել արդարացի փոխհատուցման և բարեկամական կարգավորման մասին իրենց նկատառումները:

Որպես այլընտրանք, անհրաժեշտության դեպքում Պալատը կարող է առաջ անցնել և ընդունել վճիռ, որը կարող է ընդգրկել նաև ընդունելիության մասին որոշումը՝ առանց գործը ծանուցելու ժամանակ կողմերին հրավիրելու, որպեսզի վերջիններս ներկայացնեն արդարացի փոխհատուցման և բարեկամական կարգավորման մասին իրենց նկատառումները:

2.9. Փաստերի պարզաբանումը

Դատարանը կարող է լսել վկաների, անցկացնել փաստերի մասին դատալսումներ և/կամ իրականացնել քննություն տեղ՝ սակայն նման բան արվում է հազվադեպ:

2.10. Բարեկամական կարգավորում

Գանգատի բարեկամական կարգավորման ընթացակարգը Պատասխանող երկրին և դիմումատուին հնարավորություն է տալիս կարգավորել վեճը:

Ընդունելիության մասին որոշումից հետո, Դատարանը տեղեկացնում է կողմերին գրավոր ներկայացնել իրենց առաջարկությունները բարեկամական կարգավորման վերաբերյալ (ՄԻԵԿ հոդված 39): Բարեկամական կարգավորման դեպքում գանգատը հանվում է Դատարանի գործերի ցուցակից:

Պատասխանող պետության կողմից բարեկամական կարգավորման մասին առաջարկ ստանալու դեպքում, դիմումատուներին խորհուրդ է տրվում ամենայն լրջությամբ գնալ բանակցությունների՝ և՛ փոխհատուցման և ծախսերի առումով, և՛ Կառավարության կողմից իր քաղաքականության, պրակտիկայի, կամ նոր օրենսդրություն կիրառելու հարցերի շուրջ:

Համաձայն Թիվ 14-րդ արձանագրության, ՄԻԵԿ-ի 39-րդ հոդվածը փոփոխվելու է, ըստ որի բարեկամական կարգավորման մասին որոշումը կարող է կայացվել «վարույթի ցանկացած փուլում» (հոդված 15):

2.11. Վերջնական փաստարկների ներկայացումը, հետընդունելիության և ըստ էության քննելու փուլերը

Եթե գանգատի ընդունելիության և էության մասին հարցերի քննությունը միասին չի արվել, կողմերին առաջարկվում է ներկայացնել վերջնական գրավոր պնդումներ (ընդունված է այդ փաստաթուղթն անվանել «Հուշագիր»): Այս փաստաթղթով պետք է համառոտ ներկայացվի գանգատն իմ ամբողջությամբ:

Ծախսերի կամ փոխհատուցման մասին պնդումները պետք է կամ ներառված լինեն Հուշագրում, կամ ներկայացվեն Դատարանին՝ ընդունելիության մասին որոշում կայացնելուց հետո երկու ամսվա ընթացքում (կամ սահմանված այլ ժամանակահատվածում):

Ձեկուցող դատավորը իրականացնում է դիմումի էության մանրամասն ուսումնասիրությունը:

2.12. Բանավոր լսումներ

Գործի էության մասով դատաքննություն անցկացնելու պրակտիկան ներկայումս ավելի շատ բացառություն է, քան կարգ: Դիմումների մեծ մասի առնչությամբ բանավոր դատալսումներ չեն անցկացվում: Դատարանն ամենայն հավանականությամբ բանավոր դատալսումներ կանցկացնի այն դեպքերում, երբ գործը իրավական կամ քաղաքական տեսանկյունից ներկայացնում է մեծ կարևորություն, կամ եթե անհրաժեշտություն կա փաստերի վերաբերյալ հետագա պարզաբանումներ կատարել:

Դատաքննությունը անցկացվում է հրապարակային՝ բացառությամբ, եթե դրանից դատաքննություն անցկացնելու պատճառներ կան: Դիմումատուներին սովորաբար տրվում է 30 րոպե իրենց սկզբնական փաստարկները ներկայացնելու համար: Եթե դատարանը հարցեր է տալիս կողմերին, ապա յուրաքանչյուր կողմին տրվում է 15-20 րոպե հարցերին պատասխանելու համար:

2.13 Վճիռ²³

Դատարանի պատճառաբանված վճիռը հրապարակվում է գրավոր պնդումները ներկայացնելուց կամ դատալսումներից մի քանի ամիս հետո: Կողմերը գրավոր տեղեկացվում են վճիռը կայացնելու օրվա և ժամի մասին: Նույն տեղեկությունը հրապարակվում է նաև Դատարանի ինտերնետ կայքում:

²³ Վճիռների մասին հավելյալ տեղեկությունները ներկայացված են 4-րդ մասում:

Այն դատավորները որոնք համաձայն չեն վճռի հետ, կարող իրենց չհամընկնող կարծիքը կցել վճռին: Վճիռը պարտադիր իրավաբանական ուժ ունի (հոդված 46(1)):

Դատարանի կողմից տրամադրվող իրավական պաշտպանության առաջնահերթ միջոցը այն է, որ Դատարանը հայտարարում է Կոնվենցիայով երաշխավորված մեկ կամ ավելի իրավունքների խախտման մասին:

Համաձայն 41-րդ հոդվածի (նախկինում 50-րդ հոդված), վճիռը կարող է ներառել «արդարացի բավարարում»: Սա կարող է նշանակել նյութական և ոչ-նյութական վնասների, ինչպես նաև իրավաբանական ծախսերի դիմաց փոխհատուցում:

Դատարանը չի բեկանում ներպետական մարմինների կամ դատարանների որոշումները, կամ անվավեր համարում ներպետական օրենսդրությունը, սակայն որոշ հանգամանքներում կարող է առաջարկել, որպեսզի պատասխանող Կառավարությունը որոշ միջոցներ ձեռնարկի: Օրինակ, եթե տեղի է ունեցել արդար դատաքննության իրավունքի խախտում, Դատարանը կարող է առաջարկել, որպեսզի նորից անցկացվի դատաքննություն անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից:²⁴

2.14 Վճռի կատարումը

Կայացված վճիռները փոխանցվում են Նախարարների Կոմիտեին, որն էլ վերահսկողություն է իրականացնում վճռի կատարման նկատմամբ (հոդված 46(2)): Այս ընթացակարգը մանրամասնորեն բացատրված է 4.3. մասում:

Վերը նշված ընթացակարգը նկարագրված է Հավելված Թ-ում տրված աղյուսյակում:

²⁴ Տե՛ս. *Գեմսելն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 53431/99, 2003թ. հոկտեմբերի 23-ի որոշումը:

3. ԸՆԴՈՒՆԵԼԻՈՒԹՅԱՆ չափանիշները

Ընդունելիության նորմերը Եվրոպական կոնվենցիայի համակարգի կարևոր հատկանիշներ են, քանի որ գանգատների միայն 10-20% է հայտարարվում ընդունելի: 2005 թվականին Դատարանն ընդհանուր առմամբ կայացրել է 28,648, որոնցից 95%-ի դեպքում գանգատը համարվել է անընդունելի կամ հանվել ցուցակներից:²⁵

Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածում (նախկինում 25-րդ հոդված) սահմանված է, թե ովքեր իրավունք ունեն դիմել Դատարան, իսկ 35-րդ հոդվածում սահմանված են ընդունելիության չափանիշները: Պրակտիկան ցույց է տալիս, որ ամենակարևորը ներպետական արդյունավետ իրավական պաշտպանության բոլոր միջոցները սպառելու և ներպետական վերջին որոշումից հետո վեց ամսվա ընթացքում Դատարան դիմելու պահանջներն են:

Հոդված 34

Դատարանը կարող է գանգատներ ընդունել ցանկացած անձից, հասարակական կազմակերպությունից կամ անձանց խմբից, որոնք պնդում են, թե դարձել են սույն Կոնվենցիայով կամ դրան կից արձանագրություններով ծանաչված իրենց իրավունքների՝ որևէ Բարձր պայմանավորվող կողմի թույլ տված խախտման զոհ: Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են որևէ կերպ չխոչընդոտել այդ իրավունքի արդյունավետ իրականացմանը:

Հոդված 35

1) Դատարանը կարող է գործը քննության ընդունել միայն այն բանից հետո, երբ սպառվել են միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ նորմերին համապատասխան իրավական պաշտպանության բոլոր ներպետական միջոցները, եւ գործի վերաբերյալ ազգային մարմինների կողմից վերջնական որոշման կայացման ամսաթվից հաշված վեց ամսվա ընթացքում:

2) Դատարանը քննության չի ընդունում 34-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացված ոչ մի անհատական գանգատ, եթե այն՝

- ա) անանուն է,*
- բ) ըստ էության, այն նույն հարցն է, որը Դատարանն արդեն քննել է, կամ որն արդեն հանձնվել է միջազգային քննության կամ կարգավորման այլ ընթացակարգի և չի բովանդակում գործին առնչվող նոր տեղեկություններ:*

²⁵ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2005թ. պրակտիկայի ուսումնասիրություն. տե՛ս <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/4753F3E8-3ADp-42C5-B294-0F2A68507FC0/0/2005_SURVEY_COURT.pdf>

3) Դատարանն անընդունելի է համարում 34 հոդվածին համապատասխան ներկայացված ցանկացած անհատական զանգատ, եթե այն դիտարկի անհամատեղելի սույն Կոնվենցիայի կամ նրան կից արձանագրությունների դրույթների հետ, կամ ակնհայտորեն անհիմն կամ հանդիսանում է զանգատ ներկայացնելու իրավունքի չարաշահում:

4) Դատարանը մերժում է իրեն հանձնված ցանկացած զանգատ, որն անընդունելի է համարում սույն հոդվածին համապատասխան: Դատարանը կարող է դա անել քննության ցանկացած փուլում:

3.1. Դատարան դիմելու իրավունքը

Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Դատարանը կարող է զանգատներ ընդունել «ցանկացած անձից, հասարակական կազմակերպությունից կամ անձանց խմբից ...»: Չետևաբար, անհատները, մարդկանց խմբերը, հասարակական կազմակերպությունները, ձեռնարկությունները (նաև լուծարվածները²⁶), բաժնետերերը, մասնագիտական ընկերակցությունները, առևտրային միությունները, քաղաքական կուսակցությունները և կրոնական կազմակերպությունները կարող են զանգատ ներկայացնել Դատարան: Կախված Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքի խախտման բնույթից, Դատարան կարող են դիմել նաև մասնավոր ձեռնարկությունները, ինչպես նաև ձեռնարկության նախագահը, տնօրենը²⁷ և, բացառիկ հանգամանքների ներքո նաև անհատ բաժնետերերը:²⁸

Սակայն, մի շարք իրավունքների, օրինակ՝ մտքի, խղճի և հավատքի ազատության²⁹, կրթության³⁰, խոշտանգումների կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի և պատժի չենթարկվելու իրավունքների³¹ խախտվելու դեպքում Դատարան կարող է դիմել միայն իրավախախտումների գոհը և այդ իրավունքները չեն տարածվում կազմակերպությունների վրա:

3.1.1. Ազգություն և բնակավայր

Գանգատ ներկայացնելու իրավունքը կախված չէ ազգությունից և բնակավայրից: Այս սկզբունքը ամրագրված է Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածով, որը պարտավորեցնում է Կոնվենցիայի անդամ բոլոր երկրներին ապահովել Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքներն ու ազատությունները իրենց իրավազորության տակ գտնվող

²⁶ Պայն Վալլին ընդդեմ Իռլանդիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 12742/87, 1992թ. նոյեմբերի 29-ին կայացված վճիռ (1992) 14 EHRR 319, կետ 42:

²⁷ Կապլանն ընդդեմ Սիացյալ Թագավորությանը, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7598/76, 1980թ. հուլիսի 17-ին կայացված վճիռ (1982) 4 EHRR 64.

²⁸ Ագրոթեքսիմն ընդդեմ Չունաստանի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 14807/89, 1995թ. հոկտեմբերի 24-ին կայացված վճիռ (1996) 21 EHRR 250.

²⁹ X and Church of Scientology ընդդեմ Շվեդիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7805/77, 1979թ. մայիսի 5-ին կայացված որոշում (1979) 16 DR 68:

³⁰ Ingrid Jordebo Foundation o Christian Schools ընդդեմ Շվեդիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 11533/85, DR5.

³¹ Kontakt-Information-Therapie and Hengen ընդդեմ Ավստրիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 11921/86 (1988) 57 DR81:

յուրաքանչյուրի համար: Այս չափանիշը տարածվում է բոլորի վրա՝ անկախ այն հանգամանքից, թե արդյոք դիմումատուին կարող է պնդել, որ համարվում է Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքների խախտման զոհ:

3.1.2. Իրավական ներկայացուցիչ ունենալը

Առանց իրավական ներկայացուցչի հանդես գալը անձին չի զրկում Դատարան դիմելու իրավունքից: Դիմումատուները կարող են ներկայացված լինել իրենց ազգականների կամ այլ անձանց կողմից: Այլ աձի կողմից ներկայացված լինելու դեպքում Դատարանը պահանջում է ներկայացնել լիազորագիր:³²

3.1.3. Երեխաները

Երեխաներն իրավունք ունեն դիմել Եվրոպական դատարան ինչպես միևնույն գործով չափահաս «զոհի» հետ միասին, այնպես էլ իրենց սեփական իրավունքները խախտվելու հիմքով: Օրինակ, *Մարքսն ընդդեմ Բելգիայի*³³ գործում գանգատը ներկայացրել էր չամուսնացած մայրն իր կրտսեր դստեր հետ, որով նրանք վիճարկում էին գույքը կտակելու իրավահարաբերությունները կարգավորող որոշ օրենսդրական նորմեր: *Ա. ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (ՄԹ)*³⁴ գործը վերաբերում էր խորթ հոր կողմից երեխային նկատմամբ բռնություն գործադրելու և ազգային մարմինների կողմից համապատասխան միջոցներ չձեռնարկվելու փաստերին:

Երեխաները կարող են ներկայացված լինել ծնողների կողմից,³⁵ եթե նրանց շահերի միջև հակասության խնդիր չկա կամ ներպետական օրենքները դա չեն արգելում: *Յոկանենն ընդդեմ Ֆինլանդիայի*³⁶ գործում հայրը գանգատ էր ներկայացրել խնամակալության հարցի հիմքով: Գանգատը ներկայացվել էր նաև դստեր անունից, սակայն այդ մասով անընդունելի էր ճանաչվել, քանի որ պարզվել էր, որ տվյալ ժամանակահատվածում հայրն այլևս երեխայի խնամարկում չէր հանդիսանում: Եթե երեխայի և Դատարանում նրա ներկայացուցիչը համարվող ծնողներների շահերը բխվում են, Դատարանը առաջնորդվում է այն սկզբունքով, որ անհրաժեշտ է քննել երեխայի իրավունքներին առնչվող բոլոր կարևոր հարցերը:³⁷

Երեխաների շահերը կարող են ներկայացնել նաև այլ անձինք, ինչպես օրինակ փաստաբանը, որը նման դեպքերում պետք է ներկայացնի լիազորագիր:

³² Տե՛ս, օրինակ, *Վինտվերպենն ընդդեմ Նիդերլանդների*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 6301/79, 1979թ. օգոստոսի 24-ի վճիռը (1979) 2 EHRR 387, *Վան Դեր Լիիրն ընդդեմ Նիդերլանդների*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 11509/85, 1990թ. փետրվարի 21-ի վճիռը (1990) 12 EHRR 567:

³³ Շարք Ա, թիվ 31, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 6833/74, 1979թ. հունիսի 13-ի վճիռ (1980) 2 E.R.R.R. 330:

³⁴ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25599/94, 1998թ. սեպտեմբերի 23-ի վճիռ:

³⁵ *Քամբելլն ու Կոսանսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7511/76 և 7743/76, 1980թ. մայիսի 16-ի վճիռը (1981) 3 EHRR 531:

³⁶ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 19823/92, 1994թ. սեպտեմբերի 23-ի վճիռ (1995) 19 EHRR 139:

³⁷ *P, C and S ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 56547/00, 2001թ. դեկտեմբերի 11-ի վճիռը

ՍԴ-ն, ԴԴ-ն և Թ-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության³⁸ գործում գանգատը երեք երեխաների անունից ներկայացրել էր փաստաբանը, որին լիազորագիր էր տվել ներպետական դատարանի կողմից նշանակված խնամակալը: Այս փաստի դեմ առարկել էր Կառավարությունը՝ պնդելով, որ եվրոպական Կոնվենցիայի համաձայն ոչ խնամակալը, ոչ էլ փաստաբանը իրավունք չունեին հանդես գալ երեխաների անունից Եվրոպական դատարանում: Հանձնաժողովը մերժեց Կառավարության պնդումները՝ նշելով, որ այս հարցին չի ցուցաբերելու խիստ և մեխանիկական մոտեցում, քանի որ երեխաները, սովորաբար, իրենց իրավունքները պաշտպանելիս վստահում են այլ անձանց, և որ նրանց պաշտպանելու հարցում անհրաժեշտ է ապահովել գործնական և արդյունավետ միջոցներ: Հանձնաժողովը հաշվի առավ նաև այն հանգամանքը, որ երեխաների և նրանց ներկայացուցչի շահերի միջև հակասություններ չկային և այլընտրանքային միջոցները նրանց ներկայացուցչությունն ապահովելու համար բացակայում էին:

3.1.4. Դիմումատուի մահը

Դատարանը մահացած անձի անունից դիմում չի ընդունում: Սակայն մահացածի անունից դիմում կարող են ներկայացնել հարազատը կամ ժառանգորդը: Օրինակ՝ Մակքեյնն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության³⁹ գործում գանգատը ներկայացվել էր մահացածների հարազատների կողմից: Քենան ընդդեմ Միացյալ Թագավորության⁴⁰ գործում դիմումատուն բանտում ինքնասպանություն գործած կալանավորի հայրն էր և գանգատը բերվել էր այն հիմքով, որ բանտի վարչակազմը անհրաժեշտ միջոցներ չէր ձեռնարկել իր որդու կյանքը պաշտպանելու համար: Նման դեպքերում դիմումատուից չի պահանջվում ներկայացնել փաստաթուղթ մահացածից ֆինանսապես կախվածության մեջ գտնվելու մասին, ինչպես նաև ներկայացնել նյութական կորուստի հիմքով փոխհատուցման պահանջ: Քենանի գործում դիմումատուի որդին մահացել էր 18 տարեկան հասակում և ոչ ոք չունեի իր խնամքին: Նման հիմքերով ներպետական օրենքը արգելում էր ներկայացնել նյութական փոխհատուցման մասին պահանջ: Սակայն այդ հանգամանքը խոչընդոտ չէր, որպեսզի Քենանը գանգատ ներկայացներ Եվրոպական հանձնաժողովին: Եվ իրոք, հենց այն փաստը, որ ներպետական օրենքի համաձայն նա զրկված էր փոխհատուցման հիմքով դիմում ներկայացնելու հնարավորությունից, Դատարանին դրդեց որոշում կայացնել այն մասին, որ տեղի էր ունեցել արդյունավետ իրավական պաշտպանության իրավունքի խախտում Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի հիմքով:⁴¹

Մահացած անձի անունից դիմում ներկայացնելու իրավունքը բազմիցս բարձրացվել է Դատարանում, և վերջինս այդ հարցին միշտ անդրադարձել է այն սկզբունքով, ըստ որի անհրաժեշտ է ապահովել գործնական և արդյունավետ երաշխիքներ՝ հաշվի առնելով Կոնվենցիայի առարկան ու նպատակը:⁴²

³⁸ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 23715/94, 1996թ. մայիսի 20-ի վճիռ (1996) 22 EHRR CD 148:

³⁹ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 18984/91, 1995թ. սեպտեմբերի 27-ի վճիռ (1996) 21 EHRR CD 97:

⁴⁰ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 27229/95, Հանձնաժողովի զեկույցներ, 1999թ. սեպտեմբերի 6:

⁴¹ Քենանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 2729/95, 2001թ. ապրիլի 18-ի վճիռ:

⁴² Տե՛ս, Յասսան ընդդեմ Թուրքիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 22495/93, 1988թ. սեպտ. 2-ի վճիռ (1999) 28 EHRR 408, Կուրտն ընդդեմ Թուրքիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 24276/94, 1998թ. մայ. 25-ի վճիռ (1999) 29 EHRR 373:

Եթե դիմումատուին մահանում է գործի քննության ընթացքում, Դատարանը, սովորաբար, կարող է շարունակվել գործի քննությունը, եթե դիմումատուի մոտ ազգականը կամ ժառանգորդը հանդես գա որպես ներկայացուցիչ՝ եթե այդ անձինք հետապնդում են իրավաչափ նպատակ, կամ եթե Դատարանը գտնում է, որ քննարկվող գանգատը ներկայացնում է ընդհանուր կարևորության հարց: Օրինակ, ՋԻԱՀ-ով վարակված և մահացած անձի անունից հանդես եկող ծնողների կողմից ներկայացված գանգատի առնչությամբ, որը վերաբերվում էր դատաքննության ողջամիտ ժամկետներին, Դատարանը որոշեց շարունակել գործի քննությունը:⁴³ *Լասկին, Ջագարդը և Բրաունն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁴⁴ գործում առաջին դիմումատուի մահից հետո որպես դիմող հանդես եկավ նրա հայրը:

3.1.5. Հանրային հաստատություններ

Հանրային մարմինները չեն կարող ներկայացնել դիմում Եվրոպական դատարան, քանի որ 34-րդ հոդվածը գանգատ ներկայացնելու իրավունքը սահմանում է միայն «*ֆիզիկական անձանց, ցանկացած ոչ կառավարական կազմակերպությունների կամ մասնավոր անձանց որևէ խմբի*» համար: Այս կանոնը բացառում է ցանկացած «*ապակենտրոնացված իշխանություն, որն իրականացնում է հանրային գործառնություններ*»:⁴⁵

3.2. Ո՞վ կարող է համարվել զոհ

34-րդ հոդվածի համաձայն, դիմումատուին պետք է ներկայացնի, որ համարվում է Կոնվենցիայով ամրագրված մեկ կամ մի քանի իրավունքների խախտման զոհ: Դատարանը գործի քննությունը կատարում է յուրաքանչյուր գործի փաստերի և հանգամանքների հիման վրա և երբեք վերացական դատողություններ կամ խախտումներ չի սահմանում (*actio popularis*):⁴⁶ Օրինակ՝ *Բաբլին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործում*⁴⁷ դիմումատուին զնչուի էր և զանգատվում էր, որ իրեն թույլ չէին տալիս բնակվել քարավանում՝ իր ընտանիքի հետ և իր սեփական հողում, և վարել ճամփորդական կյանք: Դիմումատուին նաև զանգատվում էր Անգլիայի որոշ օրենսդրական նորմերի դեմ, ըստ որոնց զնչուների՝ քարավանում ապրելու որոշ

⁴³ *X-ն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 9993/82, 1992թ. մարտի 31-ի վճիռ (1992) 14 EHRR 483:

⁴⁴ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 21627/93, 1997թ. փետրվարի 19-ի վճիռ (1997) 24 EHRR 39:

⁴⁵ *Դանդերիդս Կոմունն ընդդեմ Շվեդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 52559/99, 2001թ. հունիսի 7-ի որոշում: Տե՛ս նաև *16 ավստրիական համայնքներն և դրանց խորհուրդներն ընդդեմ Ավստրիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 5765/77, 1974թ. մայիսի 31-ի վճիռ, *Ռոտենթուրմի համայնքն ընդդեմ Շվեյցարիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 13252/87, 1988թ. դեկտեմբերի 14-ի վճիռ, 59 DR 251 (1988), *Այունատիենթո դե Ս.-ն ընդդեմ Իսպանիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 15090/89, 1991թ. հունվարի 7-ի որոշում, 68 DR 209, *Բարիի, Սորրենթինի և Մեսսենի Նեմագնա նահանգներն ընդդեմ Իտալիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 41877/98, 1998թ. սեպտեմբերի 15-ի վճիռը, *Անթիլի քաղաքապետարանն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 45120/98, 1999թ. նոյեմբերի 23-ի որոշում, EHRR 1999-VIII, *Այունթամիենթո դե Մուլան ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 55346/00, 2001թ. փետրվարի 1-ի որոշում: BBC-ի վերաբերյալ դիրքորոշման մասին, տե՛ս *BBC-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորությանը*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25987/94, 1996թ. հունվարի 19-ի վճիռ, 84-A DR 129 (1996) EHLRLR 322:

⁴⁶ Տե՛ս, օրինակ, *Լինդսեյն ու այլք ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 31699/96, 1997թ. հունվարի 17-ի վճիռ, որում դիմումատուին պնդում էր, որ ներկայացնում է Իռլանդիայի¹ մլն մարդու շահերը: Գանգատը համարվեց անընդունելի *ratione personae* հիմքով:

⁴⁷ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 20348/92, 1996թ. սեպտեմբերի 25-ի վճիռ (1997) 23 EHRR 101:

հանգամանքներ քրեականացված էին: Սակայն Դատարանը գտավ, որ խախտում տեղի չէր ունեցել, քանի որ նշված նորմերը տվյալ դեպքում դիմումատուի նկատմամբ չէին կիրառվել:

Ըստ Դատարանի կողմից սահմանված չափանիշի, դիմումատուն պետք է ցույց տա, որ Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքները խախտվել են անձամբ իր նկատմամբ և ուղղակիորեն:

Ձոհի չափանիշը կարող է բացառել տվյալ գործով հանդես եկող դիմումատուների մի մասի դիմելու իրավունքը:⁴⁸ *Սիմեդն ու այլոք ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁴⁹ գործում UNISON կազմակերպության կողմից ներկայացրած գանգատը վերաբերվում էր տեղական ինքնակառավարման մարմինների պաշտոնյաների քաղաքական գործունեության սահմանափակմանը: Հանձնաժողովը գտավ, որ վիճարկվող նորմերը⁵⁰ չէին սահմանափակում կազմակերպության իրավունքները և այդ պատճառով կազմակերպությունը որպես այդպիսին չէր կարող ստանալ զոհի կարգավիճակ: Մինչդեռ, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, պաշտոնյաների կողմից բերված գանգատները համարվեցին ընդունելի, քանի որ վիճարկվող նորմերը միջամտում էին նրանց իրավունքներին: Այդ իսկ պատճառով, եթե կազմակերպությունը վստահ չէ, որ կարող է ստանալ զոհի կարգավիճակ, խորհուրդ է տրվում դիմումի շրջանակներում ընդգրկել առնվազն մեկ անձ՝ որպես իրավախախտման զոհ:

«Ձոհ» հասկացությունը տվյալ գործի նկատմամբ կիրառելիս, Ստրասբուրգի մարմինները որոշ հանգամանքների ներքո սովորաբար ցուցաբերում են որոշ աստիճանի ճկունություն: Եթե զոհի կարգավիճակ ստանալու հարցում առկա է կասկած, խորհուրդ է տրվում հաշվի առնել, թե արդյոք դիմումատուն համապատասխանում է ստորև նշված դասակարգումներին որևէ մեկին.

3.2.1. Պոտենցիալ զոհ

34-րդ հոդվածը դիմումատուին հնարավորություն է տալիս պնդել, որ օրենքի գոյությունն ինքնին խախտում է Կոնվենցիայով երաշխավորված իր իրավունքները, նույնիսկ եթե նրա նկատմամբ կոնկրետ գործողություններ չեն կիրառվել: Սակայն, պոտենցիալ զոհը պետք է կարողանա համոզիչ կերպով ցույց տալ, որ առկա է իրական և անձամբ իր դեմ ուղղված վտանգ առ այն, որ իր իրավունքները խախտվում են:⁵¹

Նման անձինք բաժանվում են մի քանի խմբերի, այդ թվում նաև անձինք, որոնց սպառնում է քրեական հետապնդման ենթարկվելու վտանգ: *Դադջենն ընդդեմ*

⁴⁸ Տե՛ս, օրինակ, *Բաումանն ու չժնված երեխաների պաշտպանության հասարակությունն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 24839/94, 1995թ. դեկտեմբերի 4-ի վճիռ:

⁴⁹ ՄԻԵԿ դիմում թիվ 22954/93, 1995թ. սեպտեմբերի 12-ի վճիռ: Տե՛ս նաև, օրինակ, *Պարսելլն ու այլոք ընդդեմ Իռլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 15404/89, 1991թ. ապրիլի 16-ի վճիռը:

⁵⁰ Տեղական ինքնակառավարման մարմինների պաշտոնյաների մասին կանոնակարգ 1990:

⁵¹ Տե՛ս, օրինակ, *Open Door Counselling and Dublin Well Woman ընդդեմ Իռլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 14234/88 և 14253/88 Շարք Ա, թիվ 246, 1992թ. հոկտեմբերի 29-ի վճիռ (1993) 15 EHRR 244, կետ 42:

Միացյալ Թագավորության,⁵² Նորրիսն ընդդեմ Իռլանդիայի,⁵³ Մոդիմոսն ընդդեմ Կիպրոսի⁵⁴ գործերը վերաբերվում են ներպետական օրենսդրությանը, որով արվամոլությունը քրեականացված էր:⁵⁵ Դադջենի գործում դիմումատուն պնդում էր, որ իրավական նորմի առկայություն ինքնին նշանակում էր, որ ինքը ենթարկված էր քրեական հետապնդման, հոգեբանական ճնշման և վախի: Թեև իր նկատմամբ քրեական հետապնդում չէր իրացվել, սակայն ոստիկանությունը հարցաքննել էր նրան և խուզարկել տունը: Դատարանը ընդունեց, որ տվյալ օրենսդրական նորմի առկայությունը շարունակաբար և ուղղակիորեն բացասական ազդեցություն է թողնում դիմումատուի անձնական կյանքի վրա:

Պոտենցիալ զոհի մյուս կատեգորիայի մեջ մտնում են այնպիսի անձինք, ում վրա իշխանությունների կոնկրետ գործողությունը կամ անգործությունը կարող են ազդեցություն թողնել: *Բալմեր-Շաֆրոթն ընդդեմ Շվեյցարիայի* գործում⁵⁶ դիմումատուն բնակվում էր ատոմակայանի հարևանությամբ և գանգատվում ատոմակայանի գործունեությունը երկարաձգելու վերաբերյալ պետական մարմինների տված թույլտվության դեմ: Կառավարությունը առարկում էր, ըստ որի ատոմակայանի անվտանգության նորմերում թույլ տված խախտումները չէին կարող անմիջապես և նշանակալի ազդեցություն թողնել դիմումատուի առողջական վիճակի վրա, քանի որ խախտումների առաջացրած հետևանքներն աննշան էին: Դատարանը գտավ, որ Կոնվենցիան կարող է խախտվել նույնիսկ վնասի բացակայության դեպքում:

Կոնվենցիայի պոտենցիալ խախտում կարող են համարվել նաև այնպիսի գործողություններ, որոնք եթե իրացվեն, կառաջացնեն Կոնվենցիայի խախտում: Հաճախ նման խախտումներ առաջանում են ներգաղթի կամ հանձնման հետ կապված գործերում: *Սոերինգն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁵⁷ գործում Անգլիայի կառավարությունը սպառնում էր դիմումատուին հանձնել ԱՄՆ իշխանություններին, որտեղ նրան, ըստ Վիրջինիա նահանգի օրենսդրության, սպասվում էր մահապատիժ: Դիմումատուն գանգատվում էր, որ հանձնելու դեպքում կխախտվեր Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը, քանի որ «մահապատիժ իրականացնելուն սպասելը» հավասարազոր էր «դաժան և անմարդկային վերաբերմունքի»: Այս գործում, և հետագա նմանատիպ գործերում, Դատարանը գտավ, որ պետությունը պատասխանատվություն է կրում այն դեպքերում, երբ հիմնավոր պատճառներ կան կարծելու, որ հանձնելու դեպքում անձը կենթարկվի խոշտանգումների կամ անմարդկային և նվաստացնող վերաբերմունքի:⁵⁸

⁵² ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7525/76, 1981թ. հոկտեմբերի 22-ի վճիռ (1982) 4 EHRR 149:

⁵³ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 10581/83, Շարք Ա, թիվ 142, 1988թ. հոկտեմբերի 26-ի վճիռ (1991) 13 EHRR 186:

⁵⁴ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 15070/89, Շարք Ա, 1993թ. ապրիլի 22-ի վճիռ (1993) 16 EHRR 485:

⁵⁵ Տե՛ս, նաև, *Սուբերլանդն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25186/94, Հանձ. զեկ. 1997թ. հուլիսի 1 (1997) 24 EHRR CD 22, *A.D.T.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 35765/97, 2000թ. հուլիսի 31-ի որոշում (2001) 31 EHRR 33:

⁵⁶ ՄԻԵԿ դիմում թիվ 22110/93, 1997թ. օգոստոսի 26-ի վճիռ (1998) 25 EHRR 598, կետ 24-26: Տե՛ս նաև, օրինակ, *Ամուրն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 19776/92, 1996թ. հունիսի 25-ի վճիռ (1996) 22 EHRR 533, կետ 36:

⁵⁷ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 14038/88, Շարք Ա, թիվ 161, 1989թ. հուլիսի 7-ի վճիռ (1989) 11 EHRR 439:

⁵⁸ Տե՛ս, օրինակ, *Հիլան ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, թիվ 45276/99, 2001թ. մարտի 6-ի վճիռ:

Չահալն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործում⁵⁹ դիմումատուին զանգատվում էր, որ Հնդկաստան արտաքսելու դեպքում իրեն կենթարկեն խոշտանգումների, քանի որ համարվում է Սիկխ քաղաքական միավորման ակտիվ անդամ: *Դ.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁶⁰ գործում իշխանությունները որոշել էին դիմումատուին տեղափոխել իր հայրենի բնակավայրը, Կիտտս կղզի, քանի որ նա հիվանդ էր ՁԻԱՀ վարակակիր էր: Դիմումատուին բողոքում էր, որ նման քայլը կառաջացներ իր անձի նկատմամբ անմարդկային և նվաստացուցիչ վերաբերմունք, քանի որ կղզում բացակայում էին բոլոր անհրաժեշտ բժշկական պայմանները: Բոլոր նման գործերում, այնուամենայնիվ, մինչև Դատարան դիմելը պահանջվում է սպառել ներպետական իրավական պաշտպանության բոլոր միջոցները:⁶¹

Պետական մարմինների կողմից գաղտնի միջոցառումների կամ օրենսդրության կիրառումը կարող է հիմք հանդիսանալ զոհի կարգավիճակ ստանալու համար: *Կլասսն ու այլոք ընդդեմ Գերմանիայի*⁶² գործում դիմումատուի փաստաբանները բողոքում էին գաղտնի վերահսկման միջոցառումները կարգավորող ներպետական օրենքների դեմ՝ թեև չէր ներկայացվել որևէ ապացույց, որ իր նկատմամբ իրականացվել էին գաղտնալսումներ: Դատարանը գտավ, որ դիմումատուին կարող է ստանալ զոհի կարգավիճակ նույնիսկ այն դեպքում, երբ իշխանությունների գործողությունների գաղտնիությունը հնարավորություն չի տալիս դիմումատուին ապացուցել, թե կոնկրետ ինչպիսի գաղտնի վերահսկման միջոց էր կիրառվել: Ուստի, որոշ հանգամանքներում գաղտնի վերահսկման միջոցառման առկայությունը բավարար է, որպեսզի դիմումատուին կարողանա հանդես գալ որպես զոհ:⁶³

3.2.2. Անուղղակի զոհեր

Եթե անձն ուղղակիորեն չի տուժել որոշակի գործողությունից կամ անգործությունից, նա, այնուամենայնիվ, կարող է համարվել «անուղղակի զոհ» մեկ այլ անձի՝ Կոնվեցիայով ամրագրված իրավունքները խախտվելու հետևանքով: Սա հաճախ վերաբերում է միևնույն ընտանիքի անդամներին, սակայն կարող է ընդգրկել նաև երրորդ անձանց: Օրինակ, վտարելու ենթակա անձի ընտանիքի անդամները նույնպես կարող են համարվել զոհեր: *Չահալն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁶⁴ գործում իշխանությունները դիմումատուին երկրից արտաքսելու մասին որոշում էին կայացրել, քանի որ վերջինս Սիկխ անջատողականների միության ղեկավարն էր: Նման որոշումը պայմանավորված էր ազգային անվտանգության պաշտպանության անհրաժեշտությամբ: Այս գործով զանգատը

⁵⁹ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 22414/93, 1996թ. նոյեմբերի 15-ի վճիռ (1997) 23 EHRR 413:

⁶⁰ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 30240/96, 1997թ. մայիսի 2-ի վճիռ (1997) 24 EHRR 423: Սակայն, տե՛ս *Բենսայիդն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 44599/98, 2001թ. փետրվարի 6-ի վճիռ:

⁶¹ Տե՛ս, օրինակ, *Վիջանայաթանն ու Պուսպարայանն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 17550/90 և 17825/91, Շարք թիվ 241-Բ, 1992թ. օգոստոսի 27-ի վճիռ (1993) 15 EHRR 62:

⁶² ՄԻԵԴ դիմում թիվ 5029/71, 1978թ. սեպտեմբերի 6-ի վճիռ (1978) 2 EHRR 214:

⁶³ Տե՛ս նաև, օրինակ, *Վիրջինիա Մաթեուսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 28576/95, 1996թ. հոկտեմբերի 16-ի վճիռ - դիմումատուին պնդում էր, որ գաղտնալսվել էին իր հեռախոսազրույցները խաղաղասիրական առաքելության շրջանակներում:

⁶⁴ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 32819/96, 1997թ. դեկտեմբերի 1-ի վճիռ:

ներկայացրել էր ոչ միայն Չախալը, այլ նաև նրա կինն ու երեխաները 8-րդ հոդվածով սահմանված իրավունքները խախտվելու հիմքով: *Աբդուլազիզը, Կաբալեսը և Բալկանդալին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁶⁵ գործում վիճարկվում էին 1971թ. Ներգաղթի մասին օրենքի այն դրույթները, որոնք արգելում էին դիմողներին վերամիավորվել իրենց ամուսինների հետ Միացյալ Թագավորությունում: Գանգատը ներկայացվել էր մի խումբ կանանց կողմից, որոնք ունեին մշտական բնակության իրավունք Միացյալ Թագավորությունում: Դատարանը գտավ, որ խախտվել էին 8-րդ, 13-րդ և 14-րդ հոդվածները (սեռական խտրականություն):

3.2.3. Վնաս պատճառելու պահանջի բացակայությունը

Պարտադիր չէ, որպեսզի զոհը ցույց տա, որ իրեն վնաս են հասցրել կամ ինքը կրել է կորուստ: Վնասի կամ կորստի առկայության պահանջը վերաբերվում է միայն Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածով նախատեսված «արդարացի փոխհատուցում» ստանալու իրավունքին:⁶⁶ Օրինակ, *ՍՍ.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁶⁷ գործում դիմողը բողոքում էր ինքնաբերաբար նախնական կալանքի տակ պահելու դեմ: Հանձնաժողովը որոշեց, որ այն փաստը, որ ազգային դատարանը նախնական կալանքի ժամկետը ընդգրկել է պատժաչափի մեջ չի վերացնում նրա կարգավիճակը որպես զոհ, քանի որ դա չի նշանակում, որ պետությունը ընդունում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի խախտում: Այլ իրավիճակ կլինի, եթե ազգային մարմինները ընդունած լինեն, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի խախտում և կատարած լինեն բոլոր անհրաժեշտ քայլերը խախտումը վերացնելու համար:⁶⁸ Այս մասին խոսվում է ներքևում:

3.2.4. Ջոհի կարգավիճակը կորցնելը

Դիմումատուն կարող է կորցնել «զոհի» կարգավիճակը, որը ստացել էր 34-րդ հոդվածի հիմքով: Օրինակ, կարգավիճակը կորցնելու վրա կարող է ազդել վեճի կարգավորումը ներպետական մակարդակով, դիմումատուի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելը⁶⁹ և արդարացման մասին որոշումը, դրական ելքով վերաքննիչ բողոքը կամ ներպետական վարույթի կարճելը: Օրինակ, *Կարահերն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁷⁰ գործում դիմումատուն պնդում էր, որ տեղի էր ունեցել 2-րդ և 13-րդ հոդվածների խախտում Չյուսիսային Իռլանդիայում ամուսնու վրա բրիտանական զինվորների կողմից արձակված կրակոցի

⁶⁵ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 9214/80, 9473/81 և 9474/81, 1985թ. մայիսի 28-ի վճիռ (1985) 7 EHRR 471:

⁶⁶ Տե՛ս, օրինակ, *Բալմեր-Շաֆրոթն ընդդեմ Շվեյցարիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 22110/93, 1997թ. օգոստոսի 26-ի վճիռ (1998) 25 EHRR 598, կետ 26, և *Ամուրն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 19776/92, 1996թ. հունիսի 25-ի վճիռ (1996) 22 EHRR 533, կետ 36:

⁶⁷ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 32819/96, 1997թ. դեկտեմբերի 1-ի վճիռ:

⁶⁸ *Էլլն ընդդեմ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 8130/78, 1982թ. հուլիսի 15-ի վճիռ (1983) 5 EHRR 1, կետ 66:

⁶⁹ Սակայն, կարճման դեպքում դիմումատուն կարող է գանգատվել, որ հանդիսանում է դատավարական իրավունքի խախտման զոհ: Տե՛ս, օրինակ, *Հինին և Մակգինեսն ընդդեմ Իռլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 34720/97, 2000թ. դեկտեմբերի 21-ի վճիռ:

⁷⁰ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 24520/94, 2000թ. հունվարի 11-ի վճիռ

հետևանքով: Երկու զինվորներ դատապարտվել էին կրակ բացելու համար, բայց այնուհետև ազատ էին արձակվել: Դիմումը ուղարկվել էր Եվրոպական դատարան էր 1994 թվականին: 1998 թվականին Անգլիայի Բարձրագույն Դատարանի կողմից դիմողը ստացել էր 50,000 ֆունտ ստեռլինգ գումարի չափով վերջնական և ամբողջական փոխհատուցում: Եվրոպական դատարանը դիմումը հայտարարեց անընդունելի, քանի որ դիմողի քաղաքացիական հայցը լուծվել էր, և դիմողը այլևս չէր համարվում իրավախախտման զոհ ըստ Կոնվենցիայի:⁷¹ *Էկլն ընդդեմ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության*⁷² գործում, Դատարանը սահմանեց երեք չափանիշներ զոհի կարգավիճակը կորցնելու հանգամանքը որոշելու համար.

- ա. իշխանությունները ուղղակիորեն կամ ըստ էության ընդունել են, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի խախտում, և
- բ. դիմումատուին տրամադրվել է փոխհատուցում, և
- գ. դիմումատու նկատմամբ ցուցաբերվել է այնպիսի վերաբերմունք, որից կարելի է գնահատել, թե որքանով են իշխանությունները հաշվի առել, որ տեղի են ունեցել խախտումներ:

Նշված չափանիշները կիրառելով *Լուդին ընդդեմ Շվեյցարիայի*⁷³ գործում, Դատարանը մերժեց կառավարության պնդումներն առ այն, որ դիմումատուն այլևս զոհի կարգավիճակ չուներ, քանի որ նրա նկատմամբ նշանակված պատժաչափը մեղմացվել էր վերաքննիչ դատարանի կողմից: Դատարանը չհամաձայնվեց նշված դիրքորոշման հետ: Դատարանը հաշվի առավ այն հանգամանքը, որ փոխանակ ընդունելու, որ զաղտնի գործակալի օգտագործումը դիմումատուի դեմ քրեական վարույթում հանգեցրել էր Կոնվենցիայի խախտմանը, իշխանությունները ուղղակիորեն սահմանել էին, որ նշված միջոցի կիրառումը բխում էր Կոնվենցիայով սահմանված պարտականություններից: Եթե անձի իրավունքի սահմանափակումը կատարվում է «պատահական (ոչ էական) սխալի հետևանքով» և կանխամտածված կամ շարունակական բնույթ չի կրում, պաշտոնապես ներողություն խնդրելը կարող է վերացնել զոհի կարգավիճակը: Օրինակ, դատապարտյալների մամակագրության վրա վերահսկողություն սահմանելու համար ներողություն խնդրելը և հավաստիացնելը, որ միջոցներ ձեռք կառնվեն նման խախտումը չկրկնելու համար, Դատարանի կողմից դիտվել է զոհի կարգավիճակը վերացնելու համար բավարար հիմք:⁷⁴

3.3. Դատարանը որ փուլում կարող է զանգատն անընդունելի հայտարարել

Դատարանը կարող է զանգատն անընդունելի համարել դատավարության ցանկացած փուլում (Հոդված 35(4)): Դատարանը կարող է ընդունել

⁷¹ *Z.W.-ն ընդդեմ Սիացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 34962/97, 2001թ. նոյեմբերի 27-ի վճիռ:

⁷² ՄԻԵԴ դիմում թիվ 8130/78, 1982թ. հունիսի 15-ի վճիռ (1983) 5 EHRR 1, կետ 66: Տե՛ս նաև *Դալբանն ընդդեմ Ռումինիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 28114/95, 1999թ. սեպտեմբերի 28-ի վճիռը և *Ամուրն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 19776/92, 1996թ. հունիսի 25-ի վճիռ (1996) 22 EHRR 533:

⁷³ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 12433/86, 1992թ. հունիսի 15-ի վճիռ (1993) 15 EHRR 173:

⁷⁴ Տե՛ս, օրինակ, *Ֆոլկներն ընդդեմ Սիացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 37471/97, 2001թ. սեպտեմբերի 18-ի որոշում, և *Արմսթրոնգն ընդդեմ Սիացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԿ դիմում թիվ 48521/99, 2001թ. սեպտեմբերի 25-ի վճիռ:

պատասխանող կառավարության պնդումները գործի ըստ էության քննելու փուլում ներպետական բոլոր միջոցները չսպառելու վերաբերյալ՝ նույնիսկ եթե գործը սկզբում ընդունելի է համարվել:⁷⁶ Սակայն, պատասխանող կողմին թույլ չի տրվի նոր փաստարկներ ներկայացնել գործի ըստ էության քննության փուլում, եթե դրանք չեն ներկայացվել ընդունելիության հարցը որոշելու փուլում:⁷⁶ Բացառություն են կազմում այն դեպքերը, երբ գանգատն ընդունելի համարելուց հետո տեղի են ունեցել որոշակի զարգացումներ,⁷⁷ որոնք հիմք են հանդիսանում գանգատը վերաքննելու համար, օրինակ՝ ներպետական դատական պրակտիկայում նախադեպերի փոփոխությունը կամ դիմողի կողմից նոր գանգատ ներկայացնելը: *Մակգոնենը ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*⁷⁸ գործում կառավարությունը պնդում էր, որ դիմողի փաստարկները ներպետական միջոցները չսպառելու վերաբերյալ անհիմն էին, քանի որ նա չէր դիմել վերաքննիչ դատարան: Դատարանը չընդունեց կառավարության փաստարկները, քանի որ դրանք չէին ներկայացվել գործի ընդունելիության փուլում:

3.4. Ներպետական միջոցների սպառումը

Գանգատի ընդունելիության կանոններից գործնականում ավելի շատ կարևորություն են ներկայացնում ներպետական միջոցները սպառելու և վերջնական որոշումից հետո վեց ամսվա ընթացքում գանգատը Եվրոպական Դատարան ուղարկելու պահանջները: Այս կանոնները սերտորեն փոխկապակցված են, քանի որ դիմումը ներկայացնելու ժամանակահատվածը կախված է ներպետական միջոցների մատչելիությունից: Պատասխանող կողմը ամենափոքր հնարավորության դեպքում միշտ բարձրացնում է այս հարցը: Սա է պատճառը, որ փաստաբանները պետք է միշտ զգույշ լինեն այս կանոնը իրենց պաշտպանյալին պարզորոշ կերպով բացատրելու հարցում: Ներպետական միջոցները սպառելու չափանիշի տրամաբանությունն այն է, որ ներպետական պաշտոնյաներին միշտ պետք է հնարավորություն տրվի Կոնվենցիայի խախտումը վերացնել մինչև հարցը Եվրոպական Դատարանում լսվելը: Այս չափանիշը հիմնված է 13-րդ հոդվածում ամրագրված այն ենթադրության վրա, որ անկախ նրանից, թե Կոնվենցիան հստակ կիրառություն ունի թե ոչ ներպետական օրենսդրության մեջ, ներպետական համակարգը վիճարկվող իրավախախտման համար տալիս է արդյունավետ պաշտպանության միջոց:⁷⁹

3.4.1. Ապացուցման ծանրությունը

Դիմումատուին պարտավոր է դիմումի մեջ շարադրել ներպետական միջոցները

⁷⁵ Տե՛ս *Այտեկինն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 22880/93, (2001) 32 EHRR 22:

⁷⁶ *Արտիկոն ընդդեմ Իտալիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 6694/74, Շարք Ա, թիվ 37, 1980թ. մայիսի 13-ի վճիռ, (1981) 3 EHRR 1, կետեր 27-28, Փայն Վալլի Դիվիլոպմենտ ընդդեմ Իռլանդիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 12742/87, 1993թ. փետրվարի 9-ի վճիռ (1992) 14 EHRR 319, կետ 45:

⁷⁷ *Ստանկովն ու «Իլլենդեն» միացյալ մակեդոնական կազմակերպությունն ընդդեմ Բուլղարիայի*, ՄԻԵԿ դիմում թիվ 29221/95 և 29225/95, 2001թ. հոկտեմբերի 2-ի վճիռ, կետ 54:

⁷⁸ 2000թ. փետրվարի 8-ի վճիռը:

⁷⁹ Տե՛ս *Ալդիվարն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԶԾ գործ, ՄԻԵԴ դիմում 21893/93, 1996թ. սեպտեմբերի 16-ի վճիռ (1997) 23 EHRR 143, կետ 65:

սպառելու համար ձեռնարկած բոլոր քայլերը: Ապացուցման ծանրությունը այնուհետև պատասխանող կառավարության վրա է,⁸⁰ որը ներպետական բոլոր միջոցները սպառած չլինելու հանգամանքը հիմնավորելու համար պետք է աշխատի մատնանշել որևէ միջոց, որը տվյալ գործի առնչությամբ պետք է վկայակոչվեր, բայց չէր արվել: Կառավարությունը Դատարանին պետք է համոզի, որ դա այն արդյունավետ միջոցն էր, որը տվյալ ժամանակահատվածում մատչելի էր և՛ տեսականորեն, և՛ գործնականում: Սա նշանակում է մի միջոցի առկայություն, որը հասանելի էր, որը կարող էր բավարարել դիմումատուի պահանջը և առաջարկել վեճի լուծման ողջամիտ հեռանկարներ: Եթե կառավարությունը բարձրացնում է բաց թողնված մատչելի միջոցի մասին հարց, որը նրա կարծիքով պետք է օգտագործվեր, ապա դիմումատուն պետք է ցույց տա, թե ինչու տվյալ միջոցը փաստացիորեն սպառված է համարում, կամ թե ինչու վկայակոչված միջոցը վերաբերելի կամ արդյունավետ չէր, կամ պետք է նշի այնպիսի առանձնահատուկ պատճառներ, որոնք ազատում են իրեն տվյալ միջոցին դիմելու պարտականությունից: Եթե պատասխանող կառավարության պնդումները ներպետական միջոցները սպառելու կապակցությամբ չեն համապատասխանում ներպետական դատաքննության ընթացքում ներկայացված փաստարկներին, դրանք չեն ընդունվում Դատարանի կողմից:⁸¹

Դիմողը ներպետական դատաքննության ժամանակ պետք է բարձրացնի այն էական խնդիրը, որը հետագայում պետք է ներկայացվի Եվրոպական դատարանում:⁸² *Ահմեդ Սադիկն ընդդեմ Յունաստանի*⁸³ գործում Դատարանը որոշեց, որ դիմողը չէր սպառել ներպետական բոլոր միջոցները, քանի որ ներպետական ոչ մի դատական ատյանում իր պնդումները ներկայացնելիս, Դիմումատուն չէր հիմնվել 10-րդ հոդվածի վրա՝ չնայած 10-րդ հոդվածն ուղղակիորեն կիրառելի էր Յունաստանի ներպետական իրավունքում:

3.4.2. Համապատասխանությունը ներպետական դատավարական նորմերին

Ներպետական դատարանում հարցն ըստ էության բարձրացնելիս, դիմումատուն պետք է պահպանի ֆորմալ և դատավարական ընթացակարգային նորմերը (ներառյալ օրենսդրությամբ սահմանված ժամկետային սահմանափակումները), ինչպես նաև պետք է օգտագործի դատավարական բոլոր միջոցները, որոնք կարող էին կանխել իրավախախտումը:⁸⁴ Ուստի, ներպետական միջոցները չեն համարվի սպառված, եթե դիմումատուն բաց է թողել ներպետական իրավական պաշտպանության որևէ միջոց ժամկետային սահմանափակումներ կամ այլ դատավարական նորմեր անտեսելու կամ խախտելու հետևանքով:

⁸⁰ *Դե Ուայլդը, Օմսն ու Վերսիպն ընդդեմ Բելգիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 2832/66, 2835/66 և 2899/66, 1971թ. հունիսի 18-ի վճիռ (1997) 1 EHRR 373, կետ 60, և *Դեվիլին ընդդեմ Բելգիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 6903/75, 1980թ. փետրվարի 27-ի վճիռ (1980) 2 EHRR 439, կետ 26:

⁸¹ *Կոլոմպարն ընդդեմ Բելգիայի*, ՄԻԵԴ դիմում 11613/85, Շարք Ա, թիվ 235-C, 1992թ. սեպտեմբերի 24-ի վճիռ (1993) 16 EHRR 197:

⁸² Տե՛ս, օրինակ, *Գլասենսայն ընդդեմ Գերմանիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 9228/80, Շարք Ա, թիվ 104 (1987) 9 EHRR 25, կետեր 42-46: Սակայն, չի պահանջվում, որպեսզի դիմումատուն հանդիսանա դատավարության կողմ, եթե իր դիմումն ըստ էության ներկայացվել է դատարան (տե՛ս, օրինակ, *P.C. & S.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, դիմում թիվ 56547/00 (2001)):

⁸³ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 18877/91 (1997) 24 EHRR 323:

⁸⁴ *Կարդոտն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 11069/84 (1991) 13 EHRR 853, կետ 34:

3.4.3. Կանոնի ճկունությունը

Դատարանը նշել է, որ 35-րդ հոդվածի կանոնները պետք է կիրառվեն «որոշակի ճկունությամբ և առանց ավելորդ ձևականության»:⁸⁵ Նման մոտեցումը հիմնավորվում է այն հանգամանքով, որ սույն դրույթը կիրառվում է մի համակարգի մեջ, որը կոչված է պաշտպանել մարդու իրավունքները:⁸⁶ Այդ պատճառով էլ ներպետական միջոցները սպառելու կանոնը բացարձակ չէ և չի կիրառվում մեխանիկական կերպով: Սովորաբար հաշվի են առնվում յուրաքանչյուր գործի բոլոր հանգամանքները, ներառյալ ընդհանուր համատեքստը, որի շրջանակներում գործում են իրավական պաշտպանության ձևական միջոցները, ինչպես նաև դիմումատուի անձնական հանգամանքները: Դատարանը քննության է առնում գործի բոլոր հանգամանքները, որպեսզի պարզի, թե արդյոք դիմումատուն արել է ողջամտության սահմաններում իրենից պահանջվող ամեն ինչ՝ ներպետական միջոցները սպառելու ուղղությամբ:⁸⁷

3.4.4. Իրավական պաշտպանության միջոցների մատչելիությունը, արդյունավետությունը և բավարար լինելը

Չնայած Հոդված 35(1)-ը սահմանում է, որ ներպետական միջոցների սպառումից հետո միայն Դատարանը կարող է գանգատը քննել, դիմումատուից, այնուամենայնիվ, պահանջվում է օգտագործել միայն այն միջոցները, որոնք մատչելի են, արդյունավետ և բավարար:

Որպեսզի ներպետական միջոցը մատչելի համարվի, դիմողը պետք է անմիջականորեն հնարավորություն ունենա գործ հարուցել՝ առանց ապավինելու որևէ պետական պաշտոնյայի միջամտությանը: Իրավաբանական օգնության անմատչելիությունը բացասաբար է անդրադառնում ներպետական միջոցների մատչելիության վրա՝ կախված դիմողի ֆինանսական հնարավորությունից, միջոցի բնույթից և այն հանգամանքից, թե արդյոք իրավաբանական ներկայացուցչությունը պարտադիր է ներպետական դատավարության մեջ:⁸⁸

Եվրոպական դատարանը չի ընդունում, երբ ներպետական պաշտպանության միջոցը միայն տեսականորեն է հնարավոր և կիրառելի: Այս պարագայում Դատարանը պատասխանող կառավարությունից պահանջում է մատնանշված միջոցը արդյունավետ կիրառելու օրինակներ ներկայացնել:⁸⁹ Միջոցը արդյունավետ է համարվում, եթե այն բավարար կերպով փոխհատուցում է Կոնվենցիայով նախատեսված իրավունքի խախտումը: Սա ներառում է ոչ միայն դատական միջոցներ, այլ նաև ցանկացած ներպետական վարչական միջոցների առկայություն, որը կարող է բավարար պարտադիր փոխհատուցում տրամադրել:

⁸⁵ Տե՛ս, օրինակ, *Գուզզարդին ընդդեմ Իտալիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7367/76 (1981) 3 EHRR 333, կետ 72, և *Կարդոտն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 11069/84 (1991) 13 EHRR 853, կետ 34:

⁸⁶ Տե՛ս *Ակդիվարն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԶԲԾ գործ, ՄԻԵԴ դիմում 21893/93, 1996թ. սեպտեմբերի 16-ի վճիռ (1997) 23 EHRR 143, կետ 69:

⁸⁷ Տե՛ս, օրինակ, *Յասան ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 22495/93 (1998), կետ 77:

⁸⁸ Տե՛ս *Էյրին ընդդեմ Իռլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 6289/73 (1979), 3 EHRR 305, և *Ֆոլկներն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 30308/96, Հաձն. զեկ. 1998թ. դեկտեմբերի 1:

⁸⁹ Տե՛ս, օրինակ, *Դե Յոնգը, Բալենտն ու Վան Դեն Բրինկն ընդդեմ Նիդեռլանդների*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 8805/79, 8806/79 և 9242/81, Շարք Ա, թիվ 77 (1986) 8 EHRR 20:

Որևէ պաշտոնյայի ընդունած որոշումը բողոքարկելու հնարավորությունը հիմնականում բավարար միջոց չի համարվում:⁹⁰ Դիմողներից մասն չի պահանջվում դիմել այնպիսի միջոցների, որոնք զուտ հայեցողական են:⁹¹ Ներպետական իրավական պաշտպանության որևէ միջոցի, այդ թվում մասն բողոքարկման ընթացակարգի արդյունավետության նկատմամբ կասկած ունենալու դեպքում (տե՛ս ստորև) առաջարկվում է դիմել տվյալ միջոցին՝ բոլոր միջոցները սպառելու մասին ՄԻԵԴի չափանիշը պահպանելու նպատակով: Սա հատկապես կարևոր է Ընդհանուր իրավունքի համակարգերում, որտեղ դատարանները ստեղծում և զարգացնում են իրավական սկզբունքները նախադեպերի միջոցով. «բողոքարկուից պահանջվում է, որպեսզի նա հնարավորություն տա ներպետական դատարաններին գոյություն ունեցող իրավունքները զարգացնել մեկնաբանության միջոցով»:⁹² Ընդհանուր առմամբ, դիմողներից պահանջվում է դիմել բողոքարկման ընթացակարգին, եթե այդպիսին նախատեսված է ներպետական իրավունքով և եթե այդ գործընթացը կարող է կամ հնարավորություն է տալիս Կոնվենցիայի խախտումը վերականգնել:⁹³ Սակայն պարտադիր չէ, որպեսզի հայցվորը դիմի հնարավոր փոխհատուցման այնպիսի ձևի կամ բողոքարկման ընթացակարգի, որը փաստացի ոչինչ չի վերականգնում,⁹⁴ օրինակ, եթե հաստատված պրակտիկայի համաձայն պարզորոշ է, որ բողոքարկումը ոչ մի հաջողություն չի ունենա:⁹⁵ Այս պարագայում դիմողը պետք է Դատարանին համոզիչ փաստարկներ բերի, որ իսկապես հաջողության ոչ մի հեռանկար չկար:⁹⁶ Ներպետական դատաքննության տևողությունը նույնպես կարող է արդյունավետությունը որոշելու ցուցանիշ հանդիսանալ:⁹⁷ Օրինակ, *Թանլին ընդդեմ Թուրքիայի*⁹⁸ գործը վերաբերում էր դիմողի որդու սպանությանը ոստկանությունում կալանքի տակ գտնվելու ընթացքում: Մահից մեկ տարի և ութ ամսի անց գործի քննությունը դեռ չարունակվում էր: Հաշվի առնելով հանցանքի ծանրության աստիճանը՝ Հանձնաժողովը քրեական դատավարությունն անարդյունավետ միջոց համարեց: Եթե կան մի քանի հնարավոր ներպետական միջոցներ, դիմողը պարտավոր չէ դրանք ամբողջությամբ կամ մասամբ սպառել, եթե նոր արդյունքի չեն հանգեցնելու: Դատարանը սահմանել է, որ դիմողին չի կարելի մեղադրել իրավական պաշտպանության այնպիսի միջոցների չդիմելու համար, որոնք ի վերջո նույն արդյունքին էին հասցնելու և ամեն դեպքում նոր հնարավորություններ չէին ընձեռնելու:⁹⁹ Ներպետական միջոցների սպառումը կարող է տեղի ունենալ դիմումը Դատարան ներկայացնելուց հետո, սակայն միջոցների սպառումը պետք է ավարտված լինի մինչև ընդունելիության մասին որոշում կայացնելը:¹⁰⁰

⁹⁰ *Բ.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 18711/91 (1993) 15 EHRR CD100:

⁹¹ Տե՛ս, օրինակ, *Բակլին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 20348/92 (1994), և *Թեմփլին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 10530/83 (1986) 8 EHRR 252: *Կոլոմպարն ընդդեմ Բելգիայի*, ՄԻԵԴ դիմում 11613/85, Շարք Ա, թիվ 235-C, 1992թ. սեպտեմբերի 24-ի վճիռ (1993) 16 EHRR 197:

⁹² *Իրլն ու Քաունտես Սպենսերն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 28851-2/95 (1998):

⁹³ *Կիվետն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 29340/95 (1999):

⁹⁴ *Հիլթոնն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 5613/72 (1976) 4 DR 177, և A.D.T.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 35765/97 (2000):

⁹⁵ *Դե Ուայլդը, Օմսն ու Վերսիպն ընդդեմ Բելգիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 2832/66, 2835/66 և 2899/66, 1971թ. հունիսի 18-ի վճիռ (1997) 1 EHRR 373, կետ 62:

⁹⁶ *Ի.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 10000/82 (1983) 33 DR 247:

⁹⁷ *Թանլին ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԶԾ գործ, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 26129/95 (1996):

⁹⁸ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 26129/94 (1996):

3.4.5. Հատուկ հանգամանքներ

Հատուկ հանգամանքների առկայության դեպքում թույլատրվում է չկատարել ներպետական միջոցները սպառելու պայմանը:¹⁰¹ Սակայն «արտակարգ հանգամանքները» չի ներառում Կոնվենցիային իրազեկ չլինելը, իրավաբանների անփույթ խորհուրդները կամ դիմողի դեպրեսիվ վիճակը: Եթե ներպետական պաշտպանության միջոցների տրամադրումը ձգձգվում է, դիմողը պարտավոր չէ դիմել այդ միջոցներին: *Ռիդն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹⁰² գործում դիմողը, վկայակոչելով 3-րդ հոդվածը, գանգատվում էր բանտում ֆիզիկական ուժ գործադրելու փաստի դեմ: Կառավարությունը պնդում էր, որ դիմողը չէր սպառել ներպետական բոլոր միջոցները, քանի որ քաղաքացիական գործ չէր հարուցել վնասների փոխհատուցում ստանալու համար: Դիմողից նախ պահանջվել էր թույլ տալ բանտի ղեկավարությանը քննություն կատարել իր հետ վատ վարվելու փաստի վերաբերյալ, սակայն փաստաբան իրավաբան տրամադրելու նրա պահանջը մերժվել էր շուրջ երկու տարի շարունակ: Այս հանգամանքներում դիմողը պարտավոր չէր սպառել ներպետական բոլոր միջոցները, անգամ եթե միջոցը մատչելի է դարձել երկու տարուց հետո, քանզի, սկզբունքորեն, միջոցը պետք է մատչելի լիներ անմիջապես և իրավախախտման զոհ դարձած ցանկացած անձի համար՝ հատկապես, երբ խոսքը վերաբերվում է անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքին:

3.5. Վեցամսյա ժամկետային սահմանափակումը

3.5.1. Ընդհանուր սկզբունքներ

Ինչպես արդեն նշվեց, համաձայն 35(1) հոդվածի, Դատարանը կարող է գանգատը լսել միայն այն դեպքում, եթե այն ներկայացվել է ներպետական դատական համակարգում ընդունված վերջնական որոշումից հետո վեցամսյա ժամկետում: Ժամանակի սահմանափակումը նպատակ ունի ապահովել իրավական ճշգրտություն, պաշտոնյաներին տալ որոշ աստիճանի պաշտպանվածություն անորոշությունից և վստահեցնել, որ նախկին որոշումները միշտ չէ, որ բաց են վիճարկելու համար: Այն նաև նպատակ ունի երաշխավորել, որ գործերը կլսվեն ողջամիտ ժամկետներում և կնպաստի նաև փաստերի մատչելիությանը, որոնք այլապես հնարավոր է անհետանային: Այնուամենայնիվ, քանի որ դատաքննության միջին ժամկետը չորսից-հինգ տարի է, (ի հավելումն այն ժամանակի, որը պահանջվել էր գործը ներպետական դատարաններում լսելու համար), սովորաբար դիմողները և վկաները ցուցմունքներ և վկայություն տալիս են (հիմնականում փաստաթղթով և շատ հազվադեպ բանավոր) գործի հետ կապված իրական դեպքերից մի քանի տարի անց: Դատարանը նշել է, որ վեց ամսյա ժամկետը հնարավորություն է տալիս տուժողին կողմնորոշվել Դատարան դիմելու հարցում, և եթե տուժողը որոշում է դիմել, ապա նաև հնարավոր է դարձնում բարձրացվելիք

⁹⁹ *Ա.-ն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 14838/89, Շարք Ա, թիվ 277-B (1994) 17 EHRR 462, կետ 32:

¹⁰⁰ *Լուբերտին ընդդեմ Իտալիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 9019/80 (1981) DR 27, էջ 281:

¹⁰¹ *Ակդիվարն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ գործ, ՄԻԵԴ դիմում 21893/93 (1997) 23 EHRR 143:

¹⁰² ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7630/76 (1981) 3 EHRR 136:

հարցերի և փաստարկների շուրջ որոշումներ կայացնել:

Ժամկետը սկսում է ներպետական դատավարության վերջին որոշման ամսաթվից: Սա սովորաբար նշանակում է դատավճռի ամսաթիվը: Սակայն, եթե դատավճիռը հրապարակայնորեն չի հայտարարվել, ապա ժամկետի հաշվումը սկսվում է այն ամսաթվից, երբ դիմողը կամ նրա ներկայացուցիչը տեղեկացվել են այդ որոշման մասին:¹⁰³ Սա նշանակում է, որ ժամկետը սկսվում է այն պահից, երբ դիմողի պաշտպանը ստանում է դատավճռի վեաբերյալ ծանուցագիր՝ անգամ, եթե դիմողն ինքը դեռ որոշակի ժամանակ չի տեղեկացվել այդ մասին:

Եթե դատավճռի հիմքում ընկած պատճառները տրամադրվում են դատավճռից հետո, և եթե նշված պատճառները կարևոր են գանգատը ձևակերպելու համար, ապա ժամկետը կսկսի հաշվել դատավճռի հիմքում ընկած պատճառները դիմումատուին հայտնելու օրվանից:¹⁰⁴ *Վորմն ընդդեմ Ավստրիայի*¹⁰⁵ գործում կառավարությունը պահանջում էր գանգատն անընդունելի համարել, քանի որ այն ներկայացվել էր վեցամսյա ժամկետի խախտումով: Սակայն դիմումատուն դատավճռի ամբողջական տեքստը ստացել էր միայն դատավճռից հինգ ամիս հետո: Դատարանը գտավ, որ ժամկետը սկսվել է դատավճռի հիմնական տեքստը ստանալու օրվանից, որը կազմում էր ինը էջանոց փաստաթուղթ: Արդարադատության եվրոպական դատարան վճիռը վկայակոչելիս (ԱԵԴ)¹⁰⁶, վեց ամսվա ժամկետի պայմանը սկսում է գործել ներպետական դատարանի կողմից ԱԵԴ-ի որոշումը կիրառելու ամսաթվից, այլ ոչ թե ԱԵԴ-ի վճռի ամսաթվից:¹⁰⁷

Ներպետական դատական պաշտպանության միջոցի բացակայության դեպքում փաստաբանը կարող է դիմել Դատարան իրավախախտումից կամ վիճահարույց որոշումից հետո վեց ամսվա ընթացքում, կամ իրավախախտման կամ որոշման մասին իմանալու ամսաթվից հետո վեց ամսվա ընթացքում:¹⁰⁸ Դատարանը նման մոտեցում է ցուցաբերում այն դեպքերում, երբ ակնհայտ է, որ մի արդյունավետ միջոց մատչելի չի եղել դիմումատուին: Եթե տեղի են ունեցել իրավախախտման մի քանի դեպքեր, որոնց առնչությամբ դիմումատուն ցանկանում է դիմել Դատարան, ավելի ապահով կլինի, եթե դիմումատուն գանգատն ուղարկի առաջին իրավախախտումից հետո վեց ամսվա ընթացքում: Այդուհանդերձ, եթե իրավախախտման դեպքերը շաղկապված են, նպատակահարմար է գանգատն ուղարկել վերջին իրավախախտումից հետո վեց ամսվա ընթացքում:

Վեց ամսվա ժամկետի պայմանը բավարարված է համարվում, երբ դիմումի փոխարեն ուղարկվում է նախնական նամակ, որտեղ շարադրված են գանգատի հանգամանքները:¹⁰⁹ Սակայն պետք է հիշել, որ գանգատը չի ընդունվում հեռախոսով, բացառությամբ խիստ արտակարգ հանգամանքների դեպքում:¹¹⁰ Եթե նախնական նամակից հետո դիմումն ուղարկվում է երկար ուշացումով, վեց ամսվա ժամկետը կհամարվի խախտված:¹¹¹ Վեց ամսվա ժամկետի պայմանը նպաստում է

¹⁰³ *K.C.M.-ն ընդդեմ Նիդեռլանդների*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 21034/92 (1995) DR 80, էջ 87:

¹⁰⁴ *Վորմն ընդդեմ Ավստրիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 22714/93 (1998) 25 EHRR 454:

¹⁰⁵ ՄԻԵԴ դիմում 22714/93 (1998) 25 EHRR 454:

¹⁰⁶ Ըստ Եվրոպական միության համաձայնագրի 234-րդ հոդվածի (նախկինում 177-րդ հոդված):

¹⁰⁷ *Bosphorus Hava Yollari Turizm Ve Tecaret AS-ն ընդդեմ Իռլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում 45036/98 (2001):

¹⁰⁸ Տե՛ս, օրինակ, *X.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7379/76 (1977), DR 8, էջ 211, *Scotts' of Greenock (Estd.1711) Lithgows Ltd (Formerly Lighgows Holdings Ltd) ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* (1985) DR 42, էջ 33:

իրավական հստակության սկզբունքի տարածմանը և այդ պատճառով այն չի կարող անտեսվել պատասխանող կառավարության կողմից:¹¹²

3.5.2. Իրավական պաշտպանության կասկածելի միջոցներ

Եթե իրավախախտման գոհը դիմել է իրավական պաշտպանության այնպիսի միջոցի, որն արդյունքում ճանաչվել է անարդյունավետ, ապա վեցամսյա ժամկետը կսկսի հաշվել արդյունավետ միջոցի ամսաթվից (արդյունավետ միջոցի բացակայության դեպքում իրավախախտման ամսաթվից): Որոշ դեպքերում հստակ չէ, թե արդյոք տվյալ միջոցը հանդիսանում է «ներպետական իրավական պաշտպանության միջոց» 35-րդ հոդվածի հիմքով: Ինչևէ, եթե տվյալ միջոցի արդյունավետությունը կասկածի տեղիք է տալիս, խորհուրդ է տրվում նախնական նամակ ուղարկել Դատարան, որի ընթացակարգը բացատրված է Մաս 2-ում: Դատարանը նման դեպքերում չի պահանջում ներկայացնել ամբողջական դիմում: Վերջին միջոցը սպառելուց հետո արդեն անհրաժեշտ է ուղարկել դիմումի վերջնական ձևը: Եթե վերոհիշյալ նամակը չուղարկվի, ապա Կառավարությունը կարող է առարկել, որ դիմումատուն ընտրել է «անարդյունավետ» միջոց՝ ըստ 35-րդ հոդվածի, և այդպիսով դիմումը պետք է համարվի անընդունելի, քանի որ այն ներկայացվել է վեց ամսվա ժամկետը սպառվելուց հետո: Օրինակ, *Ռաֆայեն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹¹³ գործում բրիտանական կառավարությունը նման փաստարկով կարողացավ համոզել Դատարանին գանգատն համարել անընդունելի, քանի որ գանգատարկուն բողոքարկումը կատարել էր բանտի ներքին ընթացակարգի շրջանակներում, որն, ըստ կառավարության տեսակետի, «արդյունավետ» միջոց չէր: Երբ ներպետական միջոցների մատչելիության և արդյունավետության վերաբերյալ կասկածը հիմնավոր է, ապա Դատարանը ցուցաբերում է ճկունություն՝ վեց ամսվա ժամկետը կիրառելիս: Դատարանը սովորաբար չի պահանջի ներկայացնել դիմումը մինչև վիճարկելի հարցի վերաբերյալ վերջնական որոշում չկայացվի ներպետական մակարդակում:¹¹⁴ Եթե գանգատարկուն դիմել է մի միջոցի, որը հետագայում պարզվել է, որ անարդյունավետ է, վեցամսյա ժամկետը գործում է այն պահից, երբ դիմողն առաջին անգամ իմացել է կամ պետք է իմացած լիներ տվյալ միջոցի անարդյունավետության մասին:¹¹⁵ *Քենան ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործում*¹¹⁶ դիմումատուն գանգատվում էր, որ բանտի վարչակազմը բավարար միջոցներ չէր ձեռնարկել, որպեսզի կանխեր իր որդու ինքնասպանությունը՝ հաշվի առնելով, որ նախկինում նրա որդին մի քանի անգամ փորձել էր ինքնասպանություն գործել կալանքի տակ գտնվելիս: Կառավարությունը պնդում էր, որ դիմումատուն խախտվել էր վեցամսյա

¹⁰⁹ *Ալանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 48539/99 (2001):

¹¹⁰ *Ուեստոն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 34728/97 (1997):

¹¹¹ *Նիլն ընդդեմ Իռլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 52787/99 (2003):

¹¹² *Ուոլկերն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 24979/97 (2000):

¹¹³ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 20035/92 (1993):

¹¹⁴ ¹⁰⁸ Տե՛ս, օրինակ, *X.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7379/76 (1977), *DR 8, էջ 211, Scotts' of Greenock (Estd.1711) Lithgows Ltd (Formerly Lighgows Holdings Ltd) ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* (1985) *DR 42, էջ 33*:

¹¹⁵ *Լասինն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 23654/94 (1995) *DR 81, էջ 76*:

ժամկետի կանոնը, քանի որ արդյունավետ իրավական պաշտպանության միջոցի բացակայության պարագայում զանգատը պետք է ներկայացվեր որդու մահից հետո վեց ամսվա ընթացքում: Գործի փաստերը ցույց են տալիս, որ զանգատն ուղարկելուց առաջ դիմումատուն խորհրդատվություն էր ստացել հոգեբույժից և փաստաբանից՝ որդու հոգեկան վիճակի և իրավական պաշտպանության միջոցի բացակայության վերաբերյալ: Վերջինս նրան բացատրել էր, որ իր գործում իսկապես բացակայում էր իրավական պաշտպանության որևէ մեխանիզմ: Դիմումատուն զանգատը ներկայացրեց այս խորհրդատվությունից հետո վեց ամսվա ընթացքում: Հանձնաժողովը որոշեց, որ պետք է ակնկալել, որ միայն նշված խորհրդատվությունը ստանալուց հետո դիմումատու համար պարզ էր դարձել իրավական պաշտպանության միջոցի բացակայության մասին և, ուստի, վեցամսյա ժամկետը սկսել էր հոսել այդ խորհրդատվության ստանալու օրվանից:

*Էդուարդսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹¹⁷ գործում դիմումատուն բողոքում էր, որ պատշաճ քննություն չէր կատարվել բանտում որդու մահվան հանգամանքների վերաբերյալ: Ծնողները դիմել էին Դատարան որդու մահվանից չորս տարի անց, քանի որ միայն չորս տարի հետո էր նրանց հաջողվել հարցում անելուց հետո ստանալ որդու մահվան վերաբերյալ իշխանությունների վերջնական եզրակացությունը: Դատարանը մերժեց Կառավարության տեսակետներն այն մասին, որ դիմումը ներկայացվել էր պահանջված ժամկետի խախտումով: Դատարանը հաշվի առավ, որ բանտի վարչակազմից վեց ամսվա ընթացքում բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները ստանալու համար ծնողները բախվել էին բազմաթիվ դժվարությունների հետ և ողջամիտ համարեց այն հանգամանքը, որ նրանք ստիպված էին սպասել մինչև քննության վերջնական տվյալների ստացվելը:

Պետք է ուշադրություն դարձնել, որ եթե դիմումատուն դիմել է իրավական պաշտպանության կամ բողոքարկման որևէ միջոցի, ապա այդ միջոցները պետք է իրական պաշտպանության հնարավորություն ընձեռեն բոլոր այն բողոքների առնչությամբ, որոնք ներկայացվել են եվրոպական դատարան:¹¹⁸ Այս հարցը բարձրանում է, սովորաբար, քրեական գործերով, որտեղ զանգատը վերաբերվում է կալանքի հիմքերին և դատավարական իրավունքի խախտումներին: Եթե դատապարտվելու դեմ ներկայացված բողոքը ոչ մի իրավական հետևանք չի առաջացնում նախաքննության փուլում կալանքի օրինականության հարցի վրա, ապա կալանքի մասին հարցին պետք է զգուշորեն մոտենալ և զանգատը պետք է ներկայացնել նախնական կալանք կիրառելու վերջին որոշումից հետո վեց ամսվա ընթացքում (նախնական կալանքի վերաբերյալ ներպետական դատարանի վերջին որոշումից հետո վեց ամսվա ընթացքում): Օրինակ, *Սուրրիյե Ալին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹¹⁹ գործում դիմումատուն բողոքում էր քրեական դատավարության արդարացիության դեմ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի հիմքով, ինչպես նաև նախնական կալանքի օրինականության դեմ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի հիմքով: Նշված երկու հիմքերով դիմումը ներկայացվել էր միայն Վերաքննիչ դատարանի կողմից մեղադրական դատավճռի կայացման օրվանից հետո վեց ամսվա ընթացքում: Դատարանը որոշեց, որ դիմումատուի զանգատը 5-րդ հոդվածի հիմքով

¹¹⁶ *Կենանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 27229/95 (1998) EHRLR 648:

¹¹⁷ *Պոլ և Օդրի Էդվարդսներն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 46477/99 (2001):

¹¹⁸ *Տե'ս, Լայնսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25605/94 (1996) EHRLR 428:

¹¹⁹ *Ալին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25605/94 (1996) EHRLR 428:

այլևս ժամկետանց էր, քանի որ վերաքննիչ բողոքարկման վարույթը չէր կարող որևէ հետևանք ունենալ կալանքի օրինականության հարցի վրա:

3.5.3. Կոնվեցիայի շարունակական խախտումներ

Երբ իրավախախտումը շարունակական բնույթ է կրում, վեց ամսվա ժամկետը չի հոսում մինչև խախտումը չկորցնի իր շարունակական ազդեցությունը: Շարունակական խախտում կհամարվի, օրինակ, երբ դիմողը բողոքում է որևէ օրենքի կամ իրավական նորմի շարունակվող գոյության մասին: *Դաջեն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹²⁰ գործում արվամոլությունը համարվում էր հանգանք Յուսիսային Իռլանդիայի ներպետական օրենսդրությամբ: Այդ նորմի գոյությունն ինքնին դիմողի մոտ առաջացնում էր հոգեկան տառապանքի և վախի ցզացում:¹³ *Յոկանենն ընդդեմ Ֆինլանդիայի* գործում¹²¹ գործում ազգային դատարանը կայացրել էր որոշում, որով դիմումատուին թույլատրվել էր այցելել իր դստերը: Սակայն, դատարանի որոշումը չէր կատարվել մի որոշ ժամանակ: Գանգատը ներկայացվել էր 1992 թվականին: Ըստ Դատարանի, իրավախախտումը շարունակվել էր մինչև 1993 թվականի սեպտեմբերը, երբ վերաքննիչ դատարանը որոշեց, որ դիմումատուն չէր կարող այցելել իր դստերը՝ առանց վերջինիս համաձայնության:

3.6. Անանուն դիմումներ

Եվրոպական Դատարան ներկայացված ցանկացած դիմում պետք է հավաստի դիմողի ինքնությունը (հոդված 35(2)(ա)): Ցանկացած անանուն դիմում համարվում է անընդունելի հենց միայն այս հիմքով: Որոշ դեպքերում դիմողները կարող են ծանրակշիռ պատճառներ ունենա՞նալ իրենց ինքնությունը չբացահայտելու համար: Նման դեպքերում դիմումատուն կարող է պահանջել չբացահայտել իր անձը, որի ժամանակ վճռի մեջ նշվում են միայն դիմումատուի անվան սկզբնատառերը:

3.7. Դիմումներ, որոնցում նշված հարցերին Դատարանն արդեն անդրադարձել է նախկինում

Այն գանգատները, որոնցով վիճարկվող հարցի առնչությամբ Դատարանն արդեն քննություն կատարել է և էապես նոր տեղեկություն չի պարունակում, համարվում են անընդունելի ըստ 35(2)(բ) հոդվածի: Այդուհանդերձ, Դատարանը մեծ ուշադրություն է դարձնում «գործին առնչվող նոր տեղեկություններ» սկզբունքին: Օրինակ, եթե գանգատը նախկինում համարվել է անընդունելի ներպետական միջոցները չսպառելու համար, դիմումատուն կարող է կրկին դիմել Դատարան ներպետական արդյունավետ միջոցները սպառելուց հետո: Նոր ի հայտ եկած փաստերի կամ ներպետական դատավարության նոր զարգացումները կարող են հիմք հանդիսանալ նույն գործի վերաբերյալ դիմում ներկայացնելու համար, օրինակ՝ դատավարության ձգձգումները:¹²² Սակայն, լրացուցիչ իրավական փաստարկները չեն կարող համարվել «գործին առնչվող նոր տեղեկություններ»:¹²³

¹²⁰ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7525/76 (1982) 4 EHRR 149:

¹²¹ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 19823/92, Շարք Ա, թիվ 299-Ա (1995) 19 EHRR 139:

3.8. Միջազգային քննության կամ կարգավորման այլ ընթացակարգի հանձնված դիմումներ

Միջազգային քննության կամ կարգավորման այլ ընթացակարգի հանձնված գանգատները համարվում են անընդունելի՝ համաձայն 35(2)(բ) հոդվածի: Գործնականում այս հարցը շատ հազվադեպ է խնդիրներ առաջացրել:¹²⁴

3.9. Անհամապատասխանությունը Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքներին

Ըստ 35(3) հոդվածի, Դատարանն անընդունելի է համարում այն գանգատները, որտեղ վիճարկվող հարցերը անհամատեղելի են Կոնվենցիայի և կից արձանագրությունների դրույթների հետ: Սա նշանակում է.

- դիմումի անհամապատասխանությունը, որովհետև պետության իրավագործությունը ենթարկվում է տարածքային սահմանափակումների (*ratione loci*),
- դիմումի անհամապատասխանությունը, որովհետև վիճարկվող իրավունքները ամրագրված չեն Կոնվենցիայում (*ratione materiae*),
- դիմումի անհամապատասխանությունը, որովհետև պետության
 - իրավագործությունը սահմանափակվում է ժամանակի առումով (*ratione temporis*),
 - դիմումի անհամապատասխանությունը առ այն, թե ով իրավունք ունի դիմել և
 - ով կարող է հանդես գալ որպես պատասխանող կողմ (*ratione personae*):

9.1. Ratione loci իրավագործությունը

Իրավախախտումը պետք է կատարված լինի պետության իրավագործության տակ գտնվող տարածքում: Սա նշանակում է նաև տվյալ պետությունից կախյալ տարածք, որի առնչությամբ պետությունը կատարել է համապատասխան հայտարարություն Կոնվենցիայի 56-րդ հոդվածի ներքո: *Կիպրոսն ընդդեմ Թուրքիայի* գործում Դատարանը գտավ, որ Թուրքիան պատասխանատվություն էր կրում Կիպրոսում գտնվող իր զինված ուժերի համար: Դատարանը նշեց, որ թուրքական զինված ուժերն իրենց գործողություններով Թուրքիայի իրավագործությունը տարածել էին Կիպրոսի բնակիչների և նրանց գույքի վրա, քանի որ Թուրքիան նրանց նկատմամբ իրականացնում էր «արդյունավետ հսկողություն»:¹²⁵ Ընդհանուր առմամբ, հնարավոր չէ բողոքել միջազգային կազմակերպության որոշման դեմ: Պետության իրավագործությունը միջազգային կազմակերպությանը փոխանցելը չի վերացնում պետության պատասխանատվությունը, քանի որ հակառակ դեպքում Կոնվենցիայով սահմանված երաշխիքները հեշտությամբ կսահմանափակվեին կամ կբացառվեին:¹²⁶

¹²² Տե՛ս, օրինակ, Վալոնն ընդդեմ Իտալիայի, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 9621/81 (1985) DR 33, էջ 217:

¹²³ *X-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 8206/78 (1981) DR 25, էջ 147:

¹²⁴ *Կասերրադա Ֆորնիելեսն Կաբեզա Մատոն ընդդեմ Իսպանիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 17512/90 (1992):

¹²⁵ *Կիպրոսն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 6780/74 և 6950/75 (1976) 4 EHRR 482, էջ 83:

3.9.2. Ratione materiae

Գանգատները, որտեղ վիճարկվում են այնպիսի իրավունքներ, որոնք ամրագրված չեն Կոնվենցիայում, համարվում են անընդունելի: Սա վերաբերվում է նաև այն իրավունքներին, որոնք ընդհանրապես չեն առնչվում Կոնվենցիայի հետ, ինչպես նաև այնպիսի իրավունքները, որոնք տվյալ հոդվածի շրջանակներում ընդգրկված չեն: Օրինակ, երբ արարքը չի համարվում «անձնական կյանքի» հասկացության բաղկացուցիչ մաս ըստ 8-րդ հոդվածի:¹²⁷

3.9.3. Ratione temporis

Այն երկրների դեմ բերված գանգատները, որոնք դեռ չեն վավերացրել Կոնվենցիան կամ չեն ընդունել Դատարան դիմելու անձի իրավունքը, համարվում են անընդունելի: Եթե վիճարկվող իրավախախտումը սկսվել է Կոնվենցիայի վավերացնելուց առաջ և շարունակվում է դրանից հետո, Դատարանը կարող է քննել գանգատի միայն այն մասը, որը վերաբերվում է Կոնվենցիան վավերացնելուց հետո ընկած ժամանակահատվածին՝ չնայած կարող է հաշվի առնել այնպիսի իրադարձություններ, որոնք տեղի են ունեցել Կոնվենցիայի վավերացնելուց առաջ:¹²⁸ *Ջանան ընդդեմ Թուրքիայի*¹²⁹ գործում վիճարկվում էր քրեական դատավարության ժամկետը, որը սկսվել էր մինչև Թուրքիայի կողմից անձի Դատարան դիմելու իրավունքը ճանաչելը: Ժամկետը հաշվարկելիս, Դատարանը որոշեց, որ Կոնվենցիայի վավերացման օրը դատավարության ժամկետն արդեն կազմել էր երկու տարի և հինգ ամիս:

3.9.4. Ratione personae

Ըստ այս սկզբունքի, մասնավոր անձանց կամ կազմակերպությունների դեմ ուղղված գանգատներն անընդունելի են: Այդուհանդերձ, Դատարանը շեշտել է, որ պետությունը չի կարող ամբողջությամբ ձեռնպահ մնալ և որոշ դեպքերում կարող է պատասխանատվություն կրել մասնավոր անձանց կամ կազմակերպությունների կողմից անձի դեմ կատարված իրավախախտումների համար: *Կոստելլո-Ռոբերտս ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹³⁰ գործում Դատարանը սահմանեց, որ պետությունը պարտականություն չի կրում երեխաներին կրթության իրավունքով ապահովելու համար՝ այդ թվում նաև կարգապահական համակարգի համար պատասխանատվությունը. կրթության իրավունքը տարածվում է հավասարապես և՛ մասնավոր, և՛ պետական դպրոցների երեխաների վրա: Սակայն կան բացառություններ այս սկզբունքին, օրինակ՝ այլ անձանց կողմից դիմումատուի նկատմամբ կատարված գործողությունների առումով: *Յանգը, Ջեյմսն ու Ուեբստերն*

¹²⁶ Տե՛ս *Բիրն ու Ռեյզանն ընդդեմ Գերմանիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 28934/95 և *Ուայթն ու Քեննեդին ընդդեմ Գերմանիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 26083/94 (1999):

¹²⁷ Տե՛ս *Բոտտան ընդդեմ Իտալիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 21439/93 (1998) 26 EHRR 241:

¹²⁸ Տե՛ս *Կերոջարվին ընդդեմ Ֆինլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 17506/90, Շարք Ա, թիվ 328 (1995):

¹²⁹ *Ջանան ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 18954/91 (1997), կետ 82: և թիվ 19823/92, Շարք Ա, թիվ 299-Ա (1995) 19 EHRR 139:

¹³⁰ *Կոստելլո Ռոբերտսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 13134/87, Շարք Ա, թիվ 247-C (1995) 19 EHRR 112:

*ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹³¹ գործում Դատարանը գտավ, որ պետությունը պատասխանատվություն էր կրում գործատուի փոխարեն՝ Անգլիայի երկաթուղային համակարգի նախկին աշխատակիցների դեմ ներպետական օրենսդրական ակտի կիրառության համար: Պետությունը պատասխանատու է նաև այնպիսի դեպքերում, երբ թերացել է համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել անձի նկատմամբ անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքը կանխելու համար՝ ըստ Կոնվենցիայի 1-ին և 3-րդ հոդվածների: Հոդված 1-ը պահանջում է, որպեսզի Պետությունը ապահովի իր իրավասության տակ գտնվող յուրաքանչյուր անձի Կոնվենցիայով նախատեսված իրավունքներն ու ազատությունները: Պետությունն այսպիսով պետք է բոլոր միջոցները ձեռք առնի անձանց անմարդկային և նվաստացուցիչ վերաբերմունքից կամ պատիժներից պաշտպանելու համար՝ նույնիսկ, երբ վերջինս ենթարկվել է նման վերաբերմունքի այլ անձանց կողմից: *Ա-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹³² գործում խորթ հայրը դատապարտվել էր երեխային մարմնական վնաս հասցնելու համար, սակայն հետագայում ազատվել էր պատասխանատվությունից: Դիմումատուն ներկայացրել էր գանգատ 3-րդ հոդվածը խախտելու հիմքով: Դատարանը հաշվի առավ, որ գործի վերաբերյալ պատշաճ քննություն չէր կատարվել և որ ներպետական օրենսդրությունը չէր տրամադրում 3-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքների պատշաճ պաշտպանության հնարավորություն: Անգլիայի կառավարություն չառարկեց վերը նշվածի դեմ: Այս պայմանի ներքո անընդունելի կհամարվեն նաև այնպիսի գանգատները, որոնցում վկայակոչված արձանագրությունները դեռ չեն վավերացվել պետության կողմից: Օրինակ, Թիվ 7 կամ Թիվ 4 արձանագրությունների դրույթների հիմքերով Անգլիայի դեմ բերված գանգատներն անընդունելի կհամարվեն, քանի որ վերջինս դեռ չի վավերացրել դրանցից ոչ մեկը:

3.10. Ակնհայտ անհիմն դիմումները

Ակնհայտ անհիմն դիմումները համարվում են անընդունելի հոդված 35(3)-ի հիմքով, եթե նախնական քննարկման ժամանակ դիմումը չի բացահայտում Կոնվենցիայով տրված իրավունքների ակնհայտ խախտում: ¹³³ Եթե դիմողը թերաճում է ներկայացնել իրավախախտումը հիմնավորող որևէ ապացույց, կամ նրա կողմից բողոքարկվող իրավախախտումները անհամատեղելի են Կոնվենցիայով պաշտպանվող իրավունքների հետ, գանգատը կհամարվի անընդունելի: Օրինակ, եթե դիմումատուն պնդում է, որ իր նկատմամբ իրականացվել է հեռախոսային խոսակցության գաղտնալսում կամ իրեն ենթարկել են խոշտանգումների, ապա դիմումատուն պարտավոր է ներկայացնել բավարար ապացույցներ նշված պնդումների վերաբերյալ: Այս պահանջը չբավարարելու համար մեծ քանակությամբ գանգատներ համարվում են անընդունելի: Այս սկզբունքն ըստ էության գտող մեխանիզմ է, որի նպատակն է ցուցակներից հանել թույլ հիմնավորված գանգատները: Սակայն, այս ընթացակարգը ունի մի բացթողում. դիմումը կարող է «ակնհայտորեն թույլ հիմնավորված» համարվել գանգատը պատասխանող պետության կառավարությանը ծանուցելուց հետո:

¹³¹ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 7601/76 և 7807/77, Շառք Ա, թիվ 55 (1982) 4 EHRR 38:

¹³² ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25599/94 (1999) 27 EHRR 611:

¹³³ Տե՛ս, օրինակ, Բրեյդին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 55151/00 (2001):

3.11. Դիմելու իրավունքի չարաշահումը

Ըստ 35(3) հոդվածի, վրդովմունք արտահայտող¹³⁴ կամ վիրավորական լեզվով գրված դիմումները համարվում են անընդունելի: Նույն հիմքով, Դատարանից դիտավորյալ կերպով տեղեկություն թաքցնելը կարող է հանգեցնել գանգատի անընդունելի համարվելուն:¹³⁵ *Ֆոքսլին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹³⁶ գործով դիմումը համարվեց մասնակիորեն անընդունելի, քանի որ այն խախտել էր վեցամսյա ժամկետի կանոնը: Սակայն, Հանձնաժողովը որոշեց դիմումն անընդունելի համարել մասնակիորեն չարաշահելու հիմքով, քանի որ դիմողի ներկայացուցիչը կեղծ նամակ էր պատրաստել, որն իբր ստացվել էր Հանձնաժողովից: *Դրոզդն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹³⁷ գործով գանգատը դուրս էր հանվել Հանձնաժողովի ցուցակից այն բանից հետո, երբ դիմումատուն հրապարակել էր Հանձնաժողովի կողմից ստացված նամակը: Հանձնաժողովը գտավ, որ նման քայլով դիմումատուն խախտել էր Հանձնաժողովի գրագրության գաղտնության պայմանը: Սակայն սույն պայմանը չի բացառում այնպիսի դեպքեր, երբ գանգատը հետապնդում է «քաղաքական» նպատակ կամ երբ գանգատը բերվել է հրապարակայնություն ձեռք բերելու նպատակով: *Մաքֆիլին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹³⁸ գործով դիմողները բողոքում էին Հյուսիսային Իռլանդիայի Մեյզ բանտի պայմանների դեմ: Կառավարությունը պնդում էր, որ նման դիմումը գանգատ ներկայացնելու իրավունքի չարաշահում էր, քանի որ այն միտում ուներ հրապարակայնության և հասարակական կարծիք ստեղծելու միջոցով ճնշում գործադրել կառավարության վրա: Հանձնաժողովը մերժեց նման առարկությունը այն հիմքով, որ դիմելու իրավունքի չարաշահում չի համարվում, եթե գանգատում նշված պնդումները հաստատվում են փաստերով և բարձրացված խնդիրները վերաբերվում են Կոնվենցիայի նպատակներին:

3.12 Թիվ 14 արձանագրությամբ նախատեսված ընդունելիության նոր չափանիշները

Արձանագրության 12--րդ հոդվածով փոփոխվում է Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ մասը և ավելացվում ընդունելիության նոր չափանիշ (կետ 3(բ)): Ըստ սույն կետի, Դատարանը պետք է անընդունելի համարի այն անհատական գանգատները, որում դիմումատուն «էական վնաս» չի կրել: Սակայն, այս փոփոխությունը տրամադրում է մաս երկու երաշխիքային դրույթներ.

- 1) Դատարանը չպետք է նման գանգատները հայտարարի անընդունելի, եթե Կոնվենցիայով և դրան կից արձանագրություններով սահմանված մարդու իրավունքների պահպանումը պահանջում է գանգատի ըստ էության քննում, կամ,

¹³⁴ Տե՛ս *Մ.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 13284/87 (1987) DR 54, էջ 214 - մի շարք ակնհայտորեն անհիմն գանգատներ:

¹³⁵ Տե՛ս *Ֆ.-ն ընդդեմ Իսպանիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 13524/88 (1991) DR 69, էջ 185, որում պարզվեց, որ դիմումատուն դիտմամբ թաքցրել էր ներպետական դատավարության մասին փաստեր:

¹³⁶ Տե՛ս *Կերոջարվին ընդդեմ Ֆինլանդիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 17506/90, Շարք Ա, թիվ 328 (1995)

¹³⁷ *Ֆոքսլին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 33274/96 (1999):

¹³⁸ *Դրոզդն ընդդեմ Լեհաստանի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25403/94 (1996) EHRLR 430 - գործը հանվեց ցուցակից 30(1)(գ) հոդվածի հիմքով:

2) նման գործը պատշաճ չի քննվել ներպետական դատարանի կողմից:

Վերը նշվածից կարծես թե բխում է, որ Կոնվենցիայի խախտում հնարավոր է, եթե անձը էական վնաս չի կրել: Սակայն, նշված արտահայտությունը կարիք ունի մեկնաբանության և մնում է հուսալ, որ Արձանագրության ուժի մեջ մտնելուց հետո ՄԻԵԴ-ի նախադեպային իրավունքով աստիճանաբար կսահմանվեն որոշ օբյեկտիվ չափանիշներ:¹³⁹ Ավելին, նոր չափանիշները չեն կիրառվելու այն գործերի վրա, որոնք հայտարարվել են ընդունելի մինչև Արձանագրության ուժի մեջ մտնելը, և Արձանագրության ուժի մեջ մտնելուց հետո երկու տարվա ընթացքում նոր չափանիշները կիրառվելու իրավունք կունենան միայն պալատները և Մեծ պալատը (Թիվ 14 արձանագրության հոդված 20(2)):

¹³⁹ Ֆրեդերիկ Վանեստի: «Ընդունելիության նոր հիմքերը» Պոլ Լեմմենսի և Վոուտեր Վենդերմուլի խմբագրությամբ: Թիվ 14 արձանագրությունը և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (Ինտերսենտիա, Անտվերպեն, Օքսֆորդ, 2005) 69-88:

4. Վճիռը և Կատարումը

4.1. Վճիռը

Դատարանի վճիռը սովորաբար հրապարակվում է վերջնական գրավոր նկատառումները ներկայացնելուց հետո մի քանի ամսվա ընթացքում: Վճիռները կազմվում են Դատարանի երկու պաշտոնական լեզուներից որևէ մեկով (անգլերենով կամ ֆրանսերենով)՝ բացառությամբ, երբ Դատարանը որոշում է վճիռը հրապարակել երկու լեզուներով: Վճիռը գրվում է սահմանված ֆորմատով և պարունակում է, *inter alia*, վճռի կայացման և հրապարակման ամսաթիվը, գործի փաստերը, կողմերի ներկայացրած պնդումների համառոտագիրը, իրավունքի մասին Դատարանի նկատառումները, եզրակացությունը և ծախսերի մասին որոշումը: Վճռում նշվում է նաև մեծամասնության կողմ քվեարկած դատավորների քանակը: Դատավորների համընկնող կամ չհամընկնող կարծիքները կցվում են վճռին (Կանոն 74):

Վճիռը կարող է հրապարակվել հրապարակայնորեն, որի պատճենն Քարտուղարության կողմից ուղարկվում է կողմերին: Այն նաև հրապարակվում է նաև ինտերնետ էջում վճռի հրապարակման օրը, սակայն ոչ ուշ քան հաջորդ օրը՝ սովորաբար Գրինվիչի ժամանակով 13:30-ին:

Կողմը կարող է պահանջել, որպեսզի տրամադրվի վճռի մեկնաբանությունը վճռի ընդունումից հետո մեկ տարվա ընթացքում (Կանոն 79): Եթե կողմը հայտնաբերում է նոր փաստ, որը կարող էր որոշիչ նշանակություն ունենալ գործի ելքի վրա և որը հայտնի չէր Դատարանին վճռի կայացման պահին, այն կարող է պահանջել, որպեսզի վճիռը վերանայվի այդ փաստի մասին իմանալուց հետո վեց ամսվա ընթացքում (Կանոն 80):

Բացառիկ դեպքերում կողմերից յուրաքանչյուրը կարող է պահանջել, որպեսզի գործը հանձնվի Մեծ պալատին: Նման պահանջով կարելի է հանդես գալ պալատի կողմից վճիռը կայացնելուց հետո երեք ամսվա ընթացքում (Հոդված 43 և Կանոն 73):

Պալատի կողմից կայացված որոշումը վերջնական է ստորև նշված պայմաններից յուրաքանչյուրի առկայության դեպքում.

ա) Կողմերը հայտարարում են, որ չեն պահանջի գործի հանձնում Մեծ պալատին, կամ

բ) վճռի կայացումից հետո երեք ամսվա ընթացքում չի պահանջվում գործի հանձնում Մեծ պալատին, կամ

գ) Մեծ պալատի հանձնախումբը, 43-րդ հոդվածին համապատասխան, մերժում է գործը հանձնելու պահանջը:¹⁴⁰

Մեծ պալատին գործը հանձնելու մասին պահանջի մերժումը, ինչպես նաև Մեծ պալատի կողմից ընդունված վճիռը վերջնական են (ՄԻԵԿ հոդված 44(1)):

¹⁴⁰ (ՄԻԵԿ հոդված 44(2)):

4.2. Իրավական պաշտպանության միջոցը

Եվրոպական դատարանի կողմից տրամադրվող իրավական պաշտպանության հիմնական միջոցը դա Կոնվենցիայի խախտումն արձանագրելն է: Երբ Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի խախտում, վճիռը կարող է ներառել նաև «արդարացի փոխհատուցում» ըստ 41-րդ Զոդվածի (նախկինում Զոդված 50):

Չոդված 41

Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել:

Արդարացի փոխհատուցման շրջանակներում Դատարանը նկատի ունի և՛ նյութական, և՛ ոչ-նյութական վնասի, ինչպես նաև դատավարության ծախսերի և ծախքերի դիմաց փոխհատուցում: Արդարացի փոխհատուցման տրամադրումն արվում է հավասարության սկզբունքով և Դատարանի հայեցողությամբ:

4.2.1. Նյութական և ոչ-նյութական վնասի փոխհատուցում

Ընդհանուր առմամբ, Եվրոպական դատարանի կողմից տրամադրվող վնասների փոխհատուցման չափը համեմատաբար ավելի ցածր է, քանի Կոնվենցիայի անդամ մի շարք երկրների ազգային դատարաններում: Հավանաբար սա արդյունք է այն տեսակետի, որ Ստրասբուրգի հիմնական դերը Կոնվենցիայի խախտումն արձանագրելն է: Շատ վճիռներում Դատարանը փոխհատուցման պահանջ չի դնում՝ համարելով, որ Կոնվենցիան խախտելու փաստը արձանագրելն ու դրա մասին հայտարարելն ինքնին «բավարար» և արդարացի փոխհատուցում է: Արդարացի փոխհատուցում տրամադրելիս Դատարանը դժվար թե հաշվի առնի ներպետական դատարանների կողմից փոխհատուցման չափը գնահատելու սկզբունքներն ու սանդղակները:¹⁴⁰

Վնասի փոխհատուցման չափը Դատարանը որոշում է ոչ թե որոշակի նորմերի հիման վրա հաշվարկներ կատարելով, (ինչպես օրինակ անօրինական կալանքի համար նախատեսված ժամային գործակիցը), այլ ընդհանուր սկզբունքների հիման վրա: Դատարանի նպատակն է, որպեսզի կառավարության վրա պարտավորություն դնի շտկել իր մեղքով առաջացած իրավախախտումները, և իրավախախտումից հետո ստեղծված իրավիճակը որքան հնարավոր է շատ մոտեցնել մինչև իրավախախտումը գոյություն ունեցող իրավիճակին (*restitutio in integrum*): Հաճախ Դատարանը նշում է, որ ի վիճակի չէ ենթադրելու, թե ինչպիսի ելք կունենար ներպետական դատավարությունը, եթե Կոնվենցիայի խախտում տեղի ունեցած

¹⁴⁰ (ՄԻԵԿ հոդված 44(2)):

¹⁴¹ Օսմանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության, ՄԻԵԴ դիմում 23452/94 (2000) 29 EHRR 245, կետ 164:

չլինել: Նման մոտեցումն Դատարանը հաճախ ցուցաբերում է այնպիսի գործերում, որտեղ խախտվել է դիմումատուի արդար դատաքննության իրավունքը քրեական բնույթի գործով:¹⁴² *Ֆինդլին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹⁴³ գործում, օրինակ, նշված հիմքով Դատարանը մերժեց դիմումատուի՝ 440,200 ֆունտ ստեռլինգի չափով փոխհատուցման պահանջը, որը վերջինս ներկայացրել էր Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտման արդյունքում զինվորական դատարանի կողմից դատապարտվելու պատճառով կորցրած եկամտի դիմաց: Շատ դեպքերում Դատարանը հայտարարում է, որ փոխհատուցման շնորհումը կատարում է հավասարության սկզբունքով:

Պատասխանող պետությունից սովորաբար պահանջվում է փոխհատուցման տրամադրումը կատարել վճռի կայացման օրվանից հետո երեք ամսվա ընթացքում: Ուշացնելու դեպքում Դատարանը պետությունից պահանջում է վճարել որոշակի տոկոսադրույթներ: Շատ կարևոր է, որպեսզի դիմումատուն ներկայացնի արդարացի փոխհատուցման մանրամասն պահանջ: Եթե դիմումատուն թերանում է այդպիսի պահանջ ներկայացնել, Դատարանն իր նախաձեռնությամբ փոխհատուցման մասին որոշում չի կայացնի:¹⁴⁴ Փոխհատուցման պահանջը ներկայացնելու մանրամասները ներկայացված են Հավելված Ժ-ում:

Պատժող նպատակ հետապնդող տույժերի դիմաց փոխհատուցման պահանջները մերժվել են Դատարանի կողմից՝ առանց լիովին բացառելու նման պահանջների բավարարման հնարավորությունը:¹⁴⁵

Վերջին տարիներին վնասների համար շնորհված ամենաբարձր փոխհատուցումներից մեկը *Սելմունին ընդդեմ Ֆրանսիայի*¹⁴⁶ գործով է եղել, որը կազմում էր 500,000 ֆրանսիական ֆրանկ՝ ոստիկանության աշխատողների կողմից դիմողին խոշտանգումների ենթարկելու համար: *Թոմասին ընդդեմ Ֆրանսիայի*¹⁴⁷ գործում դիմումատուն ստացել էր 700 000 ֆրանսիական ֆրանկի չափով նյութական և բարոյական վնասի փոխհատուցում կալանքի տակ գտնվելիս խոշտանգումների և անմարդկային վերաբերմունքի ենթարկվելու համար: Դիմողի վարքագիծը նույնպես կարող է որոշիչ լինել փոխհատուցում ստանալու հարցում: *Մակքանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*¹⁴⁸ գործում փոխհատուցում չշնորհվեց՝ հաշվի առնելով, որ ահաբեկիչները, որոնք սպանվել էին, նպատակ ունեին ահաբեկչական գործողություններ կատարել:

Որպեսզի նյութական վնասի պահանջը բավարարվի, դիմողը պետք է ցույց տա պատճառահետևանքային կապ իրավախախտման և վիճարկվող վնասի միջև: Հատուցումը կարող է ներառել (անցյալ և ապագա) եկամտի կորուստ, թոշակի իրավունքից օգտվելու կորուստ, նշանակված տուգանքներ ու հարկեր, վճարված ծախսեր, ժառանգության և հողի գնի նվազելուց առաջացած կորուստ:

¹⁴² Տե՛ս *Հուլուդն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում 27267/95 (2000) 29 EHRR 365, կետ 86:

¹⁴³ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 22107/93 (1997) 24 EHRR 221:

¹⁴⁴ Տե՛ս *Մուլոբն ու Գորդոնն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 36529/97 և 37393 (2000) 29 EHRR 728, կետ 28:

¹⁴⁵ Տե՛ս, օրինակ, *Սելբուկն ու Ասկերն ընդդեմ Թուրքիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 23184/94 և 23185/94 (1998) 26 EHRR 477, կետ 119, և *Հուլուդն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, ՄԻԵԴ դիմում 27267/95 (2000) 29 EHRR 365, կետ 86:

¹⁴⁶ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 25803/94 (2000) 29 EHRR 403:

¹⁴⁷ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 12850/87 Շարք Ա, թիվ 241-Ա (1993) 15 EHRR1:

¹⁴⁸ ՄԻԵԴ դիմում թիվ 18984/91, Շարք Ա, թիվ 324 (1996) 21 EHRR 97, կետ 219:

Ոչ-նյութական վնասի փոխհատուցումը կարող է ներառել, օրինակ ցավն ու տառապանքը, չարչարանքն ու վիշտը, հուզմունքը, հուսահատությունը, մեկուսացման, անօգնական վիճակում գտնվելու և անարդարության զգացումները, բաց թողած հնարավորությունը, հեղինակությանը հասցված վնասը: Եթե Դատարանը դժվարանում է ճշգրտորեն որոշել վնասի չափը կամ տարանջատել նյութական և ոչ-նյութական վնասները, այն կարող է սահմանել փոխհատուցման մեկ ընդհանուր չափ:¹⁴⁹

4.2.2. Հատուցումը գույքային վեճերում

Անշարժ գույքի անօրինական օտարման դեպքում, եթե Դատարանը սահմանում է Կոնվենցիայի խախտում, այն կարող է պահանջել, որպեսզի գույքը վերադարձվի դիմումատուին: Եթե դա չի արվում, Դատարանը կարող է պահանջել, որպեսզի պատասխանող պետությունը դիմումատուին փոխհատուցի գույքի ներկա արժեքի դիմաց: Օրինակ, *Սթրեյնն ու այլոք ընդդեմ Ռումինիայի* գործում պատասխանող պետությունը հրաժարվում էր վերադարձնել դիմումատուներին նրանց պատկանող գույքի մի մասը, որը ազգայնացվել էր 1950 թվականին: Դատարան գտավ, որ տեղի էր ունեցել Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում և Ռումինիայից պահանջեց կամ գույքը վերադարձնել դիմումատուներին կամ, եթե դա հնարավոր չէ, դիմումատուներին վճարել բնակարանի ներկա արժեքի չափով գումար՝ որպես նյութական վնասի դիմաց փոխհատուցում:¹⁵⁰ Նման դեպքերում առաջարկվում է, որպեսզի դիմումատուները ներկայացնեն օտարված գույքի արժեքի մասին մանրամասն տեղեկություն:

4.2.3. Անօրինական կալանված անձի ազատ արձակելը

Եթե Դատարանը գտնում է, որ անձին շարունակվող կալանքի տակ պահելը արվել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի խախտումով, այն կարող է պահանջել, որպեսզի անդամ պետության իշխանությունները ձեռնարկեն բոլոր միջոցները անձին կալանքից ազատելու համար:¹⁵¹

4.2.4. Քրեական դատավարության վերսկսումը

Եթե Դատարանը որոշել է, որ քրեական դատավարությունը ազգային մարմինների կողմից տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտումով, այն կարող է շարունակ ծնշում գործադրել տվյալ պետության վրա նորից դատավարություն անցկացնելու համար: Գործի վերաքննությունը կամ նորոգումը ներպետական մարմինների կողմից շատ հաճախ ամենաարդյունավետ ճանապարհն է *restitutio in integrum* ապահովելու համար: Օրինակ, Թուրքիայի դեմ կայացրած բազմաթիվ վճիռներում, որոնցով արձանագրվել էր, որ դիմումատուների դատավարությունը չէր իրականացվել անկախ և անաչառ դատարանների կողմից Կոնվենցիայի 6(1) հոդվածի իմաստով, Եվրոպական դատարանն առաջարկեց, որ

¹⁴⁹ *Կոմինգերստլլեն ընդդեմ Պորտուգալիայի* (ՄՊ), ՄԻԵԴ դիմում թիվ 35382/97 (2000) IV ECHR, կետ 29:

¹⁵⁰ *Սթրեյնն ու այլոք ընդդեմ Ռումինիայի*, ՄԻԵԴ դիմում 57001/00 (2003), կետ 74-75:

¹⁵¹ *Իլիեսկուն ու այլոք ընդդեմ Ռուսաստանի և Մոլդովայի*, ՄԻԵԴ դիմում 48787/99 (2004), կետ 221:

դիմումատուների համար ամենաարդյունավետ պաշտպանության միջոցը կհանդիսանար նրանց գործով նորից դատավարություն անցկացնելը անկախ և անաչառ դատարանի կողմից: Ինչևէ, մնան հանձնարարականների կատարումը դեռ պրակտիկ չի դարձել:

4.2.5. Ծախսերն ու ծախքերը

Դատարանը կատարած ծախսերի փոխհատուցման պայմանը բավարարում է, եթե պարզորոշ ցույց է տրված, որ ծախսերն իսկապես կատարվել են, որ դրանք կատարվել են անհրաժեշտությունից ելնելով և որ կատարված ծախսերի չափը իսկապես ողջամիտ: Բացի Եվրոպական Դատարանի դատաքննության հետ կապված ծախսերից, դիմումատուն կարող է պահանջել նաև ներպետական դատավարության ընթացքում կատարած ծախսերի փոխհատուցում:¹⁵² Ազգային դատարանի կողմից փոխհատուցման չափը որոշելու համար օգտագործվող սանդղակը կարելի է օգտակար լինել Դատարանի համար՝ սակայն ոչ պարտադիր: Կարևոր է Դատարանին ներկայացնել կատարած բոլոր վճարումների մանրամասն ցանկը՝ կատարված աշխատանքները, ժամաքանակը, ժամադրույքները և այլ ծախսերի մանրամասները: Պաշտպանի կամ ներկայացուցչի անվճար աշխատանքը չի համարվում ծախս և, ուստի, հնարավոր չէ դա պահանջել փոխհատուցման տեսքով Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածի ներքո:¹⁵³ Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցման պահանջը ներկայացնելու առաջարկվող ձևանմուշը ներկայացված է Հավելված Ժ-ում:

Եթե Դատարանը մերժել է Կոնվենցիայի խախտումների հիմքով դիմումատուի ներկայացրած պնդումների մի մասը, ապա դա հիմք կհանդիսանա պահանջվող փոխհատուցման չափը նվազեցնելու համար: Տրամադրվող փոխհատուցման հայտարարության մեջ նշվում է ԱԱՀ-ի ներառելու կամ չներառելու մասին: Դատարանի կողմից նախկինում վճարված իրավաբանական օգնությունը հանվում է փոխհատուցման գումարից: Կոնվենցիան չի տրամադրում ծախսերի փոխհատուցում այն դիմողների համար, որոնց հայցը չի բավարարվել Դատարանի կողմից:

4.3. Վճռի կատարումը

Դատարանի վճիռներն իրավաբանորեն պարտադիր են, սակայն ըստ էության՝ դեկլարատիվ:¹⁵⁴ Ուստի, եթե Դատարանը սահմանել է, որ Կոնվենցիայի խախտումը բխել է վիճարկվող օրենսդրությունից, Դատարանը չի կարող անվավեր համարել կամ փոփոխել օրենսդրությունը:¹⁵⁵ Պատասխանող պետությունից է կախված Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածից բխող պարտականությունների կատարման համար միջոցների ընտրությունը:¹⁵⁶

¹⁵² Տե՛ս, օրինակ, *Լաստիգ-Պրիենն ու Բեկկետն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* (2000), կետ 30-33:

¹⁵³ Տե՛ս, օրինակ, *Սակկանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* (1996) 21 EHRR 97, կետ 221:

¹⁵⁴ ՄԻԵԿ հոդված 46, մաս 1-ին: Տե՛ս, օրինակ, *Մարքսն ընդդեմ Բելգիայի*, ՄԻԵԴ դիմում թիվ 6833/74, Շարք Ա, թիվ 31 (1979):

¹⁵⁵ Նույն տեղը:

¹⁵⁶ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռների կատարման մասին գեկույց: Ձեկուցող՝ պրն. Ջուրգենս, փաստ. թիվ 8808, ընդունվել է 2000թ. սեպտեմբերի 28-ին (2000) 21 4-7 HRLJ 257:

Նախարարների կոմիտեն այն մարմինն է, որն իրականացնում է վճիռների կատարման և բարեկամական կարգավորման վերահսկողությունը:¹⁵⁷ Նախարարների կոմիտեն վերը նշված գործառնություններն իրականացնելիս օգնում է Մարդու իրավունքների գլխավոր տնօրինություն: Վերջնական վճիռը փոխանցվում է Նախարարների կոմիտեին: Վերջինս հետևում է, որպեսզի պատասխանող պետությունը վճարի վճռով սահմանված արդարացի փոխհատուցումը, ինչպես նաև կատարի վճռով սահմանված ընդհանուր կամ անհատական միջոցները: Վճռի վերջնական դառնալուց հետո դիմումատուին պետք է Գլխավոր տնօրինությանը տրամադրի իր բանկի տվյալները՝ արդարացի փոխհատուցման վճարման համար, ինչպես նաև իր ներկայացուցիչների բանկային տվյալները՝ դատավարության ծախսերի և ծախքերի դիմաց փոխհատուցումը վճարելու համար: Այս տվյալները պետք է ուղարկել հետևյալ հասցեով.

Department for the Execution of Judgments
Directorate General II - Human Rights
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX
FRANCE
Tel.: +33(0)3 90 21 55 54
Fax: +33(0)3 88 41 27 93
E-mail: DGII.Execution@coe.int

Դատարանի վերջնական վճռի կատարման և վերահսկման մասին կարելի է տեղեկանալ նաև Նախարարների կոմիտեից կամ այս մարմնի ինտերնետ էջից. http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/execution

Նախարարների կոմիտեն վերջնական վճիռների վերահսկողությունն իրականացնում է տարվա ընթացքում վեց անգամ գումարվող նիստերի միջոցով: Գործի նկատմամբ վերահսկողությունն ավարտվում է Կոմիտեի կողմից վերջնական որոշման կայացման միջոցով:

Զնայած պատասխանող պետությունները սովորաբար ցանկանում են վճարել արդարացի փոխհատուցումը և, այդպիսով, կատարել 46(1) հոդվածից բխող իրենց պարտականությունները, երբեմն պատահում է, երբ պատասխանող պետությունը հրաժարվում կամ ձգձգում է վերջնական վճռի կատարումից: Վճռի չկատարելը պայմանավորված է քաղաքական, բյուջետային կամ այլ պատճառներով, օրինակ՝ պահանջված բարեփոխումներ իրականացնելու մասշտաբներով: Վճռի կատարման աջակցելու համար Նախարարների կոմիտեն կարող է տարբեր քայլեր ձեռնարկել, օրինակ՝ հանդես գալով դիվանագիտական նախաձեռնությամբ կամ միջանկյալ բանաձևեր պատրաստելով: Եթե խնդիրը շարունակում է բաց մնալ, Նախարարների կոմիտեն կարող է հանդես գալ ավելի խիստ բովանդակությամբ բանաձևով՝ Պատասխանող պետությանը, կոչ անելով ապահովել վերջնական վճռի կատարումը, հիշեցնելով, որ պետությունը պարտավոր է առանց վերապահումների կատարել վճռից բխող պարտականությունները և շեշտելով, որ վճռի կատարելը Եվրոպայի խորհրդի անդամակցության պայման է:

¹⁵⁷ ՄԻԵԿ հոդված 46, մաս 2:

ՄԻԵԴ-ը պատժամիջոցներ չի կիրառում վճռի կատարումը ձգձգելու կամ վճիռը չկատարելու համար: Սակայն, որպես ծայրահեղ միջոց կարող է կիրառել Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության 8-րդ հոդվածը 3-րդ հոդվածի համակցությամբ և կասեցնել պետության անդամակցությունը Եվրոպայի խորհրդին կամ հեռացնել Եվրոպայի խորհրդից՝ դատարանի վճիռները կատարելուց պարբերաբար հրաժարվելու դեպքում: Վերջին միջոցը դեռ երբեք չի օգտագործվել, քանի որ Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում տիրում է այն կարծիքը, որ «մարդու իրավունքները լավագույնս կարելի է պաշտպանել պետության հետ կազմակերպության ներսում աշխատելով»:¹⁵⁸

4.3.1. Թիվ 14 արձանագրություն

Թիվ 14 արձանագրության ուժի մեջ մտնելով՝ Նախարարների կոմիտեն կատանա երկու հավելյալ միջոցներ պատասխանող պետությունների կառավարությունների կողմից Դատարանի վճիռների կատարումն ապահովելու նպատակով:¹⁵⁹ Արձանագրության 16-րդ հոդվածի համաձայն, Կոնվենցիայի փոփոխված 46-րդ հոդվածի 3-րդ մասը նշում է, որ եթե Նախարարների կոմիտեն գտնում է, որ վերջնական վճիռ կատարման վերահսկումը խոչընդոտվում է վճռի մեկնաբանման խնդրով պայմանավորված, այն կարող է դիմում ներկայացնել Դատարանին հայցի մեկնաբանության վերաբերյալ որոշում ներկայացնելու պահանջով:¹⁶⁰ Նույն հոդվածի 4-րդ մասը նշում է, որ եթե Նախարարների կոմիտեն գտնում է, որ Բարձր պայմանավորվող կողմը հրաժարվում է կատարել այն գործի առումով վերջնական վճիռը, որի կողմ է հանդիսանում, այն կարող է տվյալ Կողմին պաշտոնական ծանուցումից հետո և Կոմիտեի իրավասու ներկայացուցիչների քվեների երկու երրորդ մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ Դատարանից հարց հղել՝ արդյոք տվյալ կողմը չի կատարել իր պարտավորությունը 1-ին կետի համապատասխան:¹⁶¹ Ամենայն հավանականությամբ Նախարարների կոմիտեն այս ընթացակարգին կդիմի ծայրահեղ դեպքերում:

¹⁵⁸ Կլեյր Օվեյ և Ռոբին Ուայթ, «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան», 3-րդ հրատարակչություն, Օքսֆորդի համալսարանի հրատարակչության տպարան, 2002), 434:

¹⁵⁹ Տե՛ս նաև Թիվ 1226(2000) հանձնարարականը Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռների կատարման մասին, ընդունված 2000թ. սեպտեմբերի 28-ին (2000 21 4-7 HRL 273): Խորհրդարանական վեհաժողովը նույնպես հանդես է եկել վճիռների կատարումը խրախուսելու նախաձեռնությամբ՝ կազմակերպելով այս հարցի մասին խորհրդարանական լսումներ և հրապարակայնորեն կոչ անելով վճիռները կատարումից հրաժարվող կառավարություններին վերջ տալ նման պրակտիկային (տե՛ս Թիվ 1411 (2004) բանաձևը, որն ընդունել է վեհաժողովի անունից հանդես եկող գլխամասային կոմիտեի կողմից 2004թ. նոյեմբերի 23-ին):

¹⁶⁰ Տե՛ս Թիվ 14 արձանագրությունը և դրա Բացատրական զեկույցը:

¹⁶¹ Տե՛ս Թիվ 14 արձանագրությունը և դրա Բացատրական զեկույցը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ա Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիա

ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՀԻՄՆԱՐԱՐ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՓՈՓՈԽՎԱԾ 11-րդ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ

(թիվ 1, 4, 6 և 7 արձանագրությունների հետ)

Սույն Կոնվենցիան ստորագրած կառավարությունները, լինելով Եվրոպայի խորհրդի անդամներ,

նկատի ունենալով 1948թ. դեկտեմբերի 10-ին Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի հռչակած Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը,

նկատի ունենալով, որ սույն Հռչակագիրը նպատակ ունի ապահովելու այնտեղ հռչակված իրավունքների համընդհանուր և արդյունավետ ճանաչումն ու պահպանումը,

նկատի ունենալով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն իր անդամների միջև առավել միասնություն ձեռք բերելն է, և որ այդ նպատակին հասնելու միջոցներից մեկը մարդու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների պահպանումը և հետագա իրականացումն է,

կրկին հավաստելով իրենց խորին հավատը այդ հիմնարար ազատությունների նկատմամբ, որոնք արդարության ու խաղաղության հիմքն են աշխարհում, և որոնց լավագույն պահպանումը կախված է, մի կողմից, քաղաքական արդյունավետ ժողովրդավարությունից և, մյուս կողմից, մարդու՝ դրանց վերաբերող իրավունքների ընդհանուր ըմբռնումից ու պահպանումից,

համակված վճռականությամբ՝ որպես միասնական հայացքներ և քաղաքական ավանդույթների, իդեալների, ազատության և իրավական պետության ընդհանուր ժառանգություն ունեցող եվրոպական երկրների կառավարություններ՝ առաջին քայլերն անել Համընդհանուր հռչակագրում ամրագրված որոշ իրավունքների հավաքական իրականացման ճանապարհին,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ.

Հոդված 1

Մարդու իրավունքները հարգելու պարտականությունը

Բարձր պայմանավորվող կողմերն իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահովում են այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են սույն Կոնվենցիայի I բաժնում:

ԲԱԺԻՆ I

Իրավունքներ և ազատություններ

Հոդված 2

Կյանքի իրավունք

1. Յուրաքանչյուրի կյանքի իրավունքը պաշտպանվում է օրենքով:

Ոչ մեկին չի կարելի դիտավորությանը զրկել կյանքից այլ կերպ, քան ի կատարումն դատարանի կայացրած դատավճռի՝ այն հանցագործության համար, որի կապակցությանը օրենքով նախատեսված է այդ պատիժը:

2. Կյանքից զրկելը չի համարվում սույն հոդվածի խախտում, եթե այն հետևանք է ուժի գործադրման, ինչը բացարձակապես անհրաժեշտ է՝

ա. ցանկացած անձի անօրինական բռնությունից պաշտպանելու համար,

բ. օրինական ձերբակալում իրականացնելու կամ օրինական հիմքերով կալանավորված անձի փախուստը կանխելու համար,

գ. խռովությունը կամ ապստամբությունը ճնշելու նպատակով օրենքին համապատասխան գործողություն ձեռնարկելու համար:

Հոդված 3

Խոշտանգումների արգելում

Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի:

Հոդված 4

Ստրկության և հարկադիր աշխատանքի արգելում

Ոչ ոք չպետք է պահվի ստրկության մեջ կամ անազատ վիճակում:

Ոչ ոք չպետք է պարտադրվի կատարելու պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանք:

3. Սույն հոդվածի նպատակների համար «պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանք» հասկացությունը չի ներառում՝

ա. ցանկացած աշխատանք, որը սովորաբար պահանջվում է կատարել սույն Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի դրույթների համաձայն կալանքի տակ գտնվելու կամ նման կալանքից պայմանականորեն ազատված լինելու ընթացքում,

բ. զինվորական բնույթի ցանկացած ծառայություն, իսկ այն երկրներում, որտեղ օրինական է ճանաչվում զինվորական ծառայությունից հրաժարվելը՝ համոզմունքներից ելնելով՝ պարտադիր զինվորական ծառայության փոխարեն նշանակված ծառայությունը,

գ. ցանկացած ծառայություն, որը պարտադիր է բնակչության կյանքին կամ բարեկեցությանն սպառնացող արտակարգ դրության կամ աղետի դեպքում,

դ. սովորական քաղաքացիական պարտականությունների մաս կազմող ցանկացած աշխատանք կամ ծառայություն:

Հոդված 5

Ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի ազատությունից զրկել այլ կերպ, քան հետևյալ դեպքերում և օրենքով սահմանված կարգով.

ա. անձին օրինական կերպով կալանքի տակ պահելը իրավասու դատարանի կողմից նրա դատապարտվելուց հետո,

բ. անձի օրինական ձերբակալումը կամ կալանավորումը դատարանի օրինական կարգադրությամբ չենթարկվելու համար կամ օրենքով նախատեսված ցանկացած պարտավորության կատարումն ապահովելու նպատակով,

սս

գ. անձի օրինական կալանավորումը կամ ձերբակալումը՝ իրավախախտում կատարած լինելու հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում նրան իրավասու օրինական մարմնին ներկայացնելու նպատակով կամ այն դեպքում, երբ դա հիմնավոր կերպով անհրաժեշտ է համարվում նրա կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո նրա փախուստը կանխելու համար,

դ. անչափահասին կալանքի վերցնելը օրինական կարգադրության հիման վրա՝ դաստիարակչական հսկողության համար, կամ նրա օրինական կալանավորումը՝ նրան իրավասու իրավական մարմնին ներկայացնելու նպատակով,

ե. անձանց օրինական կալանքի վերցնելը՝ վարակիչ հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով, ինչպես նաև հոգեկան հիվանդություններին, գինեմոլներին կամ թմրամոլներին կամ թափառաշրջիկներին օրինական կալանքի վերցնելը,

զ. անձի օրինական կալանավորումը կամ ձերբակալումը՝ նրա անօրինական մուտքը երկիր կանխելու նպատակով, կամ այն անձի օրինական կալանավորումը կամ ձերբակալումը, որի դեմ միջոցներ են ձեռնարկվում՝ նրան արտաքսելու կամ հանձնելու նպատակով:

2. Յուրաքանչյուր ձերբակալված իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ տեղեկացվում է իր ձերբակալման պատճառների և ներկայացվող ցանկացած մեղադրանքի մասին:

3. Սույն հոդվածի 1-ին կետի «գ» ենթակետի դրույթներին համապատասխան՝ ձերբակալված կամ կալանավորված յուրաքանչյուր ոք անհապաղ տարվում է

դատավորի կամ այլ պաշտոնատար անձի մոտ, որն օրենքով լիազորված է իրականացնելու դատական իշխանություն և ունի ողջամիտ ժամկետում դատաքննության իրավունք կամ մինչև դատաքննությունն ազատ արձակվելու իրավունք: Ազատ արձակումը կարող է պայմանավորվել դատաքննության ներկայանալու երաշխիքներով:

4. Յուրաքանչյուր ոք, ով ձերբակալման կամ կալանավորման պատճառով զրկված է ազատությունից, իրավունք ունի վիճարկելու իր կալանավորման օրինականությունը, որի կապակցությամբ դատարանն անհապաղ որոշում է կայացնում և կարգադրում է նրան ազատ արձակել, եթե կալանավորումն անօրինական է:

5. Յուրաքանչյուր ոք, ով, ի խախտումն սույն հոդվածի դրույթների, ձերբակալման կամ կալանավորման գոհ է դարձել, իրավունք ունի հայցի ուժով օժտված փոխհատուցման:

Հոդված 6

Արդար դատաքննության իրավունք

1. Յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են նրա քաղաքացիական իրավունքներն ու պարտականությունները կամ նրան ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքի առնչությամբ, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում արդարացի և հրապարակային դատաքննության իրավունք: Դատավճիռը հրապարակվում է դռնբաց նիստում, սակայն մամուլի ներկայացուցիչների և հանրության ներկայությունը կարող է չթույլատրվել ամբողջ դատաքննության կամ նրա մի մասի ընթացքում՝ ժողովրդավարական հասարակության մեջ բարոյականության, հասարակական կարգի կամ պետական անվտանգության շահերից ելնելով, երբ դա են պահանջում անչափահասների շահերը կամ կողմերի մասնավոր կյանքի պաշտպանությունը, կամ՝ այնքանով, որքանով դա, դատարանի կարծիքով, հատուկ հանգամանքների բերումով խիստ անհրաժեշտ է, եթե հրապարակայնությունը կխախտեր արդարադատության շահերը:

2. Յուրաքանչյուր ոք, ով մեղադրվում է քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ, համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքին համապատասխան:

3. Քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ մեղադրվող յուրաքանչյուր ոք ունի հետևյալ նվազագույն իրավունքները.

ա. իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ ու հանգամանորեն տեղեկացվելու իրեն ներկայացված մեղադրանքի բնույթի և հիմքի մասին,

բ. բավարար ժամանակ ու հնարավորություններ՝ իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար,

գ. պաշտպանելու իրեն անձամբ կամ իր ընտրած դատապաշտպանների միջոցով կամ, եթե նա բավարար միջոցներ չունի դատապաշտպանի ծառայության դիմաց վճարելու համար, ունենալու անվճար նշանակված դատապաշտպան, երբ դա պահանջում են արդարադատության շահերը,

դ. հարցաքննելու իր դեմ ցուցմունք տվող վկաներին կամ իրավունք ունենալու, որ այդ վկաները ենթարկվեն հարցաքննության, և իրավունք ունենալու՝ իր վկաներին կանչելու ու հարցաքննելու միևնույն պայմաններով, ինչ իր դեմ ցուցմունք տված վկաները,

ե. օգտվելու թարգմանչի անվճար օգնությունից, եթե ինքը չի հասկանում դատարանում գործածվող լեզուն կամ չի խոսում այդ լեզվով:

Հոդված 7

Պատիժ՝ բացառապես օրենքի հիման վրա

1. Ոչ ոք չպետք է մեղավոր ճանաչվի որևէ գործողության կամ անգործության համար, որը, կատարման պահին գործող ներպետական կամ միջազգային իրավունքի համաձայն, քրեական հանցագործություն չի համարվել: Չի կարող նաև նշանակվել ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը կիրառելի է եղել քրեական հանցագործության կատարման պահին:

2. Սույն հոդվածը չի խոչընդոտում ցանկացած անձի դատի տալ և պատժել որևէ գործողության կամ անգործության համար, որը կատարվելու պահին, քաղաքակիրթ ազգերի կողմից ճանաչված իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներին համապատասխան, համարվել է քրեական հանցագործություն:

Հոդված 8

Անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունք

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր անձնական ու ընտանեկան կյանքի, բնակարանի և նամակագրության նկատմամբ հարգանքի իրավունք:

2. Չի թույլատրվում պետական մարմինների միջամտությունն այդ իրավունքի իրականացմանը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա նախատեսված է օրենքով և անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի շահ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի կամ երկրի տնտեսական բարեկեցության, ինչպես նաև անկարգությունների կամ հանցագործությունների կանխման, առողջության կամ բարոյականության պաշտպանության կամ այլ անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:

Հոդված 9

Մտքի, խղճի և կրոնի ազատություն

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի մտքի, խղճի և կրոնի ազատության իրավունք. այս իրավունքը ներառում է իր կրոնը կամ համոզմունքը փոխելու ազատությունը և

դրանք ինչպես միանձնյա, այնպես էլ այլոց հետ համատեղ և հրապարակա՛վ կամ մասնավոր կարգով, քարոզչության, արարողությունների, պաշտամունքի և ծեսերի միջոցով արտահայտելու ազատություն:

2. Սեփական կրոնը կամ համոզմունքները դավանելու ազատությունը ենթակա է միայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք սահմանված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի պաշտպանություն հասարակական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության կամ բարոյականության կամ այլ անձանց իրավունքների և ազատությունների:

Հոդված 10

Արտահայտվելու ազատություն

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատորեն արտահայտվելու իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է սեփական կարծիք ունենալու, տեղեկություններ և գաղափարներ ստանալու և տարածելու ազատությունը՝ առանց պետական մարմինների միջամտության և անկախ սահմաններից: Այս հոդվածը չի խոչընդոտում պետություններին՝ սահմանելու ռադիոհաղորդումների, հեռուստատեսային կամ կինեմատոգրաֆիական ձեռնարկությունների լիցենզավորում:

2. Այս ազատությունների իրականացումը, քանի որ այն կապված է պարտավորությունների և պատասխանատվության հետ, կարող է պայմանավորվել այնպիսի ձևականություններով, պայմաններով, սահմանափակումներով կամ պատժամիջոցներով, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի շահ պետական անվտանգության, տարածքային ամբողջականության կամ հասարակության անվտանգության, անկարգությունները կամ հանցագործությունները կանխելու, առողջությունը կամ բարոյականությունը, ինչպես և այլ անձանց հեղինակությունը կամ իրավունքները պաշտպանելու, խորհրդապահական պայմաններով ստացված տեղեկատվության բացահայտումը կանխելու կամ արդարադատության հեղինակությունն ու անաչառությունը պահպանելու նպատակով:

Հոդված 11

Հավաքների և միավորման ազատություն

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի խաղաղ հավաքների ազատության և այլոց հետ միավորվելու ազատության իրավունք՝ ներառյալ իր շահերի պաշտպանության համար արհմիություններ ստեղծելու և դրանց անդամակցելու իրավունքը:

2. Այս իրավունքների իրականացումը ենթակա չէ որևէ սահմանափակման, բացի նրանցից, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի շահ պետական անվտանգության կամ հասարակության անվտանգության, անկարգությունները կամ հանցագործությունները կանխելու, առողջությունը կամ բարոյականությունը կամ այլ անձանց իրավունքներն ու ազատությունները պաշտպանելու նպատակով: Սույն հոդվածը չի խոչընդոտում օրինական սահմանափակումներ նախատեսել զինված ուժերի, ոստիկանության և պետական վարչակազմի մեջ մտնող անձանց կողմից այդ իրավունքների իրականացման նկատմամբ:

Հոդված 12

Ամուսնության իրավունք

Ամուսնական տարիքի հասած տղամարդիկ ու կանայք ունեն ամուսնանալու և ընտանիք կազմելու իրավունք՝ այդ իրավունքի իրականացումը կարգավորող ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան:

Հոդված 13

Իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք

Յուրաքանչյուր ոք, ում սույն Կոնվենցիայով ամրագրված իրավունքներն ու ազատությունները խախտվում են, ունի պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք, նույնիսկ եթե խախտումը կատարել են ի պաշտոնե գործող անձինք:

Հոդված 14

Խտրականության արգելում

Սույն Կոնվենցիայում շարադրված իրավունքներից և ազատություններից օգտվելը ապահովվում է առանց խտրականության, այն է՝ անկախ սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելուց, գույքային դրությունից, ծննդից կամ այլ դրությունից:

Հոդված 15

Արտակարգ իրավիճակներում պարտավորություններից շեղում

1. Պատերազմի կամ ազգի կյանքին սպառնացող այլ արտակարգ դրության ժամանակ ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ կարող է ձեռնարկել միջոցառումներ՝ ի շեղումն սույն Կոնվենցիայով ամրագրված իր պարտավորությունների՝ բացառապես այնքանով, որքանով դա պահանջում է դրության լրջությունը՝ պայմանով, որ նման միջոցառումներն անհամատեղելի չեն միջազգային իրավունքով ստանձնած նրա մյուս պարտավորությունների հետ:

2. Այս դրույթը չի կարող հիմք ծառայել՝ շեղվելու 2-րդ հոդվածից, բացառությամբ պատերազմական օրինական գործողությունների հետևանքով մարդկային զոհերի կապակցությամբ, կամ 3-րդ հոդվածի, 4-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 7-րդ հոդվածի դրույթներից:

3. Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ, օգտագործելով շեղվելու այդ իրավունքը, Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ամբողջությամբ իրազեկում է իր կիրառած միջոցառումների և դրանք կիրառելու դրդապատճառների մասին: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը ծանուցվում է նաև այդ միջոցառումների գործողությունը դադարեցնելու և Կոնվենցիայի դրույթների լիակատար իրագործումը վերսկսելու մասին:

Հոդված 16

Օտարերկրացիների քաղաքական գործունեության սահմանափակում

10-րդ, 11-րդ և 14-րդ հոդվածներում ոչինչ չի կարող խոչընդոտել Բարձր պայմանավորվող կողմերին՝ սահմանափակումներ նախատեսելու օտարերկրացիների քաղաքական գործունեության համար:

Հոդված 17

Իրավունքների չարաշահման արգելում

Սույն Կոնվենցիայի ոչ մի դրույթ չի կարող մեկնաբանվել այն իմաստով, թե որևէ պետություն, անձանց խումբ կամ որևէ անձ իրավունք ունեն զբաղվելու այնպիսի գործունեությամբ կամ կատարելու այնպիսի գործողություն, որն ուղղված է սույն Կոնվենցիայում շարադրված ցանկացած իրավունքի և ազատության վերացմանը կամ դրանց սահմանափակմանը ավելի մեծ չափով, քան նախատեսված է Կոնվենցիայով:

Հոդված 18

Իրավունքների նկատմամբ սահմանափակումների կիրառման սահմանները

Նշված իրավունքների և ազատությունների՝ սույն Կոնվենցիայով թույլատրվող սահմանափակումները չեն կիրառվում որևէ այլ նպատակով, բացի այն, որի համար դրանք նախատեսվել են:

ԲԱԺԻՆ II

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան

Հոդված 19

Դատարանի հիմնումը

Սույն Կոնվենցիայով և դրան կից Արձանագրություններով Բարձր պայմանավորվող կողմերի ստանձնած պարտավորությունների կատարումն ապահովելու համար հիմնվում է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան (այսուհետև՝ Դատարան): Այն գործում է մշտական հիմունքով:

Հոդված 20

Դատավորների թիվը

Դատարանի դատավորների թիվը հավասար է Բարձր պայմանավորվող կողմերի թվին:

Հոդված 21

Դատավորներին ներկայացվող պահանջները

1. Դատավորները պետք է ունենան բարոյական բարձր նկարագիր և բավարարեն դատական բարձր պաշտոններում նշանակվելիս ներկայացվող պահանջները կամ

լինեն ճանաչված իրազեկ իրավագետներ:

2. Դատավորները Դատարանի աշխատանքին մասնակցում են անձամբ:

3. Պաշտոնավարության ժամկետի ընթացքում դատավորները չպետք է իրականացնեն որևէ գործունեություն, որն անհամատեղելի է նրանց անկախության, անաչառության կամ նրանց աշխատանքի մշտական բնույթից բխող պահանջների հետ. սույն կետի դրույթների կիրառման առնչությամբ ծագող հարցերը լուծում է Դատարանը:

Հոդված 22

Դատավորների ընտրությունները

1. Խորհրդարանական վեհաժողովն ընտրում է յուրաքանչյուր Բարձր պայմանավորվող կողմի դատավորին Բարձր պայմանավորվող կողմի առաջադրած երեք թեկնածուների ցուցակից՝ քվեների մեծամասնությամբ:

2. Նույն ընթացակարգը կիրառվում է նոր Բարձր պայմանավորվող կողմի միանալու դեպքում Դատարանի կազմը, ինչպես և առաջացող թափուր տեղերը համալրելիս:

Հոդված 23

Պաշտոնավարության ժամկետը

1. Դատավորներն ընտրվում են վեց տարի ժամկետով: Նրանք կարող են վերընտրվել: Սակայն առաջին ընտրության ժամանակ ընտրված դատավորների կեսի պաշտոնավարության ժամկետը երեք տարի է:

2. Դատավորները, որոնց պաշտոնավարության ժամկետը պետք է լրանա առաջին երեք տարվա ավարտին, որոշվում են իրենց ընտրվելուց անմիջապես հետո՝ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարի կողմից անցկացվող վիճակահանությամբ:

3. Յուրաքանչյուր երեք տարին մեկ Դատարանի կազմի, ըստ հնարավորին, կիսով չափ նորացումն ապահովվելու նպատակով Խորհրդարանական վեհաժողովը կարող է մինչև ցանկացած հաջորդ ընտրություններն անցկացնելը որոշում ընդունել, որ մեկ կամ մի քանի ընտրվող դատավորների պաշտոնավարության ժամկետը կամ ժամկետները լինեն այլ, քան վեց տարին է, բայց ամեն դեպքում ոչ ավելի, քան ինը և ոչ պակաս, քան երեք տարի:

4. Այն դեպքերում, երբ խոսքը վերաբերում է պաշտոնավարության մեկից ավելի ժամկետի, և Խորհրդարանական վեհաժողովը կիրառում է նախորդ կետի դրույթները, պաշտոնավարության ժամկետը որոշում է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը՝ ընտրություններից անմիջապես հետո անցկացվող վիճակահանությամբ:

5. Այն դատավորը, որն ընտրվել է պաշտոնավարության ժամկետը դեռևս չլրացած դատավորին փոխարինելու համար, այդ պաշտոնն զբաղեցնում է

նախորդ դատավորի լիազորությունների ժամկետից մնացած ժամանակահատվածում:

6. Դատավորների պաշտոնավարության ժամկետն ավարտվում է, երբ լրանում է նրանց 70 տարին:

7. Դատավորները պաշտոնավարում են մինչև փոխարինվելը: Նրանք, սակայն, փոխարինվելուց հետո շարունակում են քննել իրենց կողմից արդեն քննության առնված գործերը:

Հոդված 24

Պաշտոնից հեռացնելը

1. Դատավորը պաշտոնից կարող է հեռացվել միայն այն դեպքում, եթե մյուս դատավորները քվեների երկու երրորդի մեծամասնությամբ որոշում են ընդունում այն մասին, որ նա այլևս չի համապատասխանում ներկայացվող պահանջներին:

Հոդված 25

Գրասենյակը և իրավական հարցերով քարտուղարները

Դատարանն ունի Գրասենյակ, որի գործառույթներն ու կազմակերպումը սահմանվում են Դատարանի ընթացակարգի կանոններով: Դատարանն օգտվում է իրավական հարցերով քարտուղարների ծառայություններից:

Հոդված 26

Դատարանի լիազումար նիստերը

Լիազումար նիստերում Դատարանը՝

ա. ընտրում է իր Նախագահին և Նախագահի մեկ կամ երկու տեղակալի՝ երեք տարի ժամկետով. նրանք կարող են վերընտրվել,

բ. ձևավորում է Պալատներ, որոնք ստեղծվում են որոշակի ժամկետով,

գ. ընտրում է Դատարանի պալատների նախագահներ. նրանք կարող են վերընտրվել,

դ. ընդունում է Դատարանի ընթացակարգի կանոնները,

ե. ընտրում է Քարտուղար և Քարտուղարի մեկ կամ մի քանի տեղակալ:

Հոդված 27

Կոմիտեները, Պալատները և Մեծ պալատը

1. Իրեն հանձնված գործերը քննելու համար Դատարանը նիստեր գումարում է երեք դատավորից կազմված կոմիտեներում, յոթ դատավորից կազմված

Պալատներում և տասնյոթ դատավորից կազմված Մեծ պալատում: Դատարանի Պալատները որոշակի ժամկետով կազմում են կոմիտեներ:

2. Շահագրգիռ մասնակից պետությունից ընտրված դատավորը Պալատի և Մեծ պալատի *ex officio* անդամ է. նման դատավորի բացակայության դեպքում, կամ եթե նա չի կարող մասնակցել նիստին, այդ պետությունը նշանակում է որևէ այլ անձի, որը հանդես է գալիս որպես դատավոր:

3. Մեծ պալատի կազմի մեջ մտնում են նաև Դատարանի նախագահը, Դատարանի նախագահի տեղակալները, Պալատների նախագահները և Դատարանի այլ դատավորները, որոնք ընտրվում են Դատարանի ընթացակարգի կանոններին համապատասխան: Երբ գործը, 43-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան, հանձնվում է Մեծ պալատ, որևէ դատավոր, որն ընդգրկված է եղել որոշում կայացրած Պալատում, չի կարող մասնակցել Մեծ պալատի նիստերին, բացառությամբ վերոնշյալ Պալատի նախագահի և շահագրգիռ մասնակից կողմի դատավորի:

Հոդված 28

Կոմիտեների հայտարարությունները գանգատի անընդունելիության մասին

Կոմիտեն միաձայն որոշմամբ կարող է անընդունելի հայտարարել 34-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացված անհատական գանգատը կամ այն հանել քննության ենթակա գործերի ցուցակից, եթե նման որոշում կարող է ընդունվել առանց գանգատի լրացուցիչ ուսումնասիրման: Այդ որոշումը վերջնական է:

Հոդված 29

Պալատների որոշումները գանգատի ընդունելիության մասին և ըստ էության

1. Եթե 28-րդ հոդվածին համապատասխան որոշում չի ընդունվում, Պալատը որոշում է կայացնում 34-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացված անհատական գանգատի ընդունելիության մասին և ըստ էության:

2. Պալատը որոշում է կայացնում 33-րդ հոդվածին համապատասխան պետության ներկայացրած գանգատի ընդունելիության մասին և ըստ էության:

3. Գանգատի ընդունելիության մասին որոշումը կայացվում է առանձին, եթե դատարանը բացառության կարգով հակառակը չի որոշում:

Հոդված 30

Ընդդատության զիջումը Մեծ պալատին

Եթե Պալատի քննության ներքո գտնվող գործը հանգեցնում է Կոմպենցիայի կամ նրան կից Արձանագրությունների դրույթների մեկնաբանմանն առնչվող լուրջ հարցի, կամ եթե Պալատի քննության ներքո գտնվող հարցի լուծումը կարող է հակասել Դատարանի ավելի վաղ կայացրած որոշմանը, Պալատը կարող է, մինչև

իր որոշումը կայացնելը, ցանկացած ժամանակ ընդդատությունը զիջել Մեծ պալատին, եթե կողմերից ոչ մեկը չի առարկում:

Հոդված 31

Մեծ պալատի լիազորությունները

Մեծ պալատը՝

1. ա. քննության է առնում 33-րդ կամ 34-րդ հոդվածներին համապատասխան ներկայացված գանգատները, եթե Պալատը 30-րդ հոդվածի դրույթների հիման վրա զիջել է ընդդատությունը, կամ եթե գործը նրան է հանձնվել 43-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան,

բ. քննության է առնում խորհրդատվական եզրակացություններ տալու մասին 47-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան ներկայացված խնդրանքները:

Հոդված 32

Դատարանի իրավազորությունը

1. Դատարանի իրավազորությունը տարածվում է այն բոլոր հարցերի վրա, որոնք վերաբերում են Կոնվենցիայի և նրան կից Արձանագրությունների դրույթների մեկնաբանմանն ու կիրառմանը, և որոնք իրեն հանձնվում են 33-րդ, 34-րդ և 47-րդ հոդվածների դրույթներով նախատեսված դեպքերում:

2. Դատարանի իրավազորության շուրջ եղած վեճի դեպքում հարցը լուծում է Դատարանը:

Հոդված 33

Միջպետական գործեր

Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ կարող է Դատարան դիմել Կոնվենցիայի և նրան կից Արձանագրությունների դրույթների ցանկացած ենթադրվող խախտման հարցով, որը թույլ է տվել մեկ այլ Բարձր պայմանավորվող կողմ:

Հոդված 34

Անհատական գանգատները

Դատարանը կարող է գանգատներ ընդունել ցանկացած անձից, հասարակական կազմակերպությունից կամ անձանց խմբից, որոնք պնդում են, թե դարձել են սույն Կոնվենցիայով կամ նրան կից Արձանագրություններով ճանաչված իրենց իրավունքների՝ որևէ Բարձր պայմանավորվող կողմի թույլ տված խախտման զոհ: Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են որևէ կերպ չխոչընդոտել այդ իրավունքի արդյունավետ իրականացմանը:

Հոդված 35

Ընդունելիության պայմանները

1. Դատարանը կարող է գործը քննության ընդունել միայն այն բանից հետո, երբ սպառվել են միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ նորմերին համապատասխան իրավական պաշտպանության բոլոր ներպետական միջոցները, և վեց ամսվա ընթացքում՝ սկսած այն օրվանից, երբ կայացվել է ներպետական վերջնական որոշումը:

2. Դատարանը քննության չի ընդունում 34-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացված ոչ մի անհատական գանգատ, եթե այն՝

ա. անանուն է կամ,

բ. ըստ էության այն նույն հարցն է, որը Դատարանն արդեն քննել է կամ որն արդեն հանձնվել է միջազգային քննության կամ կարգավորման այլ ընթացակարգի և չի բովանդակում գործին առնչվող նոր տեղեկություններ:

3. Դատարանն անընդունելի է համարում 34-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացված ցանկացած անհատական գանգատ, եթե գտնում է, որ այն անհամատեղելի է սույն Կոնվենցիայի կամ նրան կից Արձանագրությունների դրույթների հետ կամ ակնհայտորեն անհիմն է կամ հանդիսանում է գանգատ ներկայացնելու իրավունքի չարաշահում:

4. Դատարանը մերժում է իրեն հանձնված ցանկացած գանգատ, որն անընդունելի է համարում սույն հոդվածին համապատասխան: Դատարանը կարող է դա անել քննության ցանկացած փուլում:

Հոդված 36

Երրորդ կողմի մասնակցությունը

1. Պալատի կամ Մեծ պալատի կողմից քննության առնվող ցանկացած գործի կապակցությամբ յուրաքանչյուր Բարձր պայմանավորվող կողմ, որի քաղաքացին է դիմողը, իրավունք ունի ներկայացնելու գրավոր դիտողություններ և մասնակցելու լսումներին:

2. Ելնելով արդարադատությունը պատշաճ կերպով իրականացնելու շահերից՝ Դատարանի նախագահը կարող է ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմի, որը գործի կողմ չէ, կամ ցանկացած շահագրգիռ անձի, որը դիմող չէ, հրավիրել՝ ներկայացնելու գրավոր դիտողություններ կամ մասնակցելու լսումներին:

Հոդված 37

Գանգատը ցուցակից հանելը

1. Դատարանը քննության ցանկացած փուլում կարող է որոշել գանգատը հանել գործերի ցուցակից, եթե հանգամանքները հանգեցնում են այն եզրակացության, թե՛

ա. դիմողը մտադիր չէ հետամուտ լինել իր գանգատին,

բ. վեճն արդեն կարգավորվել է,

գ. Դատարանի կողմից հիմք ընդունված որևէ այլ պատճառով գանգատի քննությունը շարունակելն արդարացված չէ:

Այդուհանդերձ, Դատարանը շարունակում է գանգատի քննությունը, եթե դա է պահանջում սույն Կոնվենցիայով և նրան կից Արձանագրություններով սահմանված իրավունքների հարգումը:

2. Դատարանը կարող է որոշել գանգատը վերստին ընդգրկել գործերի ցուցակում, եթե գտնում է, որ հանգամանքներն արդարացնում են դա:

Հոդված 38

Գործի քննությունը և բարեկամական կարգավորման ընթացակարգը

1. Եթե Դատարանը գանգատը հայտարարում է ընդունելի, նա՝

ա. նախաձեռնում է գործի քննությունը կողմերի կամ նրանց ներկայացուցիչների մասնակցությամբ և, եթե անհրաժեշտ է, իրականացնում է հետաքննություն, որի արդյունավետ իրականացման համար գործին առնչվող պետություններն ապահովում են անհրաժեշտ բոլոր պայմանները,

բ. իր ծառայությունն է տրամադրում գործին առնչվող կողմերին՝ սույն Կոնվենցիայով և նրա Արձանագրություններով սահմանված իրավունքների պահպանման հիման վրա հարցի բարեկամական կարգավորումն ապահովելու նպատակով:

2. 1-ին կետի «բ» ենթակետին համապատասխան իրականացվող քննությունը խորհրդապահական է:

Հոդված 39

Բարեկամական կարգավորում ձեռք բերելը

Բարեկամական կարգավորման դեպքում Դատարանը գործը հանում է իր ցուցակից՝ կայացնելով որոշում, որում տրվում է փաստերի և ձեռք բերված լուծման հակիրճ շարադրանքը:

Հոդված 40

Դժբաց լսումները և փաստաթղթերի մատչելիությունը

1. Լսումները դժբաց են, եթե Դատարանը բացառիկ հանգամանքներում այլ որոշում չի ընդունում:

2. Քարտուղարությանն ի պահ հանձնված փաստաթղթերը մատչելի են հանրությանը, եթե Դատարանի նախագահը այլ որոշում չի ընդունում:

Հոդված 41

Արդարացի բավարարումը

Եթե Ղատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից Արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Ղատարանը որոշում է, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել:

Հոդված 42

Պալատների վճիռները

Պալատների վճիռները վերջնական են դառնում 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետի դրույթներին համապատասխան:

Հոդված 43

Գործի հանձնումը Մեծ պալատին

1. Պալատի՝ վճիռ կայացնելու օրվանից հետո երեք ամսվա ընթացքում գործի ցանկացած կողմ բացառիկ դեպքերում կարող է պահանջել, որ գործը հանձնվի Մեծ պալատին:

2. Մեծ պալատի հինգ դատավորից բաղկացած հանձնախումբն ընդունում է պահանջը, եթե գործն արժարժում է այնպիսի լուրջ հարց, որը վերաբերում է Կոնվենցիայի կամ նրան կից Արձանագրությունների մեկնաբանմանը կամ կիրառմանը, կամ՝ ընդհանուր կարևորության այլ լուրջ հարց:

3. Եթե հանձնախումբն ընդունում է պահանջը, ապա Մեծ պալատը գործը լուծում է՝ վճիռ կայացնելով:

Հոդված 44

Վերջնական վճիռները

1. Մեծ պալատի վճիռը վերջնական է:

2. Պալատի վճիռը դառնում է վերջնական, եթե՝

ա. կողմերը հայտարարում են, որ չեն պահանջի գործի հանձնում Մեծ պալատին, կամ

բ. վճռի կայացումից հետո երեք ամսվա ընթացքում չի պահանջվում գործի հանձնում Մեծ պալատին, կամ

գ. Մեծ պալատի հանձնախումբը, 43-րդ հոդվածին համապատասխան, մերժում է գործը հանձնելու պահանջը:

3. Վերջնական վճիռը ենթակա է հրապարակման:

Հոդված 45

Վճիռների և որոշումների պատճառաբանումը

1. Ինչպես վճիռները, այնպես էլ գանգատների ընդունելիության կամ անընդունելիության մասին որոշումները պետք է լինեն պատճառաբանված:

2. Եթե վճիռը ամբողջությամբ կամ մասամբ չի արտահայտում դատավորների միաձայն կարծիքը, ապա ցանկացած դատավոր իրավունք ունի ներկայացնելու հատուկ կարծիք:

Հոդված 46

Վճիռների պարտադիր ուժն ու կատարումը

1. Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են կատարել Դատարանի վերջնական վճիռները ցանկացած գործերի վերաբերյալ, որոնցում նրանք կողմեր են:

2. Դատարանի վերջնական վճիռն ուղարկվում է Նախարարների կոմիտե, որը վերահսկողություն է իրականացնում դրա կատարման նկատմամբ:

Հոդված 47

Խորհրդատվական եզրակացությունները

1. Նախարարների կոմիտեի խնդրանքով Դատարանը կարող է խորհրդատվական եզրակացություններ տալ Կոնվենցիայի և դրան կից Արձանագրությունների մեկնաբանմանը վերաբերող իրավական հարցերի առնչությամբ:

2. Նման եզրակացությունները չպետք է շոշափեն այն հարցերը, որոնք վերաբերում են Կոնվենցիայի I բաժնում և նրան կից Արձանագրություններում սահմանված իրավունքների կամ ազատությունների բովանդակությանը կամ ընդգրկմանը, կամ՝ ցանկացած այլ հարց, որը Դատարանը կամ Նախարարների կոմիտեն կարող էին քննարկել ցանկացած այնպիսի լսումների արդյունքում, որոնք կարող էին տեղի ունենալ Կոնվենցիային համապատասխան:

3. Դատարանի խորհրդատվական եզրակացություն խնդրելու մասին Նախարարների կոմիտեի որոշումն ընդունվում է կոմիտեի միստերին մասնակցելու իրավունք ունեցող ներկայացուցիչների քվեների մեծամասնությամբ:

Հոդված 48

Դատարանի խորհրդատվական իրավագործությունը

Դատարանը որոշում է, թե արդյոք խորհրդատվական եզրակացության համար Նախարարների կոմիտեի ներկայացրած խնդրանքը 47-րդ հոդվածով սահմանված իր իրավասության շրջանակում է:

Հոդված 49

խորհրդատվական եզրակացությունների պատճառաբանությունը

1. Դատարանի խորհրդատվական եզրակացությունները պետք է լինեն պատճառաբանված:

2. Եթե խորհրդատվական եզրակացությունն ամբողջությամբ կամ մասամբ չի արտահայտում դատավորների միաձայն կարծիքը, ապա ցանկացած դատավոր իրավունք ունի ներկայացնելու հատուկ կարծիք:

3. Դատարանի խորհրդատվական եզրակացությունն ուղարկվում է Նախարարների կոմիտե:

Հոդված 50

Դատարանի պահպանման ծախսերը

Դատարանի գործունեության հետ կապված ծախսերը կրում է Եվրոպայի խորհուրդը:

Հոդված 51

Դատավորների արտոնություններն ու անձեռնմխելիությունը

Դատավորներն իրենց գործառույթները կատարելու ընթացքում օգտվում են Եվրոպայի խորհրդի Կանոնադրության 40-րդ հոդվածով և դրա հիման վրա կնքված համաձայնագրերով նախատեսված արտոնություններից ու անձեռնմխելիությունից:

Բաժին III

Այլ դրույթներ

Հոդված 52

Գլխավոր քարտուղարի պահանջները

Յուրաքանչյուր Բարձր պայմանավորվող կողմ, ի պատասխան Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարի պահանջի, ներկայացնում է պարզաբանումներ այն կարգի վերաբերյալ, որով իր ներպետական իրավունքն ապահովում է Կոնվենցիայի ցանկացած դրույթի արդյունավետ իրականացումը:

Հոդված 53

Մարդու առկա իրավունքների երաշխավորումը

Սույն Կոնվենցիայում ոչինչ չի կարող մեկնաբանվել որպես մարդու այն իրավունքների և հիմնարար ազատությունների սահմանափակում կամ շեղում, որոնք կարող են երաշխավորվել ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ կամ նրա մասնակցությամբ որևէ այլ համաձայնագրով:

Հոդված 54

Նախարարների կոմիտեի լիազորությունները

Սույն Կոնվենցիայում ոչինչ ի վնաս չէ Նախարարների կոմիտեի լիազորություններին, որոնք նրան վերապահված են Եվրոպայի խորհրդի Կանոնադրությամբ:

Հոդված 55

Վեճերի կարգավորման այլ միջոցներից հրաժարվելը

Բարձր պայմանավորվող կողմերը համաձայնում են, որ, բացառությամբ հատուկ համաձայնագրի, իրենք չեն օգտվի իրենց միջև գործող պայմանագրերից, կոնվենցիաներից կամ հռչակագրերից՝ սույն Կոնվենցիայի մեկնաբանման կամ կիրառման առնչությամբ ծագած վեճը զանգատի միջոցով կարգավորման այլ միջոցների ներկայացնելու նպատակով, քան նրանք, որոնք նախատեսված են սույն Կոնվենցիայով:

Հոդված 56

Տարածքային կիրառումը

1. Ցանկացած պետություն վավերացնելիս կամ հետագայում ցանկացած ժամանակ կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով հայտարարել, որ սույն Կոնվենցիան, սույն հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն, տարածվում է այն բոլոր տարածքների կամ դրանցից ցանկացածի վրա, որոնց միջազգային հարաբերությունների համար ինքը պատասխանատու է:

2. Կոնվենցիայի գործողությունը ծանուցագրի մեջ նշված տարածքի կամ տարածքների վրա տարածվում է այդ ծանուցագիրը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարի ստանալուց հետո 30-րդ օրվանից:

3. Սույն Կոնվենցիայի դրույթները հիշյալ տարածքներում կիրառվում են՝ պատշաճորեն հաշվի առնելով տեղական պահանջները:

4. Ցանկացած պետություն, որը սույն հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան հայտարարություն է արել, հետագայում ցանկացած ժամանակ կարող է մեկ կամ մի քանի տարածքների անունից, որոնց վերաբերում է այդ հայտարարությունը, հայտարարել, որ ինքը ճանաչում է անհատներից, ոչ կառավարական կազմակերպություններից կամ անձանց խմբերից զանգատներ ստանալու Դատարանի իրավասությունը, ինչպես դա նախատեսված է Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածով:

Հոդված 57

Վերապահումները

1. Ցանկացած պետություն, սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրն ի պահ հանձնելիս, կարող է վերապահում անել Կոնվենցիայի ցանկացած դրույթի վերաբերյալ՝ այն առումով, որ այդ ժամանակ իր տարածքում գործող այս կամ այն

օրենքը չի համապատասխանում այդ դրույթին: Սույն հոդվածը ընդհանուր բնույթի վերապահումներ չի թույլատրում:

2. Սույն հոդվածի դրույթներին համապատասխան կատարված ցանկացած վերապահում պետք է բովանդակի համապատասխան օրենքի հակիրճ շարադրանքը:

Հոդված 58

Չեղյալ հայտարարումը

1. Բարձր պայմանավորվող կողմը կարող է սույն Կոնվենցիան չեղյալ հայտարարել Կոնվենցիային մասնակից դառնալու պահից սկսած հինգ տարի անց միայն և Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ծանուցում ուղարկելու պահից սկսած վեց ամիսը լրանալուց հետո. Գլխավոր քարտուղարն այդ մասին իրազեկ է պահում մյուս Բարձր պայմանավորվող կողմերին:

2. Չեղյալ հայտարարելը համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմին չի ազատում սույն Կոնվենցիայով ստանձնած իր պարտավորություններից ցանկացած գործողության կապակցությամբ, որը կարող էր այդ պարտավորությունների խախտում լինել և նրա կողմից կատարվել մինչև չեղյալ հայտարարման ուժի մեջ մտնելու ժամկետը:

3. Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ, որը դադարում է Եվրոպայի խորհրդի անդամ լինելուց, նույն պայմաններով դադարում է սույն Կոնվենցիային մասնակից լինելուց:

4. Կոնվենցիան կարող է, նախորդ կետերի դրույթներին համապատասխան, չեղյալ հայտարարվել ցանկացած տարածքի նկատմամբ, որի վրա տարածվում է նրա գործողությունը 56-րդ հոդվածի դրույթների համաձայն:

Հոդված 59

Ստորագրումը և վավերացումը

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների ստորագրման համար: Այն ենթակա է վավերացման: Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում տասներորդ վավերագիրն ի պահ հանձնելուց հետո:

3. Կոնվենցիան ստորագրած այն պետությունների համար, որոնք Կոնվենցիան վավերացնելու են հետագայում, վերջինս ուժի մեջ է մտնում նրանց վավերագրերն ի պահ հանձնելու ամսաթվից:

4. Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը Եվրոպայի խորհրդի բոլոր անդամ պետություններին ծանուցում է Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու, այն վավերացրած

Բարձր պայմանավորվող կողմերի և բոլոր այնպիսիներադրերը ի պահ հանձնվելու մասին, որոնք կարող են ստացվել հետագայում:

Կնքված է Հռոմում 1950 թ. նոյեմբերի 4-ին՝ մեկ օրինակով՝ անգլերեն և ֆրանսերեն, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պահվում են Եվրոպայի խորհրդի արխիվում: Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճեններն ուղարկում է Կոնվենցիան ստորագրած բոլոր պետություններին:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ թիվ 1

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի

Սույն Արձանագրությունը ստորագրած կառավարությունները, լինելով Եվրոպայի խորհրդի անդամներ,

լի վճռականությամբ՝ ձեռնարկելու որոշ այնպիսի իրավունքների և ազատությունների կոլեկտիվ իրականացումն ապահովող քայլեր, որոնք այլ են, քան 1950թ. նոյեմբերի 4-ին Հռոմում ստորագրված Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) I բաժնում արդեն ընդգրկվածները,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ.

Հոդված 1

Սեփականության պաշտպանություն

Յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ ունի իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի զրկել նրան գույքից, բացառությամբ ի շահ հանրության և այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով ու միջազգային իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներով:

Նախորդ դրույթները, այնուամենայնիվ, չեն խոչընդոտում պետության՝ այնպիսի օրենքներ կիրառելու իրավունքին, որոնք նա անհրաժեշտ է համարում ընդհանուր շահերին համապատասխան, սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու կամ հարկերի կամ մյուս գանձումների կամ տուգանքների վճարումն ապահովելու համար:

Հոդված 2

Կրթության իրավունք

Ոչ մեկին չի կարելի մերժել կրթության իրավունքը: Պետությունը կրթության և ուսուցման բնագավառում իր ստանձնած ցանկացած գործառույթ իրականացնելիս հարգում է ծնողների՝ զավակների համար իրենց կրոնական ու փիլիսոփայական համոզմունքներին համապատասխան կրթություն և ուսուցում ապահովելու իրավունքը:

Հոդված 3

Ազատ ընտրությունների իրավունք

Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են անցկացնել ազատ ընտրություններ՝ ողջամիտ պարբերականությամբ, գաղտնի քվեարկությամբ, այնպիսի պայմաններում, որոնք կապահովեն ժողովրդի կամքի ազատ արտահայտումն օրենսդիր իշխանություն ընտրելիս:

Հոդված 4

Տարածքային կիրառումը

Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ կարող է ստորագրելիս կամ վավերացնելիս կամ դրանից հետո ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հղել հայտարարություն՝ նշելով այն շրջանակները, որի սահմաններում ինքը պարտավորվում է կիրառել սույն Արձանագրության դրույթները այն տարածքների նկատմամբ, որոնց միջազգային հարաբերությունների համար ինքը պատասխանատու է:

Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ, որը նախորդ կետին համապատասխան հայտարարություն է հղել, կարող է ժամանակ առ ժամանակ հետագա հայտարարություն հղել ցանկացած նախորդ հայտարարության պայմանների փոփոխման կամ ցանկացած տարածքի նկատմամբ սույն Արձանագրության դրույթների կիրառման դադարեցման մասին:

Սույն հոդվածին համապատասխան արված հայտարարությունը դիտվում է որպես Կոնվենցիայի 56-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան արված հայտարարություն:

Հոդված 5

Հարաբերությունը Կոնվենցիային

Բարձր պայմանավորվող կողմերի հարաբերություններում սույն Արձանագրության 1-ին, 2-րդ, 3-րդ և 4-րդ հոդվածների դրույթները դիտվում են որպես Կոնվենցիայի լրացուցիչ հոդվածներ, և Կոնվենցիայի բոլոր դրույթները կիրառվում են համապատասխանաբար:

Հոդված 6

Ստորագրումը և վավերացումը

Սույն Արձանագրությունը բաց է Եվրոպայի խորհրդի այն անդամների ստորագրման համար, որոնք ստորագրել են Կոնվենցիան. այն ենթակա է վավերացման Կոնվենցիայի վավերացման հետ միաժամանակ կամ այն վավերացնելուց հետո: Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում տասներորդ վավերագիրն ի պահ հանձնելուց հետո: Հետագայում վավերացնող ցանկացած ստորագրող պետության համար Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում նրա վավերագիրն ի պահ հանձնելու պահից:

Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին, որը վավերացումների մասին ծանուցում է բոլոր անդամներին:

Կատարված է Փարիզում 1952թ. մարտի 20-ին՝ մեկ օրինակով՝ անգլերեն և ֆրանսերեն, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պահվում են Եվրոպայի խորհրդի արխիվներում: Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճեններն ուղարկում է Արձանագրությունն ստորագրած յուրաքանչյուր կառավարության:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԹԻՎ 4

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի՝ որոշ այնպիսի իրավունքների և ազատությունների ապահովման մասին, որոնք այլ են, քան կոնվենցիայի և նրան կից թիվ առաջին արձանագրության մեջ արդեն ընդգրկվածները

Սույն Արձանագրությունն ստորագրած կառավարությունները, լինելով Եվրոպայի խորհրդի անդամներ, լի վճռականությամբ՝ ձեռնարկելու որոշ այնպիսի իրավունքների և ազատությունների կոլեկտիվ իրականացումն ապահովող քայլեր, որոնք այլ են, քան 1950թ. նոյեմբերի 4-ին Յոնոնում ստորագրված Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) I բաժնում և նրան կից՝ 1952 թ. մարտի 20-ին Փարիզում ստորագրված թիվ 1 արձանագրության 1-3-րդ հոդվածներում արդեն ընդգրկվածները,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ.

Հոդված 1

Պարտքի համար ազատագրված արգելումը

Ոչ մեկին չի կարելի ազատությունից զրկել միայն այն պատճառով, որ նա ի վիճակի չէ կատարելու պայմանագրային որևէ պարտավորություն:

Հոդված 2 Տեղաշարժի ազատությունը

1. Որևէ պետության տարածքում օրինական կարգով գտնվող յուրաքանչյուր ոք ունի այդ տարածքի սահմաններում ազատ տեղաշարժվելու և ազատորեն բնակության վայր ընտրելու իրավունք:

2. Յուրաքանչյուր ոք ունի ցանկացած երկրից, ներառյալ իր սեփական երկիրը, հեռանալու իրավունք:

3. Այդ իրավունքների իրականացման նկատմամբ չպետք է կիրառվի որևէ սահմանափակում, բացառությամբ այն սահմանափակումների, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում ի շահ պետական անվտանգության կամ հասարակության ապահովության, հասարակական կարգի պահպանման, հանցագործությունների կանխման, առող-

ջության կամ բարոյականության պաշտպանության կամ այլ անձանց իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության նպատակով:

4. 1-ին կետում շարադրված իրավունքները ևս կարող են որոշ ոլորտներում ենթարկվել սահմանափակումների, որոնք կիրառվում են օրենքին համապատասխան և արդարացվում են ժողովրդավարական հասարակության հասարակական շահերով:

Հոդված 3

Քաղաքացիների արտաքսման արգելումը

1. Ոչ մեկին չի կարելի անհատապես կամ կոլեկտիվ կերպով արտաքսել այն պետության տարածքից, որի քաղաքացին է նա:

2. Ոչ մեկին չի կարելի զրկել այն պետության տարածք մուտք գործելու իրավունքից, որի քաղաքացին է նա:

Հոդված 4

Օտարերկրացիների կոլեկտիվ արտաքսման արգելումը

Օտարերկրացիների կոլեկտիվ արտաքսումն արգելվում է:

Հոդված 5

Տարածքային կիրառումը

1. Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ կարող է սույն Արձանագրությունը ստորագրելիս կամ վավերացնելիս կամ դրանից հետո ցանկացած ժամանակ եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հղել հայտարարություն՝ նշելով այն շրջանակները, որի սահմաններում ինքը պարտավորվում է կիրառել սույն Արձանագրության դրույթները այն տարածքների նկատմամբ, որոնց միջազգային հարաբերությունների համար ինքը պատասխանատու է:

2. Ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմ, որը նախորդ կետին համապատասխան հայտարարություն է հղել, կարող է ժամանակ առ ժամանակ հետագա հայտարարություններ հղել ցանկացած նախորդ հայտարարության պայմանների փոփոխման կամ ցանկացած տարածքի նկատմամբ սույն Արձանագրության դրույթների կիրառման դադարեցման մասին:

3. Սույն հոդվածին համապատասխան արված հայտարարությունը դիտվում է որպես Կոնվենցիայի 56-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան արված հայտարարություն:

4. Ցանկացած պետության տարածք, որի նկատմամբ սույն Արձանագրությունը կիրառվում է այդ պետության կողմից այն վավերացվելու կամ ընդունվելու ուժով, և ցանկացած տարածք, որի նկատմամբ սույն Արձանագրությունը կիրառվում է սույն հոդվածին

համապատասխան այդ պետության հայտարարության ուժով, 2-րդ և 3-րդ հոդվածների նպատակների համար համարվում է ինքնուրույն տարածք:

5. Յուրաքանչյուր պետություն, որը սույն հոդվածի 1-ին կամ 2-րդ կետերի համաձայն հայտարարություն է արել, դրանից հետո ցանկացած ժամանակ կարող է մեկ կամ մի քանի տարածքների անունից, որոնց վերաբերում է հայտարարությունը, հայտարարել, որ ինքն ընդունում է Դատարանի՝ առանձին անձանցից, ոչ կառավարական կազմակերպություններից կամ անձանց խմբերից սույն Արձանագրության 1-4-րդ բոլոր կամ ցանկացած հոդվածի կապակցությամբ Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածով նախատեսված գանգատներ ստանալու իրավասությունը:

Հոդված 6

Հարաբերությունը Կոնվենցիային

Բարձր պայմանավորվող կողմերի հարաբերություններում սույն Արձանագրության 1-5-րդ հոդվածների դրույթները դիտվում են որպես Կոնվենցիայի լրացուցիչ հոդվածներ, և Կոնվենցիայի բոլոր դրույթները կիրառվում են համապատասխանաբար:

Հոդված 7

Ստորագրումը և վավերացումը

1. Սույն Արձանագրությունը բաց է Եվրոպայի խորհրդի այն անդամների ստորագրման համար, որոնք ստորագրել են Կոնվենցիան. այն ենթակա է վավերացման Կոնվենցիայի վավերացման հետ միաժամանակ կամ այն վավերացնելուց հետո: Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում հինգերորդ վավերագիրն ի պահ հանձնելուց հետո: Հետագայում վավերացնող ցանկացած ստորագրող պետության համար Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում նրա վավերագիրն ի պահ հանձնելու պահից:

2. Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին, որը վավերացումների մասին ծանուցում է բոլոր անդամներին:

Ի հավաստումն որի՝ պատշաճ կերպով լիազորված ներքոստորագրյալներն ստորագրեցին սույն Արձանագրությունը:

Կատարված է Ստրասբուրգում 1963 թ. սեպտեմբերի 16-ին՝ մեկ օրինակով՝ անգլերեն և ֆրանսերեն, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պահվում են Եվրոպայի խորհրդի արխիվում: Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճեններն ուղարկում է Արձանագրությունն ստորագրած յուրաքանչյուր պետության:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԹԻՎ 7

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի

Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները, որոնք ստորագրել են սույն Արձանագրությունը,

լի վճռականությամբ՝ ձեռնարկելու այնպիսի քայլեր, որոնք կապահովեն որոշ իրավունքների և ազատությունների կոլեկտիվ իրականացումը 1950թ. նոյեմբերի 4-ին Յռոմում ստորագրված Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի (այսուհետև՝ Կոնվենցիա) միջոցով,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ.

Հոդված 1

Օտարերկրացիների արտաքսմանը վերաբերող ընթացակարգային երաշխիքները

1. Որևէ պետության տարածքում օրինական կարգով բնակվող օտարերկրացին չի կարող այնտեղից արտաքսվել այլ կերպ, քան ի կատարումն օրենքին համապատասխան ընդունված որոշման: Նա պետք է հնարավորություն ունենա՝

ա. փաստարկներ ներկայացնելու իր արտաքսման դեմ,

բ. վերանայել տալու իր գործը, և

գ. այդ նպատակով ներկայացվելու իրավասու մարմնի կամ այդ մարմնի նշանակած մեկ կամ մի քանի անձանց առջև:

2. Օտարերկրացին կարող է արտաքսվել նախքան սույն հոդվածի 1-ին կետի «ա», «բ» և «գ» ենթակետերում նշված իր իրավունքների իրականացումը, եթե արտաքսումն անհրաժեշտ է ի շահ հասարակական կարգի կամ պատճառաբանվում է պետական անվտանգության նկատառումներով:

Հոդված 2

Քրեական գործերով գանգատարկման իրավունքը

1. Քրեական հանցագործություն կատարելու համար դատարանի կողմից դատապարտված յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի, որ իր դատապարտումը կամ դատավճիռը վերանայվի վերադաս դատական ատյանի կողմից: Այդ իրավունքի իրականացումը, ներառյալ դրա իրականացման հիմքերը, կարգավորվում է օրենքով:

2. Այդ իրավունքից կարող են բացառություններ արվել օրենքով սահմանված աննշան հանցագործությունների առնչությամբ, կամ երբ տվյալ անձը դատվել է

ամենաբարձր ատյանի կողմից, որը հանդես է եկել որպես առաջին ատյանի դատարան, կամ դատապարտված է եղել այդ անձի արդարացման դեմ վճռաբեկ գանգատի քննարկումից հետո:

Հոդված 3

Փոխհատուցումը սխալ դատապարտման դեպքում

Եթե որևէ անձ վերջնական դատավճռով մեղավոր է ճանաչվել քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ, և եթե հետագայում նրա նկատմամբ կայացված դատավճիռը չեղյալ է հայտարարվել, կամ նա ներման է ենթարկվել այն հիմքով, որ նոր կամ նոր բացահայտված որևէ փաստ համոզիչ կերպով ապացուցում է դատական սխալի առկայությունը, ապա նման դատապարտման հետևանքով պատիժ կրած անձը փոխհատուցում է ստանում տվյալ պետության օրենքին կամ պրակտիկային համապատասխան, եթե չի ապացուցվում, որ ժամանակին այդ փաստը չբացահայտելը լիովին կամ մասամբ կախված չի եղել տվյալ անձից:

Հոդված 4

Կրկին անգամ չդատվելու և չպատժվելու իրավունքը

1. Ոչ ոք չպետք է միևնույն պետության իրավագործության շրջանակներում երկրորդ անգամ դատվի կամ քրեական դատավարության կարգով պատժվի այն հանցագործության կապակցությամբ, որի համար նա արդեն վերջնականապես արդարացվել է կամ դատապարտվել այդ պետության օրենքին և քրեական դատավարությանը համապատասխան:

2. Նախորդ կետի դրույթները չեն խոչընդոտում գործի վերանայմանը տվյալ պետության օրենքին և քրեական դատավարությանը համապատասխան, եթե ի հայտ են եկել նոր կամ նոր բացահայտված փաստեր, կամ նախորդ քննության ժամանակ տեղ են գտել էական թերություններ, որոնք կարող էին ազդել դրա արդյունքի վրա:

3. Սույն հոդվածի դրույթներից շեղում չի թույլատրվում Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի հիման վրա:

Հոդված 5

Հավասարությունն ամուսինների միջև

Ամուսնանալիս, ամուսնության ընթացքում և ամուսնալուծության դեպքում ամուսինները հավասար իրավունքներ և մասնավոր իրավական բնույթի հավասար պատասխանատվություն ունեն փոխադարձ հարաբերություններում և իրենց երեխաների հետ ունեցած հարաբերություններում: Սույն հոդվածը պետություններին չի խոչընդոտում ձեռնարկելու այնպիսի միջոցներ, որոնք անհրաժեշտ են երեխաների շահերը պաշտպանելու համար:

Հոդված 6

Տարածքային կիրառումը

1. Ցանկացած պետություն, ստորագրելիս կամ իր վավերագիրը կամ ընդունման կամ հավանություն տալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս, կարող է նշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց վրա տարածվում է սույն Արձանագրության գործողությունը, և նշել այն ծավալը, որով տվյալ պետությունը պարտավորվում է սույն Արձանագրության դրույթները կիրառել այդ տարածքի կամ տարածքների նկատմամբ:

2. Ցանկացած պետություն կարող է ավելի ուշ, ցանկացած պահի, Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հղած հայտարարությամբ սույն Արձանագրության կիրառումը տարածել հայտարարության մեջ նշված որևէ այլ տարածքի վրա: Այդ տարածքի նկատմամբ Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում այն ամսվա առաջին օրվանից, որն սկսվում է նման հայտարարությունը Գլխավոր քարտուղարի ստանալու ամսաթվին հաջորդող երկամսյա ժամկետը լրանալուց հետո:

3. Նախորդ երկու կետերի հիման վրա արված ցանկացած հայտարարություն, որը վերաբերում է նրանում նշված այս կամ այն տարածքին, կարող է չեղյալ հայտարարվել կամ փոփոխվել Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով: Չեղյալ հայտարարումը կամ փոփոխվելն ուժի մեջ է մտնում այն ամսվա առաջին օրը, որն սկսվում է նման ծանուցագիրը Գլխավոր քարտուղարի ստանալու ամսաթվին հաջորդող երկամսյա ժամկետը լրանալուց հետո:

4. Սույն հոդվածի համապատասխան արված հայտարարությունը դիտվում է որպես Կոնվենցիայի 56-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան արված հայտարարություն:

5. Ցանկացած պետության տարածք, որի նկատմամբ սույն Արձանագրությունը կիրառվում է այդ պետության կողմից այն վավերացվելու, ընդունվելու կամ հաստատվելու ուժով, և ցանկացած տարածք, որի նկատմամբ սույն Արձանագրությունը կիրառվում է այդ պետության՝ սույն հոդվածին համապատասխան արված հայտարարության ուժով, 1-ին հոդվածում պետության տարածքը վկայակոչելու նպատակով կարող են դիտվել որպես առանձին տարածքներ:

6. Յուրաքանչյուր պետություն, որը սույն հոդվածի 1-ին կամ 2-րդ կետերի համաձայն հայտարարություն է արել, դրանից հետո ցանկացած ժամանակ կարող է մեկ կամ մի քանի տարածքների անունից, որոնց վերաբերում է հայտարարությունը, հայտարարել, որ ինքն ընդունում է Դատարանի՝ առանձին անձանցից, ոչ կառավարական կազմակերպություններից կամ անձանց խմբերից՝ սույն Արձանագրության 1-5-րդ հոդվածների կապակցությամբ Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածով նախատեսված գանգատներ ստանալու իրավասությունը:

Հոդված 7

Հարաբերությունը Կոնվենցիային

Մասնակից պետությունների հարաբերություններում սույն Արձանագրության 1-6-րդ հոդվածները դիտվում են որպես Կոնվենցիայի լրացուցիչ հոդվածներ, և Կոնվենցիայի բոլոր դրույթները կիրառվում են համապատասխանաբար:

Հոդված 8

Ստորագրումը և վավերացումը

Սույն Արձանագրությունը բաց է Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների ստորագրման համար: Այն ենթակա է վավերացման, ընդունման կամ հաստատման: Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունը չի կարող սույն Արձանագրությունը վավերացնել, ընդունել կամ հաստատել՝ առանց միաժամանակ կամ դրանից առաջ Կոնվենցիան վավերացնելու: Վավերագրերը, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 9

Ուժի մեջ մտնելը

1. Սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում այն երկամսյա ժամկետի լրանալուն հաջորդող ամսվա առաջին օրը, երբ Եվրոպայի խորհրդի անդամ յոթ պետություն, 8-րդ հոդվածի համապատասխան, իրենց համաձայնությունն են հայտնում սույն Արձանագրությամբ պարտավորություններ ստանձնելու կապակցությամբ:

2. Ցանկացած անդամ պետության համար, որն Արձանագրությամբ պարտավորություն ստանձնելու իր համաձայնությունը հայտնում է հետագայում, այն ուժի մեջ է մտնում վավերագիրը կամ ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերն ի պահ հանձնելուց հետո երկամսյա ժամկետը լրանալուն հաջորդող ամսվա առաջին օրվանից:

Հոդված 10

Ավանդապահի գործառույթները

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետություններին ծանուցում է՝

- ա. ցանկացած ստորագրման մասին, հավանության արժանացման,
- բ. վավերագիրը, ընդունման կամ փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու մասին,
- գ. 6-րդ և 9-րդ հոդվածներին համապատասխան՝ սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու օրվա մասին,
- դ. սույն Արձանագրությանը վերաբերող ցանկացած այլ գործողության, ծանուցման կամ հայտարարության մասին:

Ի հավաստումն որի՝ պատշաճ կերպով լիազորված ներքոստորագրյալներն ստորագրեցին սույն Արձանագրությունը:

Կատարված է Ստրասբուրգում 1984 թ. նոյեմբերի 22-ին՝ մեկ օրինակով՝ անգլերեն և ֆրանսերեն, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պահվում են Եվրոպայի խորհրդի արխիվում: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճեններն ուղարկում է Եվրոպայի խորհրդի անդամ յուրաքանչյուր պետության:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԹԻՎ 6

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի մահապատժի վերացման վերաբերյալ

Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները, որոնք ստորագրել են 1950թ. նոյեմբերի 4-ին Յոռնում ստորագրված Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիային (այսուհետև՝ Կոնվենցիա) կից սույն Արձանագրությունը,

նկատի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի անդամ որոշ պետություններում տեղի ունեցած զարգացումն արտահայտում է մահապատիժը վերացնելու օգտին առկա ընդհանուր միտումը,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ.

Հոդված 1 Մահապատժի վերացումը

Մահապատիժը վերացվում է: Ոչ մեկին չի կարելի մահապատժի դատապարտել կամ մահապատժի ենթարկել:

Հոդված 2 Մահապատիժը պատերազմի ժամանակ

Պետությունը կարող է իր օրենսդրության մեջ մահապատիժ նախատեսել պատերազմի ժամանակ կամ պատերազմի անխուսափելի սպառնալիքի դեպքում կատարված գործողությունների համար. նման պատիժը կիրառվում է միայն օրենքով սահմանված դեպքերում և նրա դրույթներին համապատասխան: Պետությունը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հաղորդում է այդ օրենսդրության համապատասխան դրույթները:

Հոդված 3 **Շեղումների արգելումը**

Սույն Արձանագրության դրույթներից շեղումներ չեն թույլատրվում Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի հիման վրա:

Հոդված 4 **Վերապահումների արգելումը**

Սույն Արձանագրության դրույթների նկատմամբ վերապահումներ չեն թույլատրվում Կոնվենցիայի 57-րդ հոդվածի հիման վրա:

Հոդված 5 **Տարածքային կիրառումը**

1. Ցանկացած պետություն, ստորագրելիս կամ վավերագիրը, ընդունման կամ հավանություն տալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս, կարող է նշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց նկատմամբ կիրառվում է սույն Արձանագրությունը:

2. Ցանկացած պետություն կարող է ավելի ուշ՝ ցանկացած պահի, Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հղած հայտարարությամբ՝ սույն Արձանագրության կիրառումը տարածել հայտարարության մեջ նշված որևէ այլ տարածքի նկատմամբ: Այդ տարածքի նկատմամբ Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում նման հայտարարությունը Գլխավոր քարտուղարի ստանալու ամսաթվին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

3. Նախորդ երկու կետերի հիման վրա արված ցանկացած հայտարարություն, որը վերաբերում է նրանում նշված այս կամ այն տարածքին, կարող է չեղյալ հայտարարվել Գլխավոր քարտուղարին ուղարկված ծանուցագրի միջոցով: Չեղյալ հայտարարումն ուժի մեջ է մտնում այն ամսվա առաջին օրվանից, որը հաջորդում է նման ծանուցագիրը Գլխավոր քարտուղարի ստանալու ամսաթվին:

Հոդված 6 **Հարաբերությունը Կոնվենցիային**

Մասնակից պետությունների հարաբերություններում սույն Արձանագրության 1-5-րդ հոդվածները դիտվում են որպես Կոնվենցիայի լրացուցիչ հոդվածներ, և Կոնվենցիայի բոլոր դրույթները կիրառվում են համապատասխանաբար:

Հոդված 7

Ստորագրումը և վավերացումը

Սույն Արձանագրությունը բաց է Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների ստորագրման համար: Այն ենթակա է վավերացման,

ընդունման կամ հաստատման: Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունը չի կարող սույն Արձանագրությունը վավերացնել, ընդունել կամ հաստատել՝ առանց միաժամանակ կամ դրանից առաջ Կոնվենցիան վավերացնելու: Վավերագրերը, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 8

Ուժի մեջ մտնելը

1. Սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում այն ամսաթվին հաջորդող ամսվա առաջին օրը, երբ Եվրոպայի խորհրդի անդամ հինգ պետություններ, 7-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան, իրենց համաձայնությունն են արտահայտում Արձանագրությամբ պարտավորություններ ստանձնելու կապակցությամբ:

2. Ցանկացած անդամ պետության համար, որն Արձանագրությամբ պարտավորություն ստանձնելու իր համաձայնությունը հայտնում է հետագայում, Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում այն ամսվա առաջին օրվանից, որը հաջորդում է վավերագիրը կամ ընդունման կամ հաստատման փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու օրվան:

Հոդված 9

Ավանդապահի գործառույթները

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը խորհրդի անդամ պետություններին ծանուցում է՝

ա. ցանկացած ստորագրման մասին,

բ. վավերագիրը, ընդունման կամ հաստատման փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու մասին,

գ. 5 և 8-րդ հոդվածներին համապատասխան՝ սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու օրվա մասին,

դ. սույն Արձանագրությանը վերաբերող ցանկացած այլ գործողության, ծանուցման կամ հայտարարության մասին:

Ի հավաստումն որի՝ պատշաճ կերպով լիազորված ներքոստորագրյալներն ստորագրեցին սույն Արձանագրությունը:

Կատարված է Ստրասբուրգում 1983թ. ապրիլի 28-ին՝ մեկ օրինակով՝ անգլերեն և ֆրանսերեն, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պահվում են Եվրոպայի խորհրդի արխիվում: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճեններն ուղարկում է Եվրոպայի խորհրդի անդամ յուրաքանչյուր պետության:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Բ Դիմումի Ձևը

Voir Note Explicative
See Explanatory Note
Տես Բացատրությունները

Numero de dossier
File-number
Գործի համարը

COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

Conseil de l'Europe - Council of Europe -
Strasbourg, France - .,

REQUETE APPLICATION ԴԻՄՈՒՄ

presentee en application de l'article 34 de la Convention europeenne des Droits de l'Homme,
ainsi que des articles 45 et 47 du Reglement de la Cour

under Article 34 of the European Convention on Human Rights
and Rules 45 and 47 of the Rules of Court

ներկայացված Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի և
Դատարանի Կանոնակարգի 45-րդ և 47-րդ հոդվածների համաձայն

IMPORTANT:

ԿԱՐԵՎՈՐ Է՝

La presente requete est un document juridique et peut affecter vos droits et obligations
This application is a formal legal document and may affect your rights and obligations.

Սույն դիմումը պաշտոնական իրավաբանական փաստաթուղթ է և կարող է ազդել
Ձեր իրավունքների և պարտականությունների վրա:

I. LES PARTIES
THE PARTIES
ԿՈՂՍԵՐԸ

A. LE REQUERANT / LA REQUERANTE
THE APPLICANT
ԴԻՍՈՂԸ

(Renseignements à fournir concernant le / la requérant(e) et son / sa représentant(e) éventuel(le))
(Fill in the following details of the applicant and the representative, if any)
(Տվյալներ դիմողի և, եթե այդպիսին կա, նրա ներկայացուցչի մասին)

1. Nom de famille / Surname / Ազգանունը
2. Prénom (s) / First name (s) Անունը
Sex: masculin / féminin Sex: male / female Սեռը՝ արական/իգական
3. Nationalité / Nationality / Քաղաքացիությունը
4. Profession / Occupation / Չբաղնունքը
5. Date et lieu de naissance / Date and place of birth / Ծննդյան թիվը և վայրը
6. Domicile / Permanent address / Մշտական հասցեն
7. Tel. No/ Հեռախոսի համարը
8. Adresse actuelle (si différente de 6.)
Present address (if different from 6.) / Բնակության հասցեն (եթե տարբերվում է 6-րդ կետում նշվածից)
9. Nom et prénom du / de la représentant(e)*
Name of representative* / Ներկայացուցչի անունը, ազգանունը*
10. Profession du / de la représentant(e)
Occupation of representative / Ներկայացուցչի զբաղմունքը
11. Adresse du / de la représentant(e)
Address of representative / Ներկայացուցչի հասցեն
12. Tel. No/ Հեռախոսի համարը Fax No/ Ֆաքսի համարը

B. LA HAUTE PARTIE CONTRACTANTE
THE HIGH CONTRACTING PARTY
ԲԱՐՁՐ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎՈՂ ԿՈՂՍԸ

(Indiquer ci-après le nom de l'Etat / des Etats contre le(s) quel(s) la requête est dirigée)
(Fill in the name of the State(s) against which the application is directed)
(Նշեք, ընդդեմ որ պետության (պետությունների) է ներկայացվում դիմումը)

13.

* Si le / la requérant(e) est représenté(e), joindre une procuration signée par le / la requérant(e) en faveur du / de la représentant(e).

A form of authority signed by the applicant should be submitted if a representative is appointed.

Եթե դիմողը գործում է ներկայացուցչի միջոցով, ապա պետք է կցել դիմողի կողմից ստորագրված համապատասխան լիազորագիրը:

II. EXPOS DES FAITS
STATEMENT OF THE FACTS
ՓԱՍՏԵՐԻ ՇԱՐԱԴՐԱՆԲԸ

(Voir chapitre II de la note explicative)
(See Part II of the Explanatory Note)
(Տես Բացատրություններ, մաս II)

14 .

Si nécessaire, continuer sur une feuille séparée
Continue on a separate sheet if necessary
Անհրաժեշտության դեպքում, շարունակեք առանձին թերթի վրա

III. EXPOS DE LA OU DES VIOLATION(S) DE LA CONVENTION ET / OU DES
PROTOCOLES ALL GU E(S), AINSI QUE DES ARGUMENTS L'APPUI
STATEMENT OF ALLEGED VIOLATION(S) OF THE CONVENTION AND / OR
PROTOCOLS AND OF RELEVANT ARGUMENTS

**ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԵՎ/ԿԱՄ ԴՐԱՆ ԿԻՑ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՁԵՐ ԿԱՐԾԻՔՈՎ
ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԽԱԽՏՈՒՄԸ (ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԸ) ԵՎ ԴՐԱՆՔ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՂ
ՓԱՍՏԱՐԿՆԵՐԸ**

(Voir chapitre III de la note explicative)

(See Part III of the Explanatory Note)

(Տես՝ Բացատրություններ, մաս III)

15.

IV. EXPOSE RELATIF AUX PRESCRIPTIONS DE L'ARTICLE 35 § 1 DE LA CONVENTION
STATEMENT RELATIVE TO ARTICLE 35 § 1 OF THE CONVENTION

**ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 35-րդ ՀՈՂՎԱԾԻ 1-ին ԿԵՏՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՊԱՅԱՆՋՆԵՐԻՆ
ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՇԱՐԱԴՐԱՆՔԸ**

(Voir chapitre IV de la note explicative. Donner pour chaque grief, et au besoin sur une feuille s par e, les renseignements demandes sous les points 16 18 ci-apres)

(See Part IV of the Explanatory Note. If necessary, give the details mentioned below under points 16 to 18 on a separate sheet for each separate complaint)

(Տես՝ Բացատրություններ, մաս IV: Ստորև նշված 16-18 կետերով պահանջվող տեղեկատվությունը ներկայացրեք յուրաքանչյուր գանգատի համար առանձին և, անհրաժեշտության դեպքում, առանձին թերթի վրա)

16. Decision interne definitive (date et nature de la decision, organe – judiciaire ou autre – l'ayant rendue)
Final decision (date, court or authority and nature of decision)

Ներպետական վերջնական որոշումը (որոշման ամսաթիվը և բնույթը, որոշումը կայացրած դատական կամ այլ մարմինը)

17. Autres d cisions (num r es dans l'ordre chronologique en indiquant, pour chaque d cision, sa date, sa nature et l'organe – judiciaire ou autre – l'ayant rendue)

Other decisions (list in chronological order, giving date, court or authority and nature of decision for each of them)

Այլ որոշումները (թվարկեք ժամանակագրական կարգով՝ նշելով յուրաքանչյուր որոշման ամսաթիվը, բնույթը և որոշումը կայացրած դատական կամ այլ մարմինը)

18. Disposez-vous d'un recours que vous n'avez pas exerce? Si oui, lequel et pour quel motif n'a-t-il pas ete exerce?

Is there or was there any other appeal or other remedy available to you which you have not used? If so, explain why you have not used it.

Արդյո՞ք գոյություն ունի կամ ունեցել է բողոքարկման որևէ այլ հնարավորություն կամ իրավական պաշտպանության որևէ այլ միջոց, որից Դուք չեք օգտվել: Եթե այո, ապա նշեք դրանից չօգտվելու պատճառները:

Si necessaire, continuer sur une feuille separee

Continue on a separate sheet if necessary

Անհրաժեշտության դեպքում, շարունակեք առանձին թերթի վրա

V. EXPOSE DE L'OBJET DE LA REQUETE
STATEMENT OF THE OBJECT OF THE APPLICATION
ԴԻՄՈՒՄԻ ԱՈԱՐԿԱՆ

(Voir chapitre V de la note explicative)
(See Part V of the Explanatory Note)
(Տես՝ Բացատրություններ, մաս V)

19.

VI. AUTRES INSTANCES INTERNATIONALES TRAITANT OU AYANT TRAITE
L'AFFAIRE
STATEMENT CONCERNING OTHER INTERNATIONAL PROCEEDINGS
**ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՅԼ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՏՅԱՆՆԵՐՈՒՄ ՏՎՅԱԼ ԳՈՐԾԻ
ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ**

(Voir chapitre VI de la note explicative)
(See Part VI of the Explanatory Note)
(Տես՝ Բացատրություններ, մաս VI)

20. Avez-vous soumis une autre instance internationale d'enquete ou de reglement les griefs enonces dans la presente requete? Si oui, fournir des indications detaillees ce sujet.
Have you submitted the above complaints to any other procedure of international investigation or settlement? If so, give full details.
Սույն դիմումում ներկայացրած գանգատների քննության կամ կարգավորման համար դիմե՞լ եք արդյոք որևէ այլ միջազգային ատյան: Եթե այո, ապա դրա մասին տրամադրեք մանրամասն տեղեկատվություն:

VII. PIECES ANNEXES

(PAS D'ORIGINAUX,
UNIQUEMENT DES COPIES;
PRI RE DE N'UTILISER NI AGRAFE, NI ADH SI
NI LIEN D'AUCUNE SORTE)

LIST OF DOCUMENTS

(NO ORIGINAL DOCUMENTS, ONLY PHOTOCOPIE
DO NOT STAPLE, TAPE OR BIND DOCUMENTS)

ԿՑՎՈՂ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ՑԱՆԿԸ

**(ԲՆԱԳՐԵՐ ԶՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ,
ՊԵՏՔ Է ԿՑԵԼ ՄԻԱՅՆ ՊԱՏՃԵՆՆԵՐԸ
ԽՆԴՐՎՈՒՄ Է ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԸ ԶԱՄՐԱՑՆԵԼ,
ԶՍՈՍՆՁԵԼ ԵՎ ԶԿԱՐԵԼ)**

(Voir chapitre VII de la note explicative. Joindre copie de toutes les decisions mentionnees sous ch. IV et VI ci-dessus. Se procurer, au besoin, les copies necessaires, et, en cas d'impossibilit , expliquer pourquoi celles-ci ne peuvent pasetre obtenues. Ces documents ne vous seront pas retournes.)

(See Part VII of the Explanatory Note. Include copies of all decisions referred to in Parts IV and VI above. If you do not have copies, you should obtain them. If you cannot obtain them, explain why not. No documents will be returned to you.)

(Տես Բացատրություններ, մաս VII: Կցեք դիմումի IV-րդ և VI-րդ մասերում նշված բոլոր որոշումների պատճենները: Անհրաժեշտ պատճենների բացակայության դեպքում աշխատեք ստանալ դրանք, իսկ եթե հնարավոր չէ, ապա նշեք պատճառները: Ներկայացված փաստաթղթերը չեն վերադարձվում:)

21. a)
- b)
- c)

VII. DECLARATION ET SIGNATURE

DECLARATION AND SIGNATURE

ՀԱՅՏԱՐԱՐ ՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՏՈՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

(Voir chapitre VIII de la note explicative)

(See Part VIII of the Explanatory Note)

(Տես՝ Բացատրություններ, մաս VIII)

Je declare en toute conscience et loyauté que les renseignements qui figurent sur la présente formule de requête sont exacts.

I hereby declare that, to the best of my knowledge and belief, the information I have given in the present application form is correct.

Ամենայն համոզվածությամբ և գիտակցաբար հայտարարում եմ, որ սույն դիմումում ներկայացված տեղեկատվությունը ճշգրիտ է:

Lieu / Place / Վայրը

Date / Date / Ամսաթիվը

(Signature du / de la requerant (e) ou du / de la représentant (e))

(Signature of the applicant or of the representative)

(Դիմողի կամ ներկայացուցչի ստորագրությունը)

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Գ Լիազորագրի ձևը

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

ԼԻԱԶՈՐԱԳԻՐ

(Դատարանի Կանոնակարգի 36-րդ հոդված)

Ես՝

.....
(դիմողի անունը, ազգանունը և հասցեն)

սույնով լիազորում եմ.....

.....
(ներկայացուցչի անունը, ազգանունը, հասցեն և զբաղմունքը)

ներկայացնել իմ շահերը Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում, ինչպես նաև
Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով նախատեսված ցանկացած հետագա
վարույթներում, Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի համաձայն ընդդեմ

.....
(պատասխանող պետություն)

..... -ին
(դիմումի ներկայացման ամսաթիվը)

իմ կողմից ներկայացված դիմումի առնչությամբ:

.....
(վայրը և ամսաթիվը)

.....
(դիմողի ստորագրությունը)

Սույնով ստանձնում եմ վերոհիշյալ լիազորությունները

.....
(ներկայացուցչի ստորագրությունը)

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Դ Դիմումատուի միջոցների մասին հայտարարագիր

Դիմումատուի ֆինանսական միջոցների մասին հայտարարություն

1. Դիմողի անունը և գործի համարը.

.....
.....

2. Ընտանեկան դրությունը (ամուսնացած, ամուսնալուծված, ամուրի).

.....

3. Աշխատանքի բնույթը, գործատուի անունը.

(Եթե ներկայումս չեք աշխատում, նշեք նախկին աշխատանքի մասին)

.....
.....

4. Տեղեկություններ աշխատավարձի և այլ եկամուտների մասին՝ հարկերը հանած վիճակում (օրինակ՝ վարկերից կամ ներդրումներից ստացվող տոկոսավճարներ, նպաստ, թոշակ, ապահովագրային արտոնություններ և այլն)

.....
.....
.....
.....

5. Թվեք Ձեզ պատկանող հիմնական միջոցները և դրանց արժեքը.

ա) անշարժ գույք (օրինակ, տուն, հողատարածք, շինություններ)

բ) շարժական գույք (օրինակ, բանկային հաշվեկշիռ, խնայողական հաշիվ, ավտոմեքենա)

.....
.....
.....

6. Թվեք Ձեր ֆինանսական պարտավորությունները.

ա) վարձակալություն, գրավ և այլ պարտավորություններ

բ) փոխառություններ և վճարվող տոկոսագումարներ

գ) Խնամքի տակ գտնվող անձինք

(դ) Այլ ֆինանսական պարտավորություններ

7. Ի՞նչ ֆինանսական ներդրում կարող եք անել ձեր գործը Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում ներկայացնելիս:

8. Անձի անունը, ում առաջարկում եք օգնել:
(Տե՛ս Դատարանի Կանոնակարգի 94-րդ կանոնը):

Հավաստում եմ, որ վերը նշված տեղեկությունը ճիշտ է:

Ստորագրություն _____ Ամսաթիվ _____

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ե Իրավաբանական օգնության դրույքաչափերը

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

Իրավաբանական օգնության դրույքաչափերը
Ուժի մեջ է 2006թ. հունվարի 1-ից

Ա. Վճարները և ծախսերը

Գործի պատրաստելը

- Դատարանի պահանջով գործի ընդունելիության և էության մասին գրավոր պնդումներ ներկայացնելու համար
 - Դատարանի պահանջով հավելյալ պնդումներ ներկայացնելու համար (ընդունելիության և էության մասին)
 - Արդարացի փոխհատուցման կամ բարեկամական կարգավորման մասին պնդումներ ներկայացնելու համար
 - Սովորական գրասենյակային ծախսերի համար (օրինակ՝ հեռախոս, փոստային առաքում, պատճենահանում)
- € 850

Բ. Այլ դրույքաչափեր

1. Դատաքննությանը կամ վկաների հարցաքննությանը ներկա գտնվելու համար.....€ 300
2. Բարեկամական կարգավորման բանակցություններին օգնելու համար.....€ 200
3. Դատաքննությանը, վկաների հարցաքննությանը և բարեկամական կարգավորման բանակցություններին ներկա գտնվելու նպատակով կատարված ճամփորդական ծախսերի դիմաց.....ըստ անդորագրերի
4. Դատաքննությանը, վկաների հարցաքննությանը և բարեկամական կարգավորման բանակցություններին ներկա գտնվելու նպատակով կատարված ճամփորդական ծախսերի դիմաց.....€ 200 օրապահիկ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2 Կոնվենցիայի և արձանագրությունների վավերացման ցանկը

Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և կից
արձանագրությունների վավերացման ամսաթվերը
2006թ. օգոստոսի դրությամբ

Պետությունը	Կոնվենցիա	Թիվ 1 Արձան.	Թիվ 4 Արձան.	Թիվ 6 Արձան.	Թիվ 7 Արձան.	Թիվ 12 Արձան.	Թիվ 13 Արձան.
Ալբանիա	02/10/96	02/10/96	02/10/96	01/10/00	01/01/97	01/04/05	
Անդորրա	22/01/96			01/02/96			01/07/03
Ավստրիա	03/09/58	03/09/58	18/09/69	01/03/85	01/11/88		01/05/04
Ադրբեջան	15/04/02	15/04/02	15/04/02	01/05/02	01/07/02		
Բելգիա	14/06/55	14/06/55	21/09/70	01/01/99			01/10/03
Բոսնիա և Հերցեգովինա	12/07/02	12/07/02	12/07/02	01/08/02	01/10/02	01/04/05	01/11/03
Բուլղարիա	07/09/92	07/09/92	02/10/96	04/11/00	01/10/99		01/07/03
Խորվաթիա	05/11/97	05/11/97	05/11/97	01/12/97	01/02/98	01/04/05	01/07/03
Կիպրոս	06/10/62	06/10/62	03/10/89	01/01/00	01/12/00	01/04/05	01/07/03
Հայաստան	26/04/02	26/04/02	26/04/02	01/10/03	01/07/02	01/04/05	
Չեխիա	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93		01/11/04
Դանիա	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/03/85	01/11/88		01/07/03
Էստոնիա	16/04/96	16/04/96	16/04/96	01/05/98	01/07/96		01/06/04
Ֆինլանդիա	10/05/90	10/05/90	10/05/90	01/06/90	01/08/90	01/04/05	01/03/05
Ֆրանսիա	03/05/74	03/05/74	03/05/74	01/03/86	01/11/88		
Վրաստան	20/05/99	07/06/02	13/04/00	01/05/00	01/07/00	01/04/05	01/09/03
Գերմանիա	02/10/96	02/10/96	02/10/96	02/10/96	02/10/96	02/10/96	02/10/96
Հունաստան	28/11/74	28/11/84		01/10/98	01/11/88		01/06/05
Հունգարիա	05/11/92	05/11/92	05/11/92	01/12/92	01/02/93		01/11/03
Իսլանդիա	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/06/87	01/11/88		01/03/05

Իռլանդիա	03/09/53	18/05/54	29/10/68	01/07/94	01/11/01		01/07/03
Իտալիա	26/10/55	26/10/55	27/05/82	01/01/89	01/02/92		
Լատվիա	27/06/97	27/06/97	27/06/97	01/06/99	01/09/97		
Լիտվա	20/06/95	24/05/96	20/06/95	01/08/99	01/09/95		01/05/04
Լյուքսեմբուրգ	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/03/85	01/07/89		
Մալթա	23/01/67	23/01/67	05/06/02	01/04/91	01/04/03		01/07/03
Մոլդովա	12/09/97	12/09/97	12/09/97	01/10/97	01/12/97		
Մոնակո	30/11/05		30/11/05	01/12/05	01/02/05		01/03/06
Նիդեռլանդներ	31/08/54	31/08/54	23/06/82	01/05/86		01/04/05	
Նորվեգիա	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/11/88	01/01/89		01/12/05
Լեհաստան	19/01/93	10/19/94	10/10/94	01/11/00	01/03/03		
Պորտուգալիա	09/11/78	09/11/78	09/11/78	01/11/86			01/02/04
Ռումինիա	20/06/94	20/06/94	20/06/94	01/07/94	01/09/94		01/08/03
Ռուսաստան	05/05/98	05/05/98	05/05/98		01/08/98		
Սան Մարինո	22/03/89	22/03/89	22/03/89	01/04/89	01/06/89	01/04/05	01/08/03
Սերբիա	03/03/04	03/03/04	03/03/04	01/04/04	01/06/04	01/04/05	01/07/04
Սլովակիա	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93		01/12/05
Սլովենիա	28/06/94	28/06/94	28/06/94	01/07/94	01/09/94		01/04/04
Իսպանիա	04/10/79	27/11/90		01/03/85			
Շվեդիա	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/03/85	01/11/88		01/08/03
Շվեյցարիա	28/11/74			01/11/87	01/11/88		01/07/03
Մակեդոնիա	10/04/97	10/04/97	10/04/97	01/05/97	01/07/97		01/11/04
Թուրքիա	18/05/54	18/05/54		01/12/03			
Ուկրաինա	11/09/97	11/09/97	11/09/97	01/05/00	01/12/97		01/07/03
Միացյալ Թագավորություն	03/09/53	18/05/54		01/06/99			01/0/02/10/ 96

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Է Եվրոպական դատարանի դատավորների ցուցակը (ըստ բաժանմունքների և երկրների)

ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԸ
2006թ. օգոստոսի դրությամբ

Պրն. Լուցիուս Վիլդհարբեր, նախագահ	(Շվեդ)
Պրն. Քրիստոս Ռոզակիս, փոխնախագահ	(Հուն)
Պրն. Ջին-Պոլ Կոստա, փոխնախագահ	(Ֆրանսիացի)
Սըր Նիկոլաս Բրացա, Բաժանմունքի նախագահ	(Բրիտանացի)
Պրն. Բոշջան Ջուլյանչիչ, Բաժանմունքի նախագահ	(Սլովենացի)
Պրն. Պիիր Լորենցեն, Բաժանմունքի նախագահ	(Դանիացի)
Պրն. Ջիովաննի Բոնելլո	(Մալթացի)
Պրն. Լուցիուս Կաֆլիչ	(Շվեյցարիացի)
Պրն. Լուկիս Լուկայդես	(Կիպրոսցի)
Պրն. Իրենյու Կաբրալ Բարբետո	(Պորտուգալացի)
Պրն. Ռիգա Թյուրմեն	(Թուրք)
Տկն. Ֆրանսիս Տուլկենս	(Բելգիացի)
Պրն. Կոռնելյու Բիրշան	(Ռումինացի)
Պրն. Կարել Ջանգվերտ	(Չեխ)
Պրն. Վոլոդիմիր Բուտկյեվիչ	(Ուկրաինացի)
Պրն. Ժոզեֆ Կասադեվալլ	(Անդորացի)
Տկն. Նինա Վաջից	(Խորվաթ)
Պրն. Ջոն Հեդիգան	(Իռլանդացի)
Պրն. Մատտի Պելոնպաա	(Ֆինն)
Տկն. Մարգարիտա Ցացա-Նիկոլուսկա	(Մակեդոնիայի նախկին Հարավսլավական Հանրապետության քաղաքացի)
Պրն. Անդրաս Բակա	(Հունգարացի)
Պրն. Ռաիտ Մարուստե	(Էստոնացի)
Պրն. Կրիստակ Տրայա	(Ալբանացի)
Տկն. Սնեժանա Բոտուչարովա	(Բուլղարացի)
Պրն. Մինդիա Ուգրեխելիձե	(Վրացի)
Պրն. Անատոլի Կովլեր	(Ռուս)
Պրն. Վլադիմիրո Ջագրեբելսկի	(Իտալացի)
Տկն. Անտոնելլա Մուլարոնի	(Սան Մարինոյից)
Տկն. Էլիզաբեթ Շտեյներ	(Ավստրիացի)
Պրն. Ստանիսլավ Պավլովիչի	(Մոլդովացի)
Պրն. Լեխ Գարլիկի	(Լեհ)
Պրն. Խավիեր Բորրեգո Բորրեգո	(Իսպանացի)
Տկն. Էլիզաբեթ Ֆուրա-Սանդշտրոմ	(Շվեդ)
Տկն. Ալվինա Գյուլուսյան	(Հայ)
Պրն. Խանլար Հաջիև	(Ադրբեջանցի)
Տկն. Լջիլյանա Միլովիչ	(Բոսնիա և Հերցեգովինայի քաղաքացի)

Պրն. Դին Շախլման	(Լյուքսեմբուրգից)
Տկն. Ռենատ Ջագեր	(Գերմանացի)
Պրն. Էգբերդ Մայջեր	(Նիդերլանդներից)
Պրն. Սվերր Ջեքենս	(Նորվեգացի)
Պրն. Դավիդ Թոր Բյորգվինսոն	(Իսլանդացի)
Տկն. Դանուտ Ջոշին	(Լիտվացի)
Պրն. Ժան Շիկուտա	(Սլովակ)
Պրն. Դրագոլջուր Պոպովիչ	(Սերբիա և Մոնտենեգրոյի քաղաքացի)
Տկն. ինետա Ջինել	(Լատվիացի)
Պրն. Էրիկ Ֆրիբերգ, Քարտուղար	(Շվեդ)
Պրն. Մայքլ Օբոյլ, Քարտուղարի տեղակալ	(Իռլանդացի)

ԲԱԺԱՆՍՈՒՆՔՆԵՐԻ ԿԱԶՄԸ
2006թ. օգոստոսի դրությամբ

1-ին Բաժանմունք

Պրն. Քրիստոս Ռոզակիս - բաժանմունքի նախագահ
Պրն. Լուկիս Լուկայդես - փոխնախագահ
Տկն. Նինա Վաջից - դատավոր
Պրն. Անատոլի Կովլեր - դատավոր
Տկն. Էլիզաբեթ Շտեյներ - դատավոր
Պրն. Խանլար Յաջիև - դատավոր
Պրն. Դին Շախլման - դատավոր
Պրն. Սվերր Ջեքենս - դատավոր
Ս. Նիլսեն - բաժանմունքի քարտուղար
Ս. Կուեսադա - բաժանմունքի քարտուղարի տեղակալ

2-րդ Բաժանմունք

Պրն. Ջին-Պոլ Կոստա - բաժանմունքի նախագահ
Պրն. Անդրաս Բակա - փոխնախագահ
Պրն. Կաբրալ Բարրետո - դատավոր
Պրն. Ռիզա Թյուրմեն - դատավոր
Պրն. Մինդիա Ուգրեխելիձե - դատավոր
Տկն. Անտոնելլա Մուլարոնի - դատավոր
Տկն. Էլիզաբեթ Ֆուրա-Սանդշտրոմ - դատավոր
Տկն. Դանուտ Ջոշին - դատավոր
Պրն. Դրագոլջուր Պոպովիչ - դատավոր
Ս. Դոլլ - Բաժանմունքի քարտուղար
Ս. Նայսմիթ - Բաժանմունքի քարտուղարի տեղակալ

3-րդ Բաժանմունք

Պրն. Բոշջան Ջուպանչիչ - բաժանմունքի նախագահ
Պրն. Ջ. Յեդիգան - փոխնախագահ

Պրն. Լուցիուս Կաֆլիչ - դատավոր
Պրն. Կոռնելյու Բիրշան - դատավոր
Պրն. Վլադիմիրո Ջագրեբելսկի - դատավոր
Տկն. Ալվինա Գյուլումյան - դատավոր
Պրն. Էգբերդ Մայջեր - դատավոր
Պրն. Դավիդ Թոր Բյորգվինսոն - դատավոր
Տկն. ինետա Ջիմել - դատավոր
Վ. Բերգեր - բաժանմունքի քարտուղար
Մ. Վիլլիգեր - բաժանմունքի քարտուղարի տեղակալ

4-րդ Բաժանմունք

Պրն. Պիիր Լորենցեն - Բաժանմունքի նախագահ
Տկն. Սնեժանա Բոտուչարովա - Բաժանմունքի նախագահի տեղակալ
Պրն. Լուցիուս Վիլդհաբեր - դատավոր
Տկն. Ռենատ Ջագեր - դատավոր
Պրն. Վոլոդիմիր Բուտկյեվիչ - դատավոր
Տկն. Մարգարիտա Ցացա-Նիկոլովսկա - դատավոր
Պրն. Ռաիտ Մարուստե - դատավոր
Պրն. Խավիեր Բորրեգո Բորրեգո - դատավոր
Պրն. Կարել Ջանգվերտ - դատավոր
Ս. Վեստերդիկ - բաժանմունքի քարտուղար
Ս. Ֆիլիպս - բաժանմունքի քարտուղարի տեղակալ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ը Նախնական գրության տիպային ձևը

BY POST & BY FAX

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 Strasbourg-Cedex
France

(Ամսաթիվը)

(Դիմողի անունը) v. (Պատասխանող պետությունը)

Ես հանդիսանում եմ (դիմողի անունը և հասցեն) ներկայացուցիչը, ով նպատակ ունի ներկայացնել զանգատ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի ներքո:

(Փաստերը)

(Հակիրճ նշեք դեպքերի, խախտումների, դատավարության և դիմողի կրած վնասների մասին)

(Դիմողի պնդումները)

(Նշեք, թե Կոնվենցիայի որ հոդվածներն են ըստ Ձեզ խախտվել՝ համառոտ պատճառաբանությամբ):

(Ընթացակարգային պահանջները)

Այս նամակը ներկայացվել է (դատարանի, ամսաթիվ) կայացրած որոշումից հետո վեց ամսվա ընթացքում՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի պահանջի համապատասխան:

ԿԱՍ

Դիմողը պնդում է, որ ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցը բավարար և արդյունավետ միջոց չէ (համառոտ պատճառաբանեք): Ուստի, Դիմողը գտնում է, որ ազատված է Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի պայմանը կատարելու պահանջից:

Դիմողը պահանջում է, որպեսզի Դատարանը հայտարարի, որ խախտվել են իր իրավունքները՝ համաձայն (նշեք Կոնվենցիայի հոդվածը(ները)):

Կից ներկայացնում եմ Դիմողի կողմից պատշաճ կերպով ստորագրված լիազորագիրը: Դիմումն ամբողջությամբ կներկայացվի այս նամակից հետո կարճ ժամկետում:

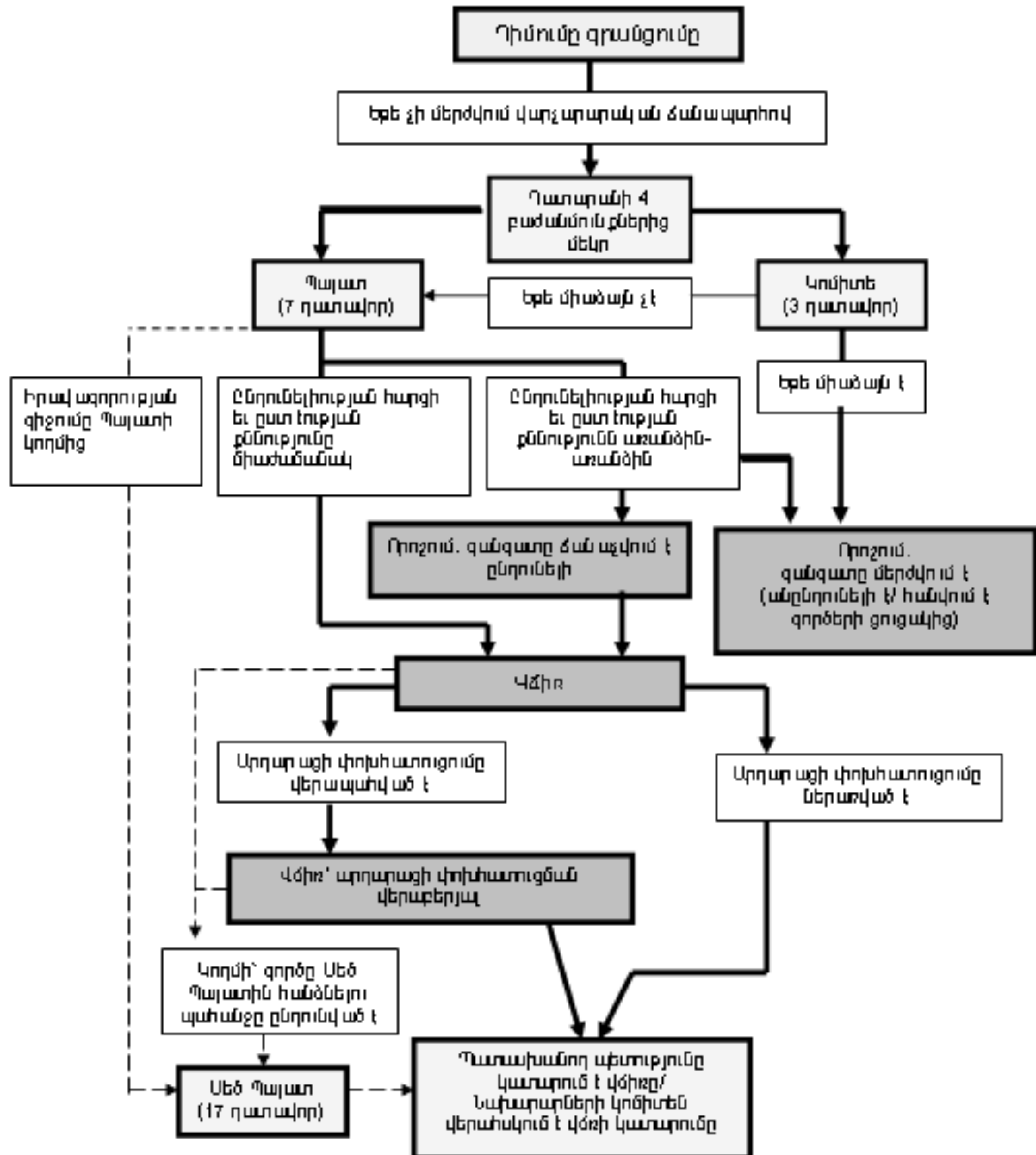
Շնորհակալ կլինեմ այս նամակի և կից փաստաթղթի ստացվելու մասին հնարավորինս չափ շուտ տեղեկացնելու մասին:

(Դիմողի ներկայացուցիչ)

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Թ Գործերի շարժի ընթացակարգային սխեման

ՍԱՐԴՈՒ ԻՐԱԿՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵԿՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

Չորժի շարժի ընթացակարգային սխեման

Սխեման նկարագրում է գործի շարժը դատական տարբեր կառուցվածքային միավորներով: Ընթերցելիության նկատառումներից ելնելով, այստեղ ընդգրկված չեն ընթացակարգի որոշ փուլեր, ինչպես, օրինակ՝ դիմումատուի շփումները պատասխանող պետության հետ, Մեծ Պալատի կազմի կառավարների կողմից գործը վերաքննելու պահանջի ուսումնասիրումը եւ բարեկամական կադավրուման բանակցությունները:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ժ Աշխատաժամերի, ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցման համար ներկայացվող տիպային ձևը

Ծախսերի և ծախքերի
Տիպային Ձև

(Դիմողի անունը և հասցեն)

(Ամսաթիվը)

(Դիմողի անունը) Վ. (Պատասխանող պետություն)

Ընդհանուր ծախսերը և ծախքերը կազմում են.....€ 3,319.99

Ա. Հոնորարն ընդգրկում է (դիմումի վրա աշխատելու առաջին օրը) մինչև (ներկա օրը) (տե՛ս կից ներկայացված աղուսյակը ժամաքանակի վերաբերյալ)

Վճարվողի անունը	Ժամերի քանակը	Ժամավարձը	Ընդհանուր
Արմեն Սարգսյան	12 ժամ	10,000 դրամ	120,000 դրամ
Աշոտ Պետրոսյան	9 ժամ 30 րոպե	10,000 դրամ	95,000 դրամ
Ընդհանուր			215,000 դրամ

Եթե եվրոպական դատարանը անցկացնի գործի բանավոր դատաքննություն, Դիմողը կներկայացնի դատաքննությանը պատրաստվելու և մասնակցելու մասին հավելյալ վճարների և ծախսերի մասին տեղեկություն:

Բ. Գործավարական ծախսեր և ծախքեր

Գրասենյակային ծախսերը

- հեռախոս/ֆաքս (այդ թվում նաև միջազգային զանգերը և բջջային հեռախոսից արված զանգերը).....40,000 դրամ
- Փոստային առաքումներ (այդ թվում նաև միջազգային սուրհանդակային ծառայության դիմաց).....15,000 դրամ
- Պատճանահանում/տպագրական թուղթ.....25,000 դրամ
- Թարգմանություն.....35,000 դրամ

Ընդհանրում **115,000 դրամ**

Ամփոփագիր

Ա. Իրավաբանական ծառայությունների դիմաց 215,000 դրամ

Բ. Գործավարական ծախսեր և ծախքեր 115,000 դրամ

Ընդհանրը 330,000 դրամ

Վճարումը պետք է կատարել ՀՀ դրամով հետևյալ հաշվեհամարի վրա.
(նշեք բանկային տվյալները).....

.....

Աշխատաժամերի համար ներկայացվող տիպային ձև

Անունը	Ամսաթիվը	Ամսաթիվը	Ժամաքանակը
Արմեն Սարգսյան	01/11/05	Դիմումի կազմումը	3 ժամ
Արմեն Սարգսյան	04/10/05	Դիմումի կազմումը և դատարան ներկայացնելը	1.5 ժամ
Աշոտ Պետրոսյան	06/04/05	Դատարանի կողմից ուղարկված նամակի ուսումնասիրություն	0,5 ժամ
Աշոտ Պետրոսյան	08/05/05	Կառավարության պնդումներին պատասխանելը	2 ժամ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ի Թիվ 14 արձանագրությունը և բացատրական զեկույցը

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների եվրոպական
կոնվենցիայի Թիվ 14 արձանագրություն, որով փոփոխվում է
Կոնվենցիայի վերահսկման համակարգը

Ստրասբուրգ, 13.V.2004թ.

Նախաբան

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների
եվրոպական կոնվենցիայի, ստորագրված 1950թ. նոյեմբերի 4-ին
Հռոմում (այսուհետև՝ Կոնվենցիա), սույն Արձանագրությունը
ստորագրած անդամ Պետությունները՝

հաշվի առնելով 2000թ. նոյեմբերի 3-ին և 4-ին Հռոմում տեղի
ունեցած՝ Մարդու իրավունքների վերաբերյալ Եվրոպական
նախարարների համաժողովի ընդունած Թիվ 1 բանաձևը և
Հռչակագիրը,

հաշվի առնելով 2001թ. նոյեմբերի 8-ին, 2002թ. նոյեմբերի 7-ին և
2003թ. մայիսի 15-ին Նախարարների կոմիտեի
համապատասխանաբար 109-րդ, 111-րդ և 112-րդ նիստերին
ընդունված Հռչակագրերը,

հաշվի առնելով Խորհրդարանական վեհաժողովի 2004թ.
ապրիլի 28-ին ընդունած Թիվ 251 (2004) կարծիքը,

նկատի ունենալով Կոնվենցիայի որոշ դրույթների անհապաղ
փոփոխման անհրաժեշտությունը՝ երկար ժամանակահատվածում
վերահսկման համակարգի արդյունավետությունը պահպանելու և
բարելավելու նպատակով, հիմնականում հաշվի առնելով Մարդու
իրավունքների եվրոպական դատարանի և Եվրոպայի խորհրդի
Նախարարների կոմիտեի աշխատանքի ծավալի շարունակական աճը,

նկատի ունենալով մասնավորապես, որ անհրաժեշտ է
երաշխավորել, որ Դատարանը շարունակի կատարել Եվրոպայում
մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում իր
նշանակալի դերը,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ.

Հոդված 1

Կոնվենցիայի Հոդված 22-ի կետ 2-ը հանվում է:

Հոդված 2

Կոնվենցիայի Հոդված 23-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«Հոդված 23 – Պաշտոնավարության ժամկետը և պաշտոնից հեռացնելը

1. Դատավորներն ընտրվում են ինը տարի ժամկետով: Նրանք չեն կարող վերընտրվել:
2. Դատավորների պաշտոնավարության ժամկետն ավարտվում է, երբ լրանում է նրանց 70 տարին:
3. Դատավորները պաշտոնավարում են մինչև փոխարինվելը: Նրանք, սակայն, փոխարինվելուց հետո շարունակում են քննել իրենց կողմից արդեն քննության առնված գործերը:
4. Դատավորը պաշտոնից կարող է հեռացվել միայն այն դեպքում, եթե մյուս դատավորները քվեների երկու երրորդ մեծամասնությամբ որոշում են ընդունում այն մասին, որ դատավորն այլևս չի համապատասխանում ներկայացվող պահանջներին:»

Հոդված 3

Կոնվենցիայի Հոդված 24-ը հանվում է:

Հոդված 4

Կոնվենցիայի Հոդված 25-ը դառնում է Հոդված 24 և փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«Հոդված 24 – Քարտուղարությունը և զեկուցողները

1. Դատարանն ունի Քարտուղարություն, որի գործառույթները և կազմակերպումը սահմանվում են Դատարանի կանոնակարգով:
2. Միանձնյա կազմով նիստերին Դատարանին օգնում են զեկուցողները, ովքեր գործում են Դատարանի նախագահի իրավասության ներքո: Նրանք Դատարանի Քարտուղարության մասն են կազմում:»

Հոդված 5

Կոնվենցիայի Հոդված 26-ը դառնում է Հոդված 25 («Դատարանի լիազումար նիստերը») և փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

1. Կետ դ-ի վերջում ստորակետը փոխարինվում է կետ-ստորակետով¹, և «և» բառը հանվում է:
2. Կետ ե-ի վերջում վերջակետը փոխարինվում է ստորակետով:
3. Ավելացվում է նոր կետ գ-ն՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

“գ. պահանջ է ներկայացնում՝ Հոդված 26-ի կետ 2-ի համաձայն:»

Հոդված 6

Կոնվենցիայի Հոդված 27 դառնում է Հոդված 26 և փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«Հոդված 26 – Միանձնյա դատավորը, կոմիտեները, Պալատները և Մեծ պալատը

1. Իրեն հանձնված գործերը քննելու համար Դատարանը նիստեր գումարում է միանձնյա, երեք դատավորից կազմված Կոմիտեներում, յոթ դատավորից կազմված Պալատներում և տասնյոթ դատավորից կազմված Մեծ պալատում: Դատարանի Պալատները որոշակի ժամկետով կազմում են Կոմիտեներ:
2. Լրակազմ Դատարանի խնդրանքով Նախարարների կոմիտեն կարող է մեծամասնական որոշմամբ և որոշակի ժամկետով Պալատների դատավորների թիվը նվազեցնել մինչև հինգի:
3. Միանձնյա կազմով դատարանը չի քննում գանգատներն այն Բարձր պայմանավորվող կողմի դեմ, որի առնչությամբ տվյալ դատավորն ընտրվել է:
4. Գործին առնչվող Բարձր պայմանավորվող կողմից ընտրված դատավորը *ex officio* մասնակցում է Պալատի և Մեծ պալատի նիստերին: Եթե նման դատավոր չկա, կամ եթե այդ դատավորը չի կարող մասնակցել նիստին, ապա որպես դատավոր նիստին մասնակցում է այդ Կողմի նախապես ներկայացրած ցուցակից Դատարանի նախագահի կողմից ընտրված անձը:

¹ Խմբ. խոսքը վերաբերում է անգլերեն տարբերակին:

5. Մեծ պալատի կազմի մեջ մտնում են նաև դատարանի նախագահը, Դատարանի նախագահի տեղակալները, Պալատների նախագահները և Դատարանի կանոնակարգի համապատասխան ընտրված այլ դատավորներ: Երբ գործը Հոդված 43-ի դրույթներին համապատասխան հանձնվում է Մեծ պալատ, որն էլ դատավոր, որն ընդգրկված է եղել որոշում կայացրած Պալատում, չի կարող մասնակցել Մեծ պալատի նիստերին՝ բացառությամբ վերոնշյալ Պալատի նախագահի և շահագրգիռ մասնակից կողմի դատավորի:»

Հոդված 7

Նոր Հոդված 26-ից հետո Կոնվենցիայում ներառվում է նոր Հոդված 27-ը՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«Հոդված 27 – Միանձնյա դատավորների իրավասությունը

1. Միանձնյա դատավորը կարող է անընդունելիության որոշում կայացնել կամ Դատարանի գործերի ցուցակից հանել Հոդված 34-ի համաձայն ներկայացված գանգատը, եթե նման որոշում կարելի է կայացնել առանց լրացուցիչ քննության:

2. Որոշումը վերջնական է:

3. Եթե միանձնյա դատավորը գործն անընդունելի չի համարում կամ այն չի հանում ցուցակից, նա այն փոխանցում է որևէ կոմիտեի կամ Պալատի հետագա քննության նպատակով:»

Հոդված 8

Կոնվենցիայի Հոդված 28-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«Հոդված 28 – Կոմիտեների իրավասությունը

1. Հոդված 34-ի համաձայն հանձնված գանգատների առնչությամբ Կոմիտեն կարող է միաձայն քվեարկությամբ.

ա. անընդունելի համարել գանգատը կամ հանել այն գործերի ցուցակից, եթե նման որոշում կարող է կայացվել առանց հետագա քննության, կամ

բ. ընդունելի համարել այն և միաժամանակ որոշում կայացնել ըստ էության, եթե գործի հիմքում ընկած խնդիրը, որը վերաբերում է Կոնվենցիայի կամ դրան կից Արձանագրությունների մեկնաբանությանը կամ կիրառմանը,

արդեն իսկ Ղատարանի կողմից հաստատված նախադեպային իրավունքի շրջանակներում է:

2. Կետ 1-ի համաձայն որոշումները և վճիռները վերջնական են:

3. Եթե գործին առնչվող Բարձր պայանավորվող կողմի առնչությամբ ընտրված դատավորը կոմիտեի անդամ չէ, Կոմիտեն կարող է դատավարության ցանկացած փուլում հրավիրել վերոհիշյալ դատավորին՝ Կոմիտեի անդամներից մեկի տեղը զբաղեցնելու նպատակով, ի նկատի առնելով բոլոր առնչվող գործոնները, այդ թվում՝ արդյոք այդ Կողմը դեմ է կետ 1.բ-ով նախատեսված ընթացակարգին:»

Հոդված 9

Կոնվենցիայի Հոդված 29-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

1. Կետ 1-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ. «Եթե Հոդվածներ 27-ի կամ 28-ի համապատասխան որոշում չի ընդունվում կամ Հոդված 28-ի համապատասխան վճիռ չի կայացվում, Պալատը որոշում է կայացնում Հոդված 34-ին համապատասխան ներկայացված անհատական գանգատի ընդունելիության մասին և ըստ էության: Գանգատի ընդունելիության որոշումը կարող է առանձին կայացվել:»

2. Կետ 2-ի վերջում նոր նախադասություն է ավելացվում հետևյալ բովանդակությամբ. «Ընդունելության որոշումը կայացվում է առանձին, եթե Ղատարանը բացառության կարգով հակառակը չի որոշում:»

3. Կետ 3-ը հանվում է:

Հոդված 10

Կոնվենցիայի Հոդված 31-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

1. Կետ ա-ի վերջում «և» բառը հանվում է:

2. Կետ բ-ն դառնում է կետ գ, և ներառվում է նոր կետ բ՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«բ. որոշում է կայացնում Հոդված 46-ի կետ 4-ի համապատասխան Նախարարների կոմիտեի կողմից Ղատարանին հղված խնդիրների շուրջ, և»:

Հոդված 11

Կոնվենցիայի Հոդված 32-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

Կետ 1-ի վերջում՝ 34 թվից հետո, ներառվում է ստորակետ և 46 թիվը:

Հոդված 12

Կոնվենցիայի Հոդված 35-ի կետ 3-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«3. Դատարանն անընդունելի է համարում Հոդված 34-ին համապատասխան ներկայացված ցանկացած անհատական գանգատ, եթե գտնում է, որ.

ա. գանգատն անհամատեղելի է Կոնվենցիայի կամ դրան կից Արձանագրությունների դրույթների հետ, ակնհայտորեն անհիմն է կամ գանգատ ներկայացնելու իրավունքի չարաշահում է, կամ

բ. դիմորդը էական վնաս չի կրել, եթե Կոնվենցիայով և դրան կից Արձանագրություններով սահմանված մարդու իրավունքների պահպանումը չի պահանջում գանգատի ըստ էության քննում և այն պայմանով, որ ոչ մի գործ չի կարող մերժվել այն հիմքով, որը պատշաճ չի քննվել ներպետական դատարանի կողմից:»

Հոդված 13

Կոնվենցիայի Հոդված 36-ի վերջին նոր կետ 3 է ներառվում՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«3. Պալատի կամ Մեծ պալատի կողմից քննության առնվող ցանկացած գործի կապակցությամբ, Եվրոպայի խորհրդի Մարդու իրավունքների հանձնակատարը կարող է գրավոր դիտողություններ ներկայացնել և մասնակցել լսումներին:»

Հոդված 14

Կոնվենցիայի Հոդված 38-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«Հոդված 38 – Գործի քննությունը

Դատարանը գործը քննում է կողմերի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ և, անհրաժեշտության դեպքում, հետաքննություն է նախաձեռնում, որի արդյունավետ իրականացման համար գործին առնչվող Բարձր պայմանավորվող կողմերն ապահովում են բոլոր անհրաժեշտ հարմարությունները:»

Հոդված 15

Կոնվենցիայի Հոդված 39-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«Հոդված 39 – Բարեկամական կարգավորում

1. Դատավարության ցանկացած փուլում Դատարանը կարող է իր ծառայությունը տրամադրել գործին առնչվող կողմերին՝ Կոնվենցիայով և նրան կից Արձանագրություններով սահմանված մարդու իրավունքների պահպանման հիման վրա հարցի բարեկամական կարգավորումն ապահովելու նպատակով:
2. Կետ 1-ի համապատասխան իրականացվող գործընթացը գաղտնի է:
3. Բարեկամական կարգավորման դեպքում Դատարանը գործը հանում է իր ցուցակից՝ կայացնելով որոշում, որում միայն ներկայացվում է փաստերի և ծեռքերված լուծման հակիրճ շարադրանքը:
4. Այս որոշումը փոխանցվում է Նախարարների կոմիտեին, որը վերահսկում է որոշման մեջ սահմանված բարեկամական կարգավորման պայմանների կատարումը:»

Հոդված 16

Կոնվենցիայի Հոդված 46-ը փոփոխվում է հետևյալ կերպ.

«Հոդված 46 – Վճիռների պարտադիր ուժն ու կատարումը

1. Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են կատարել Դատարանի վերջնական վճիռները ցանկացած գործի վերաբերյալ, որի կողմ են հանդիսանում:
2. Դատարանի վերջնական վճիռն ուղարկվում է Նախարարների կոմիտե, որը վերահսկում է դրա կատարումը:
3. Եթե Նախարարների կոմիտեն գտնում է, որ վերջնական վճռի կատարման վերահսկումը խոչընդոտվում է վճռի մեկնաբանման խնդրով պայմանավորված, այն կարող է դիմում ներկայացնել Դատարանին հարցի մեկնաբանության վերաբերյալ որոշում ներկայացնելու պահանջով: Դիմում ներկայացնելու որոշումը կայացվում է Կոմիտեի իրավասու ներկայացուցիչների քվեների երկու երրորդ մեծամասնությամբ:

4. Եթե Նախարարների կոմիտեն գտնում է, որ Բարձր պայմանավորվող կողմը հրաժարվում է կատարել այն գործի առումով վերջնական վճիռը, որի կողմ է հանդիսանում, այն կարող է տվյալ Կողմին պաշտոնական ծանուցումից հետո և Կոմիտեի իրավասու ներկայացուցիչների քվեների երկու երրորդ մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ Ղատարանին հարց հղել՝ արդյոք տվյալ Կողմը չի կատարել իր պարտավորությունը կետ 1-ի համապատասխան:

5. Եթե Ղատարանը կետ 1-ի խախտում է գտնում, այն գործը հղում է Նախարարների կոմիտե՝ ձեռնարկվելիք միջոցառումները քննարկելու նկատառումով: Եթե Ղատարանը կետ 1-ի խախտում չի գտնում, այն գործը հղում է Նախարարների կոմիտե, որը փակում է գործի քննությունը:»

Հոդված 17

Կոնվենցիայի Հոդված 59-ը պետք է փոփոխվի հետևյալ կերպ.

1. Ներառվում է նոր կետ 2՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«2. Եվրոպական միությունը կարող է միանալ սույն Կոնվենցիային»:

2. Կետեր 2-ը, 3-ը և 4-ը դառնում են համապատասխանաբար կետեր 3, 4 և 5:

Եզրափակիչ և անցումային դրույթներ

Հոդված 18

1. Սույն Արձանագրությունը բաց է ստորագրման Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների համար, որոնք պարտավորված լինելու իրենց համաձայնությունը արտահայտում են՝

ա. ստորագրությամբ՝ առանց վավերացման, ընդունման կամ հաստատման առնչությամբ վերապահության, կամ

բ. վավերացման, ընդունման կամ հաստատման ենթակա ստորագրությամբ՝ հետագայում վավերացման, ընդունման կամ հաստատման պայմանով:

2. Վավերագրերը, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 19

Սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում Կոնվենցիայի բոլոր Կողմերի՝ Հոդված 18-ի դրույթներին համապատասխան սույն Արձանագրությամբ պարտավորություններ ստանձնելու համաձայնությունն արտահայտելու ամսաթվից հետո ընկած եռամսյա ժամանակատվածի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

Հոդված 20

1. Սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու ամսաթվից հետո դրա դրույթները կիրառելի են Դատարանում հերթագրված գանգատների, ինչպես նաև այն բոլոր վճիռների առնչությամբ, որոնց կատարումը Նախարարների կոմիտեի վերահսկողության ներքո է:

2. Սույն Արձանագրության Հոդված 12-ով Կոնվենցիայի Հոդված 35-ի կետ 3.բ-ում ներառված ընդունելիության նոր չափանիշը կիրառելի չէ այն գանգատների առնչությամբ, որոնք ընդունելի կհամարվեն մինչև սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելը: Սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելուց հետո հաջորդ երկու տարիների ընթացքում նոր չափանիշը կարող է կիրառվել միայն Դատարանի Պալատների և Մեծ պալատի կողմից:

Հոդված 21

Սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու ամսաթվին պաշտոնավարման առաջին ժամկետում գործող դատավորների պաշտոնավարման ժամկետը *ipso jure* երկարացվում է այնպես, որպեսզի ընդհանուր ժամկետը կազմի ինը տարի: Մյուս դատավորները կավարտեն իրենց պաշտոնավարության ժամկետը, որը *ipso jure* երկարացվում է երկու տարով:

Հոդված 22

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններին ծանուցում է.

ա. ցանկացած ստորագրման մասին,

բ. ցանկացած վավերագիր, ընդունման կամ հաստատման փաստաթուղթ ի պահ հանձնելու մասին,

գ. Հոդված 19-ի համապատասխան՝ սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվը, և

դ. սույն Արձանագրությանը վերաբերող ցանկացած այլ գործողության, ծանուցման կամ հայտարարության մասին:

Ի հավաստումն որի՝ պատշաճ կերպով լիազորված ներքոստորագրյալներն ստորագրեցին սույն Արձանագրությունը:

Կնքված է Ստրասբուրգում 2004թ. մայիսի 13-ին՝ մեկ օրինակով, անգլերեն և ֆրանսերեն, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պահվում են Եվրոպայի խորհրդի արխիվներում: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճեններն ուղարկում է Եվրոպայի խորհրդի անդամ յուրաքանչյուր պետության:

Թիվ 14 արձանագրության Բացատրական զեկույց

(CETS թիվ 194)

Նախաբան

1. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների մասին եվրոպական կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) ենթարկվել է մի շարք փոփոխությունների և լրացումների իր ընդունումից ի վեր՝ 1950 թվականին: Որպեսզի Կոնվենցիան համահունչ լինի եվրոպական հասարակարգում ընթացող փոփոխությունների ու զարգացումների հետ, Բարձր պայմանավորվող կողմերը կամ փոփոխել են Կոնվենցիայի դրույթները, կամ ընդունել կից արձանագրություններ: Մասնավորապես՝ Կոնվենցիայով հիմնված վերահսկման մեխանիզմը արմատապես փոփոխվեց 1994թ. Թիվ 11 արձանագրության ընդունումով, որն ուժի մեջ մտավ 1998թ. նոյեմբերի 1-ին:

2. Տասը տարի անց, երբ եվրոպական գրեթե բոլոր երկրներն անդամագրվեցին Կոնվենցիային,¹ մեխանիզմում շտապ փոփոխություններ կատարելու հարցը նորից անհրաժեշտություն դարձավ: Փոփոխությունների նպատակն էր երկար ժամկետով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի արդյունավետության ապահովումը (այսուհետ՝ Դատարան), որպեսզի վերջինս շարունակել կատարել եվրոպայում մարդու իրավունքների պաշտպանության իր կարևոր դերը:

Լ. Կոնվենցիայով հաստատված վերահսկողության մեխանիզմի արդյունավետության բարձրացման անհրաժեշտությունը

Թիվ 11 արձանագրությունը

3. Թիվ 11 արձանագրությամբ 1950թ. հիմնված նախկին համակարգը փոխարինվեց մեկ կառույցից բաղկացած Դատարանով: Ըստ նախկին համակարգի, բացի Դատարանից, որոշ «դատական» գործառույթներ իրականացվում էին նաև Հանձնաժողովի և Նախարարների կոմիտեի կողմից:

4. Թիվ 11 արձանագրությունը ստորագրելու համար բացվեց 1994թ. մայիսի 11-ին և ուժի մեջ մտավ 1998թ. նոյեմբերի 1-ին: Այն նպատակ էր հետապնդում, առաջին՝ պարզեցնել համակարգը և, այդպիսով, նվազեցնել գործի քննության ժամկետները, երկրորդ՝ ամրապնդել դրա դատական հատկանիշը: Արձանագրությամբ համակարգն ամբողջությամբ դարձավ դատական (վերացվեցին Նախարարների կոմիտեի կիսադատական գործառույթները, վերացվեցին չպարտադրող դրույթները անհատական գանգատն ներկայացնելու իրավունքի և Դատարանի պարտադիր իրավագործության մասին) և ստեղծվեց մեկ մշտական հիմունքներով գործող Դատարան:

5. Այսպիսով, Թիվ 11 արձանագրությամբ բարձրացվեց համակարգի արդյունավետությունը, մասնավորապես՝ բարելավվեց Դատարանի մատչելիությունը և թափանցիկությունը և պարզեցվեցին ընթացակարգերը: Վերջինը արվեց, որպեսզի հնարավոր լիներ ընդունել դիմումների շարունակ աճող հոսքը,

որը պայմանավորված էր անդամագրվող երկրների թիվ շարունակ աճով: Եթե մինչև 1998 թվականը, այսինքն՝ քառասուն տարում, Դատարանը կայացրել է ընդհանուր առմամբ 38,389 որոշումներ և վճիռներ, ապա հետագա հինգ տարիների ընթացքում այն կայացրել է 61,633 նման որոշումներ և վճիռներ:² Սակայն, բարեփոխված համակարգը, որը ձևավորվել էր դեռ 1980թ. արված նախնական առաջարկությունների հիման վրա, ի վիճակի չեղավ լուծել նոր ի հայտ եկած խնդիրները: Սկսած 1990 թվականից անհատական դիմումների թիվ սկսեց շարունակ աճել, որը պայմանավորված էր, ի թիվս այլ հանգամանքների, նաև Եվրոպայի խորհրդի կազմի շարունակ ընդլայնումով: Եթե դիմումների թիվը 1990թ. 5,279-էր, ապա 1994թ. այն կազմեց 10,335 (+96%), 1998թ.՝ 18,164 (+76%) և 2002թ.՝ 34,546 (+90%): Թեև Դատարանի գտող մեխանիզմը 2003թ. թույլ էր տալիս յուրաքանչյուր ամիս 1,500 դիմում հանել ցուցակներից, այս թիվը դեռ բավականից ցածր է, եթե համեմատենք, որ նույն տարում յուրաքանչյուր ամսվա ընթացքում մոտ 2,300 դիմում հատկացվում էր որոշում կայացնող մարմիններին:

6. Դիմումների քանակի այս աճը ոչ միայն պայմանավորված էր նոր Անդամ պետությունների անդամագրումով (Թիվ 11 արձանագրության՝ ստորագրելու համար բաց լինելու ամսաթվից, 1994թ. մայիսից մինչև Թիվ 14 արձանագրության ընդունումը տասներեք նոր երկրներ են վավերացրել Կոնվենցիան, որով Կոնվենցիայով սահմանված դրույթների պաշտպանությունը տարածվեց 240 միլիոն հավելյալ անձանց վրա) և Եվրոպային խորհրդի ընդլայնման արագությամբ, այլ նաև այն դիմումներ աճով, որոնք բերվել էին այն երկրների դեմ, որոնք Կոնվենցիայի անդամ էին 1993թ. 2004թ. Կոնվենցիայի համակարգն արդեն բաց էր 800 միլիոն մարդկանց համար: Անհատական դիմումների մեծ հոսքի հետևանքով համակարգի արդյունավետությունը և, այդպիսով, նաև Դատարանի հեղինակությունը լրջորեն վտանգված էր:

Դատարանի ծանրաբեռնվածության խնդիրը

7. Ընդհանուր առմամբ ընդունված է, որ Դատարանի ծանրաբեռնվածությունը (2003թ. ընթացքում մինչև տարվա վերջ ներկայացվել էին 39,000 նոր դիմումներ և մոտ 65,000 դիմումներ գտնվում էին ընթացքի մեջ) արտահայտվում է երկու հիմնական ոլորտներում. ա) մեծ թվով այն անհատական դիմումների ուսումնասիրությունը, որոնք համարվում են անընդունելի՝ առանց ըստ էության քննելու (դիմումների ավելի քան 90%), բ) այն անհատական դիմումները, որոնցում խախտումները բխում են այնպիսի պատճառներից, որոնց վերաբերյալ Դատարանը նախկինում կայացրել է բազմաթիվ վճիռներ («կրկնվող գործերը», որոնց վերաբերյալ կայացվում են այսպես կոչված «պիլոտային վճիռներ»): Նշվածը արտահայտվում է հետևյալ վիճակագրությամբ: 2003թ. մոտ 17,270 դիմումներ հայտարարվել են անընդունելի կամ հանվել դատարանի ցուցակներից, իսկ 753 դիմումներ հայտարարվել են ընդունելի: Այսինքն՝ գործերի ճնշող մեծամասնության քննությունը կարճվել է անընդունելի համարվելու կամ գործը ցուցակից հանելու հիմքով (2003թ. գործերի 96%): Մնացած գործերով Դատարանը կայացրել է 703 վճիռ 2003թ. ընթացքում, որոնցից մոտ 60% կրկնվող գործեր էին:

8. Գործերի նման հոսքը ծանրաբեռնում է քարտուղարությանը, դատավորներին և մեծացնում է ընթացքի մեջ գտնվող այն գործերի քանակը, որոնք քննվում են ոչ միայն կոմիտեների, այլ նաև պալատների կողմից (տե՛ս վերը նշված հինգերորդ

կետը): Փաստորեն, ինչպես կոմիտեները, այնպես էլ պալատները հետ են մնում նրանց նշանակված գործերի հոսքից: 2003թ. Դատարանի կողմից կարճված գործերի միայն 8% էին կարճվել պալատների կողմից: Այս թվին հակադարձում է այն փաստը, որ որոշում կայացնող մարմիններին նշանակված գործերի մոտ 20% կազմում էին այն գործերը, որոնք հատկացվել էին պալատներին: Գործերի ներհոսքի և արտահոսքի միջև այս տարբերությունը հանգեցրեց նրան, որ 2003թ. որոշում կայացնող մարմիններին հատկացված և ընթացքի մեջ գտնվող գործերի 40% կազմում էին պալատների տրամադրության տակ գտնվող գործերը: 2004թ. հունվարի 1- դրությամբ պալատներում ընթացքի մեջ գտնվող գործերի քանակը հասնում էր 16,500-ի:

9. Հաշվի առնելով, որ Դատարանի և Նախարարների կոմիտեի ծանրաբեռնվածությունը շարունակելու է աճել առաջիկա տարիների ընթացքում (վերջինս՝ վճիռների կատարման վրա վերահսկողության առնչությամբ), կոնկրետ և բազմակողմանի միջոցներ ձեռնարկելու անհրաժեշտությունը հրատապ խնդիր է:

10. Միևնույն ժամանակ խիստ կարևոր է, որպեսզի բարեփոխումները ոչ մի կերպ չազդեն Կոնվենցիայի համակարգի հիմնական և յուրահատուկ առանձնահատկությունների վրա, որը արձանագրությունը նախապատրաստելիս ամենակարևոր խնդիրներից մեկն էր համարվում: Դա եվրոպական վերահսկողության դատական հատկանիշն է, ինչպես նաև այն սկզբունքը, ըստ որի յուրաքանչյուր անձ, ով իրեն համարում է Կոնվենցիայով պաշտպանված իրավունքների խախտման զոհ, կարող է դիմել Դատարան (անհատական գանգատ բերելու իրավունք):

11. Իսկապես, Կոնվենցիայի ունի յուրահատուկ վերահսկողական համակարգ. կողմերը համաձայնվում են իրենց ենթարկվել միջազգային դատական իրավագործությանը՝ իրենց վրա վերցնելով իրենց իրավագործության տակ գտնվող յուրաքանչյուր անձի՝ Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքները և ազատությունները պաշտպանելու պարտավորություն: Վերահսկողությունն իրականացվում է Դատարանի կողմից, որը կայացնում է վճիռներ անհատական գանգատների վերաբերյալ, որոնք ներկայացվում են Կոնվենցիայի 34-րդ հոդվածի ներքո, ինչպես նաև միջպետական գանգատների առնչությամբ,³ որը պատահում է խիստ հազվադեպ, Կոնվենցիայի 33-րդ ներքո: Դատարանի վճիռները պատասխանող պետությունների համար պարտադիր են և դրանց կատարումը վերահսկվում է Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից:

12. Օժանդակ համակարգի սկզբունքը շեշտում է, որ կիրառված բոլոր միջոցների նպատակը պետք է հանդիսանա Կոնվենցիայի արդյունավետության ամրապնդումը: Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի ներքո, Բարձր պայմանավորվող կողմերի պարտականությունների մեջ է մտնում, որպեսզի նրանք «իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահովեն այն իրավունքներն ու ազատությունները», որոնք երաշխավորված են Կոնվենցիայով, մինչդեռ Դատարանի դերը, ըստ 19-րդ հոդվածի, կայանում է նրանում, որպեսզի «ապահովի Կոնվենցիայով և դրան կից արձանագրություններով Բարձր պայմանավորվող կողմերի ստանձնած պարտավորությունների կատարումը»: Այլ կերպ ասած, իրավունքների և ազատությունների կատարման ապահովումը նախ և առաջ Անդամ պետությունների պարտականությունն է, մինչդեռ Դատարանի դերը օժանդակ է:

13. Քարտուղարության կողմից ներկայացված կանխատեսումները վկայում են, որ Դատարանում գործերի քանակը միտում ունի կտրուկ աճի, եթե միջոցներ

չձեռնարկվեն: Ավելին, նման կանխատեսումները կատարված են համեստ հաշվարկների հիման վրա: Կոնվենցիայի մասին իրազեկության աճը հատկապես նոր Անդամ պետություններում, Թիվ 12 արձանագրության ուժի մեջ մտնելը, մի շարք հավելյալ արձանագրությունների վավերացումը այն պետությունների կողմից, որոնք դեռ չեն միացել նշված փաստաթղթերին, Դատարանի կողմից Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքների ծավալուն և պարբերաբար մեկնաբանությունները և Եվրոպական միության՝ Կոնվենցիային միանալու հեռանկարը նախատեսում են, որ Դատարան ներկայացվող դիմումների քանակը կարող է նշանակալից չափով գերազանցել 2003թ. թվերին:

14. Կոնվենցիայի վերահսկողական համակարգի բարելավման նպատակով նախատեսված միջոցառումները չեն սահմանափակվում Թիվ 14 արձանագրությամբ: Անհրաժեշտ են նաև կիրառել միջոցներ, որպեսզի ազգային մակարդակում տեղի չունենան խախտումներ և բարելավվեն ներպետական իրավական պաշտպանության հնարավորությունները, ինչպես նաև բարելավվի և արագացվի Դատարանի վճիռների կատարումը:⁴ Դատարանի ներկա ծանրաբեռնվածությունը կարելի է հաղթահարել միայն բազմակողմանի և իրարից անկախ մի շարք միջոցառումների կիրառմամբ:

Ազգային մակարդակում ձեռնարկվելիք միջոցառումները

15. Կոնվենցիայի որպես օժանդակ միջոցի սկզբունքի համաձայն, Կոնվենցիայով ամրագրված իրավունքներն ու ազատությունները առաջին հերթին պետք է պաշտպանվեն ազգային մակարդակում: Այս առումով, պետք է վերահաստատվի ազգային մարմինների դերը այս ոլորտում և ամրապնդվի ազգային իրավական համակարգի կարողությունը խախտումները կանխելու և վերականգնելու հարցում: Պետությունները պարտավոր են, որպեսզի իրենց օրենսդրությունը և վարչական պրակտիկան համապատասխանեցնեն Կոնվենցիայի և Դատարանի նախադեպային իրավունքի պահանջներին: Սրան հասնելու համար պետությունները կարող են դիմել արտաքին մարմինների աջակցությանը: Եթե այդ միջոցներն անբողջությամբ կիրառվեն, դրանք կարող են Դատարանի ծանրաբեռնվածությունը թեթևացնել մի քանի ուղիներով. ցուցաբերված օգնությունը պետք է կայանա ոչ միայն նրանում, որ պետությունները պետք է ապահովեն, որպեսզի ազգային օրենքները համապատասխանեն Կոնվենցիային և այդպիսով նվազեցնեն հիմնավոր անհատական դիմումների քանակը, կամ ընդունեն խախտումների առկայությունը և վերականգնեն խախտումները ազգային մակարդակում, այլ նաև պետք է հետևեն, որպեսզի ազգային դատարանները կատարեն պատճառաբանված որոշումներ, որը կթեթևացնի Դատարանի կողմից կոնկրետ գործով որոշում կայացնելը: Ավելորդ է նշել, որ նման միջոցառումները կարող են միայն մասնակի ազդեցություն ունենալ:

Վճիռների կատարման առումով ձեռնարկվելիք միջոցառումները

16. Դատարանի վճիռների կատարումը Կոնվենցիայի համակարգի բաղկացուցիչ մասն է: Կիրառվելիք միջոցառումները նպատակ են հետապնդում բարելավել և արագացնել վճիռների կատարման գործընթացը: Դատարանի և համակարգի հեղինակությունը և հուսալիությունը մեծ մասամբ կախված է այս գործընթացի արդյունավետությունից: Վճիռների արագ և պատշաճ կատարումը, իհարկե, ազդում

է նոր գործերի հոսքի վրա. որքան արագ կերպով է Անդամ պետության կողմից իրականացվում կոնկրետ վճռից բխող և համակարգային փոփոխություններ նախատեսող ընդհանուր միջոցառումները, այնքան նվազում է կրկնվող գործերի քանակը: Այս առումով ցանկալի է, որպեսզի պետությունները, բացի Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածի 1-ին մասից բխող իրենց պարտականությունները կատարելիս, նաև նման միջոցառումներին և միջոցներին հետադարձ ուժ տան: Վերը նշված բանաձևերում և հանձնարականներում նշված միջոցառումներից մի մասը հետևում են հենց այս նպատակին (տե՛ս տողատակի 4-րդ նշումը): Բացի այդ, օգտակար կլինի, եթե Դատարանը, ինչպես նաև Նախարարների կոմիտեն (վերջինս վճիռների կատարման վրա վերահսկողություն սահմանելու իմաստով), մշակեն հատուկ ընթացակարգ, որով առաջնայնություն կտրվի համակարգային այնպիսի փոփոխություններ նախատեսող վճիռներին, որոնք չկատարելու դեպքում տվյալ համակարգը կհանգեցնի նոր կրկնվող գործերի հոսքին: Վճիռների կատարման համակարգում ենթադրվող ամենակարևոր փոփոխություն կլինի այն, որ Նախարարների կոմիտեին տրվի լիազորություն վճիռների չկատարման հիմքով ընդդեմ տվյալ պետության Դատարանում հարուցել դատական վարույթ:

18. Վերը նշված կետում քննարկվող բարեփոխումները նպատակ ունեն բարձրացնել Կոնվենցիայի համակարգի արդյունավետությունը իր ամբողջությամբ: Թեև վճիռների կատարման վերաբերյալ վերահսկողությունը ընդհանուր առմամբ գործում է բավարար կերպով, անհրաժեշտ է բարելավել գործընթացը համակարգի արդյունավետությունը պահպանելու նպատակով:

Դատարանի կողմից դիմումների գտման արդյունավետությունը և դրանց հետագա ընթացքը

18. Դիմումների գտման և հետագա քննության փուլերը Թիվ 14 արձանագրությամբ նախատեսված հիմնական ոլորտներն են: Այս միջոցառումների մասին նշված է Ման III-ում, իսկ ավելի մանրամասն նկարագրված է Մաս IV-ում՝ ըստ յուրաքանչյուր հոդվածի:

19. Թիվ 14 արձանագրության նախապատրաստական աշխատանքների ընթացքում ընդհանուր համաձայնություն այն հարցի շուրջ, որ վերահսկողական համակարգի հետ կապված մի շարք գործընթացներ կարելի էր բարելավել առանց փոփոխելու Կոնվենցիան: Դա վերաբերում է Դատարանի քարտուղարության գործառույթների բարելավմանը՝ որպեսզի վերջինս կարողանա դիմագրավել դիմումների մեծ հոսքին՝ միևնույն ժամանակ պահպանելով վճիռների որակը, երրորդ պետության միջամտության դեպքերի խրախուսմանը այնպիսի գործերով, որոնք բարձրացնում են կարևոր և ընդհանուր նշանակության հարցեր: Իսկ վճիռների կատարման ոլորտում առաջարկվում էր բարելավել վճիռների կատարման հարցերով զբաղվող բաժնի ռեսուրսները, որը գործում է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարության կառույցի ներսում: Այս իմաստով առաջարկվում էր նաև օգտագործել Եվրոպայի խորհրդի մյուս հաստատությունների ռեսուրսները, մեխանիզմները և գործառույթները վճիռների կատարման գործընթացն էլ ավելի արագացնելու համար:

II Թիվ 14 արձանագրության նախապատրաստման կարևոր փուլերը

20. Մարդու իրավունքների հարցերով կազմակերպված եվրոպական նախարարների գիտաժողովի ընթացքում, որը տեղի ունեցավ 2000թ. նոյեմբերին Ջոնոն Կոնվենցիայի ստորագրման 50-ամյակի կապակցությամբ, հայտարարվեց հետևյալը. «Կոնվենցիայի համակարգի արդյունավետությունը... ներկայումս հարցականի տակ է», որը կապված է «այն դժվարությունների հետ, որոնց Դատարանը բախվել է շարունակ աճող դիմումների հոսքի հետ կապված» (Ազգային և եվրոպական մակարդակում մարդու իրավունքների պաշտպանության հետ կապված ինստիտուցիոնալ և գործառնության փոփոխությունների մասին թիվ 1 Որոշում):⁵ Հետևաբար, գիտաժողովի ընթացքում կոչ արվեց Նախարարների կոմիտեին «նախաձեռնել, որքան հնարավոր է արագ, նախաձեռնել այլ հնարավորությունների և այլընտրանքների ուսումնասիրությունը՝ հաշվի առնելով Դատարանի արդյունավետության պահպանության հարցը նոր ստեղծված իրավիճակի ներքո»:⁶ Գիտաժողովի ընթացքում նաև նշվեց այն մասին, որ «անհրաժեշտ է, հաշվի առնելով դիմումների շարունակ աճը, ձեռք առնել միջոցներ, որպեսզի օգնենք Դատարանին իր գործառնությունների իրականացման հարցում և հնարավորինս սեղմ ժամկետներում օգտագործել բոլոր հնարավորությունները և այլընտրանքային միջոցները՝ հաշվի առնելով Դատարանի արդյունավետության պահպանության հարցը նոր ստեղծված իրավիճակի պայմաններում»:⁷

21. Հաշվի առնելով գիտաժողովի հանձնարարությունները, 2001թ. փետրվարին Նախարարների տեղակալների հանձնաժողովը ստեղծեց Կարիքների գնահատման աշխատախումբ: 2001թ. սեպտեմբերի 27-ին Աշխատախումբը ներկայացրեց զեկույց Նախարարների կոմիտեին:⁸

22. Միևնույն ժամանակ, Մարդու իրավունքների հարցերով գլխադասային կոմիտեն ստեղծեց իր սեփական Մարդու իրավունքների պաշտպանության մեխանիզմի բարելավման հարցերով աշխատանքային խումբը: Վերջինս 2001թ. հունիսին Կարիքների գնահատման աշխատախմբին ուղարկեց իր զեկույցը՝ առաջարկելով հաշվի առնել այդ զեկույցը իր աշխատանքների ընթացքում:⁹

23. Կարիքների գնահատման աշխատախմբի եզրակացությունները հաշվի առնելով, Նախարարների կոմիտեն համաձայնվեց հատկացնել հավելյալ բյուջետային միջոցներ 2003-2005 ժամանակահատվածի համար, որպեսզի Դատարանին հնարավորություն տրվի հավաքագրել մեծ թվով իրավաբաններ և վարչական աշխատակիցներ: Նման միջոցառումներ իրականացվեցին նաև եվրոպային խորհրդի քարտուղարության առնչությամբ, որը ներգրավված է Դատարանի վճիռների կատարման գործընթացում:

24. Դատարանը նաև հաշվի առավ Կարիքների գնահատման աշխատախմբի եզրակացությունները աշխատանքի մեթոդների վերաբերյալ:¹⁰ Այս իմաստով Դատարանը ձեռնարկեց մի շարք քայլեր իր և քարտուղարության աշխատանքային մեթոդներ վերաբերյալ: Այն նաև փոփոխության ենթարկեց Դատարանի կանոնակարգը 2002թ. հոկտեմբերին և 2003թ. նոյեմբերին:

25. Նախարարների կոմիտեն իր 109-րդ նիստի ընթացքում (2001թ. նոյեմբերի 8) ընդունեց «Մարդու իրավունքների պաշտպանությունը եվրոպայում - Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի երկարաժամկետ արդյունավետության երաշխավորումը» հռչակագրում:¹¹ Այս փաստաթղթով Նախարարների կոմիտեն այն

ողջունեց Կարիքների գնահատման աշխատախմբի ղեկույցը և, այն կյանքի կոչելու իմաստով, Մարդու իրավունքների հարցերով գլխադասային կոմիտեին հանձնարարեց.

- կատարել դիմումների նախնական քննության ընթացակարգի ուսումնասիրություն՝ հատկապես դիմումների գտման մեխանիզմների առնչությամբ

- ուսումնասիրել, և նպատակահարմարության դեպքում, ներկայացնել առաջարկներ Կոնվենցիայի փոփոխության վերաբերյալ՝ հաշվի առնելով Կարիքների գնահատման աշխատախմբի ղեկույցը:

26. Կատարված աշխատանքների լույսի ներքո, հատկապես հաշվի առնելով Մարդու իրավունքների պաշտպանության մեխանիզմի բարելավման հարցերով աշխատանքային խմբի և Մարդու իրավունքների պաշտպանության ընթացակարգի բարելավման հարցերով կոմիտեի ուսումնասիրությունները, Գլխադասային կոմիտեն ներկայացրեց միջանկյալ ղեկույց նշված երկու ուղղություններում արձանագրված առաջընթացի մասին: Ձեկույցն ընդունվեց 2002թ. հոկտեմբերին (Փաստաթուղթ թիվ CM(2002)146): Փաստաթղթում հիմնական շեշտը դրվում էր երեք հիմնական ուղղությունների վրա. ազգային մակարդակում խախտումների կանխումը և ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցների բարելավումը, դիմումների գտման և հետագա քննության արդյունավետության օպտիմալացումը և Դատարանի վճիռների կատարման բարելավումը և արագացումը:

27. Նշված միջանկյալ ղեկույցի լույսի ներքո, ինչպես նաև հետևելով «Եվրոպայի մարդու իրավունքների Դատարանի մասին» հռչակագրի դրույթներին, որն ընդունվեց Նախարարների կոմիտեի 111-րդ նիստում (2002թ. նոյեմբերի),¹² վերջինս որոշում կայացրեց, որ 2003թ. մայիսի նիստում կքննվեն ներկայացված մի շարք կոնկրետ և բազմակողմանի առաջարկներ: 2003թ. ապրիլին, Մարդու իրավունքների հարցերով գլխադասային կոմիտեն ներկայացրեց վերջնական ղեկույց, որում ներկայացված են նշված երեք ուղղություններով արված առաջարկությունների մանրամասները (Փաստաթուղթ թիվ CM(2005)55: Այս փաստաթղթի հիման վրա Նախարարների կոմիտեն պատրաստեց անդամ պետություններին ուղղված հանձնարարական Կոնվենցիայում կատարված փոփոխությունների վերաբերյալ:

28. Իր «Մարդու իրավունքների պաշտպանությունը Եվրոպայում - Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի երկարաժամկետ արդյունավետության երաշխավորումը» հռչակագրում Նախարարների կոմիտեն ողջունեց այս ղեկույցը և հավանության տվեց գլխադասային կոմիտեին մոտեցումներին: Կոմիտեն հրահանգեց Նախարարների տեղակալների հանձնաժողովին սկսել Գլխադասային կոմիտեի առաջարկությունների իրականացումը, որպեսզի Նախարարների կոմիտեն հնարավորություն ստանա փաստաթուղթը հաստատել 2004թ. իր 114-րդ նիստում: Այն նաև առաջարկեց հաշվի առնել ղեկույցում բարձրացված մի շարք այլ խնդիրներ, ինչպես օրինակ Եվրոպական միության անդամագրումը Կոնվենցիային:

29. Նախարարների կոմիտեն նաև խրախուսեց Գլխադասային կոմիտեին անցկացնել խորհրդակցություններ քաղաքացիական հասարակության, Դատարանի և Խորհրդարանական վեհաժողովի հետ: Այս իմաստով, Գլխադասային կոմիտեն ամենայն մանրամասնությամբ ուսումնասիրեց Խորհրդարանական

վեհաժողովի Մարդու իրավունքների և իրավական հարցերով կոմիտեի, Դատարանի, Մարդու իրավունքների հարցերով Եվրոպայի խորհրդի հանձնակատարի և մի շարք անդամ պետությունների, այդ թվում նաև մարդու իրավունքների հարցերով զբաղվող հասարակական կազմակերպությունների և ազգային հաստատությունների առաջարկությունները: Ուսումնասիրվեցին նաև Խորհրդարանական վեհաժողովի, Դատարանի քարտուղարության և Մարդու իրավունքների հարցերով հանձնակատարի գրասենյակի առաջարկությունները, որոնք ակտիվ ներդրում ունեցան բարեփոխումների հարցերում: Գլխադասային կոմիտեի ղեկույցները և նախագծերը հանրային փաստաթղթեր էին և հրապարակված էին ինտերնետում, իսկ դրանց պատճենները ուղարկվել էին Դատարան, Խորհրդարանական վեհաժողով, Մարդու իրավունքների հարցերով հանձնակատարին և հասարակական կազմակերպություններին: Կազմակերպվեցին նաև երկու շատ օգտակար քննարկումներ հասարակական կազմակերպությունների հետ: Այս գործընթացի մեջ սերտորեն ներգրավված էր Նախարարների տեղակալների հանձնաժողովը: Ուստի, Թիվ 14 արձանագրությունը հավաքական ջանքերի արդունք է, որն իրականացվել է թափանցիկ կերպով:

31. 2003թ. նոյեմբերին ընդունված միջանկյալ ղեկույցից հետո (Փաստաթուղթ թիվ CM(2003)165, Գլխադասային կոմիտեն 2004թ. ապրիլին Նախարարների կոմիտեին ուղարկեց վերջնական ղեկույց (Փաստաթուղթ թիվ CM(2004)65: Ձեկույցում տրամադրված էր Կոնվենցիան փոփոխության ենթարկելու արձանագրության նախագիծը: Խորհրդարանական վեհաժողովը ընդունեց կարծիք արձանագրության նախագծի վերաբերյալ (Կարծիք թիվ 251(2004)):

32. 2004թ. մայիսի 13-ի 114-րդ նիստում արձանագրության ընդունման հետ զուգահեռ, Նախարարների կոմիտեն ընդունեց նաև «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի կիրառության արդյունավետությունը ազգային և եվրոպական մակարդակով» հռչակագիրը:

33. Փոփոխված արձանագրության տեքստը Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների ստորագրության համար բացվեց 2004թ. մայիսի 13-ին:

III. Թիվ 14 արձանագրությամբ նախատեսված փոփոխությունները Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի վերահսկողական համակարգում

34. Կոնվենցիայի վերահսկողության համակարգի բարեփոխումների նախնական փուլերում, որը սկսվեց 2000թ. անցկացված Մարդու իրավունքների հարցերով եվրոպական նախարարների գիտաժողովից անմիջապես հետո, ուսումնասիրվել էին մեծ ծավալով առաջարկներ հնարավոր փոփոխությունների մասին: Այդ առաջարկների մի մասն հետագայում ընդունվեց, իսկ մյուս մասը, որոնք վերաբերվում էին նույնիսկ համակարգի արմատական փոփոխությանը, տարբեր պատճառներով մերժվեցին:¹⁸ Դրանց մի մասին անհրաժեշտ է անդրադառնալ այստեղ: Օրինակ, Կոնվենցիայի շրջանակների ներքո «տարածաշրջաններում առաջին աստիճանի դատարաններ ստեղծելու» գաղափարը մերժվեց, քանի որ տվյալ առաջարկը մի կողմից պարունակում էր նախադեպային իրավունքի տարանջատման վտանգ, իսկ մյուս կողմից նման դատարաններ ստեղծելու համար անհրաժեշտ կլինեին կատարել մեծ ծախսեր: Նմանապես մերժվեց նաև ազգային դատարանների կողմից կոնկրետ գործով Եվրոպական դատարանի նախնական որոշումը ստանալու և Եվրոպական դատարանին նման լիազորությամբ օժտելու

կամ Եվրոպական դատարանի՝ խորհրդատվական կարծիք հայտնելու լիազորությունները մեծացնելու մասին առաջարկները (Կոնվենցիայի հոդվածներ 47-49): Նման նորամուծությունները կարող են Դատարանի իրավազորության հարցը դարձնել վեճի առարկա, որը կարճ ժամանակ անց կարող է էլ ավելի շատ աշխատանք ստեղծել Դատարանի համար: Երկու այլ առաջարկներ նույնպիսի մերժվեցին, որովհետև դրանցով կսահմանափակվեր անհատական դիմումների իրավունքը: Ըստ այս առաջարկությունների, Դատարանին տրվում էր դիմումը քննության համար վերցնելու կամ չվերցնելու հայեցողական իրավունք (որը նման է ԱՄՆ-ի Գերագույն դատարանի կողմից կիրառվող certior ընթացակարգին), ինչպես նաև պարտադիր էր փաստաբանի կամ իրավական այլ փորձագետի ներկայացուցչությունը դիմումը ներկայացնելու պահից (տե՛ս Դատարանի կանոնակարգի Կանոն 36, կետ 2): Որոշվեց, որ պետք է պահպանել այն սկզբունքը, ըստ որի յուրաքանչյուր ոք կարող է դիմել Դատարան: Մերժվեց նաև առանձին գտող մարմնի և այդ մարմինը դատավորներից բաղկացած չլինելու մասին առաջարկը: Այս կապակցությամբ, արձանագրությունը հիմնված է երկու հիմնական նախադրյալների վրա. գտման աշխատանքը պետք է իրականացվի Դատարանի դատավարական ընթացակարգի շրջանակներում և միևնույն մարմնի ներսում չպետք է լինեն տարբեր տեսակի դատավորներ: Վերջապես, հաշվի առնելով Խորհրդարանական վեհաժողովի Թիվ 251 Կարծիքը (2004), որոշվեց թույլ չտալ դատավորների քանակի ավելացում առանց Կոնվենցիայում նոր փոփոխություն կատարելու:

35. Ի տարբերություն Թիվ 11 արձանագրության, Թիվ 14 արձանագրությունը արմատական փոփոխության չի ենթարկում Կոնվենցիայով սահմանված վերահսկողական համակարգը: Փոփոխությունները վերաբերվում են ավելի շատ համակարգի գործառույթներին, քան կառուցվածքին: Դրանց հիմնական նպատակը կայանում է նրանում, որպեսզի Դատարանին տրվեն անհրաժեշտ ընթացակարգեր և ճկունություն, որպեսզի այն կարողանա քննել բոլոր դիմումները առանց ձգձուկների՝ միևնույն ժամանակ հնարավորություն տալով կենտրոնանալ առավել կարևոր գործերի վրա, որոնք պահանջում են ավելի խորությամբ ուսումնասիրություն:

36. Նշվածին հասնելու համար, փոփոխությունները կատարվել են երեք հիմնական ուղղություններով.

- դատարանի գտող մեխանիզմի հնարավորության բարձրացումը մեծ թվով անհիմն դիմումների առնչությամբ,
- ընդունելիության նոր չափանիշի ներմուծումը դիմողի կողմից էական վնաս չկրելու հիմքով. նոր չափանիշը ընդգրկում է երկու երաշխիքային դրույթներ.
- կրկնվող գործերի առնչությամբ միջոցների ձեռնարկում.

37. Միասին վերցրած, նշված երեք տարրերը նպատակ ունեն նվազեցնել այն ժամանակը, որը Դատարանի հատկացնում է ակնհայտորեն անընդունելի և կրկնվող գործերի վրա՝ դրանով հնարավորություն տալով Դատարանին կենտրոնանալ այն գործերի վրա, որոնք բարձրացնում են մարդու իրավունքների մասին կարևոր հարցեր:

38. Ձտող մեխանիզմի հնարավորության բարձրացումը կատարվում է մեկ դատավորին դիմումն անընդունելի կամ ցուցակից հանելու մասին որոշում կայացնելու լիազորություն տալու միջոցով: Այս նոր մեխանիզմը պահպանում է ընդունելիության մասին որոշում կայացնելու դատական բնույթը: Մեկ դատավորին օգնելու են ոչ-դատավոր զեկուցողները, որոնք քարտուղարության մարմնի աշխատակիցներ են:

39. Կոնվենցիայի 39-րդ հոդվածում ավելացվել է ընդունելիության նոր պահանջ, որով Դատարանը ստանում է ևս մեկ գործիք, որպեսզի հնարավորություն ստանա կենտրոնանալ այն գործերի վրա, որոնք պահանջում են ըստ էության քննություն՝ իրավունք ստանալով անընդունելի համարել այն գանգատները, որոնցում դիմողներն էական վնաս չեն կրել և, ուստի, մարդու իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից գանգատի ըստ էության քննություն չի պահանջվում: Ավելին, նոր պահանջը ներառում է հստակ չափորոշիչ, ըստ որի ոչ մի գործ չի կարող մերժվել այն հիմքով, որ պատշաճ չի քննվել ներպետական դատարանի կողմից: Անհրաժեշտ է շեշտել այն հանգամանքը, որ նոր չափանիշը չի սահմանափակում Դատարան դիմելու անհատների իրավունքը կամ չի փոփոխում բոլոր անհատական դիմումների ընդունելիության հարցի քննության սկզբունքը: Թեև Դատարանը միայնակ իրավասու է մեկնաբանել ընդունելիության նոր պահանջը և որոշում կայացնել այն կիրառելու հարցում, հոդվածի դրույթները պահանջում են, որպեսզի Դատարանը խուսափի այն դիմումները մերժելուց, որոնք պահանջում են ըստ էության քննություն: Վերջինը վերաբերում է այն գործերին, որոնք, չնայած իրենց առօրյա բնույթին, բարձրացնում են Կոնվենցիայի կիրառության կամ մեկնաբանության կամ ազգային իրավունքի մասին կարևոր հարցեր:

40. Երեք դատավորներից բաղկացած կոմիտեի լիազորություններն ընդարձակվել են՝ նրանց իրավունք տալով որոշում կայացնել կրկնվող գործերի վերաբերյալ: Նրանց իրավունք է տրվել, պարզեցված ընթացակարգերով, ոչ միայն որոշում կայացնել ոչ միայն ընդունելիության, այլ նաև դիմումի էության մասին՝ եթե գործի հիմքում ընկած խնդիրը արդեն իսկ Դատարանի կողմից հաստատված նախադեպային իրավունքի շրջանակներում է:

41. Ինչ վերաբերվում է արձանագրությամբ նախատեսված մյուս փոփոխություններին, ապա պետք է նշել, որ Դատարանին տրվել է ավելի մեծ հայեցողություն անհատական գանգատների ընդունելիության և ըստ էության հարցերը միաժամանակ քննելու համար: Փաստորեն, ընդունելիության և էության մասին մեկ որոշում կայացնելը ոչ միայն խրախուսվում է, այլ դառնում է նորմ: Սակայն, Դատարանը իր հայեցողությամբ կարող է որոշել ընդունելիության հարցի մասին առանձին որոշում կայացնել:

42. Ավելին, Նախարարների կոմիտեն կարող է Կոմիտեի իրավասու ներկայացուցիչների քվեների երկու երրորդ մեծամասնությամբ վարույթ հարուցել Մեծ պալատում՝ ընդդեմ ցանկացած Բարձր պայմանավորվող կողմի, որը հրաժարվում է կատարել Դատարանի վճիռը: Այս վարույթը նպատակը կայանում է նրանում, որ անհրաժեշտ է ստանալ Դատարանի որոշումը, թե արդյոք տվյալ պետությունը չի կատարում իր պարտավորությունները Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն:

43. Նախարարների կոմիտեն որոշ հանգամանքների ներքո իրավունք կունենա դիմլ Դատարանին՝ վճռի վերաբերյալ մեկնաբանություն ստանալու նպատակով:

44. Բարեկամական կարգավորումը խրախուսվում է վարույթի ցանկացած փուլում: Ավելացվել է դրույթ, ըստ որի բարեկամական կարգավորման մասին որոշումը փոխանցվում է Նախարարների կոմիտեին, որն էլ վերահսկում է որոշման մեջ սահմանված բարեկամական կարգավորման պայմանների կատարումը:

45. Անհրաժեշտ է նաև նշել, որ դատավորներն այժմ ընտրվում են ինը տարի ժամկետով՝ առանց վերընտրվելու իրավունքի: Անցումային դրույթները հանվել են, որպեսզի բացառվի միաժամանակ մեծ թվով դատավորների հեռանալը:

46. Վերջապես, կատարվել է փոփոխություն Եվրոպայի միության հնարավոր անդամագրմանը Կոնվենցիային:

47. Վերը նշվածների մասին, ինչպես նաև մնացած բոլոր փոփոխությունների մասին, ավել մանրամասն նշված է IV Մասում:

IV. Նկատառումներ արձանագրության դրույթների մասին՝

Փոփոխված արձանագրության հոդված 1

Հոդված 22 - Դատավորների ընտրությունը

48. Հոդված 22-ի 2-րդ կետը հանվել է, քանի որ այն այլևս ոչ մի անհրաժեշտություն չի ներկայացնում՝ հաշվի առնելով հոդվածի 23-ի փոփոխությունը: Իսկապես, այլևս չեն լինելու «պատահական թափուր տեղեր» այն իմաստով, որ բոլոր դատավորներն ընտրվելու են ինը տարով՝ առանց վերընտրվելու իրավունքի: Սա վերաբերվում է նաև այն դեպքերին, երբ դատավորի նախորդը չի պաշտոնավարել մինչև իր ժամկետի վերջը (տե՛ս 51-րդ կետը ներքո): Այլ կերպ ասած, փոփոխված հոդված 22-ում նշված կանոնը (որը նման է նախկին հոդված 22-ի 1-ին կետի տեքստին), կիրառելի է նաև այնպիսի իրավիճակի վրա, երբ կարիք կա կատարել դատավորի ընտրություն:

49. Որոշվել է չփոփոխել հոդված 22-ի առաջին կետը, որպեսզի չսահմանվի Բարձր պայմանավորվող պետության կողմից ներկայացված երեք թեկնածուների ցուցակի մեջ տարբեր սեռերի ներկայացուցիչներ լինելու պահանջ: Սա կարող է կոնկրետ թեկնածուին ավելի մեծ հնարավորություններ տա ընտրվելու համար: Ինչևէ, պետությունները պետք է ամեն ամեն հնարավորը, որպեսզի ցուցակներում ընդգրկված լինեն և՛ արական, և իգական սեռի ներկայացուցիչներ:

Փոփոխված արձանագրության հոդված 2

Հոդված 23 - Դատավորների ընտրությունը

50. Դատավորների պաշտոնավարման ժամկետը երկարացվել է մինչև ինը տարի: Դատավորները, սակայն, չեն կարող վերընտրվել: Այս փոփոխությունները նպատակ են հետապնդում բարձրացնել նրանց անկախությունը և անաչառությունը՝ ինչպես նշված է Խորհրդարանական վերհաժողովի թիվ 1649(2004) Հանձնարարականում:

51. Որպեսզի առանց վերընտրվելու իրավունքի պաշտոնավարման համակարգը չխափանի Դատարանի շարունակականությունը, վերացվել է մեծ թվով

դատավորների նշանակումները երեք տարին մեկ պարբերությամբ: Սա ներմուծվել է նախկին հոդված 23-ի 1-ին կետի նոր բովանդակության, ինչպես նաև 2-րդ և 4-րդ կետերի հանելու շնորհիվ: Նաև, հանվել է նախկին հոդված 23-ի 5-րդ կետը, որպեսզի պատահական թափուր տեղ լինելու դեպքում ընտրվող դատավորը չնշանակվի նախին դատավորի պաշտոնավարման մնացած ժամկետի համար: Անցյալում սա հանգեցրել է անցանկալի իրավիճակների, որի դեպքում դատավորներն ընտրվում էին շատ կարճ ժամկետով՝ մի համակարգ, որն ընդունելի է պաշտոնավարման մեկից ավելի ժամկետի համակարգի դեպքում, սակայն անընդունելի է նոր համակարգի ներքո: Նոր հոդված 23-ի ներքո, բոլոր դատավորները պետք է ընտրվեն ինը տարի ժամկետով առանց վերընտրվելու իրավունքի: Սա ժամանակի ընթացքում հնարավոր կդարձնի Դատարանի կազմը պարբերաբար փոփոխել: Սակայն պետք է սպասել, որ սա կհանգեցնի դատավորների՝ պաշտոնավարությունը սկսելու տարբեր ժամկետների:

52. Նախկին հոդված 23-ի 6-րդ և 7-րդ կետերը մնացել են և վերածվել նոր հոդված 23-ի 2-րդ և 3-րդ կետեր:

53. Կետ 2-ի առնչությամբ (տարիքային սահմանափակումը մինչև 70 տարեկան) որոշվել է հավելյալ տարիքային սահմանափակում չսահմանել թեկնածուների համար: 1-ին և 2-րդ կետերը միասին կարդալով չպետք է հասկանալ, որ բացառում են այն թեկնածուներին, ովքեր ընտրության օրը 61 տարեկանից բարձր են: Դա Դատարանի համար արդյունավետ միջոց չէ, քանի որ նման կերպ Դատարանը կգրկվի փորձված մարդկանց ընդունելու հնարավորությունից: Միևնույն ժամանակ, ընդհանուր առմամբ խորհուրդ է տրվում, որպեսզի Բարձր պայմանավորվող կողմը խուսափի այնպիսի թեկնածուներ առաջարկելուց, ովքեր, հաշվի առնելով տարիքը, մինչև 70 տարեկան դառնալը ի վիճակի չեն լինի պաշտոնավարել ինը տարվա պաշտոնավարման ժամկետի առնվազն կեսը:

54. Այն դեպքերում, երբ դատավորի հեռանալը կանխատեսելի է, հատկապես տարիքի հետ կապված, Բարձր պայմանավորվող կողմը պետք է ապահովի, որպեսզի ժամանակին ներկայացված լինեն երեք դատավորներից բաղկացած ցուցակ (տե՛ս հոդված 22)՝ հոդված 23-ի 3-րդ կետի կիրառումից խուսափելու համար: Որպես կանոն, ցուցակը պետք է ներկայացնել պաշտոնավարման ժամկետի սպառվելուց առնվազն վեց ամիս առաջ: Նման պրակտիկան թույլ կտա լուծել այն մտահոգությունները, որոնք արտահայտված են Խորհրդարանական վեհաժողովի Թիվ 1649(2004) հանձնարարականի 14-րդ կետում:

55. Անցումային դրույթները շարադրված են հանձնարարականի 21-րդ հոդվածում:

56. Տեխնիկական պատճառներից ելնելով (նոր հոդված 27-ի ավելացնելու պատճառով Կոնվենցիայի մեծ թվով հոդվածների համարները փոխելուց խուսափելու նպատակով), նախկին հոդված 24-ի բովանդակությունը (դատավորին պաշտոնից հեռացնելը) ավելացվել է հոդված 23-ի բովանդակությանը որպես նոր կետ 4: Դրա համաձայն, փոխվել է հոդված 23-ի վերնագիրը:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 3-ը:

57. Նախկին կետում շարադրված պատճառներից ելնելով, նախկին հոդված 24-ը հանվել է: Դրանում ներառված դրույթը ընդգրկվել է հոդված 23-ի նոր կետ 4-ում:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 3-ը:

Հոդված 24 - Քարտուղարությունը և զեկուցողները

58. Նախկին հոդվածը 25-ը համարակալվել է որպես հոդված 24. այն ենթարկվել է փոփոխությունների երկու հատկանիշների հիման վրա: Առաջին, նախկին հոդված 25-ի երկրորդ նախադասությունը հանվել է, քանի որ իրավական հարցերով քարտուղարները, որոնց հաստիքները ստեղծվել են Թիվ 11 արձանագրությամբ, գործնականում երբեք քարտուղարությունից անկախ չեն եղել՝ ինչպես Եվրոպայի արդարադատության դատարանի դեպքում: Երկրորդ, ավելացվել է նոր կետ 2-ը, որով սահմանվում է զեկուցողի նոր գործառույթը որպես մեկ դատավորից բաղկացած կառույցի օգնական՝ ըստ նոր հոդված 27-ի: Չնայած իրավունքի տեսանկյունից անհրաժեշտություն չկա, որպեսզի իրավական հարցերով զեկուցողների մասին առանձնահատուկ նշվի Կոնվենցիայում, այնուամենայնիվ որոշվեց, որ կարևոր էր դա անել, քանի որ նորամուծությունը կայանում էր նրանում, որ զեկուցողի գործառույթներն իրականացնում է ոչ-դատավոր անձը: Ջեկուցողի գործառույթներն իրականացնող քարտուղարության անդամներն օգնելու են մեկ դատավորներից բաղկացած կառույցներին: Սկզբունքորեն, նման դատավորներին պետք է օգնեն այնպիսի զեկուցողներ, ովքեր գիտեն պատասխանող պետության լեզուն և իրավական համակարգը: Ջեկուցողի գործառույթները երբեք չեն իրականացվելու դատավորի կողմից:

59. Նոր կետ 2-ի կիրառումը իրականացվելու է Դատարանի կողմից՝ զեկուցողների քանակը և գործառույթների իրականացման ժամկետները և մեթոդները որոշելը Քարտուղարության իրավաբանների և զեկուցողների հավաքագրման աղբյուրները և միջոցները անհրաժեշտ է բազմազանեցնել: Առանց վարանելու, որ քարտուղարության գործող իրավաբաններին կարելի է վստահել զեկուցողի գործառույթները, ցանկալի կլիներ մեծացնել քարտուղարության ռեսուրսները՝ սահմանված ժամկետներով ներգրավելով ներպետական իրավունքին լավ տիրապետող իրաբաններ: Քանի որ զեկուցողները մտնում են Դատարանի քարտուղարության անձնակազմի մեջ, աշխատանքի ընդունելու սովորական ընթացակարգերը և աշխատանքի կանոնակարգը նրանց նկատմամբ նույնպես կիրառելի է: Սա հնարավորություն կտա բարձրացնել քարտուղարության աշխատանքային հնարավորությունները՝ միևնույն ժամանակ նրանց հնարավորություն տալով օգտվել նշված իրավաբանների ներպետական փորձից: Ավելին, զեկուցողների նոր գործառույթները կտրվեն այն անձանց, ովքեր ունեն իրավաբանի մեծ փորձ, Կոնվենցիայի և դրա նախադեպային իրավունքի խորը գիտելիքներ, Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական երկու լեզուներից առնվազն մեկի լավ իմացություն:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 5-ը

Հոդված 25 - Դատարանի լիազուսմար միստերը

60. Այս հոդվածին (նախկին հոդված 25) ավելացել է նոր (գ) կետը, որով արտահայտվում է արձանագրությամբ Դատարանի լիազուսմար միստին տրված նոր հատկանիշը: Որքան հասկանալի է, (բ) և (գ) կետերում նշված «Պալատ»

արտահայտությունը վերաբերում է Դատարանի վարչական մարմիններին (որոնք պրակտիկայում կոչվում են Դատարանի բաժանմունքներ)՝ ի տարբերություն դատական կառույցներ արտահայտող «Պալատ» տերմինի, որն արտահայտված է նոր հոդված 26-ի կետ 1-ի առաջին նախադասությամբ: Այս տարբերակումը հստակեցնելու նպատակով որոշվեց փոփոխության չենթարկվել Կոմպենցիան:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 6-ը

Հոդված 26 - Միանձնյա դատավորը, Կոմիտեները, Պալատները և Մեծ պալատը

61. Մի քանի նպատակներով փոփոխվել է հոդված 26-ի բովանդակությունը (նախկին հոդված 27): Առաջին, Դատարանի դատական կառույցների թվում ավելացվել է միանձնյա դատավորի կառույցը և այդ առումով 3-րդ կետում ավելացվել է նոր դրույթ, ըստ որի դատավորը չի կարող հանդես գալ որպես միանձնյա դատավոր այն Բարձր պայմանավորվող կողմի դեմ, որի առնչությամբ տվյալ դատավորն ընտրվել է: Միանձնյա դատավորների լիազորությունները ներկայացված են նոր հոդված 27-ում: Վերջինիս առնչությամբ բացատրությունները ներկայացված են ստորև նշված 67-րդ կետում:

62. Միանձնյա դատավորներին տրամադրվող օգնությունը պահանջում է հավելյալ ռեսուրսներ: Ուստի, այս համակարգի ստեղծումը կհանգեցնի, մի կողմից, Դատարանի գտնվող հնարավորության էական բարձրացմանը, որոշումներ ընդունելու և պատրաստելու գործընթացում ներգրավված մարդկանց քանակի կրճատմանը (մեկ դատավոր նախկին երեքի փոխարեն, ինչպես նաև զեկուցողները, որոնք ներառում են գործով իրավաբանի և զեկուցողի գործառույթները), և մյուս կողմից, միանձնյա դատավորները ազատված կլինեն զեկուցողի պարտականությունները կատարելուց և, հաշվի առնելով գտող մեխանիզմների բազմապատկումը, հնարավորություն կունենան գործել միաժամանակ:

63. Երկրորդ, նոր 2-րդ կետով որոշ ճկունություն է հաղորդվում Դատարանի պալատների կազմը որոշելիս: Այս կետի կիրառումով Պալատների կազմը որոշակի սահմանված ժամկետով կարելի է փոքրացնել. բոլոր դեպքերում, այս հոդվածի առկայությամբ անհնարին կլինի հիմնել տարբեր չափերի Պալատներից բաղկացած և տարբեր տեսակի գործերից բաղկացած Պալատների համակարգ:

64. Վերջապես, նախկին հոդված 27-ի 2-րդ կետը փոփոխվել է՝ սահմանելով ad hoc դատավորների նշանակման մասին նոր դրույթ: Նոր նորմի համաձայն, որն ընդգրկված է հոդվածի 26-ի 4-րդ կետում, յուրաքանչյուր Բարձր պայմանավորվող կոմիտե պահանջվում է ներկայացնել ad hoc դատավորների պահեստային ցուցակ, որից Դատարանի նախագահը կարող է ընտրել ad hoc դատավոր: Նոր համակարգը ներմուծվել է ի պատասխան հին համակարգի քննադատությանը, որով Բարձր պայմանավորվող կողմին թույլ էր տրվում ընտրել ad hoc դատավոր դատավարության սկսվելուց հետո: Այս գործընթացի մասին մտահոգություններն արտահայտվել են նաև Խորհրդարանական վեհաժողովի կողմից: Կարելի է հասկանալ, որ հնարավոր ad hoc դատավորների ցուցակը կարող է ընդգրկել մյուս Բարձր պայմանավորվող պետությունների կողմից ընդունված դատավորների ցուցակը: 65. Կետ 5-ի տեքստն ըստ էության նման է նախկին 27-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բովանդակության հետ:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 7-ը

Հոդված 27 - Միանձնյա դատավորների իրավասությունը

66. Հոդվածը 27-ը պարունակում է նոր դրույթներ՝ սահմանելով միանձնյա դատավորների լիազորությունները:

67. Նոր հոդվածները շարադրում են միանձնյա դատավորից բաղկացած կառույցների լիազորությունները, որոնք ստեղծված են նոր հոդված 26-ի կետ 1-ի հիման վրա: Սահմանված է, որ միանձնյա դատավորի լիազորությունը սահմանափակված է անընդունելիության կամ Դատարանի գործերի ցուցակից հանելու մասին որոշումներ կայացնելով՝ «եթե նման որոշում կարելի է կայացնել առանց լրացուցիչ քննության»: Սա նշանակում է, որ դատավորը կարող է նման որոշում կայացնել միայն այնպիսի գործով, որի անընդունելիության մասին հարցը ակնհայտորեն պարզ է հենց սկզբից: Վերջինը հատկապես կարևոր է, հաշվի առնելով 35-րդ հոդվածով ներմուծված ընդունելիության նոր չափանիշը (տե՛ս ներքոյում նշված 77-85 կետերը), որի առնչությամբ Դատարանի պալատները և Մեծ պալատը պետք է նախ և առաջ ձևավորեն նախադեպային իրավունք (այս կապակցությամբ, տե՛ս հոդված 20-ի կետ 2-ի երկրորդ նախադասության անցումային դրույթը, համաձայն որի ընդունելիության նոր չափանիշի կիրառումը վերապահված է Պալատներին և Մեծ պալատին՝ արձանագրության ընդունումից հետո երկու տարվա ընթացքում): Բացի այդ, ինչպես արդեն պարզաբանվել է վերը նշված կետ 58-ում, միանձնյա դատավորից բաղկացած կառույցներին պետք է օգնեն զեկուցողները: Որոշում կայացնելը մնում է միայն դատավորի պարտականությունը: Ընդունելիության հարցի մասին կասկածներ ունենալու դեպքում, դատավորը պետք է դիմումը փոխանցի կոմիտեին կամ պալատներին:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 8-ը

Հոդված 28 - Կոմիտեների իրավասությունը

68. Փոփոխված հոդված 28-ի 1-ին և 2-րդ կետերով երեք դատավորից բաղկացած կոմիտեների իրավասությունն ընդլայնվում է: Այսուհետ նման կոմիտեները կարող են միաձայն քվերակությամբ զանգատներն անընդունելի համարել: Հոդված 28-ի նոր 1.բ.- կետի համաձայն, կոմիտեները այժմ կարող են միաձայն որոշումով անհատական դիմումները համարել ընդունելի և միաժամանակ կայացնել ըստ էության որոշում, եթե գործի հիմքում ընկած խնդիրը, որը վերաբերում է Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների մեկնաբանությանը կամ կիրառմանը, արդեն իսկ Դատարանի կողմից լավ հաստատված նախադեպային իրավունքի շրջանակներում է: Կարելի է կարծել, որ, որպես բացառություն, որևէ սկզբունքի վերաբերյալ կայացված եզակի որոշումը նույնպես կարող է համարվել «լավ հաստատված նախադեպային իրավունք»՝ հատկապես եթե նման որոշումը կայացվել Մեծ պալատի կողմից: Սա վերաբերում է հատկապես կրկնվող գործերին, որոնք կազմում են Դատարանի վճիռների էական մասը (2003թ. մոտ 60%-ը): Կողմերը իհարկե կարող են վիճարկել նախադեպի «լավ հաստատված» լինելու հանգամանքը կոմիտեի առջև:

69. Նոր ընթացակարգը և՛ պարզեցված, և՛ արագացված է՝ չնայած այն

պահպանում է վարույթի մրցակցային հատկանիշը և ըստ էության որոշում կայացնելու դատական և կոլեգիալ սկզբունքը: Համեմատելով Պալատի սովորական մրցակցային վարույթի հետ, այն կարելի է համարել մրցակցային և պարզեցված այն առումով, որ Դատարանն ուղղակի գործը (հավանաբար նաև նման գործերի խումբը) ներկայացնում է պատասխանող պետությանը ուշադրությանը՝ նշելով, որ դրանք վերաբերվում են այնպիսի հարցի, որի վերաբերյալ առկա է լավ հաստատված նախադեպային իրավունք: Եթե պատասխանող պետությունը համաձայն է Դատարանի դիրքորոշմանը, վերջինս կարող է արագ կերպով կայացնել վճիռ: Պատասխանող պետությունը կարող է վիճարկել 28-րդ հոդվածի 1բ-կետի կիրառությունը, օրինակ, եթե կարծում է, որ ներպետական միջոցները չեն սպառվել կամ վիճարկվող գործը տարբերվում է այն գործերից, որոնք կազմում են «լավ հաստատված նախադեպային իրավունք»: Սակայն, այն երբեք չի կարող վետո դնել այս ընթացակարգի կիրառության վրա, քանի որ վերջինս միայն կոմիտեի իրավասության մեջ է մտնում: Կոմիտեն մեկ վճռի կամ որոշման սահմաններում ընդունում է որոշում գործի բոլոր ասպեկտների վերաբերյալ (ընդունելիության, ըստ էության, արդարացի փոխհատուցման): Այս ընթացակարգը պահանջում է, որպեսզի բոլոր հատկանիշներով կայացված որոշումները լինեն միաձայն: Եթե դատավորները չեն կարողանում հասնել միաձայնության, համարվում է, որ որոշում չի կայացվել: Այս դեպքում կիրառվում է Պալատի ընթացակարգը (հոդված 29): Այդ դեպքում որոշում կայացնելու լիազորությունն անցնում է Պալատին, որը պետք է որոշի, թե արդյոք գործի բոլոր հատկանիշների վերաբերյալ որոշումը պետք է կայացվի մեկ որոշումով: Նույնիսկ եթե կոմիտեն ի սկզբանե նպատակ ուներ կիրառել 28-րդ հոդվածի 1բ-կետով սահմանված վճիռը, այն կարող է դիմումը հայտարարել անընդունելի 28-րդ հոդվածի 1(ա) -կետի հիմքով: Նման բան կարող է պատահել, օրինակ, եթե պատասխանող պետությունը կարողացել է համոզել կոմիտեին, որ ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցները չեն սպառվել:

70. Նոր ընթացակարգի կիրառումը էականորեն կմեցածնի Դատարանի որոշում կայացնելու հնարավորությունը և արդյունավետությունը, քանի որ մեծ թվով որոշումներ կայրող են կայացվել երեք դատավորների կողմից՝ ներկայումս կիրառվող յոթ դատավորների փոխարեն, որոնք գործում են Պալատի կազմում:

71. Նույնիսկ երբ երեք դատավորներից բաղկացած կոմիտեն կայացնում է ըստ էության որոշում, տվյալ գործով կողմ հանդիսացող Բարձր պայմանավորվող պետության կողմից ընտրված դատավորը չի կարող ընդգրկվել որպես որոշում կայացնող մարմնի *ex officio* անդամ՝ ի տարբերություն ներկայում տիրող իրավիճակի Կոնվենցիայի մասին ըստ էության վճիռ կայացնելիս: Նման դատավորի ներկայությունն այլևս անհրաժեշտություն չի լինի, քանի որ կոմիտեները պետք է քննեն այնպիսի գործեր, որոնց վերաբերյալ գոյություն ունի լավ հաստատված նախադեպային իրավունք: Սակայն, կոմիտեն կարող է հրավիրել Բարձր պայմանավորվող պետության կողմից ընտրված դատավորին, որպեսզի վերջինս փոխարինի կոմիտեի անդամներից մեկին, քանի որ որոշ դեպքերում նման դատավորի ներկայությունը կարող է օգտակար լինել: Օրինակ, կոմիտեի անդամները կարող են մտածել, որ տվյալ պետության դատավորի ներկայությունը օգտակար կլինի, քանի որ կօգնի պարզաբանել ներպետական միջոցները սպառելու մասին կարևոր հարց: Տվյալ պետությունից ընտրված դատավորին հրավիրելու հարցը որոշելիս ուշադրության արժանի գործոններից մեկն այն է, որ թե

արդյոք կողմը վիճարկել է 1բ-կետի կիրառելիության հարցը: Այս հարցի մասին ուղղակի անդրադարձը 3-րդ կետում արվել է այն պատճառով, որպեսզի որևէ կերպ հնարավորություն տրվի Պատասխանող պետությանը Կոնվենցիայի դրույթի միջոցով վիճարկել պարզեցված ընթացակարգի կիրառության հարցը (տես 69-րդ կետը վերևում): Օրինակ, պատասխանող պետությունը պարզեցված ընթացակարգ կարող է վիճարկել այն հիմքով, որ վիճարկվող գործը տարբերվում է վկայակոչված նախադեպից: Հնարավոր է, որ ներպետական իրավունքի և պրակտիկայի մասին «ազգային դատավորի» փորձը այս առումով վերաբերելի և, ուստի, օգտակար լինի կոմիտեին: Անկախ այն հանգամանքից, թե արդյոք այդ դատավորը ներկա է թե բացակա, 26-րդ հոդվածի 4-րդ կետով սահմանված ընթացակարգը կիրառելի է:

72. Դատարանն է որոշում կայացնում, ըստ իր կանոնների, երեք դատավորներից բաղկացած կոմիտեների կազմավորման գործնական հարցերի և աշխատանքային մեթոդների պլանավորման հարցերի մասին՝ նոր ընթացակարգի արդյունավետությունը բարձրացնելու համար:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 9-ը

Հոդված 29 - Պալատների որոշումները ընդունելիության և էության մասին հարցերի շուրջ

73. Փոփոխված հոդված 29-ը խրախուսում և սահմանում է Պալատի կողմից անհատական գանգատների առնչությամբ ընդունելիության և ըստ էության հարցերի մասին համատեղ որոշում կայացնելու պրակտիկան: Այսպեսով, այս հոդվածով ամրագրվում է այնպիսի պրակտիկա, որը արդեն Դատարանի կողմից կիրառվում էր: Թեև նախկինում Դատարանը ընդունելիության մասին որոշումները որպես կանոն կայացնում էր առանձին, ներկայումս ընդունելիության և ըստ էության որոշումները մեծ մասամբ կայացվում են միասնաբար: Սա քարտուղարությանը և դատավորներին հնարավորություն է տալիս գործի քննությունը անցկացնել արագ կերպով՝ միաժամանակ պահպանելով մրցակցության սկզբունքը: Ինչևէ, Դատարանը ցանկացած գործով կարող է նաև որոշել ընդունելիության և էության մասին կայացնել առանձին որոշումներ:

74. Նշված փոփոխությունը չի վերաբերվում միջպետական գործերին: Ընդհակառակը, նման դիմումների կապակցությամբ նախկին հոդված 29-ի 3-րդ մասի դրույթը անփոփոխ կերպով պահպանվել է հոդված 29-ի 2-րդ մասում: Նախկին 29-րդ հոդվածի 2-րդ մասը հանվել է:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 10-ը

Հոդված 29 - Մեծ պալատի լիազորությունները

75. Այս հոդվածին ավելացվել է նոր (բ) կետը որպեսզի արտահայտվի Մեծ պալատին տրված նոր լիազորությունը՝ 46-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն Նախարարների կոմիտեի կողմից Դատարանին հղում արված հարցի մասին որոշում կայացնելու իրավունքը (որը վերաբերում է այն հարցին, թե արդյոք Պայմանավորվող կողմը թերանում է կատարել Դատարանի վճիռը):

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 11-ը

Հոդված 32 - Դատարանի իրավագործությունը

Դատարանի իրավագործության շրջանակների մեջ ավելացվել է 46-րդ հոդվածով սահմանված ընթացակարգը:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 12-ը

Հոդված 35 - Ընդունելիության չափանիշը

77. Հոդված 35-ով սահմանված ընդունելիության չափանիշներին ավելացվել է նոր չափանիշ: Այդ մասին մանրամասն բացատրված է վերը նշված 39-րդ կետում: Այս փոփոխության նպատակը կայանում է նրանում, որպեսզի Դատարանին տրամադրվի գտող համակարգը ամրապնդելու ևս մեկ գործիք՝ որով Դատարանը հնարավորություն կստանա ավելի շատ ժամանակ հատկացնել այնպիսի գործերին, որոնք պահանջում են ըստ էության քննություն: Սա արդարացված է և՛ անհատ դիմողի տեսանկյունից, և՛ Կոնվենցիայի իրավունքի և եվրոպական հանրային կարգի տեսանկյուններից: Ուստի, նոր չափանիշը հետևում է այն նույն նպատակը, ինչ արձանագրությամբ առաջարկվող մյուս փոփոխությունները և, այս իմաստով, դրանք լրացնում են միմյանց:

78. Նշված փոփոխության անհրաժեշտությունը բխում է Դատարանի շարունակ աճող ծանրաբեռնվածությունից: Մասնավորապես, անհրաժեշտ է Դատարանին տրամադրել որոշ աստիճանի ճկունություն ցուցաբերելու հնարավորություն՝ ի հավելումն նրա, որն արդեն տրամադրվել է գոյություն ունեցող ընդունելիության չափանիշներով, որոնց մեկնաբանությունը սահմանվել է մի քանի տասնամյակների ընթացքում զարգացող նախադեպային իրավունքով և, այդ պատճառով, դժվար է դրանք փոփոխել: Վերը նշված մոտեցումը ճիշտ է, քանի որ դատարան ներկայացվող գործերի քանակն ամենայն հավանականությամբ աճելու է մինչև այն աստիճան, որ արձանագրությամբ տրամադրվող մյուս միջոցներն այլևս անբավարար կլինեն, որպեսզի Կոնվենցիան պաշտպանեն ջլատվելուց, որպեսզի Դատարանը կատարի եվրոպական մակարդակում մարդու իրավունքները պաշտպանելու իր հիմնական դերը և որպեսզի անհատական դիմումներ ներկայացնելու իրավունքը չդառնա ձևական:

79. Նոր չափանիշը կարող է հանգեցնել որոշ գործերի անընդունելի համարվելուն, որոնք, հակառակ դեպքում, կարող էին հաղթահարել ընդունելիության չափանիշը և հասնել վճռի: Սակայն, քիչ հավանական է, որ նոր չափանիշը հնարավորություն կտա արագորեն ազատվել թույլ հիմնավորված դիմումների մեծ խմբաքանակից: Այն պահից, երբ Դատարանի պալատները մշակեն հիմնավորված դիմումների ընդունելիության մասին օբյեկտիվ չափանիշներ, Դատարանի համար ավելի հեշտ կլինի կիրառել նոր չափանիշը՝ այդ թվում նաև այն գործերի վերաբերյալ, որոնք այլ հիմքերով միևնույն է կհամարվեին անընդունելի:

80. Նոր չափանիշում ներառված հիմնական տարրը կայանում է նրանում, որ թե արդյոք դիմումուն կրել է էական վնաս: Այս արտահայտությունը մեկնաբանության կարիք ունի (սա վերը նշված ճկունության հավելյալ տարրն է): Նույնը վերաբերվում է նաև Կոնվենցիայում օգտագործված մի շարք այլ եզրույթներին՝ այդ թվում նաև

ընդունելիության մյուս չափանիշները: Մնացած բոլոր եզրույթների նման, սրանք իրավական եզրույթներ են, որոնք անհրաժեշտ է մեկնաբանել Դատարանի նախադեպային իրավունքով և սահմանել օբյեկտիվ չափորոշիչներ:

81. Երկրորդ տարրը երաշխիքային դրույթ է, որը սահմանում է, որ եթե դիմումատու չի կրել էական վնաս, դիմումն անընդունելի չի համարվի, եթե մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքը պահանջում է դիմումը քննել ըստ էության: Այս տարրի բովանդակությունը բխում է 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ նախադասությունից, որի հիման վրա Դատարանն իրականացնում է նման գործառույթ գործը Դատարանի ցուցակներից հանելու իմաստով:

82. Նշված առաջին երաշխիքային դրույթին ավելացվել է երկրորդ տարրը: Դատարանի համար անհնարին կլինի մերժել անձին էական վնաս չպատճառած այն դիմումները, որոնք պատշաճ կերպով չեն քննվել ազգային դատարանի կողմից: Այս դրույթը, որն արտահայտում է օժանդակ միջոց լինելու սկզբունքը, Նոր ընդունելիության չափանիշի տեսանկյունից ապահովում է, որպեսզի յուրաքանչյուր դիմում քննված լինի դատական կարգով՝ և՛ ազգային, և՛ եվրոպական մակարդակում:

83. Ուստի, նոր չափանիշի տեքստը կազմված է այնպես, որպեսզի Դատարանի խուսափի այնպիսի գործերը մերժելուց, որոնք պահանջում են ըստ էության քննություն: Ինչպես բացատրվել է վերը նշված 39-րդ կետում, նշված գործերը ներառում են այնպիսի դիմումներ, որոնք, չնայած վնասի աննշան լինելուն, բարձրացնում են Կոմիտեի կամ ազգային իրավունքի մասին կարևոր հարցեր:

84. Ինչպես նշվեց վերը նշված կետ 67-ում, Դատարանի պալատներից և Մեծ պալատից կպահանջվի մի որոշ ժամանակ նոր չափանիշի կիրառության համար նախադեպային սկզբունքներ մշակելու համար: Հաշվի առնելով 27-րդ և 28-րդ հոդվածների բովանդակությունը, ակնհայտ է, որ միանձյա դատավորից բաղկացած կառույցները և կոմիտեները չեն կարողանա կիրառել նոր չափանիշը նման ուղեցույցների բացակայության պայմաններում: Արձանագրության 20-րդ հոդվածի 2-րդ կետի երկրորդ նախադասության համաձայն, միանձյա դատավորներին և կոմիտեներին արգելվելու է կիրառել նոր չափանիշը արձանագրության ուժի մեջ մտնելուց հետո երկու տարի շարունակ:

85. Արձանագրության 20-րդ հոդվածի 2-րդ մասի առաջին նախադասության անցումային դրույթի համաձայն (տե՛ս նաև 105-րդ կետը ներքևում), նոր չափանիշը չի կարող կիրառվել նաև այն դիմումների առնչությամբ, որոնք համարվել են ընդունելի մինչև արձանագրության ուժի մեջ մտնելը:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 13-ը

Հոդված 36 - Ընդունելիության չափանիշը

86. Այս դրույթը բխում է Մարդու իրավունքների հանձնակատարի ուղղակի պահանջից,¹⁵ որին աջակցեց Խորհրդարանական վեհաժողովն իր Թիվ 1640(2004) հանձնարարականով, որը վերաբերում էր Եվրոպայի խորհրդի մարդու իրավունքների հանձնակատարի գործունեության մասին 3-րդ Տարեկան զեկույցին (հունվարի 1-դեկտեմբերի 31, 2002թ.)՝ ընդունված 2004թ. հունվարի 24-ին:

87. Դատարանի նախագահին արդեն հնարավորություն է տրված, իր նախաձեռնությամբ կամ ներկայացված պահանջի հիման վրա, Մարդու

իրավունքների հանձնակատարին հրավիրել քննության տակ գտնվող գործին միջամտելու համար: Նպատակ ունենալով ընդհանուր շահերի ավելի լայն պաշտպանությունը, 36-րդ հոդվածին ավելացված երրորդ կետով առաջին անգամ ֆորմալ կերպով սահմանվում է, որ Սարդու իրավունքների հանձնակատարը կարող է միջամտել գործի քննությանը որպես երրորդ կողմ: Հանձնակատարի փորձը կարող է Դատարանին օգնել որոշ հարցերի վերաբերյալ պարզաբանումներ ստանալու համար՝ հատկապես այնպիսի գործերի առնչությամբ, որոնք բացահայտում են Բարձր պայմանավորվող պետության կամ պատասխանող պետության որոշ կառույցների թուլություն:

88. Դատարանի կանոնակարգի համաձայն, Դատարանը պարտավոր է ընդունելի համարված դիմումների մասին որոշումները ծանուցել այն պետությանը, որի քաղաքացին հանդիսանում է տվյալ դիմողը: Այս կանոնը չի կարող կիրառվել Հանձնակատարի առնչությամբ, քանի որ այդ որոշումները նրան ուղարկելը քարտուղարության համար աշխատանի մեծ ծավալ կառաջացնի: Ուստի, Հանձնակատարը ինքը պետք է դիմի նման տեղեկատվան ստանալու համար: Անհրաժեշտություն չկա, որպեսզի միջամտելու իրավունքի և ժամանակային սահմանափակումների մասին կանոնները Բարձր պայմանավորվող պետության և Հանձնակատարի համար միևնույնը լինեն: Հոդված 36-ի 3-րդ կետի գործնական կիրառության մանրամասները կկարգավորվեն Դատարանի կանոնակարգով:

89. Հոդված 36-ի բովանդակության մեջ այլ փոփոխություններ կատարելու մյուս առաջարկները չեն ընդունվել: Մասնավորապես, որոշվել էր 28-րդ հոդվածի 1բ-մասով սահմանված Կոմիտեի մասին նոր ընթացակարգերի շրջանակներում երրորդ կողմի միջամտության հնարավորություն չտրամադրել՝ հաշվի առնելով նշված ընթացակարգով որոշում կայացնելու միատարր բնույթը:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 14-ը

Հոդված 38 - Գործի քննությունը

90. Հոդված 38-ը ներառում է նախկին 38-րդ հոդվածի 1-ին բ) կետի դրույթները: Փոփոխությունների նպատակն է Դատարանին հնարավորություն տալ գործը քննել կողմերի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ, ինչպես նաև գործը քննել ոչ միայն ընդունելիության մասին որոշման կայացնելուց հետո, այլ նաև վարույթի ցանկացած փուլում: Սրանք 28-րդ և 29-րդ հոդվածների տրամաբանական հետևանքներն են, ըստ որոնց ներքո անհատական դիմումների ընդունելիության և ըստ էության քննության միասնաբար անցկացումը խրախուսվում է: Քանի որ այս ընթացակարգը կարելի է կիրառել նույնիսկ մինչև ընդունելիության մասին որոշում կայացնելը, Բարձր պայմանավորվող կողմերից պահանջվում է Դատարանին տրամադրել բոլոր անհրաժեշտ հնարավորությունները մինչև այդ որոշման կայացնելը: Ուստի, այս փուլում կողմերն իրականացնում են իրենց պարտականությունները: Անհրաժեշտ չի համարվել փոփոխել 38-րդ հոդվածը (կամ 34-րդ հոդվածի վերջին նախադասությունը) իր այլ հատկանիշներով, օրինակ՝ այս դրույթներին չահամապատասխանելու հնարավորության դեպքում: Այս դրույթներն ինքնին Բարձր պայմանավորվող կողմերին տրամադրում են բարձր իրավական պարտավորություններ և, հաշվի առնելով ներկա պրակտիկան, Դատարանի հետ առաջացած ցանկացած խնդիր հանգեցնում է նրան, որ հարցը փոխանցվում է

Նախարարների կոմիտեին, որն էլ ձեռնարկում է անհրաժեշտ քայլեր:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 15-ը

Հոդված 39 - Բարեկամական կարգավորում

91. Հոդվածի 39-ի դրույթները մասամբ վերցվել են նախկին 38-րդ հոդվածի 1բ և 2-րդ կետերից, ինչպես նաև 39-րդ հոդվածից: Որպեսզի բարեկամական կարգավորման մասին դրույթը հստակ լինի, որոշվեց այն կարգավորել առաձին հոդվածով:

92. Հոդվածներ 28-ի և 29-ի կիրառությունը հանգեցնելու է նրան, որ ընդունելիության մասին առանձին որոշումներ քիչ են կայացվելու: Քանի որ նախկին 38-րդ հոդվածի համաձայն Դատարանը կողմերին առաջարկում էր բարեկամական կարգավորում միայն դիմումն ընդունելի համարելուց հետո, անհրաժեշտություն կար փոփոխել այս ընթացակարգը և այն դարձնել ավելի ճկուն: Դատարանն այժմ կարող է բարեկամական կարգավորման մասին առաջարկ կատարել դատավարության ցանկացած փուլում:

93. Ուստի, բարեկամական կարգավորումը խրախուսվում է և կարող է հատկապես օգտակար լինել կրկնվող գործերում, ինչպես նաև այն գործերում, որոնցում չեն արժարժվում սկզբունքային կամ ազգային իրավունքում կատարված փոփոխությունների մասին հարցեր:¹⁶ Ակնհայտ է, որ բարեկամական կարգավորումը պետք է հիմնված լինի մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի վրա՝ համաձայն փոփոխված 39-րդ հոդվածի 1-ին կետի:

94. Նոր 39-րդ հոդվածը Նախարարների կոմիտեին տալիս է հնարավորություն բարեկամական կարգավորման վրա իրականացնել վերահսկողություն: Այս նոր հոդվածն ավելացվել է, որպեսզի ամրագրվի մի պրակտիկա, որը Դատարանն արդեն իրականացնում էր: Նախկին 46-րդ հոդվածի 2-րդ մասի բովանդակության լույսի ներքո, Դատարանը նախկինում բարեկամական կարգավորման մասին որոշումներն ընդունում էր վճռի, այլ ոչ թե որոշման տեսքով՝ ըստ Կոնվենցիայի 39-րդ հոդվածի, որի վրա չէր տարածվում Նախարարների կոմիտեի վերահսկողությունը: Այսպիսով, Դատարանի պրակտիկան ձևավորվել էր ի պատասխան այն փաստի, որ Նախարարների կոմիտեի կողմից վերահսկվում էր միայն վճիռների կատարումը (նախկին հոդված 39): Սակայն, հետագայում ընդունվեց, որ որոշումների փոխարեն վճիռներ կայացնելը կարող է բացասական տրամադրություն առաջացնել Պատասխանող պետության մոտ և, այդպիսով, բարդացնել բարեկամական կարգավորման հասնելու հնարավորությունները: Նոր ընթացակարգը պետք է նշվածը հեշտացնի և, այդպիսով, նվազեցնի Դատարանի դիմումների քանակը: Այս է պատճառը, որ նոր հոդվածը 39-ը Նախարարների կոմիտեին տալիս է բարեկամական կարգավորման կատարման վրա վերահսկողություն սահմանելու լիազորություն՝ հաստատելով բարեկամական կարգավորման պայմանները: Այս որոշումով Կոմիտեի վերահսկողության լիազորությունները չեն նվազում՝ հատկապես 37-րդ հոդվածով սահմանված գործերի ցուցակից հանելու մասին որոշումներ կայացնելու իրավունքը: Նախարարների կոմիտեն պետք է ավելի հստակ տարանջատի մի կողմից 39-րդ հոդվածի 4-րդ մասով (բարեկամական կարգավորում), և մյուս կողմից 46-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված վերահսկողություն իրականացնելու

լիազորությունները:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 16-ը

Հոդված 46 - Վճիռների պարտադիր ուժն ու կատարումը

95. Հոդվածի 46-ի առաջին երկու մասերը նույնությամբ կրկնում են նախկին 46-րդ հոդվածի երկու կետերը: 3-րդ, 4-րդ և 5-րդ կետերը նոր են:

96. Նոր հոդված 46-ը իր 3-րդ կետով Նախարարների կոմիտեին իրավունք է տալիս դիմել Դատարանին վերջնական վճիռը մեկնաբանելու համար՝ դրա կատարումը ապահովելու նպատակով: Վճիռների կատարման Նախարարների կոմիտեի փորձը ցույց է տալիս, որ բարդությունները մեծ մասամբ ծագում են կախված վճիռների տարբեր մեկնաբանությունից: Դատարանի պատասխանը լուծում է ցանկացած նման վեճ՝ կապված վճռի նշանակության հետ: Քվեների երկու երրորդի մասով մեծամասնությունը, որի մասին նշված է 3-դ մասում, ցույց է տալիս, որ Նախարարների կոմիտեն այս հնարավորությունը պետք է օգտագործի խնայողաբար՝ Դատարանին ծանրաբեռնելուց խուսափելու համար:

97. Նոր 3-րդ կետի նպատակը կայանում է նրանում, որպեսզի Դատարանին հնարավորություն տրվի ոչ թե Բարձր պայմանավորվող պետության կողմից կիրառվող միջոցների մասին հայտարարելը, այլ վճիռը մեկնաբանելը: Վճռի մեկնաբանության տրամադրման համար ժամանակային ոչ մի սահմանափակում չի սահմանվել, քանի որ մեկնաբանության հարցը կարող է բարձրանալ Նախարարների կոմիտեի կողմից վճռի կատարման հարցի քննության ցանկացած պահին: Դատարանը ազատ է պատասխանի ձևի և տեսակի ընտրության հարցում: Ակնվալույմ է Սովորաբար, մեկնաբանությունը պետք է տրամադրի Դատարանի այն կառույցը, որն ընդունել է սկզբնական վճիռը: Այս ընթացակազմը կարգավորող մանրամասն նորմերը կարող են սահմանվել Դատարանի կանոնակարգով:

98. Դատարանի վճիռների արագ և ամբողջական կատարումը էական հարց է: Դա առավել կարևոր է այնպիսի գործերով, որոնք վերաբերում են համակարգային խնդիրներին՝ որպեսզի Դատարանը չհեղեղվի կրկնվող գործերով: Այս պատճառով, դեռ 2000թ. նոյեմբերի 3-ից 4-ը Հռոմում անցկացված Նախարարների գիտաժողովում (Որոշում թիվ 1),¹⁷ քննարկվում էր Նախարարների կոմիտեի լիազորությունների մեծացման հարցը: Կոնվենցիայի անդամ պետությունները հավաքական պարտականություն ունեն Դատարանի իշխանության ամրապնդման հարցում՝ այդպիսով նաև Դատարանի համակարգի հեղինակության և արդյունավետության պահպանման հարցում, եթե Նախարարների կոմիտեն համարում է, որ Բարձր պայմանավորվող կողմերից մեկը ուղղակիորեն կամ իր գործողություններով հրաժարվում է կատարել Դատարանի վերջնական վճիռը:

99. Ուստի, հոդված 46-ի 4-րդ և 5-րդ կետերը Նախարարների կոմիտեին լիազորում են տվյալ պետության կողմից վճիռների կատարումից հրաժարվելու վարույթ հարուցել Դատարանում (որի դեպքում Դատարանը հանդես կգա Մեծ պալատի կազմով - տե՛ս նոր հոդված 31-ի բ) կետը)՝ նախապես այդ մասին ծանուցելով տվյալ պետությանը: Նման քայլ կատարելու համար պահանջվում է Նախարարների կոմիտեի իրավասու ներկայացուցիչների քվեների երկու երրորդը: Այս ընթացակարգը նպատակ չի հետապնդում խախտման մասին հարցերին նորից անդրադառնալը՝ որի մասին որոշումն արդեն կայացվել է առաջին վճռով: Ոչ էլ

նպատակ է հետապնդվում Բարձր պայմանավորվող պետության վրա տուգանք կիրառելը: Այս առումով տիրում է այն կարծիքը, որ Մեծ պալատի վարույթով խթանված քաղաքական ճնշումները բավարար միջոց են, որպեսզի տվյալ պետությունը կատարի Դատարանի վճիռը:

100. Նախարարների կոմիտեն նշված վարույթը պետք է հարուցի միայն բացառիկ դեպքերում: Ինչևէ, անհրաժեշտ է Նախարարների կոմիտեին, որպես Դատարանի վճիռների վրա վերահսկողություն սահմանող իրավասու մարմին, տալ ճնշումներ գործադրելու ավելի լայն հնարավորություններ: Ներկայումս նման միջոցը Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության 8-րդ հոդվածի վկայակոչելն է (Նախարարների կոմիտեում քվեարկության իրավունքի կասեցումը կամ նույնիսկ այս կազմակերպությունից հեռացնելը): Սա ծայրահեղ միջոց է, որին դիմելը մեծ մասամբ անհեռանկարային քայլ կլինի: Իսկապես, այն Բարձր պայմանավորվող կողմը, որը հայտնվում է 46-րդ հոդվածի 4-րդ կետով սահմանված իրավիճակում, կշարունակի զգալ, ավելի քան մյուսները, Եվրոպայի խորհրդի կարգապահության անհրաժեշտությունը: Ուստի, նոր 46-րդ հոդվածը տրամադրում է գոյություն ունեցող ճնշման մեխանիզմները կիրառելու նոր հնարավորություններ: Ընթացակարգի առկայության փաստը և դա կիրառելու վտանգն արդեն իսկ պետք է որ Դատարանի վճիռը կատարելու նոր արդյունավետ դրդապատճառ լինեն: Նախատեսվում է, որ վճիռը չկատարելու դեմ վարույթը պետք է արտահայտված լինի Դատարանի վճռում:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 17

Հոդված 59 - Ստորագրումը և վավերացումը

101. Հոդված 59-ը փոփոխվել է՝ հաշվի առնելով Եվրոպական միության հնարավոր անդամագրմանը Կոնվենցիային: Նման հնարավորություն ընձեռում է նոր երկրորդ կետը՝ հաշվի առնելով Եվրոպական միության ներսում իրականացող զարգացումները, օրինակ՝ սահմանադրական համաձայնագրի ընդունման շուրջ զարգացումները: Անհրաժեշտ է շեշտել, որ նման միացման համար անհրաժեշտ է իրականացնել այլ փոփոխություններ Կոնվենցիայում՝ իրավական և տեխնիկական հարցերի տեսանկյունից: Այս առումով Մարդու իրավունքների հարցերով գլխադասային կոմիտեն կազմել է զեկույց (Փաստաթուղթ թիվ DG-II(2002)006): Այս զեկույցը փոխանցվել է Նախարարների կոմիտեին, որն ընդունեց դա ի գիտություն: Գլխադասային կոմիտեն կարծում է, որ նշված փոփոխությունները կարել է կատարել կամ արձանագրության միջոցով կամ համաձայնագրի միջոցով՝ ստորագրված մի կողմից Եվրոպական միության, մյուս կողմից Կոնվենցիայի անդամ պետությունների կողմից: Թեև Գլխադասային կոմիտեն նախապատվությունը տվել է վերջինին, որոշվեց այս արձանագրության մեջ այդպիսի մանրամասներին չանդրադառնալ՝ բոլոր մյուս տարբերակների հնարավորությունը բաց թողնելով ապագայի համար:

102. Արձանագրությունը կազմելու պահին Կոնվենցիային միանալու մասին Եվրոպական միության հետ որևէ բանակցությունների մեջ մտնելը կամ նույնիսկ համաձայնագիր կազմելը դեռ հնարավոր չէր, քանի որ Եվրոպական միությունը դեռ իրավասություն չուներ նման քայլի դիմելու համար: Սա էր պատճառը, որ Կոնվենցիային միանալու համար անհրաժեշտ մյուս փոփոխությունները արձանագրության մեջ չընդգրկեցին: Որպես դրա հետևանք, հետագա

փոփոխությունների համար անհրաժեշտ կլինի վավերացման երկրորդ ընթացակարգ՝ դրանք ընդգրկելով նոր փոփոխված արձանագրության մեջ կամ Կոնվենցիային միանալու մասին համաձայնագրի տեսքով:

Եզրափակիչ և անցումային դրույթներ

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 18

103. Այս հոդվածը Եվրոպայի խորհրդի կողմից պատրաստած համաձայնագրերի վերջին մասում ընդգրկված սովորական դրույթներից է: Այս արձանագրությունը չունի վերապահումների մասին դրույթները: Իր իսկ բնույթով այս արձանագրությունը բացառում է որևէ վերապահում:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 19

104. Այս հոդվածը նույնպես Եվրոպայի խորհրդի կողմից պատրաստած համաձայնագրերի վերջին մասում ընդգրկված սովորական դրույթներից է: Նրանում նշված երեք ամսվա ժամկետը համընկնում է այն ժամկետի հետ, որը նշված էր Թիվ 12 և 13 արձանագրություններում: Քանի որ բարեփոխումների կիրառումը շտապ հարց է, ընտրվել է մեկ տարի ժամկետը՝ նույն ժամկետը, ինչ ընտրվել էր Թիվ 11 արձանագրության համար: Վերջինիս համար մեկ տարվա ժամկետն անհրաժեշտ էր նոր Դատարանը հիմնադրելու համար՝ հատկապես նոր դատավորների ընտրության համար:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 20

105. Այս հոդվածի առաջին դրույթով սահմանվում է, որ արձանագրության ուժի մեջ մտնելուց հետո դրա դրույթները կիրառելի են Դատարանում հերթագրված գանգատների և այն վճիռների առնչությամբ, որոնց կատարումը Նախարարների կոմիտեի վերահսկողության տակ է: Հաշվի առնելով 35-րդ հոդվածը, անհրաժեշտ է համարվել արձանագրության 20-րդ հոդվածի առաջին կետի երկրորդ մասում մասում ավելացնել, որ 35-րդ հոդվածի 3.բ-ում ներառված ընդունելիության նոր չափանիշը կիրառելի չէ այն գանգատների առնչությամբ, որոնք ընդունելի կհամարվեն մինչև արձանագրության ընդունումը: Երկրորդ մասի երկրորդ նախադասությամբ նոր չափանիշի կիրառումը արձանագրության ընդունումից հետո երկու տարվա ընթացքում հստակորեն վերապահվում է Դատարանի պալատներին կամ Մեծ պալատին: Այս դրույթով ճանաչվում է նոր ընդունելիության չափանիշի մեկնաբանության և նախադեպային իրավունք զարգացնելու անհրաժեշտությունը՝ մինչև դրա կիրառությունը միանձնյա դատավորի կամ կոմիտեների կողմից:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 21

106. Այս հոդվածը ներառում է դատավորների պաշտոնավարման մասին անցումային դրույթ՝ նոր 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի ներմուծման հետ կապված: Դատավորների պաշտոնավարման ժամկետը չի ավարտվի այս արձանագրության ուժի մեջ մտնելու օրվանից, այլ կշարունակի հոսել դրանից հետո: Ավելին,

պաշտոնավարման ժամկետը երկարացվելու է՝ ըստ 21-րդ հոդվածի առաջին և երկրորդ նախադասություններով սահմանված կանոնի՝ կախված այն հանգամանքնից, թե արդյոք այս արձանագրության ուժի մեջ մտնելու օրը դատավորը կրում է իր պաշտոնավարման առաջին ժամկետը: Այս նորմերի նպատակը կայանում է նրանում, որպեսզի բացառվի մեծ թվով դատավորների փոխարինումը նոր դատավորներով: Դրույթի նպատակն է նախկին համակարգի ներքո գոյություն ունեցող դատավորների երկու հիմնական խմբերի միաժամանակյա փոխարինման հետևանքների մեղմացումը: Այս նորմերը հնարավորություն կտան դատավորների երկու հիմնական մեծ խմբերը բաժանել փոքր խմբերի, որը կհանգեցնի նրան, որ դատավորների ընտրությունները կկայանան ցրված փոքր խմբերի շրջանակներում: Նման խմբերն աստիճանաբար կվերանան՝ նոր 21-րդ հոդվածի ազդեցության արդյունքում (տե՛ս վերը նշված 51-րդ կետում արված նկատառումները):

107. Հոդված 21-ի առաջին նախադասության նպատակներից ելնելով, դատավորի կողմից իր նախորդի պաշտոնավարման ժամկետում 23-րդ հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն, պաշտոնավարելը կհամարվի որպես առաջին ժամկետը: Երկրորդ նախադասությունը վերաբերում է մնացածս դատավորներին՝ բացառությամբ, եթե նրանց պաշտոնավարման ժամկետը արձանագրության ուժի մեջ մտնելու պահի դրությամբ չի ավարտվել:

Փոփոխված արձանագրության հոդվածը 22

108. Այս հոդվածը նման է Եվրոպային խորհրդի կողմից պատրաստված համաձայնագրերի վերջին մասում նշված սովորական դրույթներին:

Նշումներ.

¹ 2004թ. Բելառուսն ու Սոմալոն հանդիսանում էին Եվրոպային խորհրդի պոտենցիալ և ըստ էության անդամները՝ թեև Եվրոպայի խորհրդի կազմից դուրս էին:

² Նշված թվերը վերցրած Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի «2003թ. դատական պրակտիկայի ամփոփումից»:

³ 2004թ. հունվարի 1-ի դրությամբ ներկայացվել են 20 միջպետական դիմումներ:

⁴ Այս նպատակով Եվրոպայի խորհուրդն ընդունել է մի շարք փաստաթղթեր.

- Նախարարների կոմիտեի թիվ R(2000)2 հանձնարարականը Եվրոպական դատարանի վճիռի հիման վրա ազգային մակարդակում որոշ գործերի նորոգման կամ վերաքննության մասին:

- Նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2002)13 հանձնարարականը անդամ պետություններում Մարդու

իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպերի հրապարակման և տարածման մասին:

- Նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2004)4 հանձնարարականը համալսարանական կրթության համակարգում և դասընթացներում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան օգտագործելու մասին:
- Նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2004)5 հանձնարարականը օրենքների նախագծերի, ընդունված օրենքների և վարչական պրակտիկայի՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով սահմանված չափանիշների համապատասխանելիության ստուգումը:
- Նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2004)6 հանձնարարականը ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցների բարելավման մասին:
- Նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2002)58 Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի նախադեպային իրավունքի հրապարակման և տարածման մասին:
- Նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2002)59 հանձնարարականը բարեկամական կարգավորման պրակտիկայի մասին:

Նշված բոլոր փաստաթղթերը, այդ թվում նաև արձանագրությունները վկայակոչված են նախարարների կոմիտեի ընդհանուր հռչակագրում, որը կոչվում է «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի կիրառության արդյունավետության ապահովումը ազգային և եվրոպական մակարդակում», ընդունված 2004թ. մայիսի 12-ին:

⁵ Տե՛ս որոշման կետ 5:

⁶ Տե՛ս որոշման 18(ii) կետը:

⁷ ՖՄարդու իրավունքների հարցերով նախարարների վեհաժողովի Հռոմի գիտաժողովի հռչակագիրը, որը կոչվում է «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան 50 տարեկան է. ինչ ապագա ունի եվրոպայում մարդու իրավունքների պաշտպանությունը»:

⁸ «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մասին զեկույցը՝ պատրաստված Նախարարների կոմիտեի Կարիքների գնահատման աշխատախմբի կողմից», Ստրասբուրգ, Եվրոպայի խորհուրդ, 2001թ. սեպտեմբերի 27, Մարդու իրավունքների իրավաբանական ամսագիր, 22, 201, էջեր 308:

⁹ Ձեկույցն ընդգրկված է «Գնահատման աշխատախմբի զեկույցը Նախարարների կոմիտեին Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մասին» զեկույցի Հավելված III-ում:

¹⁰ «Երեք տարվա աշխատանք ապագայի համար: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի աշխատանքային մեթոդների մասին զեկույց»: Ստրասբուրգ, Եվրոպայի խորհուրդ 2002:

¹¹ Հռչակագիրը հրապարակվել է ֆրանսերեն *Revue universelle des droits de l'homme* (RUDH) 2002, էջ 331:

¹² Հռչակագիրը հրապարակվել է ֆրանսերեն *Revue universelle des droits de l'homme* (RUDH) 2002, էջ 331:

¹³ Տե՛ս Փաստաթուղթ CDDH-GDR(2001)10՝ հատկապես Հավելված I և II) և Կարիքների գնահատման խմբի զեկույցը, ինչպես նաև CDDH-ի միջանկյալ զեկույցը (CM(2002)146), որում ներառված են Մարդու իրավունքների պաշտպանության Գործընկերների սեմինարի ընթացքում արված բազմաթիվ առաջարկները. ազգային դատարանների և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի միջև կապերի ամրապնդումը (Ստրասբուրգ, 9-10 սեպտեմբեր 2002):

¹⁴ Վկայակոչված հոդվածները Կոնվենցիայի փոփոխված տեքստի դրույթներն են:

¹⁵ Մարդու իրավունքների հարցերով Եվրոպայի խորհրդի հանձնակատարի կառույցը ստեղծվել է թիվ (99)50 հանձնարարականով՝ ընդունված 1999թ. մայիսի 7-ին Նախարարների կոմիտեի կողմից:

¹⁶ Տե՛ս Թիվ (2002)59 հանձնարարականը բարեկամական կարգավորման ընթացակարգի մասին (ընդունվել է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2002թ. դեկտեմբերի 18-ին Նախարարների տեղակալների 822-րդ ժողովում):

¹⁷ Տե՛ս որոշման 19-րդ և 22-րդ կետերը:

